

การเล่าเรื่องและบทบาทของพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ในบริบทสังคมไทยร่วมสมัย
STORYTELLING AND THE ROLE OF THE SUNTHORN PHU MUSEUM IN THE
CONTEMPORARY THAI SOCIAL CONTEXT

นครินทร์ แสงสวาท

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

2564

การเล่าเรื่องและบทบาทของพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ในบริบทสังคมไทยร่วมสมัย

ปริญญานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ปีการศึกษา 2564

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

STORYTELLING AND THE ROLE OF THE SUNTHORN PHU MUSEUM IN THE
CONTEMPORARY THAI SOCIAL CONTEXT

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of MASTER OF ARTS

(Thai)

Faculty of Humanities, Srinakharinwirot University

2021

Copyright of Srinakharinwirot University

ปริญญานิพนธ์

เรื่อง

การเล่าเรื่องและบทบาทของพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ในบริบทสังคมไทยร่วมสมัย

ของ

นครินทร์ แสงสวาท

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย

ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

(รองศาสตราจารย์ นายแพทย์ฉัตรชัย เอกปัญญาสกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการสอบปากเปล่าปริญญานิพนธ์

ที่ปรึกษาหลัก

ประธาน

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิธิอร พรอำไพสกุล)

(รองศาสตราจารย์ ดร.พิสิทธิ์ กอบบุญ)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภัค มหาราการ)

ชื่อเรื่อง	การเล่าเรื่องและบทบาทของพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ในบริบทสังคมไทยร่วมสมัย
ผู้วิจัย	นครินทร์ แสงสวาท
ปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
ปีการศึกษา	2564
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นิธิอร พรออำไพสกุล

ปฏิญานิพนธ์เรื่องนี้มุ่งศึกษาการเล่าเรื่อง และบทบาทของพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ในบริบทสังคมไทยร่วมสมัย เพื่อให้เห็นรูปแบบการเล่าเรื่องในพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ และบทบาทของพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ในสังคมไทยร่วมสมัย ผลการศึกษาพบว่า เรื่องเล่าและการเล่าเรื่องในพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ เรื่องเล่าในพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ และการเล่าเรื่องในพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ เรื่องเล่าในพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ใช้แนวคิดสำคัญเพื่อเล่าเรื่องชีวประวัติและผลงานของสุนทรภู่ตามส่วนจัดแสดงทั้งหมด 4 แนวคิด ได้แก่ สุนทรภู่ : จากสามัญชนสู่กวีราชสำนัก สุนทรภู่ : บุคคลสำคัญของโลก สุนทรภู่ : ปัญญาแห่งมหากวี และสุนทรภู่ : ความมั่นคงในวัดเทพธิดาราม การเล่าเรื่องในพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่พบ 3 ประเด็น ได้แก่ การนำเสนอเรื่องเล่า จากและบรรยากาศ และการนำเสนอด้วยสื่อ การนำเสนอเรื่องเล่าพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่นำเสนอเรื่องเล่าเชิงมิติเวลา กล่าวคือ ในพิพิธภัณฑ์จะนำเสนอเรื่องเล่าเป็นลำดับขั้นของส่วนจัดแสดง เพื่อให้ผู้ชมรู้เรื่องสุนทรภู่อย่างเป็นระบบ จากและบรรยากาศ เป็นส่วนเสริมการเล่าเรื่องให้สมบูรณ์ขึ้น โดยสร้างจากการพรรณนาในวรรณคดีเรื่องรำพันพิลาป เพื่อให้เกิดความสมจริงและสร้างบรรยากาศในการรับชม และการนำเสนอด้วยสื่อ สื่อการเล่าเรื่องในพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่มีเป้าหมายเพื่อให้ข้อมูลตามส่วนจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์ ซึ่งพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ใช้เทคนิคภาพถ่าย AR สแกน ซึ่งเป็นมิติใหม่ของการเล่าเรื่องเพื่อนำเรื่องราวในอดีตกลับมามีชีวิตอีกครั้ง การเล่าเรื่องในพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลจากวรรณคดีเรื่องรำพันพิลาป จากบทพรรณนาเหตุการณ์ ภูมิทัศน์ และสถานที่สำคัญขณะจำพรรษาที่วัดเทพธิดาราม ถ่ายทอดในรูปแบบที่บอกเล่าเรื่องราวสำคัญในชีวิตของสุนทรภู่ผ่านเทคนิคการเล่าเรื่องด้วยสื่อที่ทันสมัย ช่วยให้การเล่าเรื่องน่าสนใจมากขึ้น พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่มีบทบาทสำคัญต่อสังคมไทยร่วมสมัย 4 ประการ ได้แก่ บทบาทในฐานะแหล่งศึกษาชีวประวัติและผลงานของสุนทรภู่ บทบาทในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม บทบาทในฐานะสถานที่ให้ความเพลิดเพลิน และบทบาทในฐานะสถานที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่จึงเป็นสถานที่สำหรับให้ข้อมูลด้าน "สุนทรภู่ศึกษา" ซึ่งปรับเปลี่ยนวิธีการถ่ายทอดเนื้อหาในเข้ากับบริบทสังคมไทยร่วมสมัย เน้นการมีส่วนร่วมของผู้ชมเป็นหลัก และใช้สื่อสมัยใหม่ เช่น สื่อวีดิทัศน์ และสื่อภาพถ่าย AR สแกน เป็นต้น เพื่อสร้างความน่าสนใจและเอื้อประโยชน์ต่อการเรียนรู้ในบริบทสังคมร่วมปัจจุบัน

คำสำคัญ : การเล่าเรื่อง, บทบาท, พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่, สังคมไทยร่วมสมัย

Title	STORYTELLING AND THE ROLE OF THE SUNTHORN PHU MUSEUM IN THE CONTEMPORARY THAI SOCIAL CONTEXT
Author	NAKARIN SANGSAHWAT
Degree	MASTER OF ARTS
Academic Year	2021
Thesis Advisor	Assistant Professor Dr. Nition Pornumpaisakul

The objective of this thesis is to study the storytelling role of the Sunthorn Phu Museum in the contemporary Thai social context to learn the storytelling format and the role of the museum. The results showed that stories and storytelling in Sunthorn Phu Museum can be divided into two categories: stories and storytelling in the Sunthorn Phu Museum. The stories in Sunthorn Phu Museum examined the biography and works of Sunthorn Phu with four concepts: (1) Sunthorn Phu: From a Commoner to a Royal Poet; (2) Sunthorn Phu: An Important Person in the World; (3) Sunthorn Phu: the Wisdom of the Grand Poet; and (4) Sunthorn Phu: The Stability in Thepthidaram Temple. There are three aspects to storytelling in Sunthorn Phu Museum, including story presentation, setting, environment, and media presentation. For story presentation, it is time-dimensional storytelling, in which stories are told chronologically for audiences to systematically understand the stories of Sunthorn Phu. For settings and environment, they are designed according to the description in Ramphan philāp literature, which help enhance storytelling and to make it more complete and more realistic. The media presentation in Sunthorn Phu Museum is to give details and information on each exhibition section. In the museum, the AR (Augmented Reality) photography technique is used, which is a new perspective of storytelling, and reviving stories from the past. Most of the stories in the museum are inspired by Ramphan philāp literature from the descriptive narration of situations, landscapes, and important locations in the monastery of Sunthorn Phu in Thepthidaram Temple. They presented important events in the life of Sunthorn Phu via the modern media storytelling technique and making them more interesting. The Sunthorn Phu Museum plays four important roles in contemporary Thai society. It is considered a source of the biography and works of Sunthorn Phu, a cultural heritage conservation, a place for recreation, and cultural tourism. Therefore, Sunthorn Phu museum is a place for Sunthorn Phu Studies, which adapts the art of storytelling to get along in the contemporary Thai social context. It is focused on audience reaction, engagement and uses new media, such as video, and the AR (Augmented Reality) photography technique, to make the stories remarkable and to benefit the study and contemporary society.

Keyword : Storytelling, Role, Sunthorn Phu Museum, Contemporary Thai Society

กิตติกรรมประกาศ

ปริญญาานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความมุ่งมั่น เพียรพยายาม และความกรุณาจากหลายฝ่าย ผู้วิจัยขอกราบ
ขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิธิอร พรอ่ำไพสกุล อาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาานิพนธ์ที่ให้ความเมตตา คอยอบรมสั่ง
สอน และให้คำแนะนำตรวจแก้ไขข้อบกพร่องอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่องานวิจัยจนกระทั่งสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี
ตลอดจนชี้แนะแนวทางการศึกษา และให้ข้อคิดด้านการดำเนินชีวิตเสมอมา

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภัค มหาวรรการ ที่คอยผลักดันให้มั่นสร้างเสริมความรู้ จัด
ระเบียบความคิด และให้คำปรึกษาทั้งด้านวิชาการ และด้านการดำเนินชีวิต

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์หลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่ให้ความเมตตา กรุณาอบรมสั่งสอนเพิ่มเติมองค์ความรู้ต่าง ๆ แก่ผู้วิจัย

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.พิสิทธิ กอบบุญ ประธานกรรมการสอบปากเปล่าปริญญาานิพนธ์ ที่
กรุณาเสียสละเวลาและให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่องานวิจัย

ขอกราบขอบพระคุณพิพิธภัณฑสถานสุทรภู่ วัดเทพธิดารามวรวิหาร ท่านเจ้าคุณวิสุทธิวรารักษ์ พระอาจารย์ศวิต
สุบัญญัติ และบุคลากรในพิพิธภัณฑสถานสุทรภู่ ที่ให้ความช่วยเหลือด้านข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่องานวิจัย

ขอขอบคุณพี่ชาย Le Tran Mac Khai พี่ฝ่าย กฤษณา สมบัติ พี่ก๊อต ธนากร ภัตโรจนสกุล น้อง xie mingshan
และเพื่อน ๆ พี่ ๆ น้อง ๆ นิสิตในหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนคร
ินทรวิโรฒที่คอยช่วยเหลือ ให้กำลังใจ และเป็นกำลังใจที่ดีเสมอมา

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
บ้านสมเด็จเจ้าพระยา ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้แก่ผู้วิจัย

สุดท้ายนี้ ขอขอบพระคุณครอบครัวที่คอยดูแลเอาใจใส่ ห่วงใย และสนับสนุนผู้วิจัยในทุก ๆ ด้าน พ่อ แม่ ยาย
และน้องสาว ตลอดจนญาติพี่น้องที่เป็นกำลังและรอยยิ้มความสำเร็จของผู้วิจัยตลอดมา

นครินทร์ แสงสวาท

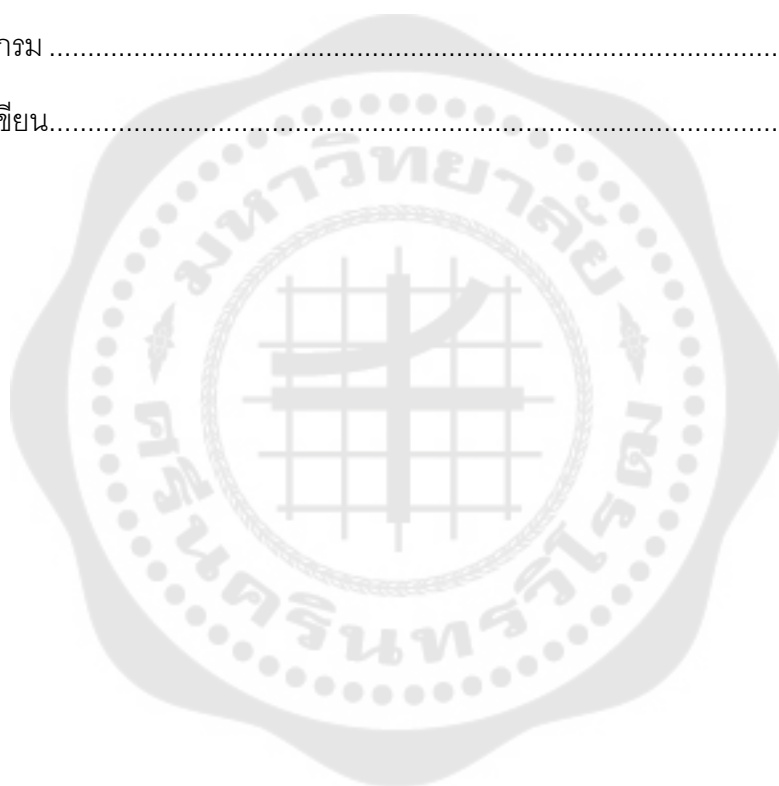
สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญรูปภาพ	ฎ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง	1
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	5
ความสำคัญของการวิจัย	5
ขอบเขตของการวิจัย	5
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
วิธีการศึกษา.....	6
บทที่ 2 พิพิธภัณฑสถานสุพรรณภูมิ และการเล่าเรื่องชีวิตประวัติและผลงานของสุนทรภู่	7
1. ความหมาย และความสำคัญของพิพิธภัณฑสถาน บทบาทของพิพิธภัณฑสถาน และพิพิธภัณฑสถานสุพรรณภูมิ	7
2. ประวัติและผลงานของสุนทรภู่.....	18
3. แนวคิดการเล่าเรื่อง.....	23
4. แนวคิดบทบาทหน้าที่.....	31
บทที่ 3 เรื่องเล่าและการเล่าเรื่องในพิพิธภัณฑสถานสุพรรณภูมิ.....	36
1. เรื่องเล่าในพิพิธภัณฑสถานสุพรรณภูมิ.....	36
1.1 สุนทรภู่ : จากสามัญชนสู่กวีราชสำนัก	36
1.2 สุนทรภู่ : บุคคลสำคัญของโลก.....	38

1.3	สุนทรภู่ : ปัญญาแห่งมหาภวี่.....	40
1.4	สุนทรภู่ : ความมั่นคงในวัดเทพธิดาราม.....	41
2.	การเล่าเรื่องในพิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่.....	43
2.1	การนำเสนอเรื่องเล่า.....	43
2.1.1	บริเวณวัดเทพธิดาราม.....	43
2.1.2	ศาลามหาภวี่สามัญชน.....	46
2.1.3	ห้องแรงบันดาลใจไม่รู้จบ.....	56
2.1.4	ห้องมณีปัญญา.....	67
2.1.5	ห้องใ้ร่่มกาสาวพัสดร์.....	82
2.2	ฉากและบรรยากาศ.....	86
2.2.1	ฉากและบรรยากาศภายในพิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่.....	86
2.2.2	ฉากและบรรยากาศภายนอกพิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่.....	90
2.3	การนำเสนอด้วยสื่อ.....	93
2.3.1	การนำเสนอด้วยภาพ AR สแกน.....	94
2.3.2	การนำเสนอด้วยสื่อวีดิทัศน์.....	99
2.3.3	การนำเสนอด้วยสื่อเสียง.....	100
2.3.4	การนำเสนอด้วยสื่อป้ายและแผ่นพับ.....	102
2.3.5	การนำเสนอด้วยสื่อบุคคล.....	103
บทที่ 4	บทบาทของเรื่องเล่าและการเล่าเรื่องในพิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่.....	107
1.	บทบาทในฐานะแหล่งศึกษาชีวิตประวัติและผลงานของสุนทรภู่.....	108
1.1	แหล่งเรียนรู้ชีวิตประวัติของสุนทรภู่.....	110
1.1.1	ก่อนรับราชการของสุนทรภู่.....	112
1.1.2	การรับราชการของสุนทรภู่.....	112

1.1.3 ช่วงตกอับในชีวิตของสุนทรภู่.....	114
1.1.4 ช่วงบั้นปลายชีวิตของสุนทรภู่.....	114
1.2 แหล่งเรียนรู้ผลงานของสุนทรภู่.....	115
1.2.1 วรรณคดีนิราศ.....	116
1.2.2 วรรณคดีนิทาน.....	124
1.2.3 วรรณคดีสุภาษิต.....	126
1.2.4 วรรณคดีกลอนเพลงยาว.....	126
1.3 แหล่งเรียนรู้สิ่งสำคัญภายในวัดเทพธิดารามและบุคคลสำคัญที่สัมพันธ์กับสุนทรภู่	127
1.3.1 สิ่งสำคัญภายในวัดเทพธิดารามกับสุนทรภู่.....	127
1.3.2 แหล่งเรียนรู้บุคคลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับสุนทรภู่.....	128
1.4 สังคม เศรษฐกิจ และวิทยาการในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น.....	130
1.4.1 แหล่งเรียนรู้ด้านสังคม.....	130
1.4.2 แหล่งเรียนรู้ด้านเศรษฐกิจ.....	131
1.4.3 แหล่งเรียนรู้ด้านวิทยาการสมัยใหม่.....	133
2. บทบาทในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม.....	135
2.1 มรดกทางวัฒนธรรมด้านโบราณวัตถุ.....	137
2.2 มรดกทางวัฒนธรรมด้านโบราณสถาน.....	139
3. บทบาทในฐานะสถานที่ให้ความเพลิดเพลิน.....	141
3.1 ความเพลิดเพลินจากสื่อการเล่าเรื่อง.....	141
3.1.1 ความเพลิดเพลินจากวีดิทัศน์.....	142
3.1.2 ความเพลิดเพลินจากภาพ AR สแกน.....	142
3.1.3 ความเพลิดเพลินจากเกมปัญหา.....	143
3.1.4 ความเพลิดเพลินจากสื่อบุคคล.....	144

3.2 ความเพิดเพลินจากกิจกรรมในพิพิธภัณฑท์.....	144
4. บทบาทในฐานะสถานที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม.....	145
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	149
สรุปผลการวิจัย.....	149
อภิปรายผล	155
ข้อเสนอแนะ	157
บรรณานุกรม	158
ประวัติผู้เขียน.....	167

สารบัญรูปภาพ

	หน้า
ภาพประกอบ 1 ศิลปินหลักที่ 1 ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร	9
ภาพประกอบ 2 ศาลามหากวีสามัญชน	13
ภาพประกอบ 3 ป้ายอธิบายห้องแรงบันดาลใจไม่รู้จบ	14
ภาพประกอบ 4 ป้ายอธิบายห้องมณีปัญญา	15
ภาพประกอบ 5 ป้ายอธิบายห้องได้ร่ำมาสาวพัสดร์	15
ภาพประกอบ 6 ศาลามหากวีสามัญชน	37
ภาพประกอบ 7 รางวัลบุคคลสำคัญของโลกด้านวัฒนธรรมของสุนทรภู่	39
ภาพประกอบ 8 แรงแบบดัลในการสร้างสรรค์ผลงานของสุนทรภู่ด้านต่าง ๆ	40
ภาพประกอบ 9 เกมปริศนาคำประพันธ์จากผลงานของสุนทรภู่	41
ภาพประกอบ 10 ภาพถ่าย AR สแกนในพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่	43
ภาพประกอบ 11 แผนผังวัดเทพธิดารามวรวิหาร	44
ภาพประกอบ 12 ภาพพื้นหลังและรูปปั้นสุดสาครขี่ม้านิลมังกรตัวละครสำคัญจาก วรรณคดีเรื่องพระอภัยมณี	45
ภาพประกอบ 13 แผนผังศาลามหากวีสามัญชน	47
ภาพประกอบ 14 เส้นทางชีวิตของสุนทรภู่ ตามข้อสันนิษฐานของสมเด็จพระยาดำรงราชานุ ภาพ (1)	48
ภาพประกอบ 15 เส้นทางชีวิตของสุนทรภู่ ตามข้อสันนิษฐานของสมเด็จพระยาดำรงราชานุ ภาพ (2)	49
ภาพประกอบ 16 ภาพจำลองสุนทรภู่กับพระอาจารย์จากวัดทัศนศาสดามหากวีสามัญชน	50
ภาพประกอบ 17 วิดีทัศน์จำลองเหตุการณ์ตอนแต่งกลอนบทละครเรื่องรามเกียรติ์ ตอนนางสีดา ผูกคอตาย	53
ภาพประกอบ 18 รางวัลบุคคลสำคัญของโลกด้านวัฒนธรรมของสุนทรภู่	57

ภาพประกอบ 19	แผนผังห้องแรงบันดาลใจไม่รู้จบ	58
ภาพประกอบ 20	ป้ายอธิบายห้องแรงบันดาลใจไม่รู้จบ.....	59
ภาพประกอบ 21	รูปหล่อสุนทรภู่.....	60
ภาพประกอบ 22	ป้ายเส้นทางชีวิตของสุนทรภู่.....	61
ภาพประกอบ 23	ป้ายแสดงการนำเสนอเรื่อง “ศรี” จากสวัสดิศึกษา.....	64
ภาพประกอบ 24	ป้ายแสดงการนำเสนอเพลงคำมั่นสัญญา จากพระอภัยมณี.....	64
ภาพประกอบ 25	ป้ายแสดงการนำเสนออภัยมณีซาก้า.....	65
ภาพประกอบ 26	สมุดไทยคำวรรณคดีเรื่องพระอภัยมณี.....	66
ภาพประกอบ 27	หนังสือการ์ตูนอภัยมณีซาก้า.....	67
ภาพประกอบ 28	แผนผังห้องมณีปัญญา.....	69
ภาพประกอบ 29	ป้ายอธิบายห้องมณีปัญญา.....	70
ภาพประกอบ 30	ป้ายแสดงแรงบันดาลใจของสุนทรภู่ด้านการต่างประเทศ.....	72
ภาพประกอบ 31	ป้ายแสดงแรงบันดาลใจของสุนทรภู่ด้านประเพณีและวิถีชีวิต.....	73
ภาพประกอบ 32	ป้ายแสดงแรงบันดาลใจของสุนทรภู่ด้านสังคม.....	75
ภาพประกอบ 33	ป้ายแสดงแรงบันดาลใจของสุนทรภู่ด้านเศรษฐกิจ.....	76
ภาพประกอบ 34	เกมปริศนาคำประพันธ์จากผลงานของสุนทรภู่.....	79
ภาพประกอบ 35	แผนผังห้องได้ร่วมกาสาวพัสดุ์.....	83
ภาพประกอบ 36	ป้ายอธิบายห้องได้ร่วมกาสาวพัสดุ์.....	84
ภาพประกอบ 37	ต้นไม้บริเวณพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ (ต้นยี่โถ ต้นทับทิม และต้นชมพู).....	87
ภาพประกอบ 38	ศาลามหากวีสามัญชน.....	89
ภาพประกอบ 39	เครื่องอัฐบริวารในห้องได้ร่วมกาสาวพัสดุ์.....	90
ภาพประกอบ 40	พระพุทธรูปเทววิลาส (หลวงพ่อบุชชา).....	91
ภาพประกอบ 41	พระปรางค์สี่ทิศรอบพระอุโบสถ.....	92

ภาพประกอบ 42 หน้าบันพระอุโบสถ.....	93
ภาพประกอบ 43 ภาพถ่าย AR สแกนในพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่.....	95
ภาพประกอบ 44 ภาพถ่าย AR สแกน กรมหมื่นอัปสรสุดาเทพมานมัสการสุนทรภู่.....	95
ภาพประกอบ 45 ภาพถ่าย AR สแกน สิ่งสำคัญในวัดเทพธิดาราม	96
ภาพประกอบ 46 ภาพถ่าย AR สแกน อิริยาบถสุนทรภู่เก็บใบชา	97
ภาพประกอบ 47 ภาพถ่าย AR สแกน อิริยาบถสุนทรภู่เขียนกระดานชนวน.....	97
ภาพประกอบ 48 แผนที่ถ่ายภาพ AR สแกนในพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่.....	98
ภาพประกอบ 49 สื่อวีดิทัศน์ศาลามหากวีสามัญชน	99
ภาพประกอบ 50 สื่อวีดิทัศน์ห้องมณีปัญญา.....	100
ภาพประกอบ 51 สื่อป้ายอธิบายแรงบันดาลใจของสุนทรภู่ด้านสังคม ห้องมณีปัญญา.....	102
ภาพประกอบ 52 สื่อแผ่นพับในพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่.....	103
ภาพประกอบ 53 สื่อบุคคลในพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่	104
ภาพประกอบ 54 แผนภาพบทบาทในฐานะแหล่งศึกษาชีวิตประวัติและผลงานของสุนทรภู่	110
ภาพประกอบ 55 วีดิทัศน์ศาลามหากวีสามัญชน.....	111
ภาพประกอบ 56 แผนภาพช่วงก่อนรับราชการของสุนทรภู่.....	112
ภาพประกอบ 57 แผนภาพการรับราชการของสุนทรภู่.....	113
ภาพประกอบ 58 แผนภาพช่วงตกอับในชีวิตของสุนทรภู่.....	114
ภาพประกอบ 59 แผนภาพช่วงบั้นปลายชีวิตของสุนทรภู่	115
ภาพประกอบ 60 ป้ายเส้นทางชีวิตของสุนทรภู่.....	116
ภาพประกอบ 61 วีดิทัศน์อธิบายนิราศพระบาท	117
ภาพประกอบ 62 วีดิทัศน์อธิบายนิราศพระบาท	118
ภาพประกอบ 63 วีดิทัศน์อธิบายนิราศภูเขาทอง.....	119
ภาพประกอบ 64 เกมปริศนาคำประพันธ์จากนิราศสุพรรณ	120

ภาพประกอบ 65 ต้นชมพูบริเวณพิพิธภัณฑสถานสุพรรณบุรี.....	121
ภาพประกอบ 66 บ้ายแรงบันดาลใจของสุพรรณบุรีในนิราศเมืองเพชร	123
ภาพประกอบ 67 บ้ายเส้นทางชีวิตของสุพรรณบุรี.....	124
ภาพประกอบ 68 ประตูทางเข้าวัดเทพธิดารามวรวิหาร	128
ภาพประกอบ 69 พระบรมฉายาลักษณ์กรมหมื่นอัปสรสุดาเทพ.....	129
ภาพประกอบ 70 บ้ายแสดงแรงบันดาลใจของสุพรรณบุรีด้านสังคม.....	131
ภาพประกอบ 71 บ้ายแสดงแรงบันดาลใจของสุพรรณบุรีด้านเศรษฐกิจ	133
ภาพประกอบ 72 บ้ายเส้นทางชีวิตของสุพรรณบุรี.....	134
ภาพประกอบ 73 บ้ายภูมิสุพรรณบุรี.....	136
ภาพประกอบ 74 แผนภาพแสดงบทบาทพิพิธภัณฑสถานสุพรรณบุรีในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม	137
ภาพประกอบ 75 เครื่องอัฐบริวารในห้องใต้ร่มกาสาวพัสตร์.....	138
ภาพประกอบ 76 สมุดไทยคำวรรณคดีเรื่องรำพันพิลาปและพระอภัยมณี.....	139
ภาพประกอบ 77 ศาลามหากวีสามัญชน	139
ภาพประกอบ 78 บ้ายรางวัลอนุรักษ์ดีเด่นของโบราณสถานวัดเทพธิดาราม	140
ภาพประกอบ 79 วิดีทัศน์ห้องมณีปัญญา	142
ภาพประกอบ 80 ภาพ AR สแกนอริยาบถสุพรรณบุรีเขียนกระดานชนวน	143
ภาพประกอบ 81 การเล่นเกมปริศนาคำประพันธ์ในพิพิธภัณฑสถานสุพรรณบุรี.....	143
ภาพประกอบ 82 บุคลากรในพิพิธภัณฑสถานสุพรรณบุรี.....	144
ภาพประกอบ 83 การประชาสัมพันธ์ในเว็บไซต์ Post Today ของพิพิธภัณฑสถานสุพรรณบุรี.....	146
ภาพประกอบ 84 โปสเตอร์ประชาสัมพันธ์กิจกรรมในพิพิธภัณฑสถานสุพรรณบุรี.....	147

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

สุนทรภู่เป็นกวีสำคัญของไทยที่สร้างสรรค์ผลงานมากมาย และได้รับการยกย่องจากองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ในปี พ.ศ. 2529 ให้เป็นบุคคลสำคัญของโลกด้านวัฒนธรรม โดยกล่าวยกย่องสุนทรภู่ว่า “The people's poet. One of the greatest poets of Thailand.” คือ “กวีของประชาชนที่ยิ่งใหญ่ที่สุดคนหนึ่งของประเทศไทย” (UNESCO, 2529, น. 6)

สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ (2561, น. 7) กล่าวว่า สำหรับคนที่ชอบอ่านงานประพันธ์ประเภทกลอนย่อมเห็นตรงกันว่า หากลองเลือกกวีในประวัติศาสตร์ไทยที่มีความสามารถมากที่สุดเพียง 5 คน ชื่อของสุนทรภู่อย่อมปรากฏเป็น 1 ในกวี 5 คนนั้นด้วย

สุนทรภู่มีช่วงชีวิตอยู่ในสมัยรัชกาลที่ 1 – รัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ชีวิตของสุนทรภู่ขึ้นสู่จุดสูงสุดเมื่อได้รับบรรดาศักดิ์เป็นขุนสุนทรโวหาร และลงมาสู่จุดต่ำสุดคือติดคุกและหนีพระราชอาญาต้องออกบวชในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว “เพราะหวาดหวั่นเกรงพระราชอาญาด้วยเห็นว่า พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงขัดเคืองแต่รัชกาลก่อน” (สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ, 2561, น. 4) เมื่อพระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์เสด็จขึ้นครองราชย์เป็นพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว สุนทรภู่ก็ไม่ได้ดำรงตำแหน่งขุนสุนทรโวหารอีก ชลดา เรื่องรักษลิขิต (2548, น. 55) กล่าวว่า หลังจากที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นครองราชย์สุนทรภู่ก็ออกจากราชการ ไม่ได้ดำรงตำแหน่งขุนสุนทรโวหารดั้งเดิม ทั้งนี้อาจมีข้อกล่าวหาเรื่องดื่มเหล้าจัดและเกิดเหตุทะเลาะวิวาทบ่อยครั้ง ทั้งเคยทำให้ขุนเคืองพระทัยในครั้งก่อน จึงทรงตั้งแง่รังเกียจ หลังออกจากราชการสุนทรภู่ก็ระหกระเหินและได้รับความทุกข์ยากดังในนิราศภูเขาทอง

“โอ้พระคุณบุญล้นไม่กลับหลัง
แต่เรานี้ที่สุนทรประทานตัว
สิ้นแผ่นดินสิ้นนามตามเสด็จ
แม้้นกำเนิดเกิดชาติใดใด

แต่ชื่อตั้งก็ยังไม่รู้ทั่ว
ไม่รอดชั่วเช่นสามโคกยิ่งโศกใจ
ต้องเที่ยวเตร็ดเตร่หาที่อาศัย
ขอให้ได้เป็นข้าฝ่าธุลี”

(สุนทรภู่, 2559, น. 13)

ชลดา เรื่องรักษาลิขิต (2532, น. 30-31) กล่าวว่า เหตุที่ทำให้พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงขุ่นเคืองสุนทรภู่มีหลายเหตุการณ์ เช่น ตอนสุนทรภู่แก้ไขบทพระนิพนธ์บทละครเรื่อง **อิเหนา** ตอนบุษบาเล่นธำมรงค์ เมื่อครั้งดำรงพระยศเป็นพระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ เป็นต้น ดังความว่า

“น้ำใสไหลเย็นแลเห็นตัว

ว่าแหวกกอบัวอยู่ในไหโหว่”

สุนทรภู่ขอแก้ไขใหม่ ความว่า

“น้ำใสไหลเย็นเห็นตัวปลา

แหวกว่ายประทุมมาอยู่ในไหโหว่”

เหตุการณ์ข้างต้นทำให้พระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ทรงไม่พอพระทัยสุนทรภู่ เพราะก่อนหน้าที่จะนำขึ้นอ่านถวาย พระองค์ได้นำบทพระนิพนธ์ให้สุนทรภู่ตรวจแล้ว และสุนทรภู่ก็ไม่ได้แก้ไขอะไร แต่มาแก้ไขตอนอ่านถวายต่อหน้าพระพักตร์ของรัชกาลที่ 2 ประหนึ่งเป็นการหักหน้าพระองค์

เมื่อพระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์เสด็จขึ้นครองราชย์เป็นพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว สุนทรภู่หวั่นเกรงพระราชอาญาจึงออกบวช ต่อมาได้ย้ายมาจำพรรษาที่วัดเทพธิดาราม ราว 3 ปี ๓ เดือน อยู่โพธิ์ (อ้างถึงในกองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์, 2544, น. 82) กล่าวว่า สุนทรภู่บวชในปีพ.ศ. 2367 ที่วัดราชบูรณะ หลังจากนั้นไม่นานเกิดอภินิหาร ซึ่งสุนทรภู่อาจเกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ด้วย จึงออกจากวัดราชบูรณะและแต่ง **นิราศภูเขาทอง** ซึ่งสุนทรภู่กล่าวความตอนผ่านพระบรมมหาราชวังถึงพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ว่า

“ถึงหน้าวังดังหนึ่งใจจะขาด

คิดถึงบาทบพิตรอดิศร

ไฉ่ผ่านเกล้าเจ้าประคุณของสุนทร

แต่ปางก่อนเคยเฝ้าทุกเช้าเย็น

พระนิพนธ์พานประหนึ่งศีระชาด

ด้วยไรรู้ญาติยากแค้นถึงแสนเข็ญ

ทั้งโรคซ้ำกรรมช้ำดวิบตีเป็น

ไม่เล็งเห็นที่ซึ่งจะพึงพา

จะสร้างพรตอดสำหรับสงฆ์บุญถวาย

ประพฤติฝ่ายสมณะทั้งวิชา

เป็นสิ่งของฉลองคุณมุลิกา

ขอเป็นข้าเคียงบาททุกชาติไป”

(สุนทรภู่, 2559, น. 11)

หลังจากออกจากวัดราชบูรณะ สุนทรภู่เดินทางไปในที่ต่าง ๆ ราวปีพ.ศ. 2582 ก็มาจำพรรษาที่วัดเทพธิดาราม โดยได้รับการอุปถัมภ์จากพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นอัปสรสุดาเทพ ความตอนนี้นำมาปรากฏในคำนำอธิบายหนังสือ**รำพันพิลาป**ของกรมศิลปากร (อ้างถึงใน สุนทรภู่, 2510, คำนำ) กล่าวถึง กรมหมื่นอัปสรสุดาเทพเป็นผู้อุปการะสุนทรภู่เพราะทรงอ่านวรรณคดีเรื่อง**พระอภัยมณี**ที่ตกทอดมาจากพระองค์เจ้าลักขณานุคุณแล้วทรงโปรดเรื่อง**พระอภัยมณี**มาก จึงให้สุนทรภู่แต่งถวายเดือนละ 1 เล่มสมุดไทย นอกจากนี้สุนทรภู่อยังเป็นครูสอนภาษาไทยและแต่งหนังสือฝึกอ่านเรื่อง**กายัพพะไชยสุริยา**เพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอนให้ลูกศิษย์

ปีพ.ศ. 2385 ก่อนลาสิกขาบวช สุนทรภู่แต่งเรื่อง**สิงห์ไกรภพ**ต่อจากเนื้อหาเดิม และแต่งเรื่อง**รำพันพิลาป**เพื่อถวายกรมหมื่นอัปสรสุดาเทพ เป็นบันทึกเรื่องราวและความรู้สึกส่วนตัวในลักษณะอัตชีวประวัติ กล่าวถึงเหตุการณ์สำคัญและบุคคลสำคัญที่เกี่ยวข้อง เช่น บทพรรณนาที่กล่าวถึงกรมหมื่นอัปสรสุดาเทพในพิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่ว่า

“สิ้นกำลังยังมีน้ำริน
ช่วยจูงไปไว้ที่วัดได้ทันนา

รูปเหมือนหุ่นเหาะเร็วร่อนเวหา
พระศิลาขาวล้ำดั่งสำลี”

(พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่, 2560)

จากข้างต้นจะเห็นความสัมพันธ์ระหว่างวัดเทพธิดารามกับสุนทรภู่ในลักษณะสถานที่ยกย่องเล่าเหตุการณ์สำคัญในอดีต ซึ่งเชื่อมโยงกับบุคคลสำคัญ ทั้งยังเป็นสถานที่สร้างสรรค์ผลงานขณะที่สุนทรภู่จำพรรษาที่วัดนี้ ผลงานดังกล่าวได้แก่ **พระอภัยมณี กายัพพะไชยสุริยา สิงห์ไกรภพ และรำพันพิลาป** ดังปรากฏหลักฐานเป็นสมุดไทยคำวรรณคดีเรื่องต่าง ๆ และเครื่องอัฐบริวารของสุนทรภู่ในกุฏิคณะ 7 วัดเทพธิดาราม

สมุดไทยคำวรรณคดีและเครื่องอัฐบริวารที่ค้นพบดังกล่าว เก็บรักษาโดยวัดเทพธิดาราม ซึ่งเปิดให้เข้าชมสำหรับผู้สนใจ ต่อมาในวาระครบรอบชาตกาล 175 ปีของสุนทรภู่ วันที่ 26 มิถุนายน พ.ศ. 2504 กระทรวงศึกษาธิการจัดงานกวีวรรณนาขึ้นที่วัดเทพธิดาราม โดยมีนายธนิต อยู่โพธิ์ เป็นผู้บรรยายและนำชมโบราณวัตถุและโบราณสถานบริเวณวัดเทพธิดาราม รวมทั้งเครื่องอัฐบริวารของสุนทรภู่ หลังจากนั้นวัดเทพธิดารามก็ใช้กุฏิคณะ 7 เปิดเป็นพิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่เพื่อให้ข้อมูลด้านการศึกษาเรื่องราวของสุนทรภู่เรื่อยมา

ท่านเจ้าคุณวิสุทธรังษี (การสื่อสารส่วนบุคคล, 25 กุมภาพันธ์ 2563) กล่าวว่า ปีพ.ศ. 2559 วัดเทพธิดารามได้บูรณะปฏิสังขรณ์และปรับปรุงกุฏิคณะ 7 ให้เป็นพิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่อย่างเป็นทางการ มีจุดประสงค์เพื่อพัฒนาพิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่ให้เป็นพิพิธภัณฑสถานแบบครบวงจร ด้วย

เทคนิคแสง สี เสียง ที่สามารถสร้างความสนใจให้ผู้เข้าชมเกี่ยวกับประวัติชีวิตและผลงานของสุนทรภู่ ด้วยงบประมาณราว 5,000,000 บาท ควบคุมการสร้างโดยกรมศิลปากร มีระยะเวลาในการสร้าง 1 ปี พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่เสร็จสมบูรณ์และเปิดให้เข้าชมอย่างเป็นทางการในวันที่ 26 มิถุนายน พ.ศ. 2560

พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่พัฒนาให้เป็นพิพิธภัณฑ์แบบใหม่ที่ไม่ได้นำวัตถุโบราณมาจัดแสดงแล้วบอกอายุของวัตถุเท่านั้น แต่สร้างองค์ประกอบการเล่าเรื่องสุนทรภู่ด้วยสื่อที่ทันสมัย เพื่ออธิบายเรื่องราว เหตุการณ์ และที่มาของการสร้างสรรค์ผลงานของสุนทรภู่ เช่น เทคโนโลยีภาพเสมือน หรือ ภาพ AR สแกน (Augmented Reality) ตัวบทวรรณกรรม รูปปั้นตัวละครจากวรรณคดี และป้ายอธิบายเกี่ยวกับชีวประวัติและผลงานของสุนทรภู่ เป็นต้น (มิวเซียมมายด์, 2562)

พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่โดดเด่นด้านรูปแบบการสื่อสาร โดยเชื่อมโยงเนื้อหาเข้ากับเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในอดีต เพื่อชี้ให้เห็นที่มาของการสร้างสรรค์ผลงาน แรงบันดาลใจของฉากและตัวละครในวรรณคดี เช่น ป้ายอธิบายชีวิตและผลงานของสุนทรภู่ภายในห้องแรงบันดาลใจไม่รู้จบ อธิบายถึงช่วงชีวิตของสุนทรภู่โดยเชื่อมโยงกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในประเทศไทยและเหตุการณ์โลก ดังใน พ.ศ. 2362 ร้อยเอกเฮนรี เบอริณี เดินทางมากรุงเทพมหานครด้วยเรือกลไฟ (เจ้าพระยาทิพากรวงศ์มหาโกษาธิบดี, 2560, น. 57) สุนทรภู่กล่าวถึงเรือขนานใหญ่ของโจรสล่องในวรรณคดีเรื่อง**พระอภัยมณี** หรือการให้ชาวอังกฤษให้เป็นโจรสลัด แสดงถึงทัศนคติที่มีต่อชาวตะวันตกในฐานะนักล่าอาณานิคมของสุนทรภู่ (กุสุมา รักษาภัย, 2547, น. 24 - 45)

นอกจากการเล่าเรื่องในแต่ละห้องแล้ว ภูมิทัศน์ต่าง ๆ ภายในวัดเทพธิดาราม สร้างขึ้นเพื่อให้ผู้เข้าชมเข้าใจเกี่ยวกับสุนทรภู่มากขึ้น เช่น ต้นชมพู่ที่ปลูกภายในบริเวณพิพิธภัณฑ์ เพื่อประกอบการเล่าเรื่องเมื่อครั้งสุนทรภู่จำพรรษาที่วัดเทพธิดาราม โดยชี้ให้เห็นภูมิทัศน์รอบบริเวณกุฏิที่สุนทรภู่ของอาศัยอยู่ ดังปรากฏวรรณคดีเรื่อง**รำพันพิลาป**ในพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ว่า

“ชมพู่แลแต่ละต้นมีผลลูก
ทรงบาดาลบานดอกกรีบออกทัน

ดูดังผูกพวงระย้านี่นำฉัน
เก็บทุกวันเข้าเย็นไม่เว้นวาย”

(พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่, 2560)

การสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นภายในพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่มีจุดประสงค์เพื่อใช้เล่าเรื่องชีวประวัติและผลงานของสุนทรภู่ ผ่านวิธีการต่าง ๆ เช่น โครงเรื่องเล่า ตัวละคร ฉากและบรรยากาศ และแนวคิดสำคัญของเรื่อง เป็นต้น ซึ่งโครงจะสัมพันธ์กันทั้งหมด การเล่าเรื่องจึงเป็นการวิเคราะห์โดย

ลำดับเวลา ซึ่งสร้างความเป็นเหตุเป็นผลของเหตุการณ์ในเรื่องเล่า จากการประกอบสร้างตัวละคร มุมมองและเสียงเล่า เป็นต้น (นพพร ประชากุล, 2552, น. 12)

การเล่าเรื่องในพิพิธภัณฑสถานสุพรรณภูมิให้ความรู้เกี่ยวกับบุคคลสำคัญของชาติในลักษณะ บทบาทของสถานที่ศึกษาชีวประวัติและผลงานของสุนทรภู่ ในฐานะบุคคลสำคัญที่ด้านวัฒนธรรม การชมพิพิธภัณฑสถานสุพรรณภูมิสร้างความเพลิดเพลินจากกิจกรรมและส่วนจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑสถาน นอกจากนี้พิพิธภัณฑสถานสุพรรณภูมิมีบทบาทในด้านการเก็บรวบรวมของเก่า แล้วจัดแสดงเพื่อเผยแพร่ และให้ข้อมูลทางวัฒนธรรมที่แสดงอัตลักษณ์ความเป็นไทยแก่สาธารณชน

การเล่าเรื่อง “ชีวประวัติและผลงานของสุนทรภู่” ผ่านสื่อการเล่าเรื่องภายในพิพิธภัณฑสถาน จึงมีความน่าสนใจโดยสอดแทรกเหตุการณ์สำคัญ ผลงาน และเรื่องราวของสุนทรภู่ผ่านเครื่อง ัฐบริหารและส่วนจัดแสดงต่าง ๆ เพื่อให้ข้อมูลแก่ผู้เข้าชม ซึ่งสะท้อนบทบาทของพิพิธภัณฑสถานใน สังคมไทยหลายแง่มุม ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการเล่าเรื่องในพิพิธภัณฑสถานสุพรรณภูมิ และบทบาทของ พิพิธภัณฑสถานสุพรรณภูมิในสังคมไทยร่วมสมัย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์การเล่าเรื่องในพิพิธภัณฑสถานสุพรรณภูมิ
2. เพื่อศึกษาบทบาทของพิพิธภัณฑสถานสุพรรณภูมิในสังคมไทยร่วมสมัย

ความสำคัญของการวิจัย

พิพิธภัณฑสถานสุพรรณภูมิแสดงให้เห็นภาพชีวิตและผลงานของสุนทรภู่ ผ่านการเล่าเรื่องใน พิพิธภัณฑสถานสุพรรณภูมิ ตลอดจนความสำคัญของพิพิธภัณฑสถานสุพรรณภูมิในสังคมไทยร่วมสมัย

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยศึกษาวิเคราะห์ การเล่าเรื่องและบทบาทของพิพิธภัณฑสถานสุพรรณภูมิกับบริบทสังคมไทย ร่วมสมัย จากพิพิธภัณฑสถานสุพรรณภูมิ ตั้งอยู่ที่วัดเทพธิดารามวรวิหาร เลขที่ 70 ถนนมหาไชย แขวง สำราญราษฎร์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10120 โทรศัพท์ : 085 120 8914 โทรสาร : 02 222 6921 เว็บไซต์ : <http://www.watthephidaram.com>

นิยามศัพท์เฉพาะ

การเล่าเรื่อง หมายถึง การถ่ายทอดชีวประวัติและผลงานของสุนทรภู่ผ่านสื่อต่าง ๆ โดยมีวิธีการและรูปแบบที่ช่วยให้ผู้เข้าชมสามารถเข้าใจเรื่องราวเกี่ยวกับสุนทรภู่ผ่านสื่อการเล่าเรื่อง ภายในพิพิธภัณฑสถานสุพรรณภูมิ

บทบาท หมายถึง ความสำคัญของพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ที่มีต่อสังคม ซึ่งเป็นสถานที่สำคัญทางวัฒนธรรมที่ได้รับมอบหมายหรือได้รับการยอมรับจากสังคม

วิธีการศึกษา

การศึกษาและวิเคราะห์ “การเล่าเรื่องและบทบาทของพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ในบริบทสังคมไทยร่วมสมัย” ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล
 - 1.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพิพิธภัณฑ์ พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ ประวัติและผลงานสุนทรภู่
 - 1.2 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการเล่าเรื่อง และแนวคิดบทบาทหน้าที่
2. การเก็บข้อมูลภาคสนาม ในพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่วัดเทพธิดารามจำนวน 4 ครั้ง
 - 2.1 วันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2563
 - 2.2 วันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2563
 - 2.3 วันที่ 26 สิงหาคม 2563
 - 2.4 วันที่ 10 ตุลาคม 2563
3. การสัมภาษณ์เชิงลึก
 - 3.1 พระอาจารย์ยศวรรีศ สุปัญญา (ผู้ดูแลพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ และวิทยากรในพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่)
 - 3.2 ท่านเจ้าคุณพระวิสุทธีวราภรณ์ (รองเจ้าอาวาสวัดเทพธิดาราม และผู้อำนวยการพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่)
4. วิเคราะห์ข้อมูลและเสนอผลแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Content Analysis)
5. สรุปและอภิปรายผล

บทที่ 2

พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ และการเล่าเรื่องชีวิตประวัติและผลงานของสุนทรภู่

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพิพิธภัณฑ์ พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ ประวัติและผลงานของสุนทรภู่ แนวคิดการเล่าเรื่อง และแนวคิดบทบาทหน้าที่ โดยนำเสนอตามหัวข้อดังนี้

1. ความหมาย และความสำคัญของพิพิธภัณฑ์ บทบาทของพิพิธภัณฑ์ และพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่
2. ประวัติและผลงานสุนทรภู่
3. แนวคิดการเล่าเรื่อง
4. แนวคิดบทบาทหน้าที่

1. ความหมาย และความสำคัญของพิพิธภัณฑ์ บทบาทของพิพิธภัณฑ์ และพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่

พิพิธภัณฑ์เป็นสถานที่เก็บรวบรวม รักษา และจัดแสดงสิ่งของสำคัญ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา และเป็นแหล่งเรียนรู้ให้คนในสังคม ผู้วิจัยนำเสนอ 3 ประเด็น ได้แก่ ความหมายและความสำคัญของพิพิธภัณฑ์ บทบาทของพิพิธภัณฑ์ และพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่

1.1 ความหมาย และความสำคัญของพิพิธภัณฑ์

พิพิธภัณฑ์ในประเทศไทยกระจายอยู่ในเมืองใหญ่และท้องถิ่น พิพิธภัณฑ์ขนาดใหญ่ตั้งอยู่ในเมืองสำคัญจัดแสดงผลงานหลากหลายระดับชาติ ในขณะที่พิพิธภัณฑ์ขนาดเล็กกระจายอยู่ตามท้องถิ่นจัดแสดงผลงานในระดับท้องถิ่น พิพิธภัณฑ์จึงเป็นสถานที่สำคัญที่รวบรวมข้อมูลหลายด้าน โดยเฉพาะด้านวัฒนธรรมและศิลปะ ดังที่มีผู้ให้ความหมายคำว่าพิพิธภัณฑ์ ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ปี พ.ศ. 2554 (2556, น. 836) ให้ความหมายพิพิธภัณฑ์ว่า “พิพิธภัณฑ์เป็นสถานที่เก็บรวบรวมและแสดงสิ่งต่าง ๆ ที่มีความสำคัญด้านวัฒนธรรมหรือด้านวิทยาศาสตร์ โดยมีความมุ่งหมายเพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา และก่อให้เกิดความเพลิดเพลินใจ”

สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ เล่มที่ 40 (2557, น. 8) กล่าวว่า พิพิธภัณฑ์เป็นสถาบันที่จัดตั้งขึ้นเพื่อรับใช้สังคม ควบคู่กับการพัฒนาการของสังคม ด้วยการทำหน้าที่รวบรวมอนุรักษ์ ศึกษา ค้นคว้า และวิจัยมรดกของมนุษย์ และสิ่งแวดล้อม เพื่อนำเนื้อหาสาระและจัด

แสดงให้กับส่วนรวม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ข้อมูลของชุมชน สังคม และสร้างความเพลิดเพลินแก่คนในสังคม

นิคม มุสิกคามะและคนอื่น ๆ (2521, น. 12) กล่าวว่า พิพิธภัณฑสถานตั้งขึ้นเพื่อเก็บรักษารวบรวมและจัดแสดงสิ่งต่าง ๆ ที่สะท้อนมีความสำคัญทางวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรม มีประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้า และให้ความเพลิดเพลินแก่ประชาชน

ธนิต อัยฤทธิ์ (2510, น. 4) กล่าวว่า พิพิธภัณฑสถานเป็นสถานที่จัดตั้งแสดงศิลปวัตถุและโบราณสถาน เป็นที่เก็บรวบรวมสมบัติทางปัญญา ซึ่งแสดงหลักฐานสำหรับผู้สนใจได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลอันเป็นรูปธรรม เป็นแหล่งความรู้ตามศิลปวิทยาแขนงต่าง ๆ พิพิธภัณฑสถานจึงไม่ใช่สมบัติเฉพาะของประชาชนและประเทศใดประเทศหนึ่ง แต่เป็นสมบัติของส่วนรวม

จากการกล่าวถึงความหมายของพิพิธภัณฑสถาน ผู้วิจัยสรุปได้ว่า พิพิธภัณฑสถานเป็นที่เก็บรวบรวมโบราณวัตถุ ที่สะท้อนความสำคัญในด้านวัฒนธรรมและวิทยาศาสตร์ เป็นสมบัติทางปัญญาและให้ความรู้ศิลปวิทยาแขนงต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าภูมิปัญญาและมรดก โดยมุ่งให้ความเพลิดเพลินแก่สาธารณชน

พิพิธภัณฑสถานในประเทศไทยเกิดขึ้นครั้งแรกในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงบัญญัติศัพท์คำว่า "พิพิธภัณฑสถาน" ใช้ครั้งแรก กล่าวกันว่า เมื่อครั้งพระองค์ทรงผนวชเป็นสมณเพศเสด็จจตุรงค์ไปยังหัวเมืองต่าง ๆ ทรงพบโบราณวัตถุจากแหล่งโบราณสถานหลายแห่ง ทรงเก็บรวบรวมมาไว้ที่กรุงเทพมหานคร เช่น ศิลปากริกสุโขทัย พระแท่นมนังคศิลา เป็นต้น เมื่อพระองค์เสด็จขึ้นครองราชสมบัติ ทรงศึกษาเพิ่มเติมและจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานส่วนพระองค์ขึ้นเป็นครั้งแรก ณ "พระที่นั่งราชฤดี" ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้จัดตั้งพิพิธภัณฑสถานที่ศาลาสหทัยสมาคมในพระบรมมหาราชวัง เมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2417 นิยมเรียกทับศัพท์ว่า "หอนิวซีเยม" ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าชมได้ ต่อมา พ.ศ. 2504 สมัยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหิตลธิเบศรามาธิบดีจักรีนฤเบดินทรสยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร ได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน, 2557, น. 6-11) พิพิธภัณฑสถานจึงเป็นแหล่งรวบรวมโบราณวัตถุตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจนกระทั่งปัจจุบัน การมีประกาศใช้พระราชบัญญัติโบราณสถาน ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ แสดงถึงความสำคัญของพิพิธภัณฑสถานในฐานะแหล่งรวบรวมเก็บรักษามรดกทางวัฒนธรรม การปกป้องรักษาโบราณสถาน ศิลปวัตถุ ซึ่งเป็นสมบัติของชาติ การจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานในประเทศไทยจึงแสดงถึงความสำคัญและความเป็นมาของ

เรื่องราวต่าง ๆ ทั้งยังสะท้อนให้เห็นว่าสถาบันพระมหากษัตริย์ทรงให้ความสำคัญกับศิลปวัฒนธรรม

ภาพประกอบ 1 ศิลปจารึกหลักที่ 1 ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร

ที่มา: นครินทร์ แสงสว่าง (2563)

พิพิธภัณฑสถานที่เกิดขึ้นในยุคแรกเน้นการจัดรวบรวมวัตถุโบราณที่พบจากแหล่งโบราณ ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์ (2530, น. 13) อธิบายว่า พิพิธภัณฑสถานที่มีจุดเริ่มต้นจากวัด ซึ่งรวบรวมวัตถุโบราณที่สำคัญก่อนนำมาศึกษาและจัดแสดง โดยเป็นสถานที่ตั้งถาวร ไม่ได้มุ่งหวังการค้าหรือกำไร มีเป้าหมายเพื่อประโยชน์ทางการศึกษาค้นคว้า และสุนทรีย์ภาพของประชาชน ทำหน้าที่หาวัตถุสิ่งของเข้ามาเป็นสมบัติของพิพิธภัณฑสถาน ดูแล บำรุงรักษา อนุรักษ์ ค้นคว้าวิจัย และหารายละเอียดวัตถุสิ่งของเหล่านั้น โดยพิพิธภัณฑสถานเป็นห้องสมุดของวัตถุตัวอย่างที่ได้รับการสงวนรักษา และจัดแสดงเผยแพร่แก่สาธารณชน

ศรีศักร วัลลิโภดม (2545, น. 4) กล่าวว่า พิพิธภัณฑสถานที่มีจุดเริ่มต้นจากวัดหรือผู้นำในท้องถิ่น ซึ่งเป็นความเคลื่อนไหวทางสังคมและวัฒนธรรมโดยตรงในช่วงสงครามเย็น ประเทศไทยได้รับความเสียหายจากการถูกทำลายด้านวัฒนธรรม อีกทั้งระบบเศรษฐกิจแบบทุนเสรีนิยมมีบทบาทในระบบเศรษฐกิจของไทย ประชาชนจึงมองสังคมเมืองเป็นแบบตะวันตกมากขึ้น เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากเกษตรกรรมเป็นอุตสาหกรรม ทำให้ท้องถิ่นล่มสลาย ประชาชนเกรงวัฒนธรรมมรดกเดิมจะสูญหายจึงต้องการรักษามรดกทางวัฒนธรรมไว้ การจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น จึงมีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อรวบรวมและรักษาไม่ให้เรื่องราวท้องถิ่นสูญหาย

ท้องถิ่นหรือชุมชนจึงเป็นแหล่งสำคัญที่พบโบราณวัตถุ แสดงเรื่องราวเกี่ยวกับ ศิลปวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ จึงเป็นจุดสำคัญที่ทำให้เห็นประวัติศาสตร์และพัฒนาการของ สถานที่อันเป็นที่มาและภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ

ปัจจุบันมีแนวความคิดนำเสนอพิพิธภัณฑ์รูปแบบใหม่ ซึ่งต่างจากรูปแบบเดิมที่ นำเสนอเพียงอายุและสมัยของวัตถุโดยไม่ได้ชี้ให้เห็นวัฒนธรรมที่ถ่ายทอดผ่านวัตถุเหล่านั้น ศรีศักร วัลลิโภดม (2545, น. 7) ให้ความเห็นว่า “การจัดพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นนั้น จำเป็นต้องหยุด วิธีการแบบเดิมที่รัฐเคยทำมา ซึ่งเป็นการมุ่งนำเอาศิลปวัตถุมาแสดง และค่อนข้างคับแคบ เนื่องจากเป็นเรื่องของวังและวัดเท่านั้น” นอกจากนี้ยังเห็นว่าการจัดพิพิธภัณฑ์ในรูปแบบเดิมเป็นการสิ้นเปลือง เนื่องจากต้องจ้างภาคเอกชนวางแผนอาคาร สถานที่ และออกแบบการนำเสนอ รวมทั้งต้องมีผู้ให้ความรู้ภายในพิพิธภัณฑ์ ทำให้การจัดการพิพิธภัณฑ์มีค่าใช้จ่ายสูง

ภายหลังการจัดการพิพิธภัณฑ์ได้รับความร่วมมือจากหลายหน่วยงาน เช่น มหาวิทยาลัยหรือองค์กรอิสระที่คอยช่วยเหลือให้สามารถเปิดพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นด้วยต้นทุนที่ไม่สูงมาก ผู้เชี่ยวชาญมักเป็นบุคคลในท้องถิ่นหรือหน่วยงานอื่นที่ให้ความช่วยเหลือ และนำเสนอ พิพิธภัณฑ์แบบใหม่ แนวคิดนี้ทำให้บทบาทของพิพิธภัณฑ์เกิดการเปลี่ยนแปลง พัชร ชินธรรมมิตร และคนอื่น ๆ (2552, น. 16) แบ่งหน้าที่ของพิพิธภัณฑ์โดยคำนึงถึงความสำคัญ 3 ประการ ดังนี้

1. การสร้างสรรคงานวิชาการ เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่แก่สังคม เน้นการ เชื่อมโยงเครือข่ายกับองค์กรอื่นเพื่อเป็นศูนย์กลางการให้ข้อมูลการศึกษาออกห้องเรียน และเป็น สถานที่ให้ข้อมูลได้จริงเพื่อประโยชน์ในการศึกษา
2. การเชื่อมโยงงานวิชาการสู่สังคม พิพิธภัณฑ์สมัยใหม่มุ่งนำเสนอข้อมูล ทางวิชาการที่เข้าใจง่ายและน่าสนใจ โดยใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์เข้ามามีบทบาทในการนำเสนอ เนื้อหาวิชาการ เช่น ภาพกราฟฟิกภายในพิพิธภัณฑ์ การให้ข้อมูลโดยสแกนคิวอาร์โค้ด เป็นต้น การนำเสนอในรูปแบบนี้ทำให้การศึกษาในพิพิธภัณฑ์น่าสนใจมากขึ้น
3. การสร้างเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ เนื่องจากพิพิธภัณฑ์มีหน้าที่ให้ความรู้แก่ผู้ที่ สนใจเข้าเยี่ยมชม ภาครัฐจึงมีนโยบายรวบรวมพิพิธภัณฑ์และสร้างเครือข่ายภายในประเทศ เพื่อ อำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่สนใจและแลกเปลี่ยนความรู้ด้านการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์

จากความหมายและขอบเขตของคำว่า “พิพิธภัณฑ์” ที่นักวิชาการกล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า พิพิธภัณฑ์เกิดจากการริเริ่มของวัดหรือผู้นำในท้องถิ่นที่ต้องการอนุรักษ์มรดกทางภูมิ ปัญญา ซึ่งสะท้อนประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของบรรพบุรุษ จึงรวบรวมวัตถุสิ่งของมาเก็บไว้ใน สถานที่ใดที่หนึ่ง แล้วได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐมาศึกษาอายุและความเป็นมาของสิ่งของ

เหล่านั้น จนเกิดเป็นพิพิธภัณฑ์ขึ้น โดยทำหน้าที่เป็นแหล่งให้ข้อมูลด้านการศึกษา และสร้างความเพลิดเพลินแก่คนในสังคม

รูปแบบการนำเสนอของพิพิธภัณฑ์ในปัจจุบันจึงมีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อนำเสนอความรู้ในพิพิธภัณฑ์ เช่น นิทรรศน์รัตนโกสินทร์ เป็นพิพิธภัณฑ์ที่ใช้วิทยาการสมัยใหม่ ในการเล่าเรื่อง โดยผนวกวัตถุสิ่งของในอดีตกับสื่ออิเล็กทรอนิกส์รูปแบบใหม่ มีส่วนช่วยให้ผู้ชมได้ เรียนรู้สิ่งพิพิธภัณฑ์ต้องการนำเสนอ และเพิ่มสุนทรีย์รสในการรับชม

1.2 บทบาทของพิพิธภัณฑ์

พิพิธภัณฑ์ในประเทศไทยสร้างขึ้นภายในท้องถิ่นและสถานที่ของภาครัฐ ซึ่งมี บทบาทหลายด้าน อรรถญา บัวสรวง (2540, น. 113) จำแนกบทบาทของพิพิธภัณฑ์ออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่

1. ด้านสังคมและวัฒนธรรม เมื่อวิทยาการสมัยใหม่มีบทบาทในชุมชน ผู้คน ต้องการความทันสมัยและความสะดวกสบาย ทำให้มองวัฒนธรรมเดิมล้าสมัย และสนใจ วิทยาการสมัยใหม่มากกว่าวัฒนธรรมเดิม ส่งผลให้วัฒนธรรมเดิมสูญหาย และถูกลดบทบาทลง เมื่อมนุษย์เห็นว่าวัฒนธรรมเดิมกำลังจะสูญหาย จึงเกิดความหวงแหนและอนุรักษ์ไว้เพื่อให้ คนรุ่นหลังได้ศึกษา โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นสถานที่รวบรวมและจัดแสดงวัฒนธรรมในอดีต พิพิธภัณฑ์จึงเป็นสถานที่เก็บรวบรวมและอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม โดยสร้างความภาคภูมิใจ เอกลักษณะของวัฒนธรรมในสังคม และเป็นศูนย์รวมด้านวัฒนธรรมเพื่อให้ผู้สนใจหรือคนใน ท้องถิ่นศึกษาเรียนรู้

2. ด้านเศรษฐกิจ พิพิธภัณฑ์เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้วัฒนธรรมของชุมชน ช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจให้ชุมชน กล่าวคือ เมื่อวัฒนธรรมกลายเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนที่มีความ โดดเด่นและทรงคุณค่า สามารถเชิญชวนผู้สนใจภายนอกที่ต้องการเรียนรู้และศึกษาวัฒนธรรม ของชุมชนเข้ามาในรูปแบบของนักท่องเที่ยว เมื่อมีจำนวนเพิ่มขึ้นชุมชนก็สามารถสร้างรายได้และ เกิดเศรษฐกิจขนาดย่อม โดยชาวบ้านจะรวมตัวกันเพื่อทำให้พิพิธภัณฑ์และแหล่งที่อยู่ของตน กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวและศูนย์กลางเศรษฐกิจของชุมชน

3. ด้านการเมือง พิพิธภัณฑ์มีบทบาทในการสร้างความภาคภูมิใจให้คนใน สังคม ทำให้เกิดความหวงแหนสมบัติอันเป็นมรดกของบรรพบุรุษ ซึ่งเกิดจากความเข้าใจประวัติ ความเป็นมาและรากเหง้าของสิ่งเหล่านั้น คนในท้องถิ่นจึงรู้สึกรักและหวงแหนวัฒนธรรมรวมทั้ง บ้านเกิดของตน โดยพร้อมจะทำให้วัฒนธรรมเหล่านั้นประจักษ์แก่สายตาผู้คนภายนอกชุมชน เพื่อ

แสดงเอกลักษณ์และความโดดเด่นทางวัฒนธรรมของตน เมื่อคนในชุมชนมีเป้าหมายเดียวกัน จึงสร้างความเป็นปึกแผ่นและความมั่นคงให้กับคนในชุมชน

พิพิธภัณฑ์จึงมีบทบาทสำคัญในฐานะแหล่งรวบรวม อนุรักษ์ และรักษาโบราณวัตถุ อันเป็นมรดกทางภูมิปัญญาที่สะท้อนอัตลักษณ์ด้านวัฒนธรรม เช่น พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่เป็นแหล่งรวบรวมความรู้เรื่องชีวิตและผลงานของสุนทรภู่ เก็บรักษาสมุดไทยตำราวรรณคดีเรื่อง **รำพันพิลาป** ที่ค้นพบในวัดเทพธิดาราม และแสดงเครื่องอัฐบริวารของสุนทรภู่เมื่อครั้งจำพรรษาที่วัดเทพธิดาราม

1.3 พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่

พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ตั้งอยู่ที่วัดเทพธิดาราม กรุงเทพมหานคร เดิมเป็นกุฏิคณะ 7 สันนิษฐานว่าเป็นกุฏิเดิมของสุนทรภู่เมื่อครั้งจำพรรษาที่วัดเทพธิดาราม โดยมีเครื่องอัฐบริวารของสุนทรภู่หลงเหลือไว้ในกุฏิ วัดเทพธิดารามได้เก็บรักษาของเหล่านั้นไว้และเปิดให้ผู้สนใจเข้าชม (มิวเซียมไทยแลนด์, 2561) ปี พ.ศ. 2559 กุฏิสุนทรภู่ได้รับการบูรณะและจัดตั้งเป็นพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่แบบครบวงจร มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ความรู้และนำเสนอเรื่องราวของสุนทรภู่อย่างเป็นระบบ พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ในรูปแบบใหม่นี้จึงเป็นพื้นที่ *“ประวัติศาสตร์มีชีวิต”* (สำนักงานทรัพย์สินพระมหากษัตริย์, 2561) การจัดตั้งพิพิธภัณฑ์แห่งนี้ทำให้ชื่อเสียงของสุนทรภู่กลับมามีบทบาทในสังคมไทยอีกครั้ง พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่จึงเป็น *“ลมหายใจของมหากวี”* (โพสต์ทูเดย์, 2562) โดยถือว่าเป็นแหล่งเรียนรู้และศึกษาประวัติและผลงานของสุนทรภู่ซึ่งเป็นกวีเอกของไทย

พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่จัดตั้งขึ้นโดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ร่วมกับงบประมาณอีกส่วนหนึ่งของทางวัดเทพธิดาราม ควบคุมการก่อสร้างโดยกรมศิลปากร พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่เสร็จสมบูรณ์และเปิดให้เข้าชมอย่างเป็นทางการ ในวันที่ 26 มิถุนายน พ.ศ.2560 ซึ่งตรงกับวันสุนทรภู่

พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่เป็นแหล่งเรียนรู้ประวัติและผลงานของสุนทรภู่แห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร โดยเปิดให้ผู้สนใจเข้าชมได้ทุกวัน ตั้งแต่เวลา 09.00 – 18.00 น. ภายในพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่มีอาสาสมัครให้ความรู้และอธิบายส่วนจัดแสดงต่าง ๆ หากต้องการเยี่ยมชมเป็นหมู่คณะสามารถติดต่อท่านเจ้าคุณวิสุทธิวรารักษ์ (ผู้อำนวยการพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่) โทรศัพท์ 0851208914 หรือทางเพจเฟซบุ๊ก Sunthon Phu Museum Wat Thepthidaram พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ วัดเทพธิดาราม โดยค่าเข้าชมจะเป็นการบริจาคตามจิตศรัทธาเพื่อนำมาบำรุงพิพิธภัณฑ์

พื้นที่สำคัญบริเวณภายในพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่จัดแสดง 4 ส่วน ได้แก่ ศาลามหากวีสามัญชน ห้องแรงบันดาลใจไม่รู้จบ ห้องมณีปัญญา และห้องใต้ร่มกาสาพัศตร์

ส่วนที่ 1 ศาลามหากวีสามัญชน

ศาลามหากวีสามัญชนออกแบบเป็นศาลาทรงไทยแบบเปิด แบ่งเป็นพื้นที่ต่างระดับ 2 ชั้น เพื่อแยกส่วนระหว่างพระสงฆ์กับฆราวาส ตั้งอยู่ใจกลางพิพิธภัณฑสถานฯ เชื่อกันว่าเป็นจุดสำคัญที่กรมหมื่นอัปสรสุดาเทพเคยมานมัสการสุนทรภู่ ดังที่พระอาจารย์ยศวริศสุบัญญัติ (การสื่อสารส่วนบุคคล, 16 กุมภาพันธ์ 2563) เล่าว่า “ในอดีตองค์หญิงวิลาสหรือกรมหมื่นอัปสรสุดาเทพ เคยมานมัสการพระสุนทรภู่ที่ศาลามหากวีสามัญชนแห่งนี้ โดยเป็นเหตุผลที่สร้างศาลานี้ขึ้น เพื่อป้องกันไม่ให้ดูไม่งาม เพราะผู้หญิงไม่ควรอยู่กับพระภิกษุสงฆ์สองต่อสองในกุฏิ” จุดนี้เป็นจุดแรกที่ทำให้ผู้เข้าชมพิพิธภัณฑสถานฯ ได้ชมวีดิทัศน์ “ภาพรวมชีวิตของสุนทรภู่” การเล่าเรื่องชีวประวัติของสุนทรภู่เพื่อให้ผู้เข้าชมพิพิธภัณฑสถานฯ ได้เรียนรู้ชีวประวัติของสุนทรภู่ก่อนเข้าชมเนื้อหาในส่วนถัดไป กล่าวถึงชีวประวัติสุนทรภู่ตั้งแต่เกิด การศึกษา การรับราชการและผลงานของสุนทรภู่จนถึงช่วงบั้นปลายชีวิต

ภาพประกอบ 2 ศาลามหากวีสามัญชน

ที่มา: นครินทร์ แสงสว่าง (2563)

ส่วนที่ 2 ห้องแรงบันดาลใจไม่รู้จบ

ห้องแรงบันดาลใจไม่รู้จบเป็นห้องทรงสี่เหลี่ยม มีผนังด้านตะวันตกจัดแสดงเกี่ยวกับเส้นทางชีวิตของสุนทรภู่และแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานตั้งแต่รัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 4 โดยใช้การเปรียบเทียบกับเหตุการณ์สำคัญของโลก ผนังด้านทิศตะวันตกมีรูปหล่อครึ่งตัวของสุนทรภู่เมื่อครั้งเป็นพระภิกษุประดิษฐานไว้เป็นอนุสรณ์สำคัญ ตรงกลางห้องจัดแสดง

สมุดไทยดำเรื่อง**พระอภัยมณี**ที่ค้นพบในวัดเทพธิดาราม ผนังด้านทิศเหนือจัดแสดงภูมิรู้ของสุนทรภู่ กล่าวถึงเรื่อง**สวัสดิรักษา**ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการรู้จักศรีต่าง ๆ และข้อมูลเนื้อหาการแปรรูปที่เกิดจากชื่อเสียงของวรรณคดีจนนำไปสู่การตีพิมพ์เป็นหนังสือเพื่อออกขาย ซึ่งกล่าวถึงเรื่องราวของหมอลสมิทที่นำวรรณคดีเรื่อง**พระอภัยมณี**ไปพิมพ์ขายจนยอดขายมหาศาลในครั้งนั้น นอกจากนี้ยังแปรรูปวรรณคดีในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ การ์ตูนแอนิเมชัน หนังสือการ์ตูน ภาพยนตร์ และหุ่นละครเล็ก

ภาพประกอบ 3 ป้ายอธิบายห้องแรงบันดาลใจไม่รู้จบ

ที่มา: นครินทร์ แสงสว่าง (2563)

ส่วนที่ 3 ห้องมณีปัญญา

ห้องมณีปัญญาแบ่งเป็น 3 ห้อง ดังนี้ ห้องโลกทัศน์ของสุนทรภู่จัดแสดงวิถีทัศน์การสร้างสรรคงานวรรณคดีของสุนทรภู่เรื่องต่าง ๆ ป้ายแรงบันดาลใจของสุนทรภู่ด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้วยประเพณีและวิถีชีวิต และด้านการต่างประเทศ โดยแสดงความสามารถของสุนทรภู่ที่นำเรื่องราวในชีวิตและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นใกล้ตัวมา สอดแทรกและแสดงทัศนคติของตนในเรื่องนั้น ห้องเกมปัญญา นำเสนอผลงานของสุนทรภู่มา สร้างสรรค์เป็นเกมต่อคำประพันธ์เพื่อชี้ให้เห็นความสามารถที่หลากหลายของสุนทรภู่ ห้องสมุดไทยดำวรรณคดีเรื่อง**รำพันพิลาป**จัดแสดงหนังสือ**รำพันพิลาป**ของสุนทรภู่ที่ค้นพบในวัดเทพธิดาราม และเป็นจัดถ่ายภาพ AR สแกนสิ่งสำคัญในวัดเทพธิดาราม ได้แก่ พระพุทธรูปเทววิลาส หน้าบันพระอุโบสถ และเจดีย์สี่ทิศรอบพระอุโบสถ

ภาพประกอบ 4 ป้ายอธิบายห้องมณีปัญญา

ที่มา: นครินทร์ แสงสว่าง (2563)

ส่วนที่ 4 ห้องใ้ร่มกาสาวพัสดร์

ห้องใ้ร่มกาสาวพัสดร์เดิมเป็นกุฎิของสุนทรภู่ได้รับการอนุรักษ์ให้คงสภาพเดิม จนได้รับรางวัลอาคารอนุรักษ์ดีเด่น ประจำปี 2537 จากสมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ แบ่งเป็น 2 ห้อง ดังนี้ ห้องเก็บเครื่องอัฐบริขารของสุนทรภู่ จัดแสดงเครื่องอัฐบริขารต่าง ๆ ของสุนทรภู่เมื่อครั้งบวชที่วัดเทพธิดาราม เช่น บาตร ตาลปัตร ตะเกียง ป้านชา ถ้วยชา สมุดไทยคำตำรายา หม้อยา และตู้พระไตรปิฎก ห้องนอนของสุนทรภู่ จัดแสดงเตียงนอนของพระสงฆ์

ภาพประกอบ 5 ป้ายอธิบายห้องใ้ร่มกาสาวพัสดร์

ที่มา: นครินทร์ แสงสว่าง (2563)

พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่เปิดอย่างเป็นทางการตั้งแต่ พ.ศ.2560 ปัจจุบันเป็นสมาชิกในรายชื่อพิพิธภัณฑ์ของศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร เพราะพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่เป็นส่วนหนึ่งในการเผยแพร่วัฒนธรรม (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2560)

ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพิพิธภัณฑ์ ซึ่งมีผู้ศึกษาว่าพิพิธภัณฑ์เป็นศิลปะประเภทหนึ่งที่มีสื่อสารโดยมีแนวความคิดเพื่อสุนทรียภาพในการรับชม ดังที่ สรรเสริญ สันติวงศ์ (2553) ศึกษาเรื่อง **การศึกษาพิพิธภัณฑ์ในฐานะของศิลปะในการนำเสนอ** ผลการศึกษาพบว่า การจัดแสดงนิทรรศการของพิพิธภัณฑ์ในปัจจุบัน มีการสื่อสารในด้านของความรู้สึกและกระตุ้นให้ผู้ชมมีส่วนร่วมทางความคิดมากกว่าการจัดแสดงนิทรรศการของพิพิธภัณฑ์แบบในอดีต แนวความคิดในช่วงศตวรรษที่ 20 มีอิทธิพลต่อรูปแบบการจัดแสดงในสมัยปัจจุบัน ซึ่งองค์ประกอบของนิทรรศการที่จัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์ ได้แก่ วัตถุ กระจก พื้นที่ว่าง และเวลา องค์ประกอบดังกล่าวทำให้นิทรรศการสื่อความหมายได้หลายระดับและสร้างสุนทรียภาพให้กับผู้เข้าชมได้ เช่นเดียวกับการทำหน้าที่ขององค์ประกอบในงานศิลปกรรม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบของพิพิธภัณฑ์ เช่น ชำนาญ ภูมิลี (2542) ศึกษาเรื่อง **การนำเสนอรูปแบบการพัฒนาพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติเพื่อการศึกษา** ผลการศึกษาพบว่า ข้อมูลของการนำเสนอการพัฒนาพิพิธภัณฑ์แห่งชาติเพื่อการศึกษาต้องคำนึงถึงปัจจัยทั้งหมด 5 ด้าน ดังนี้ 1. ด้านบุคลากรการศึกษา ต้องมีนักวิชาการ ผู้ประสานงาน และผู้นำชมที่เพียงพอต่อผู้เข้าชม 2. ด้านการจัดนิทรรศการ ต้องนำเสนอให้ผู้เข้าชมได้รับความรู้เข้าใจความสำคัญ และสามารถศึกษาหาความรู้ได้ด้วยตนเอง โดยใช้สื่อเป็นตัวกลางในการประกอบการเข้าชม 3. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการศึกษา ต้องสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้ชม เช่น ห้องสมุด ห้องเรียน ห้องทดลอง ห้องปฏิบัติการ ห้องค้นคว้าสืบค้นข้อมูล ห้องบรรยาย ห้องประชุม และห้องสัมมนา 4. ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ พิพิธภัณฑ์แห่งชาติต้องมีกิจกรรมทางการศึกษา กิจกรรมทางวิชาการ จัดประกวดแข่งขัน โดยความร่วมมือกับสมาชิกของพิพิธภัณฑ์ 5. ด้านการประเมินประสิทธิภาพการเข้าชม พิพิธภัณฑ์ต้องเตรียมพร้อมด้านความรู้และความสามารถในการให้ความรู้ จากนั้นใช้การประเมินเป็นตัวชี้วัดประสิทธิภาพของการเข้าชม นอกจากนี้ รัชต์ เทพรักษ์ (2559) ศึกษาเรื่อง **แนวทางการออกแบบพัฒนาพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติอุทงทอง โดยรูปแบบที่ประยุกต์จากยุคทวารวดี** ผลการศึกษาพบว่า ลักษณะการประยุกต์สถาปัตยกรรมที่เน้นการออกแบบประยุกต์จากสมัยทวารวดีในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติอุทงทองมี 7 รูปแบบ ได้แก่ การจำลองต้นแบบ การรักษาลักษณะสำคัญ การเลือกใช้สัญลักษณ์ การตีความในรูปแบบใหม่ การดัดแปลงอาคารเดิม การรวมสถาปัตยกรรม

ต่างสมัย และการก่อสร้างในพื้นที่โบราณคดี พร้อมเสนอแนวทางการออกแบบโดยแบ่งออกเป็น 3 แนวคิด ได้แก่ 1. แนวคิดการออกแบบผังโครงการและความสัมพันธ์กับบริบทโดยรอบ เพื่อแสดงถึงภาพรวมของโครงการ 2. การออกแบบโดยใช้เอกลักษณ์ของศิลปะทวารวดีผสมผสานกับส่วนประกอบของอาคารเพื่อแสดงถึงลักษณะสถาปัตยกรรมสมัยทวารวดี และ 3. การจำลองเรื่องราวทางประวัติศาสตร์เพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าใจสถาปัตยกรรมทวารวดีได้มากขึ้น

พิพิธภัณฑสถานมีบทบาทด้านการให้ความรู้แก่ผู้สนใจ ดังนั้นหน้าที่ของพิพิธภัณฑสถานจึงมุ่งสร้างความรู้แก่ผู้เข้าชม ดังงานวิจัยของ ณปภัช ชัยมงคล (2558) ศึกษาเรื่อง **การศึกษาการบริหารจัดการความรู้กิจกรรมทางการศึกษาศิลปะของพิพิธภัณฑสถานจิมทอมป์สัน** ผลการศึกษาพบว่า การบริหารจัดการความรู้ที่พิพิธภัณฑสถานจิมทอมป์สัน มีขั้นตอนและกระบวนการเช่นเดียวกับทฤษฎีการบริหารจัดการความรู้ โดยมีขั้นตอนการจัดการความรู้ 6 ขั้นตอน ได้แก่ การสร้างความรู้ การจัดและเก็บความรู้ การเลือกและกรองความรู้ การกระจายความรู้ การใช้ความรู้ การติดตามและตรวจสอบความรู้ ซึ่งกิจกรรมของพิพิธภัณฑสถานจิมทอมป์สัน ที่จัดขึ้นสามารถอนุรักษ์และพัฒนาคุณภาพมนุษย์ เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ได้ตรงตามเป้าหมายขององค์กร ส่งเสริมให้ผู้เข้าชมได้รับความรู้โดยไม่จำกัดช่วงอายุ โดยสร้างมิติการเรียนรู้ในรูปแบบใหม่เพื่อพัฒนาให้เกิดความรู้อันเป็นประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เข้าชม

คุณค่าของพิพิธภัณฑสถานคือการสร้างบรรยากาศและเสริมสร้างความรู้ อาจจัดแสดงศิลปวัตถุ หรือผลงานศิลปะอื่น ๆ ดังที่ ยุกติ มุกดาวิจิตร (2558) ศึกษาเรื่อง **พิพิธภัณฑสถานไม้ไซท์ที่เก็บของ ไม้ไซท์ของที่เก็บ** ผลการศึกษาพบว่า พิพิธภัณฑสถานในรูปแบบใหม่ไม่ได้ใช้เป็นสถานที่สำหรับเก็บของ หรือจัดแสดงสิ่งของเท่านั้น แต่ยังเป็นสถานที่แสดงคุณค่าของสังคม ทั้งด้านการศึกษาที่กระตุ้นให้คนในสังคมสนใจกระบวนการสร้างความรู้ของพิพิธภัณฑสถาน ซึ่งเกิดจากการมีส่วนร่วมของสังคม ทั้งการเรียนรู้ในบริบทการจัดแสดงในพิพิธภัณฑสถาน และการสร้างสถานการณ์หรือบรรยากาศให้เกิดกระบวนการคิดที่สามารถสัมผัสได้ ซึ่งการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้เข้าชมไม่ได้รับความรู้เพียงอย่างเดียว แต่มีบทบาทในการกำหนดความต้องการอันส่งผลต่อเนื้อหาที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑสถาน

การเรียนรู้เรื่องต่าง ๆ ผ่านพิพิธภัณฑสถานเป็นการให้ความสำคัญกับผู้เรียน ดังที่ บริดี ปลื้มสำราญกิจ และ พ้า วิไลขำ (2561) ศึกษาเรื่อง **พิพิธภัณฑสถาน : แหล่งเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21** ผลการศึกษาพบว่า พิพิธภัณฑสถานเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีคุณค่าและสร้างสรรค์สังคมแห่งการเรียนรู้ ช่วยกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ และรู้จักสังคม ผูกทักษะการคิดซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 พิพิธภัณฑสถานในศตวรรษที่ 21 จึงเป็นแหล่งการ

เรียนรู้ตลอดชีวิตที่ให้ข้อมูลวิชาการ เชื่อมโยงเข้ากับการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของสังคม และยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวของประชาชน พิพิธภัณฑ์ในประเทศไทยจึงควรพัฒนาด้านต่าง ๆ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ สถานที่การจัดแสดง กิจกรรมการเรียนรู้ การบริหารจัดการพื้นที่ บุคลากร และการประชาสัมพันธ์

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพิพิธภัณฑ์ ผู้วิจัยสรุปได้ว่า พิพิธภัณฑ์เป็นแหล่งให้ข้อมูลด้านการศึกษาที่สำคัญ แสดงถึงภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของบรรพบุรุษ ทั้งยังเป็นสถานที่ให้ความเพลิดเพลินแก่คนในสังคม “พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่” เป็นสถานที่ให้ข้อมูลด้านการศึกษาเกี่ยวกับชีวประวัติและผลงานของสุนทรภู่โดยเล่าเรื่องราว เหตุการณ์ และผลงานผ่านสื่อต่าง ๆ เพื่อให้ข้อมูลแก่ผู้สนใจและสร้างความเพลิดเพลินให้กับผู้เข้าชม โดยเน้นการให้ความรู้กับผู้ชมในลักษณะการมีส่วนร่วมเพื่อเรียนรู้จากสื่อการเล่าเรื่องต่าง ๆ ในพิพิธภัณฑ์ พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่จึงเป็นพิพิธภัณฑ์สมัยใหม่ที่เชื่อมโยงข้อมูลด้านการศึกษากับสังคมเข้าด้วยกัน ซึ่งสะท้อนในรูปแบบของการจัดการเรียนรู้ “สุนทรภู่ศึกษา” เพื่อเป็นแหล่งให้ข้อมูลของบุคคลสำคัญในปัจจุบัน

2. ประวัติและผลงานของสุนทรภู่

สุนทรภู่เป็นกวีเอกของไทย มีผลงานโดดเด่นหลายเรื่อง เช่น **นิราศภูเขาทอง** **นิราศสุพรรณ** และ **พระอภัยมณี** เป็นต้น ปี พ.ศ. 2529 ในโอกาสครบรอบ 200 ปีชาตกาล องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ยกย่องให้สุนทรภู่เป็นบุคคลสำคัญของโลกด้านวัฒนธรรม และกำหนดให้วันที่ 26 มิถุนายนของทุกปีเป็น “วันสุนทรภู่” มีกิจกรรมเชิดชูเกียรติและส่งเสริมศิลปะการประพันธ์บทกวี

พระยาปริยัติธรรมธาดา (2533, น. 4) กล่าวว่า สุนทรภู่เป็นกวีที่สร้างผลงานอันยอดเยี่ยมและมีบทบาทต่อวัฒนธรรมในสังคม คนทั่วไปสามารถเข้าถึงผลงานของสุนทรภู่ได้ ทั้งเรื่องราวชีวิตก็น่าสนใจ ด้วยเหตุดังนี้ประวัติชีวิตของสุนทรภู่จึงมีนักวิชาการได้ศึกษาและค้นคว้าอย่างต่อเนื่อง

เปลื้อง ณ นคร (2550, น. 9) กล่าวว่า สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย มีผลงานการประพันธ์วรรณคดีประเภทกาพย์กลอนค่อนข้างมาก ต่อจากสมัยนี้ความนิยมในการประพันธ์ลดน้อยลง กวีที่ได้ความนิยมจนได้รับการยกย่องว่าเป็น “บรมครูทางกลอนแปดและกวีเอก” คือสุนทรภู่ ซึ่งสร้างผลงานอันเป็นที่รู้จักและนิยมแพร่หลายในหมู่ประชาชน เนื่องจากกวีนิพนธ์ในยุคก่อนมักเป็นคำฉันท์หรือลิลิตซึ่งประชาชนเข้าไม่ถึง สุนทรภู่ได้สร้างขนบการแต่งกลอนแบบใหม่เรียกกันทั่วไปว่า “กลอนตลาด” เพราะเป็นที่นิยมมากในหมู่ชาวบ้าน

ผะอบ โปษะกฤษณะ (2529, น. 59) กล่าวว่า สุนทรภู่สร้างสรรค์ผลงานมีรูปแบบที่ไม่เหมือนใคร ทั้งด้านการใช้ภาษา ศิลปะการดำเนินเรื่อง แนวคิด และภาพสะท้อนของสังคม อาจเป็นเพราะสุนทรภู่เป็นกวีสามัญชน แต่มีโอกาสอยู่ในวงสังคมชั้นสูง และเป็นคนเฉลียวฉลาดช่างสังเกต ทั้งประสบการณ์ในชีวิตแบบ “ชั่วเจ็ดที ดีเจ็ดหน” สุนทรภู่จึงเข้าใจชีวิตและสามารถสร้างผลงานเป็นที่นิยมอย่างกว้างขวางและเป็นอมตะจวบจนปัจจุบัน

อภิรักษ์ณ์ เกษมผลกุล และ นัทธนัย ประสานนาม (2553, น. 19) กล่าวว่า สุนทรภู่ได้รับการยกย่องให้เป็น “บรมครู” ของนักประพันธ์รุ่นหลัง ด้วยความสามารถของสุนทรภู่ ทั้งปฏิภาณ ความคิด และจินตนาการ ส่งผลให้คนรุ่นหลังยกย่องและสร้างอนุสาวรีย์ไว้เป็นอนุสรณ์แห่งความสามารถนั้น

จากความโดดเด่นของผลงานและความสามารถของสุนทรภู่ จึงมีผู้กล่าวถึงชีวประวัติและความสามารถของสุนทรภู่ด้านต่าง ๆ สุนทรภู่เป็นกวีที่มีผลงานสัมพันธ์กับชีวิต งานของสุนทรภู่เป็นวรรณคดีที่ได้รับความนิยมและสอดแทรกคติพุทธศาสนา ทั้งสุนทรภู่ยังเป็นนักเล่านิทานด้วย ดังที่ ชลดา เรื่องรักษ์ลิขิต (2548, บทนำ) กล่าวว่า สุนทรภู่สร้างสรรค์ผลงานไว้หลายเรื่อง ผลงานเหล่านั้นเป็นที่นิยมในวงกว้างตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และยังสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับชีวประวัติ โดยชีวประวัติของสุนทรภู่เป็นเรื่องราวที่น่าสนใจ เพราะเคยมีช่วงชีวิตที่รุ่งโรจน์ถึงขีดสุดและตกต่ำถึงที่สุดเช่นกัน

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2529, น. 7) กล่าวว่า นิราศของสุนทรภู่มีจิตวิญญาณในรูปแบบที่ไม่เหมือนกับรูปแบบเพลงยาวจดหมายเหตุดของโบราณ จึงเป็นที่นิยมมากและกลายเป็นแบบอย่างของกลอนนิราศสืบมา นอกจากนี้นิราศของสุนทรภู่ยังกล่าวถึงชื่อสถานที่และสอดแทรกทัศนคติในผลงานของตน ตลอดจนภาษาไพเราะ บทพรรณนาถึงความรักตามความเป็นจริง ไม่ใช่ความรักในอุดมคติตามแบบนิราศโบราณ

สุกัญญา สุจฉายา (2556, น. 23) กล่าวว่า สุนทรภู่เป็นนักเล่านิทานที่รวบรวมเรื่องราว ตำนานต่าง ๆ มาสอดแทรกในงานของตน ทั้งยังเป็นนักประพันธ์วรรณกรรมนิทาน เช่น พระอภัยมณี ซึ่งเป็นนิทานคำกลอนที่ดีที่สุดเรื่องหนึ่งของไทยเพราะมีความแปลก ทั้งด้านฉากของเรื่อง และบุคลิกของตัวละคร จึงถูกนำไปแปรรูปในหลายรูปแบบ เช่น ละครสมัยใหม่ ภาพยนตร์ การ์ตูน และหนังสือการ์ตูน เป็นต้น

สมบัติ จันทรวงศ์ (2529, น. 72) กล่าวว่า สุนทรภู่มีความเชื่อตามคติทางพุทธศาสนาว่า ชีวิตในโลกนี้คือ การเวียนว่ายตายเกิด และสรรพสิ่งทั้งหลายถูกควบคุมโดยอำนาจของผลบุญ

และกฎแห่งกรรม ในทัศนะของสุนทรภู่เห็นว่า ชีวิตในสังคมนั้นคือชีวิตที่แท้จริง โดยมนุษย์ต้องอยู่ร่วมกับผู้อื่น ไม่ใช่ใช้ชีวิตแบบโดดเดี่ยวตามลำพัง

ชีวิตและผลงานของสุนทรภู่เป็นที่ยกย่องในระดับชาติและนานาชาติ สุนทรภู่จึงเป็นบุคคลสำคัญ ทำให้มีผู้ศึกษาชีวิตและผลงานของสุนทรภู่ ในด้านต่าง ๆ ผู้วิจัยได้จัดกลุ่มตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาได้ดังนี้ กลุ่มศึกษาชีวประวัติและเหตุการณ์ชีวิตของสุนทรภู่ กลุ่มศึกษาผลงานของสุนทรภู่ และกลุ่มศึกษาสุนทรภู่ในมิติปัจจุบัน ดังนี้

กลุ่มศึกษาชีวประวัติและเหตุการณ์ชีวิตของสุนทรภู่ ตริศศิลป์ บุญขจร (2559) ศึกษาเรื่อง **ทั้งบ้าน ทั้งวัง วัด เป็นศัตรู: รำพันพิลาป ในฐานะวรรณกรรมอัตชีวประวัติสุนทรภู่** ผลการศึกษาพบว่า **รำพันพิลาป** เปรียบเสมือนอัตชีวประวัติของสุนทรภู่ เผยให้เห็นชีวิตของสุนทรภู่ในอีกมิติหนึ่งซึ่งแตกต่างจากที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงนิพนธ์ไว้ เช่น การออกบวชและเร่ร่อนอย่างยากลำบาก ภาวะอารมณ์ในยามที่ชีวิตตกต่ำ ความหวาดหวั่นต่อการต้องโทษ และได้รับการอุปถัมภ์จากกรมหมื่นอัปสรสุดาเทพ เป็นต้น การพรรณนาในรูปแบบของความฝันซึ่งตามหลักจิตวิทยาถือได้ว่าเป็นกระบวนการทางวรรณศิลป์ เพื่อให้เกิดความสมหวัง เป็นกลวิธีทางสังคมเพื่อให้เราสามารถก้าวข้ามข้อละเมิดทางชนชั้นและอายุได้อย่างแนบเนียน

สุจิตต์ วงษ์เทศ (2561) ศึกษาเรื่อง **สำนักเรียนของสุนทรภู่ กลายเป็นวัดป่าคอนกรีต ริมคลองบางกอกน้อย กรุงเทพฯ** ผลการศึกษาพบว่า สุนทรภู่ในวัยเด็กได้เรียนหนังสือกับพระสงฆ์ ที่วัดชีปะขาวริมคลองบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ปัจจุบันใช้ชื่อว่า **“วัดศรีสุดาราม”** ตั้งอยู่ถนนบางขุนนนท์ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร สำนักเรียนวัดชีปะขาวเดิมใช้สำหรับลูกหลานเครือญาติผู้ดีมีตระกูล และข้าหลวงเดิมวังหลังในสมัยรัชกาลที่ 1 แต่แม่ของสุนทรภู่เป็นข้าหลวงเดิมสืบมาแต่ครั้งกรุงเก่า เป็นนางนมของพระธิดาในกรมพระราชวังหลัง จึงมีศักดิ์และมีสิทธิ์ส่งลูกชายเข้าเรียน ในปัจจุบัน วัดชีปะขาว กลายเป็นวัดที่เต็มไปด้วยสิ่งก่อสร้าง และมีเรื่องเล่าด้านอิทธิปาฏิหาริย์มากมาย แต่ผู้คนไม่นิยมเที่ยวชมเพราะไม่มีสิ่งที่น่าสนใจในวัดชีปะขาวแบบเดิม

กลุ่มศึกษาผลงานของสุนทรภู่ สุวรรณา เกรียงไกรเพ็ชร (2518) ศึกษาเรื่อง **พระอภัยมณี : การศึกษาในเชิงวรรณคดีวิจารณ์** โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ด้าน คือ แก่นเรื่อง ลักษณะตัวละคร ระบบสัญลักษณ์และภาพพจน์ ผลการศึกษาพบว่าวรรณคดีเรื่อง **พระอภัยมณี** มีแก่นเรื่องย่อยทั้งหมด 4 แก่น ได้แก่ การเดินทางผจญภัยซึ่งเป็นการสร้างประสบการณ์ให้แก่ตัวเอก การพลัดพรากของตัวละคร การขาดความอบอุ่นภายในครอบครัว

ความขัดแย้งภายในครอบครัว แก่นที่ 3 และ 4 น่าจะมีผลมาจากชีวิตส่วนตัวของสุนทรภู่ ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับชีวิตบางแง่ของตัวละคร แก่นเรื่องในวรรณคดีเรื่อง **พระอภัยมณี** แสดงลักษณะโครงเรื่องของวรรณคดีไทยทั่วไป มีลักษณะเฉพาะของสุนทรภู่ปรากฏอยู่ ด้านลักษณะเด่นของตัวละคร มีลักษณะเด่นที่เป็นตัวของตัวเอง ต่างไปจากตัวละครในวรรณคดีอื่น ซึ่งเป็นตัวละครแบบตายตัว โดยเฉพาะพระอภัยมณี มีลักษณะต่างจากตัวเอกในเรื่องอื่น ทำให้ผู้อ่านสามารถจดจำตัวพระอภัยมณีได้ดี ส่วนตัวละครหญิงมีบทบาทที่แปลกและเด่น ซึ่งมีเค้าที่แสดงว่าสุนทรภู่ได้อิทธิพลมาจากบุคคลใกล้ชิดและเหตุการณ์ในสมัยนั้นด้วย ด้านระบบสัญลักษณ์และภาพพจน์ **พระอภัยมณี** มีสัญลักษณ์ของทะเลและเพลงปี่ ซึ่งมีความผูกพันกับลักษณะของตัวละครและแก่นเรื่องในแง่ที่ว่าตัวละครมีความว่าเหวี่ยงอยู่ และแก่นเรื่องก็กล่าวถึงการขาดความอบอุ่นในครอบครัวซึ่งเชื่อมโยงกับสุนทรภู่ในลักษณะเดียวกัน

ยุวดี ดำรงพันธ์ (2527) ศึกษาเรื่อง **ไฉนภาพพจน์ในนิราศสุนทรภู่** ผลการศึกษาพบว่าไฉนภาพพจน์ที่ปรากฏในนิราศของสุนทรภู่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกของผู้อ่าน ไฉนภาพพจน์ 11 ลักษณะ ปรากฏที่ใช้มากน้อยต่างกัน ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของงานนิราศที่เป็นกลวิธีถ่ายทอดความรู้สึกสู่ผู้อ่าน และสะท้อนความคิดของผู้แต่ง ส่งผลให้งานนิราศของสุนทรภู่ได้รับการยกย่องว่ามีคุณค่าเป็นที่ยอมรับ และรู้จักกันแพร่หลายมาจนถึงปัจจุบัน

อัญชลี ภูมกา (2546) ศึกษาเรื่อง **ทัศนะของสุนทรภู่ที่มีต่อผู้หญิง : การศึกษาจากวรรณกรรม** ผลการศึกษาพบว่า สุนทรภู่เห็นว่าผู้หญิงควรมีหน้าตางดงาม แต่งกายสะอาด กิริยามารยาทอ่อนช้อยสวยงาม พุดจาไพเราะ อีกทั้งผู้หญิงควรได้รับโอกาสในการเรียนรู้เพราะสามารถนำความรู้ไปใช้ได้ โดยผู้หญิงสามารถเป็นผู้นำได้เช่นเดียวกับผู้ชาย เมื่อมีคู่ครองแล้วควรปรนนิบัติดูแลลูกและสามี รวมถึงไม่แสดงอารมณ์หึงหวงจนเกินงาม ทัศนะของสุนทรภู่ที่กล่าวมานี้เกิดจากประสบการณ์ในการใช้ชีวิต แล้วนำเรื่องราวเหล่านั้นมาสอดแทรกผ่านทัศนคติ โดยการเปรียบเทียบ การกล่าวออกไปตรง ๆ และการพรรณนาผ่านตัวละคร เป็นต้น

เปรม สอนสมุทร (2547) ศึกษาเรื่อง **ผู้เสพกับการดัดแปลงเนื้อหาและตัวละคร เรื่องพระอภัยมณี ในวัฒนธรรมประชานิยมในช่วงปีพุทธศักราช 2545 - 2546** ศึกษาการดัดแปลงเนื้อหาและตัวละคร ที่มีผลต่อคุณค่าของวรรณคดีเรื่อง **พระอภัยมณี** โดยเลือก **พระอภัยมณี** ที่มีการสร้างสรรค์ใหม่ระหว่างปี พ.ศ. 2545 - 2546 จำนวน 3 สำนัก ได้แก่ สำนักการ์ตูนภาพลายเส้นเรื่องอภัยมณีซาก้า สำนักการ์ตูนภาพเคลื่อนไหวของบริษัทแฟนตาซีทาวน์ จำกัด และสำนักภาพยนตร์ลิขสิทธิ์จัดจำหน่ายของบริษัทไร้ที่ปิยอนจำกัด ผลการศึกษาพบว่า การดัดแปลงเนื้อหาในสำนักใหม่ทั้ง 3 สำนัก มีการดัดแปลงเนื้อหาเพื่อให้เหมาะสมกับ

ธรรมชาติ และแนวโน้มปัจจุบันของสื่อชนิดใหม่ที่ใช้ในการถ่ายทอด ด้านตัวละคร ซึ่งคงไว้เฉพาะตัวละครหลักและมีบทบาทสำคัญในตอนที่เกี่ยวข้องเท่านั้น โดยสร้างให้เป็นตัวละครหลายมิติส่งผลให้ตัวละครดูสมจริงมากขึ้น ด้านการสืบสานคุณค่าพบว่าสำนวนที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ มีเพียงโครงเรื่องเท่านั้นที่เหมือนตัวบทวรรณคดี ด้านแนวคิดสำคัญมีการเลือกใช้เฉพาะบางประเด็น ซึ่งส่งผลให้สำนวนใหม่มีความเป็นสากลมากขึ้น และทำให้ผู้เสพสนใจติดตามอ่านสำนวนนิทานคำกลอนซึ่งเป็นสำนวนดั้งเดิมต่อไป

พรวิภา แจ่มจรัส (2554) ศึกษาเรื่อง **การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้ภาษา โลกทัศน์ และบุคลิกภาพของผู้ประพันธ์ในวรรณกรรมนิราศสุนทรภู่** ผลการศึกษาพบว่า การใช้ภาษาของสุนทรภู่แบ่งเป็น 3 ลักษณะ คือ การใช้ถ้อยคำที่แสดงอารมณ์ความรู้สึก การใช้คำเล่นเสียงสัมผัส และการใช้ภาพพจน์ โดยการใช้ภาษาของสุนทรภู่แสดงบุคลิกภาพของคนช่างสังเกต และเป็นผู้มีความสุขในการชมความงามของธรรมชาติ นอกจากนี้ภาษาดังกล่าวแสดงโลกทัศน์ของสุนทรภู่ในหลายด้าน ได้แก่ โลกทัศน์ด้านความรัก แสดงให้เห็นว่าสุนทรภู่เป็นคนให้ความสำคัญกับความรัก โลกทัศน์ด้านสังคม สุนทรภู่มองว่าความรู้สึกคับแค้น ความทุกข์ยากลำบาก และผิดหวัง เป็นความไม่เที่ยงของชีวิต โลกทัศน์ด้านความเชื่อ สุนทรภู่เป็นผู้ศรัทธาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์และมีความเชื่อในปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติ

ชฎานิส นาศิริรักษ์ (2556) ศึกษาเรื่อง **การดัดแปลงพระอภัยมณีของสุนทรภู่เป็นสื่อร่วมสมัย** ผลการศึกษาพบว่า **พระอภัยมณี**ฉบับนิทานคำกลอนเล่าเรื่องแบบต่อเนื่องโดยใช้การเล่นคำและเสียง ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของสุนทรภู่ที่ช่วยให้เรื่องมีสีสันมากขึ้น ด้านแก่นเรื่องเป็นภาพสะท้อนชีวิตส่วนหนึ่งของสุนทรภู่ ด้านตัวละคร ตัวละครหลัก ได้แก่ พระอภัยมณี สุดสาคร นางสุวรรณมาลี และนางละเวงวิณฟ้า มีบทบาทโดดเด่นและส่งผลต่อการดำเนินเรื่อง ด้านการเล่าเรื่อง พบว่าเปลี่ยนแปลงไปตามโครงเรื่องและลักษณะของสื่อที่ใช้เล่าเรื่อง โดยเล่าเรื่องตามลำดับเวลา ส่วนหนังสือการ์ตูน การ์ตูนแอนิเมชัน และภาพยนตร์มีการลำดับพัฒนาการของเรื่องแบบผสมผสาน คือ มีการเล่าตามลำดับของเวลาและการเล่าย้อน จากนั้นจึงกลับมาเล่าเรื่องในปัจจุบัน การเล่าเรื่องมักตัดสลับเหตุการณ์อย่างรวดเร็ว และสื่ออารมณ์กับผู้ชมด้วยเทคนิคพิเศษ

น้ำผึ้ง ปัทมะกลางคูล (2560) ศึกษาเรื่อง **ความฝันและจินตนาการในรำพันพิลาป : สุนทรภู่กับการประกอบสร้างเรื่องเล่าในวรรณคดีนิราศ** ผลการศึกษาพบว่า วรรณคดีเรื่อง **รำพันพิลาป**มีลักษณะเป็นเรื่องเล่าที่มีโครงสร้างชัดเจน มีความฝันและจินตนาการเป็นองค์ประกอบสำคัญของการสร้างเรื่องราว และมีการประกอบสร้างที่เป็นเอกภาพเพื่อสื่อสารความในใจของกวีที่มีต่อนางผู้เป็นที่รัก **รำพันพิลาป**มีการร้อยเรียงเหตุการณ์ที่เชื่อมโยงด้วย

ความสัมพันธ์แทนการคร่ำครวญ ทั้งการสร้างผู้เล่าเรื่องที่ไม่ใช่ผู้คร่ำครวญเพียงอย่างเดียวแต่ยังใช้ตัวละครให้มีบทบาทในการเล่าเรื่อง ฉากประกอบการเล่าเรื่องสื่อสารในรูปแบบมิติของเวลา กล่าวคือ เรียงลำดับขั้นตอนตามเวลาของการเล่าเรื่อง

กลุ่มศึกษาสุนทรภู่ในมิติปัจจุบัน ปิ่น บุตรี (2562) ศึกษาเรื่อง “สุนทรภู่” จาก **มหากวีผู้สังคายนาศีลธรรมเมืองระยอง** ผลการศึกษาพบว่า ชาวเมืองระยองยกย่องสุนทรภู่จากบุคคลสำคัญเป็นสังคายนาศีลธรรมตามคติความเชื่อในเรื่องการนับถือผี ผนวกกับความเชื่อท้องถิ่นเรื่องบุคคลนิยมน เมื่อบุคคลสำคัญอันเป็นที่เคารพของชาวบ้านเสียชีวิต ก็จะมีการตั้งศาลบูชา สร้างรูปเคารพ หรือสิ่งแทนบุคคลนั้นเพื่อกราบไหว้ขอพร ซึ่งมีบทบาทสำคัญในฐานะยอดกวีเอกของโลก

สุนทรภู่เป็นกวีสามัญชนที่ได้รับการยกย่องและศึกษาชีวประวัติและผลงานการประพันธ์จากนักวิชาการหลายท่าน ผลงานของสุนทรภู่สอดแทรกทัศนคติ ความคิด ความเชื่อ และโลกทัศน์ลงในงานประพันธ์ ซึ่งถ่ายทอดออกมาผ่านวรรณคดี ความเป็นอมตะของผลงานและประชาชนทั่วไปสามารถเข้าถึงทำให้สุนทรภู่ได้รับความนิยมนับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

3. แนวคิดการเล่าเรื่อง

การเล่าเรื่อง เป็นวิธีการถ่ายทอดเรื่องเล่าจากจุดเริ่มต้นไปสู่จุดสิ้นสุดของเรื่องด้วยวิธีการสื่อสารและสื่อการเล่าเรื่อง เพื่อให้ผู้ชมหรือผู้อ่านรู้เนื้อหาของเรื่องเล่าทั้งหมด

3.1 ภูมิหลังและความหมายของการเล่าเรื่อง

กระแสนวนิยายแนวใหม่และอิทธิพลของศาสตร์แขนงต่าง ๆ เช่น ภาษาศาสตร์ จิตวิเคราะห์และปรัชญา ก่อให้เกิดการอ่านและการศึกษาวรรณกรรมรูปแบบใหม่ ซึ่งให้ความสำคัญกับการอ่าน การเขียน และการวิจารณ์มากขึ้น มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายหรือวิเคราะห์รูปแบบและความหมายของนวนิยาย เรียกว่า “ศาสตร์เรื่องเล่า”

นพพร ประชากุล และ ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช (2542, น. 133) กล่าวว่า “ศาสตร์เรื่องเล่า” (Narratology) เกิดจากการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ของการศึกษาเรื่องเล่าในสามมิติ มิติแรก การเปลี่ยนแปลงนิยามของเรื่องเล่า จากเดิมเรื่องเล่าเป็นภาพสะท้อนความเป็นจริง (Reflection) แต่เรื่องเล่าในนิยามใหม่ไม่ได้สะท้อนความเป็นจริง แต่มีการประกอบสร้างก่อนสะท้อนออกมา โดยให้ความสำคัญกับสิ่งที่เรียกว่าการประกอบสร้าง (construction) ของเรื่องเล่ามากกว่า มิติที่สอง การเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ของการศึกษา เดิมเรื่องเล่ามีขอบเขตจำกัดเฉพาะในวรรณกรรมเรื่องแต่ง (fiction) เช่น เรื่องสั้นและนวนิยาย เป็นต้น ต่อมาขยายไปสู่ตัวบทประเภทอื่นที่เรียกว่า เรื่องจริง (non-fiction) เช่น สารคดี เป็นต้น ทำให้การศึกษาเรื่องเล่ากว้างขึ้น

มิติที่สาม การเปลี่ยนแปลงวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยเปลี่ยนเป้าหมายในการศึกษาเรื่องเล่า จากเดิมที่เน้นเรื่องความซาบซึ้ง (appreciation) มาเน้นความเข้าใจ (understanding) เป็นหลัก

นอกจากนี้ นพพร ประชากุล (2552, น. 149) ให้ความหมายของเรื่องเล่า (narrative) ว่า คำพูดที่กล่าวถึงเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งมีบุคคลเกี่ยวข้อง แล้วดำเนินไปตาม องค์ประกอบโดยมีสถานที่และเวลาเป็นตัวกำหนด พร้อมเชื่อมโยงเป็นเรื่องราว ซึ่งแตกต่างจาก เรื่องเล่าชนิดอื่นในแง่ “ความเป็นอิสระจากอำนาจบังคับของข้อเท็จจริงนอกวาทกรรม” ดังนั้นผู้แต่ง จึงสามารถสร้างสรรค์องค์ประกอบได้ตามต้องการ และเชื่อมโยงองค์ประกอบเหล่านั้นเป็นเรื่องราว และสื่อความหมายตามต้องการได้ องค์ประกอบของการเล่าเรื่องสามารถจำแนกได้ 4 ด้าน ได้แก่ โครงเรื่อง ตัวละคร เวลาและสถานที่ และเทคนิคการเล่าเรื่อง

1. **โครงเรื่อง (plot)** คือ รูปแบบของการดำเนินเรื่องเป็นขั้นตอน จาก จุดเริ่มต้นของเรื่องไปสู่สถานการณ์ท้ายเรื่อง มีความสำคัญในการกระตุ้นให้ผู้อ่านสนใจติดตาม เนื้อเรื่องนั้นตั้งแต่ต้นจนจบ และชี้ให้เห็นความหมายของเรื่องทั้งหมด โดยสามารถแบ่งการ วิเคราะห์โครงเรื่องออกเป็น 2 ประเภทได้แก่ การวิเคราะห์โครงเรื่องเชิงรูปธรรม และการวิเคราะห์ โครงเรื่องเชิงนามธรรม

การวิเคราะห์โครงเรื่องเชิงรูปธรรม เป็นการวิเคราะห์โครงเรื่องในรูปแบบ ของการดำเนินเรื่องจากตอนหนึ่งไปสู่ตอนหนึ่งตั้งแต่ต้นจนจบ ซึ่งเชื่อมโยงเข้าด้วยกันอย่างมีชั้น เชิง การเชื่อมโยงดังกล่าวมีเทคนิคปรากฏให้เห็น โดยแบ่งเป็น 4 ด้าน ได้แก่ การสร้างความ เชื่อมโยงในเชิงเวลา การสร้างความเชื่อมโยงในเชิงเหตุผล การสร้างความเชื่อมโยงในทางทิศทาง และการสร้างความสัมพันธ์ในเชิงเปรียบเทียบ

การสร้างความเชื่อมโยงเชิงเวลา คือ การนำเสนอความสัมพันธ์ระหว่าง เหตุการณ์ในตอนใดตอนหนึ่งกับเหตุการณ์ในตอนถัดไปว่า เกิดก่อน เกิดหลัง หรือเกิดพร้อมกัน โดยไม่จำเป็นว่าจะต้องดำเนินไปตามลำดับเวลาหรือลำดับชั้นเนื้อหา

การสร้างความเชื่อมโยงเชิงเหตุผล คือ ตอนใดตอนหนึ่งถูกนำเสนอว่า เป็นสาเหตุหรือเป็นผลสืบเนื่องของอีกตอนหนึ่ง หรือทั้งสองตอนอาจเกี่ยวข้องกันโดยบังเอิญ

การสร้างความเชื่อมโยงทางทิศทาง คือ การนำตอนหลาย ๆ ตอนมา เชื่อมกันในแนวเดียวกันตลอดจนถึงเหตุการณ์สำคัญ ที่ทำให้ทิศทางของเรื่องเปลี่ยนแปลงไป

การสร้างความสัมพันธ์เชิงเปรียบเทียบ คือ การนำเสนอเนื้อหาตอน สำคัญให้ผู้อ่านนึกคิดว่าเกิดความคล้ายคลึงกัน แย้งกัน หรือตรงข้ามกันเกิดขึ้น

การวิเคราะห์โครงเรื่องในเชิงนามธรรม เป็นการวิเคราะห์โครงเรื่องใช้แนวคิดหรือทฤษฎีเพื่อศึกษา สามารถแบ่งเป็น 2 ด้าน ได้แก่ การวิเคราะห์โครงเรื่องแง่หน้าที่ของเหตุการณ์ และการวิเคราะห์โครงเรื่องแง่ทางเลือกของการดำเนินเรื่อง การวิเคราะห์โครงเรื่องในแง่หน้าที่ของเหตุการณ์ คือ โครงเรื่องมีความซับซ้อนและหลากหลาย ซึ่งรายละเอียดของเหตุการณ์ต่าง ๆ จะแตกต่างกัน แต่ทำหน้าที่ของเหตุการณ์เหมือนกัน โดยมีบทบาทในการผลักดันเนื้อเรื่องให้ดำเนินไปในแนวทางเดียวกัน การวิเคราะห์โครงเรื่องในแง่ทางเลือกของการดำเนินเรื่อง คือ พิจารณาขั้นตอนการดำเนินเรื่อง ซึ่งอาจการดำเนินเรื่องบางตอนอาจถูกลดบทบาทลงหรือแสดงบทบาทโดดเด่นขึ้น

2. ตัวละคร (character) คือ องค์ประกอบของนวนิยายสร้างสรรค์ขึ้นโดยการสมมุติ ซึ่งมีบทบาทในการดำเนินเรื่อง ตัวละครเป็นองค์ประกอบที่มีชีวิตจริงในเรื่อง ผู้แต่งสามารถนำเสนอตัวละคร 2 ด้าน ได้แก่ การนำเสนอโดยตรง และการนำเสนอโดยอ้อม

การนำเสนอโดยตรง คือ การบรรยายข้อมูลของตัวละครออกมาโดยตรงโดยไม่ปิดบังข้อมูลเหล่านั้นไว้ ผู้อ่านสามารถรับรู้องค์ประกอบทั้งหมดของตัวละครทันที เช่น ประวัติ ลักษณะทางกายภาพ และลักษณะจิตใจ

การนำเสนอโดยอ้อม คือ การบรรยายข้อมูลของตัวละครโดยสอดแทรกอยู่ในเหตุการณ์ต่าง ๆ ผู้อ่านสามารถรับรู้ผ่าน พฤติกรรม การกระทำ คำพูด และความรู้สึกนึกคิดของตัวละคร ซึ่งได้จากการตีความผ่านเนื้อเรื่องที่แสดงออกมา

3. เวลาและสถานที่ (location and time) เป็นช่วงเวลาและสถานที่เกิดเหตุการณ์ มีความสำคัญในการให้ความหมายบางอย่าง และมีอิทธิพลต่อความคิดหรือการกระทำของตัวละคร

4. เทคนิคการเล่าเรื่อง (Storytelling) เป็นลักษณะการสื่อสารด้านแนวคิด ความเชื่อ ประวัติส่วนตัว และบทเรียนชีวิต ผ่านการเล่าเรื่องเป็นวิธีการส่งผ่านข้อมูลที่ซับซ้อนและหลากหลายมิติ องค์ความรู้ที่นำมาเล่ามักเกี่ยวข้องกับประสบการณ์ส่วนตัวหรือเหตุการณ์ในชีวิตของผู้แต่ง โดยนำการเล่าเรื่องมาประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมือ เพื่ออธิบายประเด็นที่ซับซ้อน และนำเสนอมุมมองที่แตกต่างไปจากเดิม

สรุปว่า การเล่าเรื่องเป็นวิธีการถ่ายทอดเนื้อเรื่องจากจุดเริ่มต้นไปสู่จุดสิ้นสุดของเรื่อง การเล่าเรื่องสามารถวิเคราะห์เนื้อหาและส่วนประกอบต่าง ๆ ได้ ซึ่งมีหน้าที่หลักคือ ถ่ายทอดจินตนาการ และความสนุกสนานเพลิดเพลิน ช่วยให้เข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ ได้อย่างถ่องแท้ยิ่งขึ้น

และทำหน้าที่ค้นหาเปิดเผย เสนอเรื่องจริง รวมทั้งการโน้มน้าวใจ ซึ่งทำให้การเล่าเรื่องต้องเรียบเรียงถ้อยคำ มีรูปแบบและวิธีการเล่าเรื่องที่สอดคล้องกัน

การเล่าเรื่องจะเชื่อมโยงกับ “สัญญา” หรือ “มายาคติ” ซึ่งมีความพิเศษในชุดเรื่องเล่า “สัญญา” จึงเป็นการสื่อความหมายในเชิงสัญวิทยา ดังที่ ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร (2555, น. 97) กล่าวว่า สัญวิทยา คือ การสื่อความหมายที่มีกระบวนการ ขั้นตอน และรายละเอียดปลีกย่อย โดยให้ความสำคัญกับบริบทและกฎเกณฑ์ของการสื่อความหมายมากกว่าสารที่สื่อ ซึ่งไม่ได้มีความหมายในตัวเอง

สัญลักษณ์พิเศษ คือ ตัวแทนบางอย่างที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อให้มีความหมายแทนของจริง ซึ่งอธิบายและให้ความหมายของเรื่องราวต่าง ๆ ผู้แต่งจึงจำเป็นต้องควบคุมสัญลักษณ์ต่าง ๆ ให้มีความหมายไปในทิศทางเดียวกันหรือสร้างความเป็นเอกภาพให้กับสัญลักษณ์เหล่านั้น

นพพร ประชากุล (2544) กล่าวถึงมายาคติของ โรลิ่งด์ บาร์ตส์ ว่า เป็นการสื่อความหมายด้วยคติความเชื่อทางวัฒนธรรมซึ่งถูกกลบเกลื่อนให้เป็นที่รับรู้ว่าเป็นธรรมชาติ มายาคติเป็นกระบวนการอย่างหนึ่ง ที่ไม่ใช้การหลอกลวง หรือโฆษณาชวนเชื่อ แต่เป็นสิ่งประกอบสร้างทางวัฒนธรรม ที่คิดว่าค่านิยมที่ยึดถืออยู่นั้นเป็น “ธรรมชาติ” หรือเป็นไปตามสามัญสำนึก ทำให้ชุดความเชื่อบางอย่างของสังคมกลายเป็นสิ่งที่ดูเหมือนว่าเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างแนบเนียนในลักษณะของการแฝงตัวอยู่กับสิ่งต่าง ๆ รอบตัว

กาญจนา แก้วเทพ (2536, น. 32) กล่าวว่า บทบาทหน้าที่ของมายาคติคือการช่วยตอบสนองความต้องการหลายอย่างในชีวิตจริงของคนในสังคม ให้สามารถบรรลุเป้าหมายได้ในโลกของความบันเทิง มายาคติช่วยทำหน้าที่ยึดเหนี่ยวสังคมที่แตกออกจากกันด้วยเหตุผลบางประการให้รวมเป็นหนึ่ง

ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเล่าเรื่อง แนวคิดของการเล่าเรื่อง พบว่า มีผู้นำแนวคิดการเล่าเรื่องไปศึกษาด้วยบทในหลายแขนง ได้แก่ วรรณกรรม และภาพยนตร์

การศึกษาการเล่าเรื่องในวรรณกรรม เช่น ครอบธรรม นีละไพจิตร (2555) ศึกษาเรื่อง กลวิธีการเล่าเรื่องแบบนวนิยายแนวใหม่ในนวนิยายของปอล กีมาร์ ผลการศึกษาพบว่า วิวัฒนาการทางสังคมและความสูญเสียที่เกิดขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง และสงครามโลกครั้งที่สอง ส่งผลกระทบโดยตรงต่อวงการวรรณคดีฝรั่งเศส ปอล กีมาร์ พยายามค้นหาการเล่าเรื่อง แทนเทคนิคแบบขนบเดิม ซึ่งทำให้ผลงานมีเอกลักษณ์และน่าสนใจ ทั้งการเล่าเรื่องในหลายรูปแบบที่ขนานกันในนวนิยายเล่มเดียว เสี่ยงผู้เล่าและมุมมองในการเล่าอัน

หลากหลายในสถานการณ์เดียวกันและบทบาทอันโดดเด่นของสถานที่ในเรื่องเล่า และการสลับไปมาระหว่างเวลาของการเล่าและเวลาในเรื่องเล่า ซึ่งยังถ่ายทอดภาพชีวิตผู้เขียนในตัวละครด้วย

เมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปทำให้แนวทางของบันเทิงคดีต้องปรับเปลี่ยนตามไปด้วย การสร้างความน่าสนใจให้กับบันเทิงคดีจึงเป็นสิ่งที่นักเขียนต้องการมากที่สุด การเล่าเรื่องในสมัยหลังจึงซับซ้อนมากขึ้นเพื่อสร้างเอกลักษณ์และความน่าสนใจให้กับงานของตนเอง เสาวณิต จุลวงศ์ (2550) ศึกษาเรื่อง **ความซับซ้อนของการเล่าเรื่อง : ลักษณะหลังสมัยใหม่ในบันเทิงคดีร่วมสมัยของไทย** ผลการศึกษาพบว่า บันเทิงคดีที่นำมาศึกษาใช้การเล่าเรื่องแบบหลังสมัยใหม่หลายประการ ได้แก่ การแสดงความตระหนักรู้ถึงความเป็นเรื่องแต่ง การปฏิเสธรูปแบบปกติของเรื่องเล่า การสร้างความเป็นสหบท การล้อ การผสมผสานความจริงกับความมหัศจรรย์ และการใช้รูปแบบวรรณกรรมยอตนิยม เพื่อนำเสนอแนวคิดหลังสมัยใหม่เกี่ยวกับสถานะสังคมวัฒนธรรม และสถานะของวรรณกรรมในด้านสถานะสังคมวัฒนธรรม บันเทิงคดีที่นำมาศึกษาแสดงให้เห็นภาวะการบริโภคนิยมและสังคมบริโภคนิยมในระบบเศรษฐกิจทุนนิยมยุคหลังสังคมเต็มไปด้วยสิ่งจำลองและวัตถุเพื่อการบริโภค ปัจเจกบุคคลในภาวะสังคมเช่นนี้มีความทุกข์ต้องสูญเสียอิสรภาพ การเปลี่ยนผ่านของยุคสมัยแสดงให้เห็นจากการเปลี่ยนแปลงระบบคุณค่าหรือบรรทัดฐานของสังคม ในการนำเสนอสถานะของวรรณกรรมจากมุมมองหลังสมัยใหม่ แสดงวาทกรรมการเมืองเชิงอำนาจ และเปิดเผยถึงกรอบข้อจำกัดในการสร้างสรรค์ผลงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กรอบของวรรณกรรมเพื่อชีวิต โดยแสดงให้เห็นว่าวรรณกรรมเป็นปฏิบัติการทางภาษาแบบหนึ่งในรูปของเรื่องเล่าซึ่งมีบทบาทในการสร้าง เสริม สืบทอด ตอบโต้ หรือต่อรองกับความคิดต่าง ๆ ที่เผยแพร่อยู่ในสังคม ทำให้เกิดการกดขี่ ปกปิด บิดเบือนความแตกต่างหลากหลายที่มีอยู่และไม่เป็นที่ปรารถนาให้หายไปจากความรับรู้ของสังคม

ผู้วิจัยพบงานวิจัยที่ศึกษาการเล่าเรื่องในภาพยนตร์หลายประเภท ทั้งแนวเรื่องเกี่ยวกับศาสนา ประวัติศาสตร์ แนวตลก เป็นต้น ดังเช่น จันท์สว่าง นิลจันทร์ (2559) ศึกษาเรื่อง **พุทธบูรณาการการเล่าเรื่องในอรรถกถาชาดกกับการเล่าเรื่องในภาพยนตร์ไทย** โดยศึกษาจากภาพยนตร์ทั้งหมด 10 เรื่อง ได้แก่ นมัสเต จ๊ะเอ๋บายบาย (2556) ทะเลของก้อย (2555) ท็อป ซีเคร็ต วิทยุพันล้าน (2554) นรก (2548) มหาลัย'เหมืองแร่ (2548) หลวงพี่เท่ง 2 รุ่นฮารัวร์วย (2551) องคุลิมาล (2546) อหิงสา จ๊กโก้มีกรรม (2548) ก็เคยสัญญา (2548) และ พระพุทธเจ้า (2550) ผลการศึกษาพบว่า การเล่าเรื่องในภาพยนตร์ไทยที่สะท้อนหลักทศบารมีจะใช้โครงเรื่องหลักเพื่อถ่ายทอดเรื่องเล่าแนวธรรมะ คือ ภาพยนตร์แนวชีวิต ภาพยนตร์เหนือธรรมชาติ และ ภาพยนตร์ตลก โดยใช้เทคนิคเล่าเรื่องธรรมะด้วยการโยงศรัทธาของคนที่ค้นหาแก่น

ธรรมชาติ ตัวละครในเรื่องเล่าเป็นตัวละครหลากหลายมิติ มีความหลากหลายในตนเองและมีการพัฒนา
นิสัยด้วยการมองโลกไปตามช่วงเวลาของเรื่องราว ตัวละครจึงเป็นตัวแทนของมนุษย์ที่มีอวิชชา
แสดงความรัก โลก โกรธ หลง อันเป็นธรรมชาติของมนุษย์มีอยู่จริงในสังคม ประเด็นปมความ
ขัดแย้งนำเสนอให้เห็นทั้งภายในตนเองและปะทะขัดแย้งกับบุคคลอื่น การพัฒนาเรื่องเล่าส่วนใหญ่
เป็นแบบเรียงลำดับเวลา มุมมองในการเล่าเรื่องในภาพยนตร์เป็นแบบผสมผสานคือมีการสลับ
ผู้เล่าในการบรรยายเล่าเรื่อง

พิชชาพร วิถีเจริญ (2556) ศึกษาเรื่อง **กลวิธีการเล่าเรื่องและการสร้าง
บุคลิกลักษณะตัวละครสมเด็จพระสุริโยทัยในบันเทิงคดีอิงประวัติศาสตร์ไทย** โดยศึกษา
จากบทประพันธ์ร้อยกรองจำนวน 2 เรื่อง นวนิยายอิงประวัติศาสตร์จำนวน 3 เรื่อง หนังสือการ์ตูน
ภาพยนตร์ ละครโทรทัศน์ ละครวิทยุ ละครเวที อย่างละ 1 เรื่อง รวมถึงรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร
และการสัมภาษณ์บุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับการสร้างสื่อบันเทิงคดีของสมเด็จพระสุริโยทัย
ผลการศึกษาพบว่า การเล่าเรื่องและบุคลิกของตัวละครในบันเทิงคดีอิงประวัติศาสตร์ มีรูปแบบ
การเล่าเรื่อง และสร้างตัวละครให้มีความเปลี่ยนแปลงเล็กน้อยตามยุคสมัย แต่แก่นของเรื่องเล่า
คือเพื่อสวดดีพระวีรกรรมของสมเด็จพระสุริโยทัย ด้านบุคลิกตัวละคร ก็มีความเปลี่ยนแปลง
เล็กน้อย แต่ยังคงลักษณะเด่นไว้คือ ความกล้าหาญแบบนักรบ ควบคู่ไปกับความอ่อนโยนในแบบ
สตรีผู้เป็นภรรยาและมารดา พร้อมด้วยอุดมการณ์ความเสียสละและรักชาติบ้านเมือง

มาโนช ชุ่มเมืองปัก (2547) ศึกษาเรื่อง **การเล่าเรื่องของภาพยนตร์ตลก
ไทยยอดเยี่ยมชุด "บุญชู" กับการสร้างสรรค์ของผู้กำกับภาพยนตร์** ผลการศึกษาพบว่า
ภาพยนตร์ชุด "บุญชู" เกิดจากการสร้างสรรค์ด้วยแนวทางการทำภาพยนตร์ตามความต้องการของ
คนดูผสมผสานกับแนวทางการทำภาพยนตร์คุณภาพ กล่าวคือ มีการนำเสนอที่เน้นความเรียบง่าย
ไม่ซับซ้อน แต่มีความเข้มข้นของการดำเนินเรื่อง โดยใช้การเล่าเรื่องแบบภาพยนตร์ชีวิตผสมผสาน
กับการสร้างอารมณ์ขันที่หลากหลาย และการสอดแทรกสาระทางความคิดและนำเสนอประเด็นปัญหา
สังคมต่าง ๆ มานำเสนอในเนื้อเรื่อง ซึ่งปัญหาต่าง ๆ เป็นเรื่องราวใกล้ตัวและสอดคล้องกับสิ่งที่พบ
เห็นได้โดยทั่วไปในสังคมไทยขณะนั้น โดยเฉพาะในส่วนของแก่นความคิดหลัก ซึ่งเป็นการกล่าวถึง
ความมีน้ำใจที่ขาดหายไปจากสังคม

นอกจากภาพยนตร์ไทยแล้วยังมีผู้สนใจศึกษาภาพยนตร์ต่างประเทศด้วย กู
ชิน ชิ (2560) ศึกษาเรื่อง **การเล่าเรื่องและวัฒนธรรมในภาพยนตร์นอกกระแสไทยและจีน
กรณีศึกษาเรื่อง "Mary is Happy Mary is Happy" และ "Ne Zha"** ผลการศึกษาพบว่า
โครงสร้างการเล่าเรื่องในภาพยนตร์ เรื่อง "Mary is Happy Mary is Happy" และ "Ne Zha"

โดดเด่นด้านองค์ประกอบของเรื่อง ได้แก่ โครงเรื่อง แก่นความคิด ตัวละคร ฉาก และมุมมองการเล่าเรื่อง โดยโครงเรื่องจะเน้นปัญหาที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาการเติบโตของหญิงสาว โดยใช้แก่นความคิดเรื่องความไม่เที่ยงของชีวิต ปมขัดแย้งแสดงสภาวะความเป็นครอบครัวและสภาพสังคม สร้างตัวละครแบบสมจริงโดยมีอารมณ์ความรู้สึกเช่นเดียวกันคนในสังคม ใช้ฉากและเพื่อสะท้อนวัฒนธรรมของประเทศไทยและจีน ใช้มุมมองการเล่าเรื่องที่หลากหลาย

ภัทธिया วิริยะศิริวัฒน์ และ อัครวิน เนตรโพธิ์แก้ว (2559) ศึกษาเรื่อง **การวิเคราะห์การเล่าเรื่องในภาพยนตร์เรื่อง Les Misérables Analysis of narrative in the film Les Misérables** ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการเล่าเรื่องในภาพยนตร์มีเรื่องราวที่ผสมผสานเรื่องราวของความรัก คุณค่าของชีวิต ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ด้วยกัน ผ่านการเล่าเรื่องแบบร้อยรอบด้านที่ไร้ซึ่งข้อจำกัดด้านเวลา และนำเสนอบริบททางสังคมที่แตกต่างไปจากปัจจุบัน โดยเปรียบเทียบบริบททางสังคมภายในภาพยนตร์ และในเหตุการณ์ของโลกแห่งความเป็นจริง ทำให้ได้รู้ว่ามีมนุษย์ต่างเผชิญกับเหตุการณ์ที่เป็นเหมือนวงจรที่รอเวลาจะหมุนวนกลับมาบรรจบกันอีกครั้ง

กุลวรา ชูพงศ์ไพโรจน์ (2539) ศึกษาเรื่อง **การวิเคราะห์การเล่าเรื่องในเพลงไทยลูกทุ่ง** เพื่อวิเคราะห์ประเภทของเรื่องเล่า โครงสร้าง องค์ประกอบของการเล่าเรื่องที่ปรากฏในเนื้อหาของเพลง และสำรวจความคิดเห็นของผู้ฟัง ผลการศึกษาพบว่า เพลงไทยลูกทุ่งมีเรื่องเล่าทั้งหมด 5 ประเภท ได้แก่ นิทานชาดก นิทานพื้นบ้าน นิทานจากวรรณคดีไทย นิทานอีสป และชีวประวัติบุคคล โดยโครงสร้างของเพลงเป็นโครงสร้างแบบนิทานที่ประกอบด้วย บทนำ เนื้อเรื่อง และบทสรุป ที่เน้นการให้คติเตือนใจและข้อคิดในตอนท้ายเรื่อง การเล่าเรื่องที่ปรากฏในเพลงไทยลูกทุ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับการเล่านิทานโดยทั่วไป แต่มีลักษณะพิเศษที่ทำให้การเล่าเรื่องในเพลงไทยลูกทุ่งมีความน่าสนใจ คือ การใช้ทำนองเพลงและเทคนิคพิเศษของการร้องเพลงมาเป็นส่วนเสริม ผลการสำรวจผู้ฟังพบว่า ส่วนใหญ่ชอบฟังการเล่าเรื่องในเพลงไทยลูกทุ่งเพราะใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ทำนองเพลงสนุกสนาน และมีคติเตือนใจ

วสันต์ รัตนโกศา (2550) ศึกษาเรื่อง **กลวิธีการเล่าเรื่องในงานเขียนเชิงประวัติศาสตร์ของหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช** ผลการศึกษาพบว่า หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมชใช้วิธีการเล่าเรื่องเพื่อให้ความรู้และความเข้าใจด้านประวัติศาสตร์ควบคู่ไปกับการให้คำศัพท์สำคัญทางประวัติศาสตร์เป็นภาษาต่างประเทศ ผู้เขียนใช้กลวิธีการเล่าเรื่องเพื่อสร้างความเป็นกันเองโดยการสร้างมิติแห่งเรื่องเล่าแทรกเนื้อหาที่ต้องการนำเสนอได้อย่างลงตัว ทำให้เรื่องในประวัติศาสตร์มีความสนุกสนานมากขึ้น และใช้กลวิธีการเล่าเรื่องเพื่อแสดงทรรศนะโดยวิธีการตั้ง

ข้อสังเกตความคิดของบุคคลในประวัติศาสตร์ ตลอดจนการแสดงทรรศนะเชิงเสียดสีที่ทำให้ผู้อ่านได้รับทั้งความรู้และความบันเทิงไปพร้อมกัน การเล่าเรื่องและการใช้ภาษาของหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่แสดงทัศนคติพร้อมให้ความรู้และความบันเทิงได้อย่างชัดเจน

ณัฐวัฒน์ พงศ์พัชราพันธุ์ (2562) ศึกษาเรื่อง **การเล่าเรื่องและสัญลักษณ์ของความรักที่ผิดหวังในเนื้อเพลงไทยลูกทุ่งและไทยสตริง** ผลการศึกษาพบว่า การเล่าเรื่องในเพลงไทยลูกทุ่งและเพลงไทยสตริงมีความเหมือนกัน คือ มักจะเป็นการเล่าถึงความขัดแย้งระหว่างบุคคลในท่อนเปิดเรื่อง และลำดับต่อมาจะเป็นการเล่าถึงความรู้สึกนึกคิดและการกระทำของตัวละครในท่อนเนื้อเรื่องและท่อนโคลงแมกซ์เล่าถึงการกระทำ และในท่อนยุติเรื่องจาวมักนำเนื้อเรื่องในท่อนอื่นที่เล่าก่อนหน้ามาปิดท้าย ความแตกต่างของเพลงไทยลูกทุ่งและไทยสตริงคือการเล่าถึงความเจ็บปวดในเพลงไทยลูกทุ่งมักเล่าโดยการกล่าวเกินจริง ในขณะที่ในเพลงไทยสตริงมักเปรียบเทียบที่แสดงให้เห็นถึงมโนทัศน์ที่มองว่าความรักคือการเดินทาง

สิรภพ แก้วมาก (2558) ศึกษาเรื่อง **การสร้างตัวละครหลักและวิธีการเล่าเรื่องชายรักชายในสื่อบันเทิงไทย** ผลการศึกษาพบว่า ผู้ผลิตสื่อบันเทิงสร้างภาพสะท้อนของชายรักชายผ่านตัวละครและการเล่าเรื่องเพื่อลดความคลาดเคลื่อนของภาพมายาคติชายรักชาย โดยองค์ประกอบของการสร้างสรรค์ตัวละครหลักชายรักชายมี 4 รูปแบบ คือ ตัวละครชายรักชายภาพเหมารวม ตัวละครชายรักชายชุดความคิดรักต่างเพศ ตัวละครชายรักชายเจเนอเรชั่นวาย และตัวละครชายรักชายเคียววี วิธีการเล่าเรื่องมี 3 รูปแบบ คือ การเล่าเรื่องกาวนิยามตนเอง การเล่าเรื่องการเปิดเผยเพศวิถี และการเล่าเรื่องในชีวิตประจำวัน การสร้างตัวละครและการเล่าเรื่องในสื่อบันเทิงชายรักชายแสดงโลกทัศน์ภาพของชายรักชาย 6 ด้าน ได้แก่ การเหมารวมของชายรักชาย คู่ความสัมพันธ์ของตัวละครชายรักชาย ปัญหาของบุคคลชายชอบที่สะท้อนในชายรักชาย ความแตกต่างในวัฒนธรรมกลุ่มย่อย โลกทัศน์วัยรุ่น และการวิพากษ์สังคม

รักตระกูล ภิรักษ์จรรยากุล (2560) ศึกษาเรื่อง **การเล่าเรื่องการเมืองไทยในภาพยนตร์ไทยยุคสงครามเย็น (พ.ศ. 2498 - 2518)** ผลการศึกษาพบว่า ภาพยนตร์ไทยช่วง พ.ศ. 2498 - 2518 อยู่ในยุคสงครามเย็นและถูกใช้เป็นเครื่องมือสื่อสารทางการเมือง ซึ่งส่งผลกระทบต่อ การเล่าเรื่องในภาพยนตร์ที่รับอิทธิพลทางการเมืองและสภาพสังคมในช่วงเวลานั้น โดยภาพยนตร์ที่ได้รับอิทธิพลดังกล่าว ได้แก่ ภาพยนตร์เรื่องมรดกพระจอมเกล้า (2497) ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของประเทศสหรัฐอเมริกาและสถาบันพระมหากษัตริย์ไทย ภาพยนตร์เรื่องไฟเย็น (2508) ถูกใช้เป็นเครื่องมือเพื่อสร้างภาพความน่ากลัวของลัทธิคอมมิวนิสต์

และสร้างภาพลักษณ์ที่ดีต่อรัฐบาลไทย และภาพยนตร์เรื่องเขาชื่อกานต์ (2516) ถูกใช้เป็นเครื่องมือเพื่อสั่งสอนผู้คนไม่ให้เป็นปฏิปักษ์ต่อรูปแบบโครงสร้างทางอำนาจ

อานันตพร จินดา (2549) ศึกษาเรื่อง **กลยุทธ์ด้านสาระและการเล่าเรื่องในงานเขียนอิงธรรมชาติของดังตฤณ** ผลการศึกษาพบว่า งานเขียนอิงธรรมชาติประเภทจินตคดีของดังตฤณ เป็นการถ่ายทอดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในรูปแบบของความบันเทิงเพื่อนำเสนอหลักธรรมที่มีความชัดเจนโดยผ่านบทสนทนาและลักษณะการแสดงออกของตัวละคร ใช้เหตุการณ์ที่สมจริง และลำดับเหตุการณ์อย่างเป็นเหตุเป็นผล มีความทันสมัย มีการสร้างตัวละครที่เป็นตัวแทนถ่ายทอดหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ กับตัวละครวัยรุ่นให้เป็นแบบอย่างการปรากฏของกรรมวิบาก งานเขียนอิงธรรมชาติประเภทจินตคดีมีความสนุกสนาน ทำให้เกิดแรงจูงใจในการทำความดี สำหรับงานเขียนอิงธรรมชาติประเภทสารัตถคดีมีการใช้คำที่ทันสมัย ไม่ซับซ้อน ถ่ายทอดเนื้อหาอย่างเป็นขั้นเป็นตอนทำให้อ่านง่ายและเข้าใจง่าย

การเล่าเรื่องมีเป้าหมายหลักในการถ่ายทอดจุดประสงค์ของผู้ส่งสาร โดยมีกลวิธีและองค์ประกอบต่าง ๆ เพื่อช่วยให้สารส่งไปยังผู้รับสารได้อย่างสมบูรณ์ พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่มีการเล่าเรื่อง ซึ่งมีวิธีการและองค์ประกอบต่าง ๆ โดยถ่ายทอดออกมาในหลายรูปแบบ ผู้วิจัยจะใช้แนวคิดการเล่าเรื่องซึ่งมีองค์ประกอบ ได้แก่ โครงเรื่อง ตัวละคร เวลาและสถานที่ เทคนิคการเล่าเรื่อง และสัญลักษณ์พิเศษ เพื่อประยุกต์ใช้วิเคราะห์การเล่าเรื่องในพิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่

4. แนวคิดบทบาทหน้าที่

พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่เป็นข้อมูลด้านวัฒนธรรมประเภทวรรณคดี และเป็นแหล่งให้ความรู้เกี่ยวกับกวีสำคัญของไทย ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดบทบาทหน้าที่เพื่อใช้วิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของพิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่ในบริบทสังคมไทยร่วมสมัย ดังนี้

Williem R. Bascom (อ้างถึงในสุภัทธานุญา สุขฉายา, 2549, น. 24) กล่าวว่า ข้อมูลคติชนวิทยาไม่ได้เป็นเพียงส่วนประกอบอย่างหนึ่งของวัฒนธรรม แต่มีบทบาทหน้าที่และอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมเรื่อยมา ทุกสิ่งที่มีมนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นและดำรงอยู่ได้ ล้วนมีบทบาทต่อมนุษย์ในสังคมทั้งสิ้น

Malinowski (อ้างถึงในศิริพร ณ ถลาง, 2557, น. 13) กล่าวว่า บทบาทหน้าที่สามารถตอบสนองความต้องการและความจำเป็น 3 ด้าน คือ ความจำเป็นพื้นฐานด้านการดำรงชีวิต เช่น อาหาร ที่อยู่อาศัย และเครื่องมือที่ใช้ประกอบอาชีพ เป็นต้น ความต้องการด้านสังคมและจิตใจ คือ แก้ปัญหาความคับข้องใจที่เกิดจากตนเองและสังคมพื้นฐาน เช่น การทำงาน

การควบคุมทางสังคมด้วยกลไกบางอย่าง ความต้องการเพื่อความมั่นคงทางจิตใจ เช่น สุขภาพ ความสงบ และการปรับตัวกับสังคม

กุหลาบ มัลลิกะมาส (2516, น. 32-34) กล่าวว่า บทบาทหน้าที่ใช้อธิบายที่มาของ ประเพณี พิธีกรรม เรื่องเล่า และตำนาน จากคติความเชื่อและแบบแผนปฏิบัติกันสืบต่อกันมา มีส่วนทำให้วัฒนธรรมของสังคมสมบูรณ์และสร้างความสามัคคีให้คนในสังคม ทำหน้าที่ให้การศึกษ เป็นแบบแผนระเบียบทางของสังคม และช่วยผ่อนคลายความรู้สึก แรงบีบคั้น และความขัดแย้งของคนในสังคม

สุกัญญา สุจฉายา (2549, น. 24) กล่าวว่า การวิเคราะห์บทบาทหน้าที่เป็นแนวทางหนึ่งในการวิจัยที่ทำให้วัฒนธรรมส่วนต่าง ๆ ในสังคมมีหน้าที่ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ ทั้งด้านปัจจัยพื้นฐาน ด้านความมั่นคงของสังคม และด้านความมั่นคงทางจิตใจ บทบาทที่มีผลกระทบต่อระบบต่าง ๆ ในวัฒนธรรมเช่น ระบบความเชื่อและศาสนา ระบบครอบครัว ระบบการปกครอง ระบบการศึกษา และระบบนันทนาการ โดยมองว่าระบบต่าง ๆ เป็นกลไกทางวัฒนธรรม ที่ช่วยให้สังคมดำรงอยู่ได้

ศิริพร ณ ถลาง (2557, น. 317) กล่าวว่า บทบาทหน้าที่ที่สามารถอธิบายต้นกำเนิด และอัตลักษณ์ของสังคมผ่านพิธีกรรมและตำนานต่าง ๆ ซึ่งให้ความรู้และอบรมคนในสังคมให้อยู่ในระเบียบและบรรทัดฐานของสังคม ทั้งยังเป็นทางออกให้กับความคับข้องใจของบุคคลอันเกิดจากกฎเกณฑ์ทางสังคม เช่น ข้อมูลคติชนประเภทนิทานสามารถเป็นทางออกให้กับความรู้สึกขัดแย้งในครอบครัว บทบาทหน้าที่ในสังคมในฐานะเป็นข้อมูลทางวัฒนธรรมจำแนกออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

1. บทบาทหน้าที่ในการอธิบายกำเนิดและอัตลักษณ์ของกลุ่มชน
2. บทบาทหน้าที่ในการให้การศึกษาและอบรมสั่งสอน
3. บทบาทหน้าที่ในการเป็นทางออกให้กับความคับข้องใจอันเกิดจากกฎเกณฑ์

ทางสังคม

สรุปได้ว่า บทบาทหน้าที่ใช้อธิบายที่มาของความเชื่อ ประเพณี ตำนาน นิทาน และพิธีกรรมของสังคม มีหน้าที่ให้การศึกษา และอบรมสั่งสอน สร้างบรรทัดฐานเพื่อกำหนดแนวปฏิบัติร่วมกันของสังคม ซึ่งเป็นทางออกของกฎเกณฑ์ที่เกิดจากแรงบีบคั้นทางสังคม

การศึกษาแนวคิดบทบาทหน้าที่ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาแนวคิดบทบาทหน้าที่ของพิธีกรรม และบทบาทหน้าที่ของข้อมูลด้านวัฒนธรรมที่มีต่อสังคม ดังนี้

พิพิธภัณฑ์เป็นแหล่งความรู้ที่มีบทบาทหน้าที่ต่อสังคม สาทิสลักษณ์ชาติเสริมศักดิ์ (2558) ศึกษาเรื่อง การศึกษาบทบาทพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดม่วงเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ผลการศึกษาพบว่า พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดม่วง เกิดจากการร่วมแรงร่วมใจกันของคนในชุมชนและองค์กรภายนอก ต่อมาองค์กรภายนอกได้ถอนตัวจากการดูแล จึงย้ายโอนพิพิธภัณฑ์มาอยู่ในความดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านม่วง โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการดูแลพิพิธภัณฑ์จากองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านม่วง พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดม่วงมีบทบาทการให้ความรู้แก่คนในชุมชนโดยเป็นสถานที่ให้ข้อมูลและแหล่งศึกษาข้อมูลต่าง ๆ ภายในชุมชนและสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนในลักษณะสะท้อนศิลปะและภูมิปัญญาของชุมชนเพื่อให้คนในชุมชนเกิดความรักในสมบัติของตน นอกจากนี้ยังสร้างรายได้จากนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวชมพิพิธภัณฑ์ และนำรายได้นั้นไปพัฒนาชุมชน

วรรณนา ศิลประเสริฐ (2557) ศึกษาเรื่อง คุณค่าและกระบวนการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชน กรณีศึกษาจิปาตะภัณฑสถานบ้านคูบัวอำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ผลการศึกษาพบว่า คุณค่าในการก่อตั้งจิปาตะภัณฑสถานบ้านคูบัวสามารถแบ่งได้ 3 ประการ คือ คุณค่าในด้านการศึกษาและธำรงรักษาอัตลักษณ์ของชาวไทย-ยวน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จิปาตะภัณฑสถานบ้านคูบัว เป็นสถานที่แสดงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมจึงได้รับการฟื้นฟูและรักษาเพื่อประโยชน์แก่การศึกษาเรียนรู้ คุณค่าในด้านการเป็นแหล่งรวบรวมองค์ความรู้และภูมิปัญญาของบรรพบุรุษซึ่งสะท้อนองค์ความรู้ของวัฒนธรรมในชุมชน และภูมิปัญญาของบรรพบุรุษชาวไทย-ยวน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จิปาตะภัณฑสถานบ้านคูบัวจึงเป็นแหล่งรวบรวมองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่เหมาะแก่การศึกษา และคุณค่าในด้านการเป็นแหล่งเผยแพร่ให้ความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ของชุมชนท้องถิ่น เป็นสถานที่รวบรวมและอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมเพื่อจัดแสดงแก่ผู้สนใจศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม และประวัติความเป็นมาของชาวไทย-ยวน บ้านคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

ญาณินทร์ รักวงศ์วาน (2554) ศึกษาเรื่อง พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกับการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรม ของชุมชนท้องถิ่น โดยศึกษา พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น 4 แห่ง ได้แก่ พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดม่วง จังหวัดราชบุรี พิพิธภัณฑ์บ้านเขายี่สาร พิพิธภัณฑ์มีชีวิตรัตนชาติสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี และหอวัฒนธรรมไทย-ยวน จ.สระบุรี ผลการศึกษาพบว่า พิพิธภัณฑ์ทั้ง 4 แห่ง มีกลไกในการเก็บรักษามรดกทางวัฒนธรรมด้วยตนเอง โดยผ่านการกิจกรรมแลความร่วมมือของผู้นำชุมชน และสมาชิกในชุมชน เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน เน้นกิจกรรมเชิงรุกเพื่อสงวน

รักษามรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งมีผู้สนับสนุนภายนอกในการดำเนินงานรักษามรดกทางวัฒนธรรม

อุดมลักษณ์ ชุ่นตระกูล (2555) ศึกษาเรื่อง **มองความหมาย "มรดกทางวัฒนธรรม" ผ่านพื้นที่พิพิธภัณฑ์ กรณีการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน** โดยศึกษาจากพิพิธภัณฑ์ในจังหวัดลำพูน 4 แห่ง ได้แก่ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ หริภุญไชย พิพิธภัณฑ์ ชุมชนเมืองลำพูน พิพิธภัณฑ์บริหารพระครูบาเจ้าศรีวิชัย และพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดต้นแก้ว ผลการศึกษาพบว่า พิพิธภัณฑ์แต่ละแห่งมองว่าจังหวัดลำพูนเป็นส่วนหนึ่งของชาติที่พยายามเสนอเรื่องราวที่เกิดขึ้นในอดีต เพื่อเป็น **"มรดกทางวัฒนธรรม"** โดยเน้นเนื้อหาและเหตุการณ์ในอดีต ซึ่งแสดงความสัมพันธ์ระหว่างวิถีคิดกับการรับรู้เรื่องราวของอดีต และสร้างสำนึกทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรม เพื่อเปิดกว้างให้ท้องถิ่นเสนอเรื่องราวสำคัญของ **"อดีต"** ในพื้นที่ โดยพื้นที่ดังกล่าวเกี่ยวกับบริบทและเงื่อนไขทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจในปัจจุบัน

พิพิธภัณฑ์ในปัจจุบันมีบทบาทหน้าที่ในการเผยแพร่วัฒนธรรมแก่สังคม โดยมักคิดค้นวิธีการใหม่ ๆ เข้ามาถ่ายทอดสิ่งเหล่านั้น ปณิดา สระวาสี (2554) ศึกษาเรื่อง **บทบาทของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในการรักษามรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้** โดยศึกษาจากพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นโกลนผ้าโบราณ จังหวัดแพร่ พิพิธภัณฑ์หนังใหญ่วัดบ้านดอน จังหวัดระยอง และพิพิธภัณฑ์ปลาหิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการศึกษาพบว่า พิพิธภัณฑ์มักมีข้อจำกัดสำหรับการเข้าชมพิพิธภัณฑ์ โดยห้ามจับสิ่งของ ห้ามนำอาหารเข้าไป และห้ามส่งเสียงดัง เป็นต้น แต่พิพิธภัณฑ์ทั้ง 3 แห่งไม่มีข้อห้ามเหล่านั้น โดยเน้นให้ผู้ชมได้เรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติภายในพิพิธภัณฑ์ ซึ่งมีของเล่นพื้นบ้านโบราณ เช่น ลูกข่าง กำหมุ่น กังหันลม และของเล่นที่คิดประดิษฐ์ใหม่มาจัดแสดง โดยสามารถหยิบและทดลองเล่นได้ทุกชิ้น โดยมีป้ายชื่อและคำอธิบายวิธีการใช้ ตลอดจนเชื่อมโยงกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลงในสังคม แสดงบทบาทของการให้ความรู้และเน้นการมีส่วนร่วมของผู้ชมเป็นหลัก นอกจากนี้ยังมีบทบาทต่อคุณค่าทางสังคมโดยให้ผู้สูงอายุในหมู่บ้านมีส่วนร่วม โดยเป็นผู้ให้ความรู้แก่ผู้เข้าชม ผ่านการถ่ายทอดประติมากรรมของเล่นแก่เด็ก ๆ และผู้ที่สนใจ ก่อให้เกิดการรวมตัวเป็นกลุ่มอาชีพและสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน

เมื่อสังคมเปลี่ยน การถ่ายทอดองค์ความรู้ภายในพิพิธภัณฑ์ก็ปรับเปลี่ยนด้วย นิติเทพ ชัยยะ (2560) ศึกษาเรื่อง **นวัตกรรมและเทคโนโลยีบัณฑิตศึกษาในการสื่อความหมายในพิพิธภัณฑ์: กรณีศึกษานิทรรศน์รัตนโกสินทร์** ผลการศึกษาพบว่า นวัตกรรมและเทคโนโลยีในนิทรรศน์รัตนโกสินทร์ใช้สื่อความหมายได้ดี ส่งผลต่อการสร้างกระบวนการเรียนรู้

และให้ความบันเทิงกับผู้เข้าชม โดยอาศัยภูมิหลังของผู้ที่สัมผัสเทคโนโลยีเพื่อสื่อความหมายที่และสร้างการตระหนักรู้ของผู้เข้าชม ทำให้นวัตกรรมและเทคโนโลยีบันเทิงศึกษามีบทบาทสำคัญในการก่อให้เกิดความน่าสนใจ และสามารถสร้างความเข้าใจร่วมกันได้จากการสัมผัสนวัตกรรมและเทคโนโลยีนั้น ซึ่งอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมไทยให้เกิดความยั่งยืนผ่านการใช้เทคโนโลยีบันเทิงศึกษาในนิทรรศน์รัตนโกสินทร์

ผู้วิจัยใช้แนวคิดบทบาทหน้าที่ของ ศิราพร ณ ถลาง ในการวิเคราะห์บทบาทของพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ในบริบทสังคมไทยร่วมสมัย โดยจำแนกออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ บทบาทในฐานะแหล่งอธิบายต้นกำเนิดของวัฒนธรรม บทบาทหน้าที่ในฐานะแหล่งให้ข้อมูลด้านการศึกษาและอบรมสั่งสอน และบทบาทในฐานะทางออกของแรงบันดาลใจทางสังคม ซึ่งผู้วิจัยนำแนวคิดบทบาทหน้าที่ดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์บทบาทของพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่

จากความหมาย เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในบทที่ 2 ผู้วิจัยจะนำไปใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูลในบทที่ 3 และบทที่ 4 โดยใช้เอกสารที่เกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์ พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ และประวัติและผลงานของสุนทรภู่ในการศึกษาข้อมูลภายในพิพิธภัณฑ์ทั้งรูปแบบการจัดแสดงเรื่องราวของการจัดแสดง และเทคโนโลยีในพิพิธภัณฑ์ ผู้วิจัยใช้แนวคิดการเล่าเรื่องเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลในบทที่ 3 โดยวิเคราะห์การเล่าเรื่องในพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ที่เล่าเรื่อง “ชีวประวัติและผลงานของสุนทรภู่” ในบทที่ 4 ใช้แนวคิดบทบาทหน้าที่เพื่อวิเคราะห์บทบาทของพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ในสังคมปัจจุบันซึ่งเป็นทั้งสถานที่ให้ความรู้ สถานที่แสดงอัตลักษณ์ความเป็นไทย และสถานที่สำหรับท่องเที่ยวและให้ความเพลิดเพลิน

บทที่ 3

เรื่องเล่าและการเล่าเรื่องในพิพิธภัณฑสถานสุพรรณภูมิ

พิพิธภัณฑสถานสุพรรณภูมิมีกลวิธีเล่าเรื่องหลายรูปแบบ เพื่อถ่ายทอดเนื้อหาเกี่ยวกับชีวประวัติ และผลงานของสุนทรภู่ ผู้วิจัยวิเคราะห์องค์ประกอบของการเล่าเรื่องในพิพิธภัณฑสถานสุพรรณภูมิ 2 ด้าน ได้แก่ เรื่องเล่าในพิพิธภัณฑสถานสุพรรณภูมิ และการเล่าเรื่องในพิพิธภัณฑสถานสุพรรณภูมิ

1. เรื่องเล่าในพิพิธภัณฑสถานสุพรรณภูมิ

แนวคิด หรือ แก่นเรื่อง คือความคิดสำคัญที่สื่อความหมายผ่านองค์ประกอบต่าง ๆ สุวรรณา เกรียงไกรเพ็ชร์ (2549, น. 33) กล่าวว่า แนวคิด หมายถึง ความคิดสำคัญ หรือ ความหมายของเรื่องอันเกิดจากการเชื่อมโยงองค์ประกอบต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เช่น โครงเรื่อง ตัวละคร ฉาก และบทสนทนา เป็นต้น ผู้แต่งจะสร้างองค์ประกอบของเรื่องที่เกี่ยวข้องสอดคล้องกัน เพื่อนำไปสู่ความคิดสำคัญของเรื่อง

พิพิธภัณฑสถานสุพรรณภูมินำเสนอแนวคิดสำคัญ “สุนทรภู่กวีไทยกวีโลก” โดยมีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อเล่าเรื่อง “ชีวประวัติและผลงานของสุนทรภู่” จัดแสดงเนื้อหาต่าง ๆ ผ่านองค์ประกอบของการเล่าเรื่องภายในพิพิธภัณฑสถาน เช่น สถานที่ วัตถุ และสื่อดิจิทัล เป็นต้น การเล่าเรื่องจะเชื่อมโยงผ่านองค์ประกอบต่าง ๆ ทำให้ผู้ชมพิพิธภัณฑสถานเข้าใจสิ่งที่พิพิธภัณฑสถานต้องการเล่า

พิพิธภัณฑสถานสุพรรณภูมิกำหนดแนวคิดของเรื่องเล่าไว้ในส่วนจัดแสดง กำหนดเนื้อหาเรื่องเล่าต่างกัน แต่ละห้องผู้วิจัยพบแนวคิดของเรื่องเล่าภายในพิพิธภัณฑสถานสุพรรณภูมิจำนวน 4 แนวคิด ได้แก่ สุนทรภู่ : จากสามัญชนสู่กวีราชสำนัก สุนทรภู่ : บุคคลสำคัญของโลก สุนทรภู่ : ปัญญาแห่งมหากวี และสุนทรภู่ : ความมั่นคงในวัดเทพธิดาราม

1.1 สุนทรภู่ : จากสามัญชนสู่กวีราชสำนัก

เรื่องเล่าในส่วนที่ 1 ศาลามหากวีสามัญชน ใช้แนวคิด สุนทรภู่ : จากสามัญชนสู่กวีราชสำนัก ซึ่งเป็นจุดแรกที่ทำให้ผู้เข้าชมพิพิธภัณฑสถานได้ฟังและชมวีดิทัศน์เกี่ยวกับเรื่องราวของสุนทรภู่ โดยเล่าเรื่องชีวประวัติ เหตุการณ์สำคัญ และผลงานของสุนทรภู่ เพื่อให้ผู้ชมทราบเกี่ยวกับจุดกำเนิดของสุนทรภู่ว่ามีที่มาจากสามัญชนทั่วไป ผลงานของสุนทรภู่ทำให้ได้เป็นกวีในราชสำนัก ตำแหน่งพระสุนทรโวหาร ในวีดิทัศน์เล่าเรื่องชีวประวัติของสุนทรภู่ตั้งแต่เกิด การศึกษา การรับราชการ เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่สำคัญในชีวิต และผลงานของสุนทรภู่จนถึงช่วงบั้นปลายชีวิต

ภาพประกอบ 6 ศาลามหากวีสามัญชน

ที่มา : นครินทร์ แสงสว่าง (2563)

เหตุการณ์สำคัญ ในส่วนที่ 1 แสดงให้ผู้ชมพิพิธภัณฑน์รับรู้ถึงการได้เป็น กวีราชสำนักของสุนทรภู่ จุดสำคัญของเรื่องเล่าตอนนี้คือ ตอนสุนทรภู่ได้เข้ารับราชการในสมัย พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ปรากฏเหตุการณ์สำคัญ ตอนสุนทรภู่ช่วยต่อกลอน บทพระราชนิพนธ์เรื่อง **รามเกียรติ์** การยก “เรื่องเล่า” เหตุการณ์สำคัญนี้แสดงให้เห็นจุดมุ่งหมาย สำคัญเพื่อเล่าเรื่องไหวพริบและสติปัญญาของสุนทรภู่ สนับสนุนแนวคิดสุนทรภู่เป็นสามัญชนที่ได้ เป็นกวีราชสำนักเพราะความสามารถของสุนทรภู่ ดังปรากฏในวิถีทัศน์ความว่า

“...รัชกาลที่ 2 : “ตรงนี้จะต่ออย่างไรดีนะ ให้หนูมานเข้าช่วยนางสีดาได้ทันกาล
ใครแต่งมาก็ยึดเยื่อชักช้า ข้าเกรงนางสีดาจะต้องตายเสียก่อน
เฮ้า นายภู่ลองแต่งต่อให้ข้าที”
“จึ่งเอาผ้าผูกพันกระสนรัด เกี่ยวกระหวัดไว้กับกิ่งโคกใหญ่”
สุนทรภู่ : ต่ออย่างนี้ดีไหมพระเจ้าข้า
“ชายหนึ่งผูกคออรไท แล้วทอดองค์ลงไปจะให้ตาย
บัดนั้น วายบุตรแก้ได้ตั้งใจหมาย”
รัชกาลที่ 2 : “เฮ้อ ต่ออย่างนี้ดี ถูกใจข้าจริง ๆ ข้าเลื่อนตำแหน่งให้เจ้าเป็นขุน
สุนทรภู่โวหาร นับแต่นี้ไป...”

(พิพิธภัณฑน์สุนทรภู่, 2560)

วิถีทัศน์ศาลามหากวีสามัญชนเล่าเรื่อง “ภาพรวมชีวิตของสุนทรภู่” ว่าเป็นกวีที่เกิดจากสามัญชนธรรมดา แต่ด้วยความสามารถและไหวพริบที่ติดตัวมาตั้งแต่เด็กทำให้สุนทรภู่ประสบความสำเร็จและสร้างสรรค์ผลงานมากมาย ซึ่งช่วงชีวิตในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ถึง สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เกิดเหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ ขึ้นและมีบุคคลสำคัญที่เกี่ยวข้องในชีวิตของสุนทรภู่ในแต่ละช่วงเวลา กล่าวได้ว่า เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและบุคคลสำคัญนั้นมีผลต่อชีวิตของสุนทรภู่ทั้งหมด ซึ่งพิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่ เลือกลงชื่อประกอบดังกล่าวเล่าเรื่องที่เกิดขึ้น สามารถนำผู้ชมเข้าใจเนื้อหาในส่วนจัดแสดงนี้ได้

พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่กำหนดให้ศาลามหากวีสามัญชนเป็นจุดแรก ผู้ชมจะได้รู้เรื่องราวเกี่ยวกับสุนทรภู่ โดยเล่าเรื่อง “ภาพรวมชีวิตของสุนทรภู่” ผ่านสื่อการเล่าเรื่องด้วยวิถีทัศน์ มีเนื้อหา กล่าวถึงช่วงชีวิตตั้งแต่เกิดถึงบั้นปลายชีวิต ผลงานสำคัญ และเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในอดีต เรื่องเล่าดังกล่าวแสดงแนวคิด “สุนทรภู่ : จากสามัญชนสู่กวีราชสำนัก” ซึ่งเป็นแนวคิดหลักของ ส่วนจัดแสดงนี้ ผู้ชมจะรู้จักสุนทรภู่ในภาพรวมและเข้าใจว่าสุนทรภู่เป็นคนที่มีความพรสวรรค์และรักในด้านการแต่งคำประพันธ์ตั้งแต่เด็ก แม้เกิดในสังคมสามัญชนทั่วไป แต่ความสามารถและผลงานทำให้สุนทรภู่เป็นกวีในราชสำนักในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

1.2 สุนทรภู่ : บุคคลสำคัญของโลก

เรื่องเล่าส่วนที่ 2 ห้องแรงบันดาลใจไม่รู้จบแสดงให้เห็นแนวคิดสุนทรภู่ : บุคคลสำคัญของโลกพิพิธภัณฑสถานนำเสนอเนื้อหาการเป็นบุคคลสำคัญของโลกด้านวัฒนธรรมของสุนทรภู่ ซึ่งได้รับการยกย่องจากความสามารถและผลงานที่ได้รับความนิยมมากมายโดยเฉพาะอย่างยิ่ง จากวรรณคดีเรื่อง **พระอภัยมณี** พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่เล่าเรื่อง “กวีเอกของโลก” ด้านความสามารถของสุนทรภู่โดยนำเรื่องราวที่ตนเองได้สัมผัสมาเป็นแรงบันดาลใจ และปรับให้เข้ากับผลงานของตน ทำให้ผลงานของสุนทรภู่ได้รับความนิยม ส่งผลให้ได้รับการคัดเลือกเป็นบุคคลสำคัญของโลก จากความสามารถของตนเอง

ภาพประกอบ 7 รางวัลบุคคลสำคัญของโลกด้านวัฒนธรรมของสุนทรภู่

ที่มา : นครินทร์ แสงสวาท (2563)

พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่กำหนดเนื้อหาในเรื่องเล่า “สุนทรภู่ : บุคคลสำคัญของโลก” ในส่วนจัดแสดงห้องแรงบันดาลใจไม่รู้จบ จัดแสดงเนื้อหาเกี่ยวกับความสามารถในด้านต่าง ๆ ของสุนทรภู่ โดยเน้นที่แรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์วรรณคดีเรื่อง **พระอภัยมณี** เนื่องจากได้รับความนิยมนิยมมากที่สุดเพราะได้รับการตีพิมพ์หลายครั้ง และแปรรูปเป็นสื่อต่าง ๆ มากมาย พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่เล่าเรื่องเกี่ยวกับเนื้อหาดังกล่าวเพื่อเชื่อมโยงองค์ประกอบของส่วนจัดแสดงต่าง ๆ ซึ่ให้เห็นความสามารถของสุนทรภู่ และความสามารถดังกล่าวทำให้สุนทรภู่ได้รับการแต่งตั้งจากองค์การเพื่อการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือ UNESCO ให้เป็นบุคคลสำคัญของโลกด้านวัฒนธรรมเมื่อ วันที่ 26 มิถุนายน พ.ศ. 2529

พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่จัดแสดงแนวคิด “สุนทรภู่ : บุคคลสำคัญของโลก” ซึ่งเป็นลำดับที่ 2 ของส่วนจัดแสดง พิพิธภัณฑ์ต้องการใช้ส่วนนี้เล่าเรื่องความสำคัญของสุนทรภู่ต่อสังคมไทยและสังคมโลก เพื่อเล่าเรื่องการเป็นบุคคลสำคัญของโลกทางวัฒนธรรมของสุนทรภู่ วรรณคดีเรื่อง **พระอภัยมณี** เป็นผลงานยอดเยี่ยมที่สร้างชื่อเสียงให้สุนทรภู่เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง จึงเป็นตัวแทนของผลงานสุนทรภู่จัดแสดงในห้องนี้ แนวคิดหลัก “สุนทรภู่ : บุคคลสำคัญของโลก” เป็นแนวคิดของห้องที่ 2 ที่พิพิธภัณฑ์ต้องการให้ผู้ชมทราบถึงความสำคัญของสุนทรภู่อันเกิดจากผลงานและความสามารถในฐานะบุคคลที่มีความสำคัญมีชื่อเสียงในระดับชาติและระดับโลก

1.3 สุนทรภู่ : ปัญญาแห่งมหากวี

เรื่องเล่าส่วนที่ 3 ห้องมณีปัญญาแสดงแนวคิดสุนทรภู่ : ปัญญาแห่งมหากวีภายในห้องจัดแสดงเนื้อหาลักษณะนิสัยของสุนทรภู่ว่าเป็นคนที่รักการเรียนรู้ ช่างสังเกต และนำสิ่งที่พบมาเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานของตอนที่ได้รับการเดินทาง เหตุการณ์ และผู้คนมาสอดแทรกแล้วแสดงทัศนคติต่อเรื่องราวเหล่านั้นแสดงความสามารถทาง “ปัญญา” ของสุนทรภู่

พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่เล่าเรื่องความสามารถดังกล่าวในรูปแบบสื่อทีวีทัศน์ บ้ายอธิบาย และเกมปัญหา ซึ่งสื่อการเล่าเรื่องนั้นสะท้อนความสามารถของสุนทรภู่ได้เป็นอย่างดี โดยเปรียบเทียบ “ปัญญา” ของสุนทรภู่ว่ามีค่าดุจ “มณี” เนื้อหาบรรยายว่า สุนทรภู่เป็นผู้ที่มีความรอบรู้เรื่องราวต่าง ๆ ทั้งเรื่องราวใกล้ตัว และเรื่องราวที่เกิดขึ้นรอบโลก แล้วสามารถนำเรื่องราวเหล่านั้นมาสอดแทรกและแสดงแง่คิด หรือทัศนคติของตนต่อเรื่องราวนั้น ๆ เป็น “โลกทัศน์” ที่สะท้อนผ่านงานของสุนทรภู่

ภาพประกอบ 8 แรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานของสุนทรภู่ด้านต่าง ๆ

ที่มา : นครินทร์ แสงสว่าง (2563)

นอกจากนี้ภายในส่วนจัดแสดงห้องมณีปัญญามีจุดสำคัญคือ การนำเสนอผลงานของสุนทรภู่มาสร้างสรรค์เป็นเกมเรียงวรรณคดีประพันธ์ โดยสร้างจากวรรณคดีของสุนทรภู่ 3 เรื่อง ได้แก่ เพลงยาวถวายโอวาท กาพย์พระไชยสุริยา และนิราศสุพรรณ เพื่อชี้ให้เห็นความสามารถของสุนทรภู่ในหลายด้าน ซึ่งเสริมแนวคิด “ปัญญาแห่งมหากวี” ของสุนทรภู่

ได้เป็นอย่างดี เนื่องจากเกมปัญหาดังกล่าวสร้างขึ้นจากผลงานคำประพันธ์ต่างชนิดกัน ผู้ชมจะได้ทราบความสามารถด้านคำประพันธ์ชนิดอื่นของสุนทรภู่

ภาพประกอบ 9 เกมปริศนาคำประพันธ์จากผลงานของสุนทรภู่

ที่มา : นครินทร์ แสงสวาท (2563)

พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่จัดแสดงเนื้อหาภายในห้องมณีปัญญา เพื่อแสดงแนวคิด “สุนทรภู่ : ปัญญาแห่งมหากวี” นำเสนอผ่านสื่อต่าง ๆ ให้เห็นไหวพริบ ความสามารถ และสติปัญญาของสุนทรภู่ ซึ่งนำเรื่องราวและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตมาสอดแทรกในเนื้อหาวรรณคดีของตน อีกทั้งยังชี้ให้เห็นความสามารถด้านการแต่งคำประพันธ์ประเภทอื่นที่คนทั่วไปไม่รู้จักมาสร้างเป็นเกมเรียงวรรคคำประพันธ์ กล่าวได้ว่าสุนทรภู่เป็นกวีที่มี “ปัญญา” เป็นเลิศสามารถนำเรื่องราวใกล้ตัวมาสร้างสรรค์ผสมกับทัศนคติของตนเอง

พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่จัดแสดงแนวคิด “สุนทรภู่ : ปัญญาแห่งมหากวี” ในส่วนที่ 3 เนื้อหากล่าวถึงโลกทัศน์และความสามารถของสุนทรภู่ในฐานะกวี ซึ่งสามารถแสดง “ปัญญา” ผ่านผลงานของตน พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ถ่ายทอดเรื่องราวผ่านสื่อการเล่าเรื่องในรูปแบบของวิถีทัศนีย์ บ้ายอธิบาย เกมปัญหา และตัวบทวรรณคดี เพื่อให้ผู้ชมเห็น “ปัญญา” ของสุนทรภู่และเข้าใจว่าสุนทรภู่เป็นผู้ที่มีความสามารถและสติปัญญาที่หลากหลาย

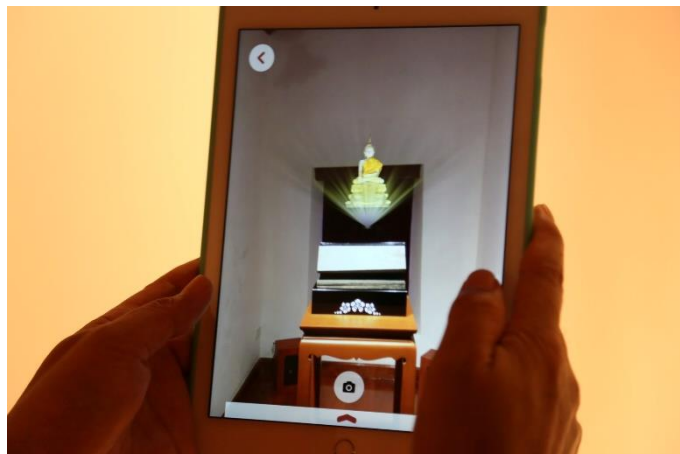
1.4 สุนทรภู่ : ความมั่นคงในวัดเทพธิดาราม

เรื่องเล่าส่วนที่ 4 ห้องใต้ร่มกาสาวพัสตร์เดิมเป็นภูมิของสุนทรภู่ แสดงแนวคิดสำคัญคือ สุนทรภู่ : ความมั่นคงในวัดเทพธิดารามภายในจัดแสดงเครื่องอัฐบริวารต่าง ๆ ของสุนทรภู่เมื่อ

ครั้งบวชเป็นพระภิกษุที่วัดเทพธิดาราม เช่น บาตร ตาลปัตร ตะเกียง เตียง โต๊ะ และตู้เก็บพระไตรปิฎก เป็นต้น วัดเทพธิดารามเก็บรักษา รวบรวม และนำมาจัดแสดงไว้ในห้องนี้ในภายหลัง

ภายในห้องได้ร่วมกาสาวพัสตร์แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ห้องเก็บเครื่องอัฐบริขารของสุนทรภู่ และห้องนอนของสุนทรภู่ จัดแสดงสิ่งของต่าง ๆ เพื่อสะท้อนเรื่องราวในอดีตเมื่อครั้งสุนทรภู่เคยอาศัยอยู่ และได้รับการอุปถัมภ์จากสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ กรมหมื่นอับสรสูดาเทพ เหตุการณ์และสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับสุนทรภู่ขณะจำพรรษาที่วัดเทพธิดารามจึงเป็น “ความมั่นคง” ที่ได้รับจากบุคคลและศาสนา สะท้อนผ่านส่วนจัดแสดงในห้อง พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่ จึงนำมาเป็นหลักฐานชี้ให้เห็นว่าครั้งหนึ่งสุนทรภู่เคยอาศัยอยู่ในวัดเทพธิดารามและใช้เครื่องอัฐบริขารดังกล่าว ซึ่งค้นพบและเก็บรักษาในปัจจุบัน ผู้ชมจะทราบถึงเรื่องราวที่สุนทรภู่บวชและจำพรรษาที่วัดเทพธิดาราม เป็นความมั่นคงภายใต้การอาศัยร่วมกาสาวพัสตร์ สามารถรับชมจากหลักฐานในการประกอบการเล่นเรื่องจากของจริงภายในส่วนจัดแสดง

เรื่องเล่าในพิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่ใช้แนวคิดทั้ง 4 แนวคิด ได้แก่ สุนทรภู่ : จากสามัญชนสู่กวีราชสำนัก สุนทรภู่ : บุคคลสำคัญของโลก สุนทรภู่ : ปัญญาแห่งมหากวี และสุนทรภู่ : ความมั่นคงในวัดเทพธิดาราม เพื่อสื่อแนวคิดหลักของการเล่าเรื่องในพิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่ โดยมีแนวคิด “ประวัติศาสตร์มีชีวิต” เป็นแนวคิดหลักของพิพิธภัณฑสถาน โดยเริ่มเรื่องเล่าจากเนื้อหาชีวิตประวัติและผลงานของสุนทรภู่ในภาพรวม ความสำคัญของสุนทรภู่ในฐานะบุคคลสำคัญของโลก ความสามารถอันเกิดจากปัญญาของสุนทรภู่ และช่วงชีวิตของสุนทรภู่ขณะจำพรรษาที่วัดเทพธิดาราม แนวคิดทั้งหมดสื่อเนื้อหาตามการลำดับการเล่าเรื่องในส่วนจัดแสดง เพื่อนำผู้ชมสู่แนวคิดหลักอันเป็นหัวใจสำคัญของการเล่าเรื่องภายในพิพิธภัณฑสถาน ซึ่งสร้างเรื่องราวในอดีตให้กลับมีชีวิตอีกครั้งด้วยเทคนิคภาพถ่าย AR สแกน เป็นภาพเหตุการณ์และอริยาบถของสุนทรภู่ขณะใช้ชีวิตอยู่วัดเทพธิดาราม โดยเทคนิคนี้สามารถเชื่อมต่อกับโลกความจริงเข้ากับโลกเสมือนจริงได้ เพื่อให้เกิดความสมจริง และสอดคล้องกับบทพรรณนาในวรรณคดี

ภาพประกอบ 10 ภาพถ่าย AR สแกนในพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่

ที่มา : นครินทร์ แสงสว่าง (2563)

2. การเล่าเรื่องในพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่

พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่เล่าเรื่องด้วยองค์ประกอบต่าง ๆ ที่แสดงเนื้อหาภายในพิพิธภัณฑ์ ผู้วิจัยพบการเล่าเรื่องในพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ 3 ด้าน ได้แก่ การนำเสนอเรื่องเล่า ฉากและบรรยากาศ และการนำเสนอด้วยสื่อ

2.1 การนำเสนอเรื่องเล่า

การนำเสนอเรื่องเล่าในพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่แสดงความสัมพันธ์เชื่อมโยงเนื้อหาในแต่ละห้อง ซึ่งเป็นลำดับขั้นของการจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ เพื่อให้ผู้ชมเรียนรู้เนื้อหาชีวประวัติและผลงานของสุนทรภู่เป็นลำดับ ส่วนจัดแสดงแต่ละส่วนมีวัตถุประสงค์นำเสนอเรื่องเล่าแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับเป้าหมายของเรื่องเล่าในส่วนจัดแสดงนั้น โดยกำหนดลำดับการนำเสนอเรื่องเล่าจากจุดเริ่มต้นไปสู่จุดสิ้นสุดของเรื่อง การนำเสนอเรื่องเล่าในพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่แบ่งวิธีการนำเสนอออกเป็น 5 ส่วน ได้แก่ บริเวณวัดเทพธิดาราม ศาลามหากวีสามัญชน ห้องแรงบันดาลใจไม่รู้จบ ห้องมณีปัญญา และห้องใต้ร่มกาสาพัสตร์

2.1.1 บริเวณวัดเทพธิดาราม

พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่นำเสนอเรื่องเล่าจากสถานที่ภายในวัดเทพธิดารามถึงหน้าพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่เป็นลำดับแรก ผ่านการจัดแสดงบริเวณวัดเทพธิดาราม เพื่อแสดงเรื่องราวพื้นฐานเกี่ยวกับสุนทรภู่ก่อนให้ผู้ชมเข้าชมพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ วิธีการนำเสนอเรื่องเล่าเริ่มตั้งแต่ผู้ชมเดินเข้าไปในวัดเทพธิดาราม ประตูทางเข้าด้านถนนมหาไชย (หมายเลข 11) และชอยสำราญราชบุรี (หมายเลข 10) ตามแผนผังวัดเทพธิดาราม ซึ่งมีป้ายอธิบายเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่

ผู้ชมจะรู้เนื้อหาการจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ และมีกิจกรรมของพิพิธภัณฑ์ เช่น กิจกรรมใส่ชุดไทยชมพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ และกิจกรรมวันสุนทรภู่ เป็นต้น

ภาพประกอบ 11 แผนผังวัดเทพธิดารามวรวิหาร

ที่มา : นครินทร์ แสงสว่าง (2564)

ภายในพระอุโบสถประดิษฐานพระพุทธรูปเทววิลาส หรือหลวงพ่อบ้าง เป็นพระประธานปางมารวิชัย สลักด้วยศิลาขาว หน้าตักกว้าง 15 นิ้ว สูง 21 นิ้ว ฝาผนังมีภาพเขียนรูปดอกพุดตาลและพุ่มข้าวบิณฑ์ ศิลปะจีนในสมัยรัชกาลที่ 3 พระวิหารมีรูปหล่อลงรักปิดทอง ภิกษุณี จำนวน 52 องค์ อยู่ในอิริยาบถต่าง ๆ เช่น นั่ง ยืน ฉันทมาก และไหว้ (สายไหม จบกาศึก, 2545, น. 8)

เมื่อออกมาจากพระอุโบสถ (หมายเลข 1) บริเวณหน้าพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ผู้ชมจะพบรูปวาดการ์ตูนพื้นหลังตัวละครสำคัญจากวรรณคดีเรื่อง**พระอภัยมณี** (หมายเลข 6) ได้แก่ ฝี่เสื้อสมุทร พระอภัยมณี นางเงือก ชีเปลื้อง และสุดสาคร ภาพพื้นหลังดังกล่าวจะเว้นส่วนใบหน้าไว้สำหรับให้ผู้ชมใช้ใบหน้าของตนวางในตำแหน่งที่เว้นไว้เพื่อถ่ายรูปจำลองเป็นตัวละครในวรรณคดีเรื่อง**พระอภัยมณี**

ภาพประกอบ 12 ภาพพื้นหลังและรูปปั้นสุดสาครขี่ม้านิลมังกรตัวละครสำคัญจาก
วรรณคดีเรื่องพระอภัยมณี

ที่มา : นครินทร์ แสงสว่าง (2563)

บริเวณตรงข้ามรูปวาดการ์ตูนพื้นหลังตัวละครเรื่อง **พระอภัยมณี** (หมายเลข 7) มีรูปปั้นสุดสาครขี่ม้านิลมังกร รูปปั้นนี้มีที่มาจากวรรณคดีเรื่อง **พระอภัยมณี** ตอนกำเนิดสุดสาครซึ่งเป็นฉากที่ สุดสาครจับม้านิลมังกรเพื่อนำมาเป็นพาหนะในการตามหาพระอภัยมณี พิพิธภัณฑสถานสุพรรณภูมินำเสนอให้เห็นว่าสถานที่ภายในวัดเทพธิดารามสัมพันธ์กับสุพรรณภูมิ โดยสุพรรณภูมิเป็นกวีที่จำพรรษาที่วัดนี้ มีผลงานชิ้นเอกคือเรื่อง **พระอภัยมณี** พิพิธภัณฑสถานสุพรรณภูมิจึงใช้เหตุการณ์ตอนกำเนิดสุดสาครที่คนทั่วไปรู้จักมาสร้างเป็นสื่อชวนให้ผู้ชมติดตามเรื่องราวในพิพิธภัณฑสถานสุพรรณภูมิ ซึ่งวรรณคดีเรื่องนี้ใช้เป็นแบบเรียนภาษาไทยหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในหนังสือวรรณคดีลำนำชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 กระทรวงศึกษาธิการ (2552, น. 5)

พิพิธภัณฑสถานสุพรรณภูมิจัดแสดงวรรณคดีเรื่อง **พระอภัยมณี** เพื่อให้เป็นจุดสนใจของผู้ชมจากตัวละครสำคัญและเป็นฉากหนึ่งในวรรณคดีเรื่อง **พระอภัยมณี** วรรณคดีที่คนทั่วไปรู้จักและได้รับความนิยม ดังที่ ญัฐพล เขียวเสน และธานีรัตน์ จัตตะศรี (2562, น. 174) กล่าวว่า “วรรณคดีเรื่อง **พระอภัยมณี** ของสุพรรณภูมิได้รับความนิยมมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ดังปรากฏมีการนำเรื่อง **พระอภัยมณี** มาดัดแปลงเป็นวรรณคดีการแสดงของเจ้านายและสามัญชนอย่างหลากหลายประเภท”

วินัย ภูระหงษ์ (2525, น. 2) กล่าวว่า นิทานคำกลอนเรื่อง **พระอภัยมณี** เป็นเรื่องประโลมโลกที่รู้จักกันแพร่หลาย และโด่งดังจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้โดยแก่นสาระของเรื่องที่สุพรรณภูมิ

บรรจู่ไว้ในวรรณคดียังทันสมัยอยู่เสมอ ทั้งสำนวนโวหารที่ง่ายแต่ไพเราะ ตลอดจนพฤติกรรมของตัวละครซึ่งมีทุกประเภทที่เชื่อมโยงให้เกิดเหตุการณ์ต่อเนื่อง อันกล่าวได้ว่านิทานเรื่อง **พระอภัยมณี** เป็นเรื่องราวของพฤติกรรมคนทั้งโลก

การนำเสนอเรื่องเล่าเริ่มต้นด้วยสถานที่สำคัญภายในวัดเทพธิดาราม ทำให้ผู้ชมได้รู้ว่าสถานที่ต่าง ๆ ในวัดเทพธิดารามสัมพันธ์กับชีวประวัติและผลงานของสุนทรภู่ในอดีต นอกจากนี้ภาพพื้นหลังและรูปปั้นสุดสาครที่มานิลมังกร แสดงความนิยมของวรรณคดีที่โด่งดังและเป็นอมตะ ผลงานของสุนทรภู่ที่รู้จักกันทุกยุคสมัยจากเนื้อหาที่น่าสนใจและเข้าถึงได้ง่าย เพื่อสร้างจุดสนใจจากตัวละครยอดนิยมในวรรณคดีให้กลายเป็นสื่อกลางเพื่อนำผู้เข้าชมเข้าสู่เรื่องราวของสุนทรภู่ในพิพิธภัณฑ์

2.1.2 ศาลามหากวีสามัญชน

ส่วนจัดแสดงส่วนที่ 1 ศาลามหากวีสามัญชน เป็นจุดเริ่มต้นของการเข้าสู่เนื้อหา โดยนำเสนอเรื่องเล่าต่อเนื่องจากการนำเข้าสู่บริเวณวัดเทพธิดาราม ส่วนที่ 1 พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ใช้วีดิทัศน์เรื่องเรื่องเล่า “ชีวิตและผลงานของสุนทรภู่” ชีวประวัติของสุนทรภู่เพื่อพัฒนาเหตุการณ์ในการเล่าเรื่องให้เข้มข้นขึ้น โดยกำหนดจุดชมวีดิทัศน์ในส่วนจัดแสดงศาลามหากวีสามัญชน กล่าวถึงชีวประวัติและผลงานของสุนทรภู่ ทั้งชี้ให้ผู้ชมเห็นว่าสุนทรภู่มีความสนใจและพรสวรรค์ติดตัวในการแต่งคำประพันธ์มาตั้งวัยเยาว์ เมื่อได้เรียนหนังสือมีความรู้เพิ่มขึ้นจึงสร้างสรรค์ผลงานมากมาย ในวีดิทัศน์นำเสนอด้วยภาพเขียนเคลื่อนไหว และบทสนทนาประกอบการบรรยายเป็นส่วนเสริมการนำเสนอเรื่องเล่าให้ชัดเจนมากขึ้น การนำเสนอชีวประวัติและผลงานโดยใช้วีดิทัศน์มีความสำคัญต่อการรับชม เป็นสื่อที่ต้องรวบรวมเนื้อหาทั้งหมดแล้วสรุปข้อมูลที่สำคัญเพื่อนำเสนอ ดังนั้นผู้ชมจะสามารถรู้ประวัติโดยย่อของสุนทรภู่จากส่วนนี้ เป็นการทำความเข้าใจและรับรู้ประวัติและผลงานของสุนทรภู่จากวีดิทัศน์แล้วเข้าสู่การเรียนรู้และรับรู้เรื่องเล่าสุนทรภู่จากพิพิธภัณฑ์ต่อไป

ภาพประกอบ 13 แผนผังศาลามหาทวิสามัญชน

ที่มา : นครินทร์ แสงสว่าง (2564)

พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่ใช้วิดิทัศน์นำเสนอเรื่องเล่า “ชีวประวัติและผลงานสุนทรภู่” เพื่อให้ผู้ชมรู้จักสุนทรภู่ในภาพรวม ผู้วิจัยพบว่า วิดิทัศน์ที่ฉายในห้องศาลามหาทวิสามัญชนเล่าเรื่องชีวประวัติและผลงานของสุนทรภู่ โดยแบ่งเป็นช่วงชีวิตตั้งแต่เกิดจนถึงบั้นปลายชีวิต ตามที่สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ (2561, น. 23-65) แบ่งช่วงชีวิตของสุนทรภู่ออกเป็น 5 ช่วง ได้แก่ ตอนก่อนรับราชการ ตอนรับราชการ ตอนออกบวช ตอนตกยาก และตอนสิ้นเคราะห์ ซึ่งสามารถสรุปเนื้อหาจากวิดิทัศน์ในพิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่เป็นเส้นทางชีวิตของสุนทรภู่ได้ดังนี้

เส้นทางชีวิตของ

สุนทรภู่

จากวิถีทัศน์ ศาลามหากวีสามัญชน
2349

กรมพระราชวังหลังทิวคต สุนทรภู่พันโทจึ่งออก
เดินทางไปหาบิดาที่เมืองแกลง จังหวัดระยองและแต่ง
นิราศเมืองแกลง

เมื่อรัชกาลที่ 2 ทอดพระเนตรเห็นสำนวนกลอนของ
สุนทรภู่จากการสอบหาคนทิ้งบัตรสนเท่ห์ จึงเรียกตัว
มารับราชการ

2364

สุนทรภู่มีชีวิตที่ดิ้นและดื่มสุร่าอยู่บ่อยครั้งเป็นเหตุให้
ทะเลาะกับแม่และญาติจนมีเรื่องชกต่อยกัน สุนทรภู่จึง
โดนสั่งจำคุกและเริ่มแต่งวรรณคดีเรื่อง *พระอภัยมณี*

2329

สุนทรภู่เกิดวันที่ 26 มิถุนายน สมัยรัชกาลที่ 1 และได้รับ
การศึกษาในวัยเด็กที่โรงเรียนวัดชีปะขาว

เมื่อโตขึ้นสุนทรภู่ได้ถวายตัวเป็นข้าหลวงในกรม
พระราชวังหลัง และได้ลอบรักกับนางในจนต้องจำ
คุกทั้งชายและหญิง

2350

สุนทรภู่ตามเสด็จพระองค์เจ้าปฐมวงศ์ไปสมโภชการลอย
พระพุทธรูปที่จังหวัดสระบุรี และแต่ง *นิราศพระบาท*

2359

มีการทิ้งบัตรสนเท่ห์ สุนทรภู่ตกเป็นผู้ต้องสงสัยในการ
ทิ้งบัตรสนเท่ห์นี้ด้วย

2359

สุนทรภู่รับราชการเป็น
อาลักษณ์ในรัชกาลที่ 2 ดำรง
ตำแหน่ง *ขุนสุนทรโวหาร*

ครั้งหนึ่งรัชกาลที่ 2 ทรงแต่งวรรณคดีเรื่องอิเหนา และ
แบ่งบทให้พระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์
ทรงแต่ง ก่อนขึ้นถวายต่อหน้าพระพักตร์ พระองค์ทรง
วานให้สุนทรภู่ตรวจดูก่อน สุนทรภู่ดูแล้วบอกว่าดีอยู่
แล้ว เมื่อถึงเวลาอ่านต่อหน้าพระพักตร์สุนทรภู่กลับแก้
กลอน จึงทำให้รัชกาลที่ 3 ทรงไม่พอใจสุนทรภู่ เพราะ
เห็นว่าสุนทรภู่แกเล็งหักหน้าพระองค์

สุนทรภู่พันโทเพราะรัชกาลที่ 2 ทรงติดขัดกลอน จึง
ให้มาช่วยต่อกลอนและให้พันโทจากความดีความ
ชอบดังกล่าว

หลังจากออกจากคุกสุนทรภู่ได้สอนหนังสือให้กับเจ้าฟ้า
อาภรณ์และแต่งวรรณคดีเรื่อง *สวสดีรักษา* ถวาย

ภาพประกอบ 14 เส้นทางชีวิตของสุนทรภู่ ตามข้อสันนิษฐานของสมเด็จพระยา

ดำรงราชานุภาพ (1)

ที่มา : นครินทร์ แสงสว่าง (2564)

2367
สุนทรภู่บวชครั้งแรกที่วัดราชาธิวาส เหตุที่บวช เพราะเกรงกลัวพระราชอาญาในรัชกาลที่ 3 เมื่อครั้งที่พระองค์เคยขัดเคืองสุนทรภู่มาแต่ครั้งก่อน

2372
สุนทรภู่สอนหนังสือเจ้าฟ้ากลางกับ เจ้าฟ้าป้าและแต่งวรรณคดีเรื่อง *เพลงยาวถวายโอวาท*

2373
สุนทรภู่เดินทางไปนมัสการเจดีย์ ภูเขาทองและแต่ง *นิราศภูเขาทอง*

2378
สุนทรภู่ที่พึ่งบารมีพระองค์เจ้าลักขณานุคุณ ไม่นาน พระองค์เจ้าลักขณานุคุณก็สิ้นพระชนม์ทำให้สุนทรภู่ ไม่มีที่พึ่ง และได้รับความลำบาก

2382
สุนทรภู่จำพรรษาที่วัดเทพธิดาราม และ แต่งวรรณคดีเรื่อง *กาพย์พระไชยสุริยา* และ *รำพันพิลาป*

2384
สุนทรภู่เดินทางไปหาแร่ที่จังหวัดสุพรรณบุรีและแต่ง *นิราศสุพรรณ* จากนั้นเดินทางไปจังหวัด พระนครศรีอยุธยาและแต่ง *นิราศวัดเจ้าฟ้า*

2385
สุนทรภู่ได้มาพึ่งบารมีเจ้าฟ้ากรมขุนอิศเรศรังสรรค์ และกรมหมื่นอัปสรสุดาเทพ พระองค์โปรดให้สุนทรภู่แต่งวรรณคดี เรื่อง *พระอภัยมณี* ถวายเดือนละ 1 เล่ม สมุดไทย และสุนทรภู่ก็ได้แต่งสิ่งทอไรกรพ ถวายอีกเรื่องหนึ่ง

2385
สุนทรภู่ตามเสด็จพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ และ กรมหมื่นอัปสรสุดาเทพไปนมัสการพระปฐมเจดีย์และ แต่ง *นิราศพระปฐม* ขึ้นจากนั้นอาสาไปหาของที่ จังหวัดเพชรบุรีและแต่ง *นิราศเมืองเพชร*

2394
พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวแต่งตั้งสุนทรภู่ เป็น *เจ้ากรมอาลักษณ์* ดำรงตำแหน่ง *พระสุนทรโวหาร*

2398
สุนทรภู่ถึงแก่กรรมด้วยวัย 70 ปี หลังรับราชการได้เพียง 4 ปี

ภาพประกอบ 15 เส้นทางชีวิตของสุนทรภู่ ตามข้อสันนิษฐานของสมเด็จพระยา
ดำรงราชานุภาพ (2)

ที่มา : นครินทร์ แสงสว่าง (2564)

ช่วงก่อนรับราชการ วิถีทัศน์ของพิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่นำเสนอชีวประวัติของสุนทรภู่ที่มีนิสัยชอบการแต่งกลอนมาตั้งแต่เด็ก เมื่อได้เรียนหนังสือที่วัดชีปะขาว หรือ วัดศรีสุदारามวรวิหาร ทำให้มีวิชาความรู้และแต่ง**นิราศเมืองแกลงกับนิราศพระบาท** ธิติ อยู่โพธิ์ (2561, น. 73) กล่าวว่า กรมพระราชวังหลังทิวงคตเมื่อวันเสาร์ เดือนมกราคม ขึ้น 10 ค่ำ พ.ศ. 2349 สุนทรภู่ออกไปหาบิดาที่เมืองแกลง เมื่อราวเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2350 กลับจากเมืองแกลงเมื่อเดือน 9 ปีเดียวกันและแต่ง**นิราศเมืองแกลง**ในคราวนี้ จากนั้นสุนทรภู่ต้องติดตามพระองค์เจ้าปฐมวงศ์ในฐานะมหาดเล็กตามเสด็จไปนมัสการรอยพระพุทธรูปที่จังหวัดสระบุรี และแต่ง**นิราศพระบาท** ดังในวิถีทัศน์ที่กล่าวว่า

“...ผู้คนในสมัยนั้นนิยมเล่าต่อกลอนสักกัณฑ์ทั่วไป และเด็กชายภู่ก็มีใจชื่นชอบในทางกลอนมาตั้งแต่เล็ก ในวัยเด็กสุนทรภู่ได้เล่าเรียนหนังสือกับพระภิกษุที่วัดชีปะขาว ซึ่งท่านก็ฉายแววการแต่งกลอนได้อย่างรวดเร็วมาแต่ครั้งนั้น

สุนทรภู่ : “นั่นลมอะไรหรืออาจารย์”

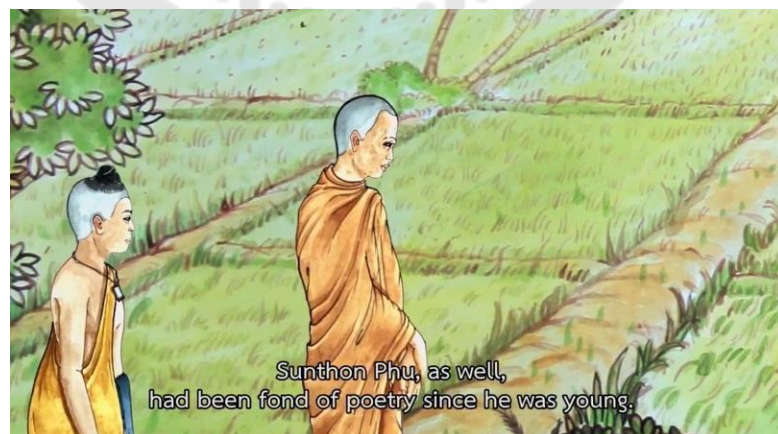
พระอาจารย์ของสุนทรภู่ : “เขาเรียกว่าลมบ้าหมู”

สุนทรภู่ : “แต่ลมยังเป็นบ้าสุกรพัด

ไหนสัตว์จะไม่หลงในสงสาร”

พระอาจารย์ของสุนทรภู่ : “เอ็งนี่ต่อไปจะเป็นกวีเอกเจียวหรือ...”

(พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่, 2560)

ภาพประกอบ 16 ภาพจำลองสุนทรภู่กับพระอาจารย์จากวิถีทัศน์ศาลามหากวีสามัญชน

ที่มา : พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่ (2560)

สุนทรภู่เข้ารับราชการเป็นเสมียนในกรมพระคลังสวนและเป็นครูที่โรงเรียนวัดชีปะขาว หรือ วัดศรีสุदारาม ในเวลาเดียวกัน (เล็ก พงษ์สมัครไทย, 2553, น. 10) แต่ไม่นานก็ลาออกจากราชการ จากนั้นสุนทรภู่ได้แต่งบทประพันธ์เรื่อง **โคบุตร** ซึ่งเป็นผลงานชิ้นแรกของสุนทรภู่ จากนั้นก็แต่ง **นิราศเมืองแกลง** เมื่อครั้งไปหาบิดาที่เมืองแกลง จังหวัดระยอง และแต่ง **นิราศพระบาท** เมื่อครั้งไปนมัสการรอยพระพุทธรูปบาทที่จังหวัดสระบุรี ทั้งนี้วิถีทัศนพิพิภพทัศน์สุนทรภู่เล่าเรื่องวัยหนุ่มของสุนทรภู่ ไว้ว่า

“...เมื่อโตเป็นหนุ่มสุนทรภู่เข้ารับราชการเป็นเสมียนอยู่ไม่นานก็ลาออกมารับบอกกลอนดอกสร้อยสักรา และแต่งบทประพันธ์เรื่องแรก คือ โคบุตร ซึ่งเป็นการแต่งนิทานด้วยกลอนสุภาพที่ไม่เคยมีใครทำมาก่อน จากนั้นท่านก็เริ่มใช้กลอนในการแต่งนิราศ คือ นิราศเมืองแกลง และนิราศพระบาท ซึ่งการใช้กลอนแต่งเช่นนี้ทำให้เข้าใจชาวบ้านได้ง่ายกว่าบทร้อยกรองประเภทอื่นที่ซับซ้อน เมื่อผนวกกับการใช้คำที่ไพเราะและเนื้อเรื่องสนุกน่าสนใจ สำหรับคนทั่วไปผลงานของสุนทรภู่จึงเป็นที่นิยมอย่างกว้างขวาง มีคนคอยติดตามอ่านกันทั่วบ้านทั่วเมือง...”

(พิพิภพทัศน์สุนทรภู่, 2560)

ผู้วิจัยพบว่าวิถีทัศนศาสดามหาภิษามัญชนนำเสนอเรื่องเล่าชีวิตประวัติและผลงานของสุนทรภู่ในช่วงก่อนรับราชการโดยการคัดเลือกบางตอน บางเหตุการณ์ของชีวิตสุนทรภู่ โดยนำเฉพาะเหตุการณ์สำคัญในชีวิตและการเปลี่ยนผันของช่วงชีวิตมาเล่าเท่านั้น ซึ่งเรื่องเล่าดังกล่าวจะทำให้ผู้เข้าชมพิพิภพทัศน์เห็นถึงความสนใจและความสามารถในการแต่งคำประพันธ์ของสุนทรภู่ทั้งในวัยเด็กและวัยหนุ่ม ดังที่ สมเด็จพระยาตากษานานุภาพ (2561, น. 23) กล่าวว่า “อุปนิสัยไม่ชอบทำงานอย่างอื่น นอกจากแต่งบทกลอน สันทัดถึงบอกดอกสร้อยสักราได้แต่รุ่นหนุ่ม” พิพิภพทัศน์สุนทรภู่นำเสนอเรื่องเล่าด้วยการใช้ความสามารถในการแต่งคำประพันธ์ของสุนทรภู่ เพื่อแสดงให้เห็นว่าสุนทรภู่มีพรสวรรค์ในด้านการแต่งคำประพันธ์มาตั้งแต่เด็ก ภายหลังจากได้สร้างผลงานมากมายจนเป็นโด่งดังจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของเรื่องเล่าในพิพิภพทัศน์

ช่วงรับราชการ พิพิภพทัศน์สุนทรภู่นำเสนอเรื่องเล่าตอนสุนทรภู่ได้รับเข้ารับราชการในรัชกาลที่ 2 และเหตุการณ์สำคัญตอนสุนทรภู่ช่วยต่อกลอนกับพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ดังที่ ชลดดา เรื่องรักษลิขิต (2548, น. 37-38) กล่าวว่า ในระหว่างที่สุนทรภู่รับราชการในรัชกาลที่ 2 ได้ทำความดีความชอบหลายครั้งจนเป็นที่โปรดปราน คือสามารถ

ต่อบทพระราชนิพนธ์เรื่องรามเกียรติ์ให้เป็นที่พอพระราชหฤทัยได้ จนได้รับการแต่งตั้งเป็นกวีที่ปรึกษา และดำรงตำแหน่งขุนสุนทรโวหาร เจ้ากรมอาลักษณ์

การยกเหตุการณ์สำคัญนี้แสดงให้เห็นจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อเล่าเรื่อง ไหวพริบและสติปัญญาของสุนทรภู่ ดังในวิดิทัศน์แสดงเหตุการณ์ ตอนหนึ่งว่า

“...เมื่อร่วมเข้าสู่สมัยรัชกาลที่ 2 อันเป็นยุคทองของงานวรรณกรรม สุนทรภู่ได้รับราชการเป็นอาลักษณ์ในวังหลวงเมื่อพุทธศักราช 2359 ซึ่งทำให้ท่านเข้าถึงหนังสือ วิชาความรู้มากมายจนรอบรู้ในศาสตร์หลายแขนง และได้นำมาใช้ในงานประพันธ์ ครั้งนั้นเองสุนทรภู่ได้มีโอกาสสำคัญในการแสดงฝีมือกลอน เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงติดขัดในการแต่งกลอนบทละครเรื่องรามเกียรติ์ ตอนนางสีดาผูกคอตาย

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย : “ตรงนี้จะต่ออย่างไรดีนะ ให้หนุมานเข้าช่วยนางสีดาได้ทันกาล ใครแต่งมากก็ยึดเยื่อชักช้า ข้าเกรงนางสีดาจะต้องตายเสียก่อน เอ้า นายภู่ลองแต่งต่อให้ข้าที”

“จึงเอาผ้าผูกพันกระสันรัด เกี่ยวกระหวัดไว้กับกิ่งไผ่ใหญ่”

สุนทรภู่ : ต่ออย่างนี้ดีไหมพระเจ้าข้า

“ชายหนึ่งผูกคออรไท
บัดนั้น

แล้วทอดองค์ลงไปจะให้ตาย
วายุบุตรแก้ได้ตั้งใจหมาย”

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย : “เอ้อ ต่ออย่างนี้ดี ภูเก็ตเจ้าจริง ๆ ข้าเลื่อนตำแหน่งให้เจ้าเป็นขุนสุนทรภู่โวหาร นับแต่นี้ไป...”

(พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่, 2560)

"Excellent! I'm assigning you to be Khun Sunthon Wohan from now on."

ภาพประกอบ 17 วิดีทัศน์จำลองเหตุการณ์ตอนแต่งกลอนบทละครเรื่องรามเกียรติ์ ตอนนางสีดา

ผูกคอตาย

ที่มา : พิพิธภัณฑสถานสุทรภู่ (2560)

วีดิทัศน์ในพิพิธภัณฑสถานสุทรภู่เล่าเรื่องโดยยกเหตุการณ์ “ต่อกลอน” ระหว่างสุนทรภู่กับพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เพื่อแสดงถึงความสามารถด้านคำประพันธ์ของสุนทรภู่ ซึ่งความสามารถนี้ทำให้สุนทรภู่เป็นที่พอพระราชหฤทัยในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และได้รับพระกรุณาธิคุณแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งขุนสุนทรโวหาร ดังคำกล่าวในวีดิทัศน์ว่า “ถูกใจข้าจริง ๆ ข้าเลื่อนตำแหน่งให้เจ้าเป็นขุนสุนทรภู่โวหาร นับแต่นี้ไป” ด้วยเหตุผลนี้ ทำให้พิพิธภัณฑสถานสุทรภู่เลือกใช้บทประพันธ์ดังกล่าว ซึ่งทำให้ผู้ชมทราบเกี่ยวกับความสามารถและเหตุการณ์อันส่งผลทำให้เป็นอาลักษณ์คนสนิทและได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นขุนสุนทรโวหาร

ช่วงออกบวช การนำเสนอเรื่องเล่าช่วงออกบวชเล่าถึงชีวิตที่พลิกผันของสุนทรภู่ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวจนต้องออกบวช โดยเล่าเรื่องตอนนี่ว่า

“...เมื่อถึงสมัยรัชกาลที่ 3 ชีวิตของสุนทรภู่ก็พลิกผัน เมื่อพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวขึ้นครองราชย์เมื่อพุทธศักราช 2367 พระองค์ไม่โปรดงานวรรณกรรม สุนทรภู่จึงต้องออกจากราชการ และบวชเป็นพระภิกษุ เดินทางระหกระเหร์ออกไปยังสถานที่ต่าง ๆ แต่ในช่วงเวลาแห่งความลำบากนี้เอง ท่านก็ได้สร้างผลงานชิ้นเยี่ยมขึ้นมา คือ “นิราศภูเขาทอง” ซึ่งมีความเป็นเลิศ ทั้งความไพเราะของบทกลอน และเนื้อเรื่องที่เล่าถึงความทุกข์ยากไว้อย่างซาบซึ้งกินใจ

“โอ้เจตีย์ที่สร้างยังร้างรัก
กระนั้นหรือชื่อเสียงเกียรติยศ
เป็นผู้ดีมีมากแล้วยากเย็น

เสียดายนักนิกน่าน้ำตากระเด็น
จะมีหมดลวงหน้าทันตาเห็น
คิดก็เป็นอนิจจังเสียทั้งนั้น”...

(พิพิธภัณฑสถานสุพรรณภูมิ, 2560)

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาต๋องรพรานุกุลภาพ (2561, น. 43-44) กล่าวว่า เหตุที่สุนทรภู่ออกบวช มี 2 ประการ คือ เพราะยังไม่ได้บวชตามประเพณีนิยมประการหนึ่ง และเกรงกลัวพระราชอาญาในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว แม้เจ้าฟ้าอาภรณ์ซึ่งเป็นศิษย์ก็ต้องทำเพิกเฉยมีนตึง

พ.ณ.ประมวญมารค (2553, น. 41) เห็นว่า สุนทรภู่ไม่น่าจะถูกออกจากราชการในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เพราะพระองค์ท่านทรงอนุญาตให้เจ้าฟ้าเล็กๆ ที่ประทับในวังหลวงมาเป็นศิษย์สุนทรภู่ ถ้าพระองค์ทรงถอดสุนทรภู่ก็ไม่น่าจะพระราชทานอนุญาต อีกประการหนึ่ง พระองค์เจ้าลักขณานุคุณ และกรมหมื่นอัปสรสุดาเทพ พระเจ้าลูกเธอในพระองค์ ก็ได้อุปการะสุนทรภู่

พิพิธภัณฑสถานสุพรรณภูมิเสริมเรื่องเล่า “ช่วงชีวิตพลิกผันของสุนทรภู่” โดยใช้บทนิราศภูเขาทอง ที่กล่าวเปรียบเทียบกับชื่อเสียงกับเจตีย์ที่ตนเคยร่วมสร้าง นิราศเรื่องนี้ได้รับการยกย่องว่าเป็นนิราศที่มีความไพเราะมากที่สุดของสุนทรภู่ ดังที่ เจือ สตะเวทิน (2530, น. 387) กล่าวว่า “นิราศภูเขาทองของสุนทรภู่แต่งได้อย่างยอดเยี่ยมที่สุด”

การนำเสนอวิถีทัศน์นี้ด้วยบทประพันธ์ตอนสุนทรภู่ตกยากเพื่อเสริมเรื่องเล่าให้ผู้ชมเข้าใจความรู้สึกของสุนทรภู่ในช่วงเวลานั้น ที่พรรณนาว่าชื่อเสียงเกียรติยศที่เคยมีวันหนึ่งมันอาจจะไม่มีอยู่แล้ว คือความไม่เที่ยงของชีวิต โดยสุนทรภู่ใช้คำว่า “อนิจจัง” ในวรรคสุดท้ายแสดงถึงความไม่เที่ยงของชีวิต วิถีทัศน์นี้ให้เห็นเพียงผลงานอันโดดเด่นและเหตุการณ์ชีวิตของสุนทรภู่เท่านั้น เช่น นิราศภูเขาทอง เป็นต้น ไม่กล่าวถึงรายละเอียดทั้งหมดตามข้อสันนิษฐานของนักวิชาการในช่วงชีวิตวัยนี้ เช่น สาเหตุของการออกบวช วรรณคดีเรื่องอื่นที่แต่งในช่วงเวลานี้ เป็นต้น

ตอนสิ้นเคราะห์ พิพิธภัณฑสถานสุพรรณภูมิลำดับตอนสิ้นเคราะห์ของสุนทรภู่ในวิถีทัศน์ โดยกล่าวถึงชีวิตของสุนทรภู่ในรัชกาลที่ 4 ซึ่งกลับมาอยู่ในจุดสูงสุดอีกครั้ง ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นเจ้ากรมลักษณะจากพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว จากนั้นไม่นานสุนทรภู่ก็ถึงแก่กรรม วิถีทัศน์นี้กล่าวไว้ดังนี้

“หลังตระกล่าวปากเสียหลายปีชีวิตของสุนทรภู่ก็เริ่มดีขึ้น เมื่อได้มาจำพรรษาที่วัดเทพธิดารามในการอุปถัมภ์ของพระเจ้าลูกเธอ กรมหมื่นอัปสรสุดาเทพ ระหว่างนั้นท่านได้แต่งนิทานเรื่อง “พระอภัยมณี” เดือนละ 1 เล่มสมุดไทย และสร้างผลงานอีกชิ้นคือ “รำพันพิลาป” เล่าเรื่องชีวิตที่พบมา ทั้งสุข ทั้งทุกข์ จนเข้าใจสัจธรรม เมื่อสึกแล้วสุนทรภู่ได้เข้ารับราชการกับเจ้าฟ้าจุฑามณี ซึ่งพระองค์ทรงใฝ่พระทัยในวิทยาการตะวันตก และโปรดการคบค้าสมาคมกับฝรั่ง ทำให้สุนทรภู่ได้ความรู้แปลกใหม่มากมาย ซึ่งนำมาใช้ในการแต่งนิทานเรื่อง “พระอภัยมณี” จนกลายเป็นวรรณกรรมสนุก แหวกแนว ด้วยจินตนาการล้ำยุค

ครั้งถึงสมัยรัชกาลที่ 4 เมื่อเจ้าฟ้าจุฑามณีได้รับการสถาปนาเป็นพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อพุทธศักราช 2394 ชีวิตของสุนทรภู่ได้ขึ้นสู่จุดสูงสุดอีกครั้ง โดยได้เป็นเจ้ากรมอาลักษณ์ ฝ่ายพระบวรราชวังในที่พระสุนทรโวหาร ถวายงานแต่งกลอนมากมาย ทั้งบทละคร บทเห่กล่อมพระบรรทม และเสภาพระราชพงศาวดาร จนถึงพุทธศักราช 2398 ท่านก็ถึงแก่กรรมขณะอายุ 70 ปี นับว่าสุนทรภู่เป็นกวีเอกที่มีอายุยาวนานถึง 4 แผ่นดิน และเป็นบรมครูกลอนแปดผู้ยิ่งใหญ่แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ผู้มีผลงานตราตรึงใจคนทุกระดับชั้น”

(พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่, 2560)

วิถีทัศน์ในพิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่นำเสนอชีวิตของสุนทรภู่เฉพาะตอนรับราชการในบั้นปลายชีวิตเท่านั้นซึ่งได้รับราชการเป็น “พระสุนทรโวหาร” ที่ยังคงแต่งวรรณคดีและทำงานราชการจนสิ้นอายุขัย สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ (2561, น. 23–65) กล่าวว่า สุนทรภู่ดำรงตำแหน่งพระสุนทรโวหารได้ 5 ปีก็ถึงแก่กรรมเมื่อ พ.ศ. 2398 มีอายุได้ 70 ปี

การสร้างสรรคัวรรณคดีในช่วงบั้นปลายชีวิตคือ **พระอภัยมณี** ซึ่งเป็นผลงานชิ้นเอก ดังที่ เปลื้อง ณ นคร (2545, น. 317) กล่าวว่า “คำกลอนเรื่อง **พระอภัยมณี** เป็นอมตะวรรณกรรมของสุนทรภู่” และวรรณคดีเรื่อง **รำพันพิลาป** ซึ่งเป็นวรรณคดีที่สัมพันธ์กับวัดเทพธิดาราม นอกจากนี้ในตอนท้ายของวิถีทัศน์กล่าวถึงความสำคัญของสุนทรภู่เพื่อชี้ให้เห็นว่า สุนทรภู่เป็นบรมครูด้านการแต่งคำประพันธ์ โดยใช้คำว่า “บรมครูกลอนแปดผู้ยิ่งใหญ่แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ผู้มีผลงานตราตรึงใจคนทุกระดับชั้น” เพื่อยกย่องและเชิดชูเกียรติของสุนทรภู่ และเพื่อให้ผู้ชมเข้าใจว่าสุนทรภู่คือบุคคลสำคัญที่เป็นครูของการแต่งคำประพันธ์ตราบถึงปัจจุบัน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การนำเสนอเรื่องเล่าด้วยวิถีทัศน์ของพิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่ภาพในศาลามหากวีสามัญชนมีจุดประสงค์เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องราว

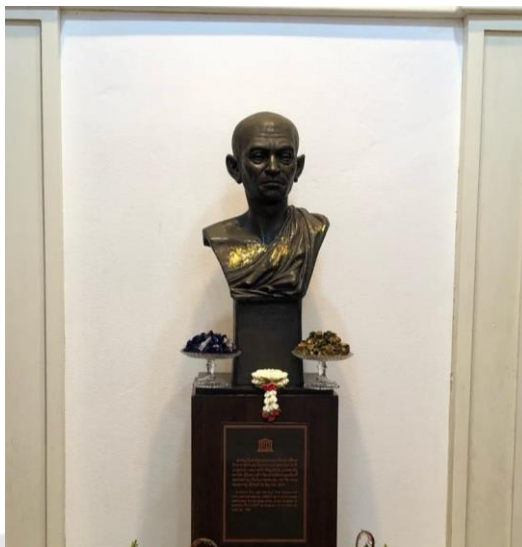
ของสุนทรภู่ในภาพรวมแก่ผู้ชม ทำให้ผู้ชมทราบถึงชีวประวัติ เหตุการณ์ และความสามารถของ สุนทรภู่ในระยะเวลาประมาณ 10 นาที โดยเนื้อหาในวีดิทัศน์เลือกนำเสนอตามช่วงชีวิตและ เหตุการณ์สำคัญของสุนทรภู่ เพื่อให้เห็นการผันเปลี่ยนของชีวิตและการสร้างสรรค์ผลงานในแต่ ช่วงชีวิตของสุนทรภู่ รวมถึงเหตุการณ์สำคัญในชีวิตอันเป็นเหตุการณ์ของเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

วีดิทัศน์พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่นำเสนอเนื้อหาเพื่อเชื่อมโยงกับเรื่องเล่า “ความสามารถ ของสุนทรภู่” แสดงให้ผู้ชมพิพิธภัณฑสถานเห็นว่า สุนทรภู่มีความสามารถและสนใจการแต่งคำประพันธ์ มาตั้งแต่ยังเด็ก จากความสามารถนั้นทำให้สุนทรภู่ได้รับพระมหากรุณาธิคุณแต่งตั้งให้ดำรง ตำแหน่ง “พระสุนทรโวหาร” โดยพิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่อีกใช้เฉพาะเหตุการณ์สำคัญและวรรณคดีที่ ได้รับการยกย่องมาอธิบายเสริมเรื่องราวให้ชัดเจน ซึ่งเป็นวรรณคดีที่คนทั่วไปรู้จักมาประกอบ การเล่าเรื่องทำให้ผู้ชมเข้าใจเรื่องเล่าได้ง่ายขึ้น อีกทั้งปิดท้ายการกล่าวยกย่องสุนทรภู่ให้เป็น “บรมครูกลอนแปด” แสดงให้เห็นความสำคัญของสุนทรภู่ในสังคมไทยว่าเป็นบุคคลสำคัญต่อ วงการการประพันธ์ การนำเสนอชีวประวัติและผลงานของสุนทรภู่ด้วยวีดิทัศน์สามารถสรุปความรู้ ให้ผู้ชมรู้จักสุนทรภู่ง่ายและรวดเร็ว ตลอดจนการสร้างความสนใจของผู้ชมเพื่อนำไปสู่การเข้าชม พิพิธภัณฑสถานต่อไป

2.1.3 ห้องแรงบันดาลใจไม่รู้จบ

การนำเสนอเรื่องเล่าในห้องแรงบันดาลใจไม่รู้จบแสดงความสำคัญของสุนทรภู่ ในฐานะกวีเอกของไทยและบุคคลสำคัญของโลกด้านวัฒนธรรม รวมถึงแรงบันดาลใจในการ สร้างสรรค์ผลงานต่าง ๆ จากเหตุการณ์โลก จนผลงานของสุนทรภู่ได้รับการกล่าวถึงและมีผู้คนรู้จัก อีกทั้งยังมีชื่อเสียงจนได้รับการตีพิมพ์และสร้างสรรค์เป็นสื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือการ์ตูน ภาพยนตร์ และเพลง เป็นต้น

ภายในห้องจัดแสดงเรื่องเล่าเกี่ยวกับเส้นทางชีวิตของสุนทรภู่และแรงบันดาลใจในการสร้างผลงานของสุนทรภู่ โดยใช้การเปรียบเทียบกับเหตุการณ์โลกว่าเป็นที่มาของ การสร้างวรรณคดีเรื่อง **พระอภัยมณี** ภายในส่วนจัดแสดงมีรูปหล่อครึ่งตัวของสุนทรภู่เมื่อครั้งเป็น พระภิกษุประดิษฐานไว้เป็นอนุสรณ์สำคัญและป้ายอธิบายกำกับแสดงถึงการเป็นบุคคลสำคัญของ โลกด้านวัฒนธรรม พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่ใช้เรื่องเล่า “กวีเอกของโลก” จากผลงานที่มีความเป็นอมตะ ของจากยุครุ่งเรืองถึงปัจจุบัน โดยมุ่งเล่าเรื่องความสามารถของสุนทรภู่ที่สร้างสรรค์ผลงานจน ได้รับการยกย่อง

ภาพประกอบ 18 รางวัลบุคคลสำคัญของโลกด้านวัฒนธรรมของสุนทรภู่

ที่มา : นครินทร์ แสงสว่าง (2563)

ผลงานการสร้างสรรค้วรรณคดีเรื่อง **พระอภัยมณี** ของสุนทรภู่ได้รับความนิยมนักจนได้รับการตีพิมพ์หลายครั้ง และแปรรูปเป็นสื่อต่าง ๆ มากมาย พิพิธภัณฑสุนทรภู่เล่าเรื่องเกี่ยวกับเนื้อหาดังกล่าวเพื่อเชื่อมโยงองค์ประกอบของส่วนจัดแสดง เพื่อชี้ให้เห็นความสามารถของสุนทรภู่ และความสามารถดังกล่าวทำให้สุนทรภู่ได้รับการแต่งตั้งจากองค์กรเพื่อการศึกษาวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือ UNESCO ให้เป็นบุคคลสำคัญของโลกด้านวัฒนธรรมเมื่อ วันที่ 26 มิถุนายน พ.ศ. 2529

ภายในห้องแรงบันดาลใจไม่รู้จบแบ่งเป็น 6 จุดสำคัญ ได้แก่ บ้ายอธิบายห้องแรงบันดาลใจไม่รู้จบ รูปหล่อสุนทรภู่ บ้ายเปรียบเทียบเรื่องราวของสุนทรภู่กับเหตุการณ์โลก บ้ายแสดงความรู้ของสุนทรภู่และการแปรรูปวรรณคดีเรื่อง **พระอภัยมณี** และหนังสืออภัยมณีชาเก่า

ภาพประกอบ 19 แผนผังห้องแรงแบบันดาลใจไม่รู้จบ

ที่มา : นครินทร์ แสงสว่าง (2564)

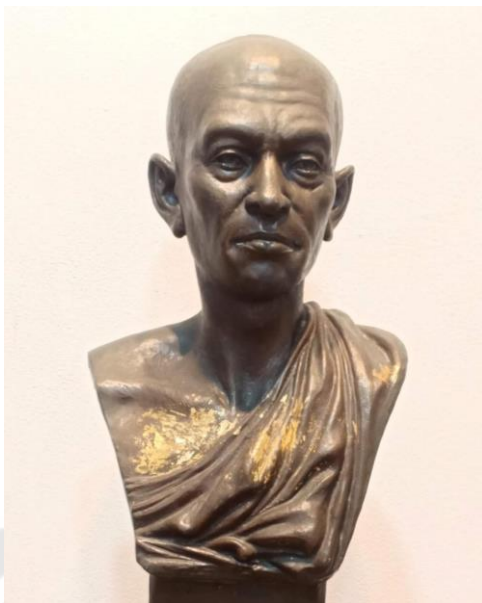
หมายเลข 1 ป้ายอธิบายห้องแรงแบบันดาลใจไม่รู้จบ อธิบายเกี่ยวกับบทพรรณนาคำพูดของสุนทรภู่ใน**นิราศพระปฐม**หนึ่งบาทว่า “หนึ่งขอฝากปากคำทำหนังสือให้สืบชื่อชั่วฟ้าสุธาสถาน” เป็นความมุ่งหวังของสุนทรภู่ที่อยากให้ชื่อเสียงและผลงานของตนให้คงอยู่ตลอดไป พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่นำเสนอบทประพันธ์บาทนี้เพื่อแสดงให้เห็นว่าผลงานและชื่อเสียงของสุนทรภู่เป็นดังความมุ่งหมายนั้น และเชื่อมโยงกับการแสดงในห้องนี้ถึงที่มาความเป็นอมตะของผลงานสุนทรภู่

ภาพประกอบ 20 ป้ายอธิบายห้องแรงบันดาลใจไม่รู้จบ

ที่มา : นครินทร์ แสงสว่าง (2564)

หมายเลข 2 รูปหล่อสุนทรภู่ จัดแสดงฝั่งทิศตะวันตกของห้อง เป็นรูปหล่อขนาดเท่าตัวจริงของสุนทรภู่แบบครึ่งตัว ฐานล่างกว้าง 17 เซนติเมตร ยาว 18 เซนติเมตร ฐานหน้าอกกว้าง 25 เซนติเมตร ยาว 32 เซนติเมตร รูปหล่อมีความสูงจากฐานล่างจรดส่วนบน 65 เซนติเมตร ใช้เล่าเรื่องสุนทรภู่ในฐานะบุคคลสำคัญของโลก ซึ่งได้รับการยกย่องจากองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ในปี พ.ศ. 2529 ให้เป็นบุคคลสำคัญของโลกด้านวัฒนธรรม โดยกล่าววยกย่องสุนทรภู่ว่า (UNESCO, 2529, น. 6) “The people's poet. One of the greatest poets of Thailand” คือ “กวีของประชาชนที่ยิ่งใหญ่ที่สุดคนหนึ่งของประเทศไทย” พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่เล่าเรื่องสุนทรภู่ในฐานะกวีเอกของโลกโดยใช้รูปหล่อสุนทรภู่และ ป้ายอธิบายประกอบเรื่องเล่าสุนทรภู่ในฐานะบุคคลสำคัญของโลกด้านวัฒนธรรม โดยแสดงให้เห็นว่า สุนทรภู่ได้รับตำแหน่งนี้จากความสามารถที่ผลิตผลงานหลายประเภทและโด่งดังในทุกยุคสมัย ภายในห้องจะเล่าเรื่องขยายข้อความ “บุคคลสำคัญของโลก” ได้เป็นอย่างดี เพราะเรื่องเล่าในส่วนจัดแสดงนี้มีเป้าหมายเพื่อให้ผู้เข้าชมทราบถึงความสามารถของสุนทรภู่จนได้รับการยกย่อง

ภาพประกอบ 21 รูปหล่อสุนทรภู่

ที่มา : นครินทร์ แสงสว่าง (2563)

หมายเลข 3 บ้ายเปรียบเทียบเรื่องราวของสุนทรภู่กับเหตุการณ์โลก จัดแสดงฝั่งผนังด้านทิศตะวันตก มีวัตถุประสงค์เพื่อเล่าเรื่องเกี่ยวกับแรงบันดาลใจของวรรณคดีเรื่อง**พระอภัยมณี** ซึ่งเป็นวรรณคดีชิ้นเอกของสุนทรภู่ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นผลงานที่ดีที่สุดประเภทนิทาน มี สุวรรณา เกรียงไกรเพ็ชร (2549, น. 14-15) กล่าวถึงพระอภัยมณีว่าเป็นผลงานที่ดีที่สุดของสุนทรภู่ ความว่า

“เรื่อง**พระอภัยมณี**นี้ ได้รับยกย่องโดยทั่วไปว่าเป็นเรื่องที่สร้างขึ้นด้วยจินตนาการของสุนทรภู่อย่างแท้จริง แม้จะมีเค้าเงื่อนบางตอนที่แสดงว่า ผู้แต่งได้ความคิดมาจากวรรณคดีอื่น หรือจากตำนาน ชาดก ตลอดจนเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์แต่ความเด่นของเรื่องที่อยู่ติดใจก็อยู่ที่การร้อยเรื่องราวต่าง ๆ เข้าด้วยกันอันเป็นสิ่งที่สุนทรภู่สามารถทำได้ดียิ่ง”

พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่นำเสนอป้ายเส้นทางชีวิตของสุนทรภู่โดยเปรียบเทียบช่วงเหตุการณ์ชีวิตของสุนทรภู่กับระยะเวลาเหตุการณ์สำคัญของโลก โดยชี้ให้เห็นแรงบันดาลใจที่ได้รับจากเหตุการณ์สำคัญแล้วนำมาสอดแทรกในวรรณคดีเรื่อง**พระอภัยมณี** กล่าวได้ว่า เหตุการณ์ต่าง ๆ ในวรรณคดีเรื่อง**พระอภัยมณี**เป็นเหตุการณ์ที่สุนทรภู่ได้รับแรง

บันดาลใจจากเรื่องราวในชีวิต และได้รับแรงบันดาลใจจากเหตุการณ์โลกทั้งหมด 5 เหตุการณ์ ได้แก่ เหตุการณ์ผ่าตัดครั้งแรก เหตุการณ์เรือกลไฟ เหตุการณ์ขึ้นครองราชย์ของพระนางวิกตอเรีย เหตุการณ์อังกฤษยึดเมืองหงสาวดี และเหตุการณ์สงคราม 9 ทัฬ

ภาพประกอบ 22 ปีายเส้นทางชีวิตของสุนทรภู่

ที่มา : นครินทร์ แสงสวาท (2563)

พิพิธภัณฑสถานสุพรรณบุรีกล่าวถึงเหตุการณ์อังกฤษยึดเมืองหงสาวดีในป้าย
เส้นทางชีวิตของสุพรรณบุรีกับ ซึ่งเป็นเหตุการณ์การทำสงครามระหว่างประเทศอังกฤษกับประเทศ
พม่าและสิ้นสุดเมื่อ พ.ศ. 2368 ดังที่ สุจิตต์ วงษ์เทศ (2559, เว็บไซต์) กล่าวว่า ประเทศอังกฤษ
ยึดเมืองหงสาวดีประเทศพม่า เมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2368

เนื้อหาในป้ายเปรียบเทียบกับเรื่องราวของสุพรรณบุรีกับเหตุการณ์โลก
แสดงให้เห็นว่าสุพรรณบุรีได้รับแรงบันดาลใจจากการยึดเมืองหงสาวดีประเทศพม่าของอังกฤษมา
สร้างสรรคดีในวรรณคดีเรื่อง**พระอภัยมณี** โดยกำหนดให้ประเทศอังกฤษเป็นโจรสลัดหัวรั้นร้ายใน
เรื่อง ซึ่งแสดงทัศนคติของสุพรรณบุรีที่มีต่อชาวต่างชาติในฐานะนักล่าอาณานิคม ความว่า

“จะกล่าวฝ่ายนายใจจรใจจาง
คุมสลัดอัศวินวิไลนดา

เป็นเชื้อชาติอังกฤษริษยา

เป็นโจรห้าหมื่นพันทัพ”

(พิพิธภัณฑสถานสุพรรณบุรี, 2560)

เนื้อหาในวรรณคดีเรื่อง**พระอภัยมณี**ยังสร้างเหตุการณ์สงคราม 9
ทัพที่ได้รับแรงบันดาลใจจากสงคราม 9 ทัพ ใน “ศึกถลาง” ซึ่งพม่ายกทัพตีเมืองถลางใน
สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2559) พิพิธภัณฑสถานสุพรรณบุรี
นำเรื่องราวดังกล่าวมาสอดแทรกให้เห็นแรงบันดาลใจของสุพรรณบุรีในป้ายเปรียบเทียบกับเรื่องราว
ของสุพรรณบุรีกับเหตุการณ์โลก ซึ่งกล่าวถึงชื่อเมืองต่าง ๆ ในตอนศึกสงคราม 9 ทัพที่กรุงลงกายกทัพ
มาที่เมืองผลึก ความว่า

“เมืองละหุ่งกรุงเตนกูเวนลาวด
ถึงเมืองเงาะเกาะวาลำปะลี

เมืองวิลาศวิลยาชาวดวี

จะชิงตีเมืองผลึกเป็นศึกชุม”

(พิพิธภัณฑสถานสุพรรณบุรี, 2560)

สุจิตต์ วงษ์เทศ (2557, น. 44) กล่าวว่า **พระอภัยมณี**ของสุพรรณบุรี
เป็นวรรณคดีระดับนานาชาติเพราะใช้ฉากและตัวละครจากทั่วโลก มีฉากและตัวละครหลักอยู่ใน
ภูมิภาคอุษาคเนย์ทั้งผืนแผ่นดินใหญ่ถึงหมู่เกาะและเหตุการณ์ส่วนใหญ่เกิดขึ้นในทะเลเกือบ
ทั้งหมด

กาญจนาคพันธุ์ (2540, น. 29) ให้เหตุผลประกอบว่าหากในวรรณคดีเรื่อง**พระอภัยมณี**ส่วนหนึ่งไม่ใช่ทะเลอ่าวไทย แต่เป็นทะเลที่อยู่อีกด้านหนึ่งเรียกว่า อ่าวเบงกอล ความว่า

“ทะเลในเรื่อง**พระอภัยมณี**ไม่ใช่อ่าวไทยหรือ “ทะเลใน” ซึ่งอยู่ทางตะวันออกของประเทศไทยแต่เป็นทะเลนอกทางปากตะวันตกของประเทศไทยซึ่งประกอบด้วยทะเลอันดามัน อ่าวเบงกอล และมหาสมุทรอินเดีย”

หมายเลข 4 ป้ายแสดงความรู้ของสุนทรภู่และการแปรรูปวรรณคดี จัดแสดงผนังด้านทิศเหนือติดกับประตูทางเข้าส่วนจัดแสดง เนื้อหาในป้ายแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ป้ายแสดงการนำเสนอเรื่อง “ศรี” จาก**สวัสดิรักษา** ป้ายแสดงการนำเสนอเพลงคำมั่นสัญญาจาก**พระอภัยมณี** และป้ายแสดงการนำเสนอ**อภัยมณี**ชาวก่า

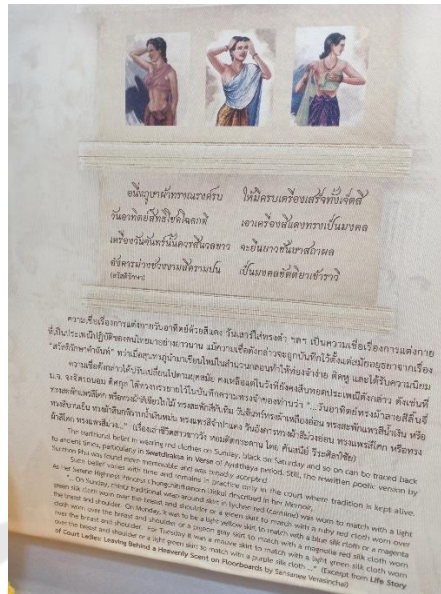
พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่**นำวรรณคดีเรื่องสวัสดิรักษา** เป็นวรรณคดีที่สุนทรภู่แต่งถวายสมเด็จพระเจ้าฟ้าอาภรณ์พระเจ้าลูกยาเธอ ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ระหว่างปี พ.ศ. 2364 ถึง พ.ศ. 2367 เนื้อหาเป็นคำสอนชายไทยชั้นสูงให้แนวทางประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันและในการรบ ทั้งที่เป็นข้อห้ามและข้อควรปฏิบัติเพื่อรักษา “ศรี” 1 ใน 8 สิ่ง ที่ให้เกิดสวัสดิมงคลแก่ตนเองตามหลักทักษาศาสตร์ เพื่อให้พบแต่สิ่งดีงาม นามชัย แก้วอุทิศน์ (2542, น. 4) กล่าวว่า หลักทักษาศาสตร์มี 8 ประการ คือ บริวาร อายุ เดช ศรี มุละ อุตสาหะ มนต์รี และกาลกิณี ซึ่งให้ความหมายของคำว่า ศรี หมายถึง สิ่งดี มีเสน่ห์ เป็นที่รักใคร่ของคนรอบข้าง

วรรณคดีเรื่อง**สวัสดิรักษา**ในพิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่ใช้ป้ายแสดงความรู้และการแปรรูปวรรณคดีห้องแรงบันดาลใจไม่รู้จบ แสดงให้เห็นความสามารถของสุนทรภูู่กับการนำความเชื่อของคนไทยในอดีตเรื่อง “ศรี” มาสอดแทรกในเนื้อหาของวรรณคดี ความว่า

“อึ่งภูษาผ้าทองนงคริบ
วันอาทิตย์สิทธิโชคโฉลกดี
เครื่องวันจันทร์นั้นควรสีนวลขาว
อังคารม่วงชวงงามสีครามปน

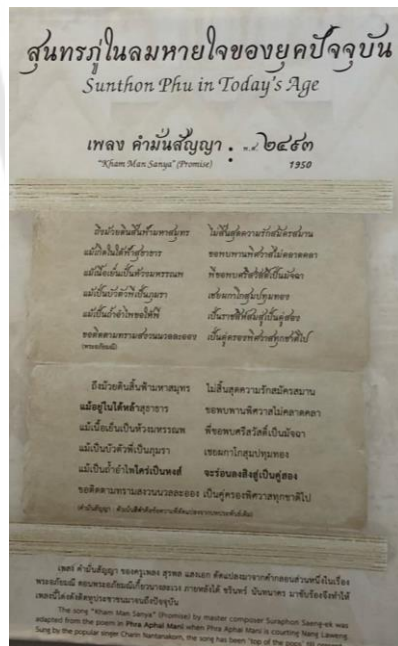
ให้มีครบเครื่องเสร็จทั้งเจ็ดสี
เอาเครื่องสีแดงทรงเป็นมงคล
จะยืนยาวชันษาสถาผล
เป็นมงคลขัตติยาเข้าราวี”

(พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่, 2560)

ภาพประกอบ 23 บ้ายแสดงการนำเสนอเรื่อง “ศรี” จากสวัสดิศึกษา

ที่มา : นครินทร์ แสงสวาท (2563)

ภาพประกอบ 24 บ้ายแสดงการนำเสนอเพลงคำมั่นสัญญา จากพระอภัยมณี

ที่มา : นครินทร์ แสงสวาท (2563)

ภาพประกอบ 25 บ้ายแสดงการนำเสนออภัยมณีซาก้า

ที่มา : นครินทร์ แสงสวาท (2563)

หมายเลข 5 สมุดไทยตำววรรณคดีเรื่อง**พระอภัยมณี** จัดแสดงใกล้กับผนังฝั่งทิศตะวันตก เพื่อเป็นหลักฐานว่าวรรณคดีเรื่องนี้ส่วนหนึ่งแต่งขึ้นที่วัดเทพธิดาราม เมื่อครั้งสุนทรภู่จำพรรษาที่วัดนี้ พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่จัดแสดงสมุดไทยตำววรรณคดีเรื่อง**พระอภัยมณี** ตอนค้นพบในวัดเทพธิดาราม เพื่อใช้เป็นหลักฐานว่าสุนทรภู่เคยแต่วรรณคดีเรื่องนี้ถวายเป็นถวายหมื่นอัปสรสุดาเทพเดือนละ 1 เล่มสมุดไทย ในช่วงที่จำพรรษาที่วัดเทพธิดาราม (คันสนีย์ วีระศิลป์ชัย, 2533, น. 7)

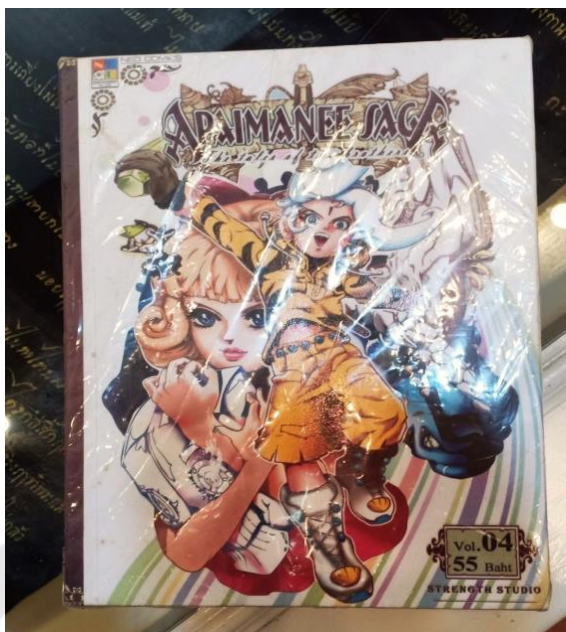
ภาพประกอบ 26 สมุดไทยคำวรรณคดีเรื่องพระอภัยมณี

ที่มา : นครินทร์ แสงสว่าง (2563)

หมายเลข 6 หนังสือการ์ตูนอภัยมณีซาก้า วางบนตู้จัดแสดงสมุดไทย คำ**พระอภัยมณี**ใช้เป็นหลักฐานอธิบายเกี่ยวกับการแปรรูปวรรณคดีเรื่อง**พระอภัยมณี** ซึ่งได้รับความนิยมนำไปแปรรูปเป็นสื่อต่าง ๆ

อภัยมณีซาก้า เป็นการ์ตูนไทยแนวผจญภัยผสมแฟนตาซีเรื่องแรกที่ได้จำหน่ายในต่างประเทศ ได้รับโครงเรื่องหลักมาจากวรรณคดีเรื่อง**พระอภัยมณี**ของสุนทรภู่ ตีพิมพ์เป็นตอนลงในนิตยสารบูม สำนักพิมพ์เนชั่นเ็ดดูเทนเมนท์ Supot A. และ Blue Hawk (2555, น. บทส่งท้าย) กล่าวว่า

“เราหวังว่าการ์ตูน SAGA นี้ แม้จะแปลกแปร่งไปกว่าต้นฉบับเดิมของท่าน สุนทรภู่ แต่สามารถจุดประกายความคิดของนักอ่านรุ่นใหม่ ๆ ให้เห็นถึงอัญมณีแห่งความคิดอันงดงามที่แฝงอยู่ในผลงานวรรณคดีทุกชิ้นของไทยเหมือนเป็นแหล่งภูมิปัญญาที่ใช้ได้ไม่จบสิ้น”

ภาพประกอบ 27 หนังสือการ์ตูนอภิมณีซาก้า

ที่มา : นครินทร์ แสงสว่าง (2563)

พิพิธภัณฑสถานสุทรภู่นำเสนอเรื่องเล่าห้องแรงบันดาลใจไม่รู้จบเพื่อแสดงเกี่ยวกับ “กวีเอกของโลก” ซึ่งเป็นจุดสูงสุดในชีวิตของสุนทรภู่ จัดแสดงโดยองค์ประกอบต่าง ๆ ผ่านเรื่องเล่า ได้แก่ รูปหล่อครึ่งตัวของสุนทรภู่ที่มีป้ายอธิบายถึงการเป็นบุคคลสำคัญของโลก ป้ายเปรียบเทียบวรรณคดีเรื่องพระอภัยมณีกับเหตุการณ์โลก และการแปรรูปวรรณคดีที่แสดงความเป็นอมตะของผลงานจากยุคหนึ่งเรื่องถึงปัจจุบัน โดยกล่าวถึงความสามารถของสุนทรภู่ที่สร้างสรรค์ผลงานจนได้รับการยกย่อง ซึ่งแสดงเนื้อหาเกี่ยวกับสุนทรภู่ที่พัฒนามาจากส่วนจัดแสดงก่อนหน้า

2.1.4 ห้องมณีปัญญา

พิพิธภัณฑสถานสุทรภู่นำเสนอเรื่องเล่าในห้องมณีปัญญาเรื่องแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานของสุนทรภู่ จากการเดินทาง และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิต ห้องมณีปัญญาแบ่งออกเป็น 3 ส่วน เป็นห้องขนาดใหญ่ 2 ห้อง ได้แก่ ห้องวิดิทัศน์ และห้องเกมปริศนาค่าประพันธ์จากผลงานของสุนทรภู่ ห้องขนาดเล็ก 1 ห้อง คือ สมุดไทยตำวรรณคดีเรื่องรำพันพิลาป

ห้องวิดิทัศน์ เล่าเรื่องเกี่ยวกับแรงบันดาลใจของสุนทรภู่ด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านประเพณีและวิถีชีวิต ด้านสังคม และด้านการต่างประเทศ พิพิธภัณฑสถานสุทรภู่ นำเสนอเรื่องเล่าความสามารถดังกล่าวในรูปแบบวิดิทัศน์และป้ายอธิบาย เช่น เรื่องราวการผ่าตัดครั้งแรกในดินแดนสยามของหมอบรัดเลย์ในวันที่ 13 มกราคม พ.ศ. 2380 เนื่องจากเจ้าพระยา

พระคลังจัดงานฉลองวัดประยุรวงศาवासรววิหาร แล้วปืนใหญ่เกิดระเบิดขึ้น ทำให้มีผู้ได้รับบาดเจ็บจากสะเก็ดระเบิด เจ้าพระยาพระคลังจึงได้เรียกหมอบรัดเลย์ที่อยู่ใกล้บริเวณเกิดเหตุมารักษาคนบาดเจ็บ (คทาวัธ โลกาพัฒนา, 2547, น. 79) สุนทรภู่ได้นำเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมาเป็นแรงบันดาลใจในวรรณคดีเรื่อง**พระอภัยมณี**ตอนนางสุวรรณมาลีผ่าตัดแผลตรงหัวไหล่ที่ถูกยิงด้วยเกาทัณฑ์ เป็นต้น การเล่าเรื่องดังกล่าวนอกจากจะให้ข้อมูลถึงความสามารถของสุนทรภู่ยังแสดง **“โลกทัศน์ของสุนทรภู่”** ด้วย เนื่องจากบทพรรณนาจากเหตุการณ์ชีวิต หรือเหตุการณ์ที่สุนทรภู่เจอสุนทรภู่จะแทรกทัศนคติของตนในผลงาน ทำให้ผลงานที่สื่อออกมาเป็นรูปแบบที่สะท้อนทัศนคติของสุนทรภู่ด้วยเช่นกัน

ห้องเกมปริศนาคำประพันธ์จากผลงานของสุนทรภู่ เกิดจากการนำวรรณคดีที่สะท้อนความสามารถของสุนทรภู่ที่คนทั่วไปไม่รู้จักมาสร้างเป็นเกม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเล่าเรื่องความสามารถด้านอื่นของสุนทรภู่ ห้องสมุดไทยด้าววรรณคดีเรื่อง**รำพันพิลาป** จัดแสดงสมุดไทยด้าววรรณคดีสำคัญของสุนทรภู่ ที่เป็นองค์ประกอบของเรื่องเล่าซึ่งสัมพันธ์กับวัดเทพธิดาราม โดยมีเรื่องราวและเหตุการณ์มากมายเกิดขึ้น โดยสุนทรภู่พรรณนาไว้ในวรรณคดีเรื่องนี้

พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่จัดแสดงสมุดไทยด้าววรรณคดีเรื่อง**รำพันพิลาป** ภายในห้องมณีปัญญา เพื่อเล่าเรื่องช่วงชีวิตที่สุนทรภู่บวชและจำพรรษาที่วัดเทพธิดาราม โดยใช้สมุดไทยด้าววรรณคดีเรื่อง**รำพันพิลาป**ที่สุนทรภู่แต่งขึ้นที่วัดเทพธิดาราม ในบทพรรณนาสุนทรภู่กล่าวถึงสิ่งสำคัญภายในวัด ภูมิทัศน์ และเหตุการณ์ชีวิตไว้ในวรรณคดีเรื่องนี้ พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่จึงใช้สมุดไทยด้าววรรณคดีเรื่อง**รำพันพิลาป**เป็นสื่อหลักเพื่อโยงเข้าสู่เรื่องเล่าในอดีตที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้น ซึ่งแสดงความสัมพันธ์ระหว่างสุนทรภู่กับวัดเทพธิดารามผ่านวรรณคดีเรื่อง**รำพันพิลาป** อีกทั้งการเล่าเรื่องในห้องจัดแสดงสมุดไทยด้าววรรณคดีเรื่อง**รำพันพิลาป**จะใช้เชื่อมโยงสู่การเล่าเรื่องในห้องได้ร่วมกาสาวพัสตร์ ซึ่งจะเล่าเรื่องราวและเหตุการณ์ของสุนทรภู่เมื่อครั้งจำพรรษาที่วัดเทพธิดารามทั้งหมด

ภาพประกอบ 28 แผนผังห้องมณีปัญญา

ที่มา : นครินทร์ แสงสว่าง (2564)

หมายเลข 1 ป้ายอธิบายห้องมณีปัญญา เล่าเรื่องการจัดแสดงในห้องมณีปัญญา ภายในห้องนำเสนอโลกทัศน์ของสุนทรภู่ที่ได้รับจากการเดินทางและเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิต ซึ่งด้วยสติปัญญา ไหวพริบ และความสามารถของสุนทรภู่ทำให้สามารถนำโลกทัศน์นั้นสอดแทรกในผลงานของตนได้อย่างกลมกลืน นอกจากนี้ในป้ายอธิบายยังเปรียบผลงานของสุนทรภู่เป็นของมีค่าเหมือนอัญมณีที่ได้รับยกย่องและเป็นแบบอย่างให้กับคนรุ่นหลังเรื่อยมา

ภาพประกอบ 29 ป้ายอธิบายห้องมณีปัญญา

ที่มา : นครินทร์ แสงสว่าง (2563)

หมายเลข 2 วิดิทัศน์ห้องมณีปัญญา เล่าเรื่องโลกทัศน์จากผลงานของสุนทรภู่ทั้งหมด 4 ด้าน ได้แก่ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้วยประเพณีและวิถีชีวิต และด้านการต่างประเทศ ซึ่งได้รับจากการเดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ เป็นที่มาของการสร้างสรรค์วรรณคดีพิพิธภณท์สุนทรภู์ใช้เรื่องราวที่สุนทรภู์เดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ ได้เจอกับเหตุการณ์มากมาย จึงนำสิ่งเหล่านั้นมาสอดแทรกในผลงานของตนซึ่งแสดงในสื่อการเล่าเรื่องด้วยวิดิทัศน์ภายในห้องมณีปัญญา สุนทรภู์กล่าวถึงการคบคนใน**นิราศพระบาท**ว่าเป็นเสมือนการปีนต้นตาลที่ต้องระวังถ้าพลาดมากก็จะเจ็บใจหรือเสียความรู้สึกเหมือนกับเวลาตกต้นตาล ความว่า

“เจ้าของตาลรักหวานขึ้นป็นต้น
เหมือนคบคนคำหวานรำคาญครัน

ระวังตนตื่นมีอระมัดมัน
ถ้าพลังปล้นเจ็บอกเหมือนตกตาล”

(พิพิธภณท์สุนทรภู์, 2560)

นอกจากนี้พิพิธภณท์สุนทรภู์นำเรื่องราวที่สุนทรภู์บรรยายไว้ใน**นิราศเมืองเพชร**ในวิดิทัศน์ห้องมณีปัญญา กล่าวถึงคนไทยเชื้อสายจีนมีเมียสวยและมีอาชีพขายหมูจน

ธุรกิจเจริญรุ่งเรือง แตกต่างกับคนไทยที่ไม่มีเงินจะทำอะไรก็ยุ่งยากทั้งหมด ถ้ามีเงินเหมือน เหมือนกับคนไทยเชื้อสายจีนทุกอย่างคงสะดวกขึ้น เพื่อชี้ให้เห็นการนำเรื่องราวที่พบเจอมา สอดแทรกไว้ในผลงานของสุนทรภู่ ความว่า

“ถึงบางหลวงลวงล่องเข้าคลองเล็ก	ล้วนบ้านเจ๊กขายหมูอยู่อักโข
เมียขาวขาวสาวสวยล้วนรายไป	หัวอกโศกอายุใจมิใช่เล็ก
ไทยเหมือนกันครั้นว่าขอเอาหอห้อง	ต้องขัดข้องแข็งกระด้างเหมือนอย่างเหล็ก
มีเงินจัดคั่งง่างเหมือนอย่างเจ๊ก	ถึงลวดเหล็กกลร่อนอ่อนละไม”

(พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่, 2560)

บทประพันธ์จากวรรณคดีเรื่อง **นิราศเมืองเพชร** ข้างต้นตรงตาม ความเห็นของ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2529, น. 15) ที่กล่าวว่า “สุนทรภู่คือมหากวีระภูมพี” สะท้อน วิถีชีวิต ความเชื่อ และวัฒนธรรมในช่วงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ซึ่งสมัยนั้นทำการค้ากับต่างประเทศ รุ่งเรืองมาก โดยเฉพาะกับประเทศจีน (วราภรณ์ ทินานนท์, 2522, น. 45) เมื่อมีวิทยาการและ องค์ความรู้ใหม่ ๆ เข้ามาภายในประเทศจากการติดต่อค้าขาย ทำให้สุนทรภู่นำเรื่องราวเหล่านั้น มาเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานของตน สะท้อนผ่านการใช้ชีวิตประจำวัน และการ เดินทางดังปรากฏในบทประพันธ์ข้างต้น จึงกล่าวได้ว่าสุนทรภู่เป็นบุคคลที่อยู่ในสังคมระภูมพีใน สมัยนั้น

หมายเลข 3 บ้ายแสดงโลกทัศน์ของสุนทรภู่ด้านการต่างประเทศ พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่นำเสนอด้านการต่างประเทศจากวรรณคดีเรื่อง **พระอภัยมณี** 2 เรื่อง ได้แก่ การฝ่าตัดขของนางละเวงวิณฟ้า และนางละเวงวิณฟ้าแต่งกายให้พระอภัยมณี

ภาพประกอบ 30 ป้ายแสดงแรงบันดาลใจของสุนทรภู่ด้านการต่างประเทศ

ที่มา : นครินทร์ แสงสวาท (2563)

สุนทรภู่นำเรื่องราวใกล้ตัวมาสอดแทรกในผลงานของตน แสดงให้เห็นโลกทัศน์จากการผ่าตัดของ “หมอบลัดเลย์” มาสร้างสรรคดีเรื่อง **พระอภัยมณี** โดยสร้างฉากที่นางสุวรรณมาลีได้รับบาดเจ็บและใช้การรักษาด้วยการผ่าตัด ดังความว่า

“ฝ่ายสุวรรณมาลีศรีสวัสดิ์	ถึงปรางค์รัตน์เจ้ารวดปวดอ้งสา
ให้หมอแก้แผลกำซาบซึ่งอาบยา	เอาเม็ดผ่าซูดกระดุกที่ถูกพิษ
เป่าน้ำมันกันแก้ตรงแผลเจ็บ	เอาเข็มเย็บยุดตริงชี้ฝั่งปิด
ทั้งข้างนอกพอกยาสุรามฤต	ให้ถอนพิษผ่อนปรนพอนทาน”

(พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่, 2560)

นอกจากนี้พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่ นำเรื่องราวของนางละเวงวันฟ้า แต่งกายให้ **พระอภัยมณี** ที่ปรากฏในป้ายแสดงโลกทัศน์ด้านการต่างประเทศของสุนทรภู่ ซึ่งให้เห็นการนำวัฒนธรรมของชาวต่างชาติเข้ามาเป็นองค์ประกอบของเนื้อเรื่อง ความว่า

“นางจัดเครื่องเมืองฝรั่งตั้งถวาย	ล้วนเพชรพรายพลอยระยับจับเวหา
พระอภัยไม่เคยทรงให้สงกา	ถามวันฟ้าทูลฉลองยี่มย่องกัน

พระสอดซัสนับเพลาเนาสำรด
 ฉลององค์ทรงเสื่อเครือสุวรรณ
 สายปิ่นแห่งเปล่งเม็ดเพชรประดับ
 ทัดพระมาลาทรงประจางเจียน

รัตตพรณรายสายกระสัน
 สลับชั้นเชิงห่มดมวิเชียร
 สอดสลับซ้อนระบายล้วนลายเขียน
 ดูแนบเนียนแนวรัตน์ชัชวาล”

(พิพิธภัณฑสถานสุพรรณภูมิ, 2560)

หมายเลข 4 บ้ายแสดงโลกทัศน์ของสุนทรภู่ด้านประเพณีและวิถีชีวิต
 ปรากฏในนิราศพระบาทและสวัสดิรักษา

สุนทรภู่แสดงความเลื่อมใสและศรัทธาในสถาบันพระมหากษัตริย์ ซึ่ง
 กล่าวถึงพระมหากษัตริย์ในสมัยอยุธยาเมื่อยังเป็นราชธานีอยู่ ช่วยให้ประชาชนมีชีวิตความเป็นอยู่
 ที่ดี ระวังความทุกข์และความโศกเศร้าได้ สุนทรภู่ก็กล่าวว่่าเสียดายที่ไม่ได้มีชีวิตในช่วงเวลานั้น
 ความว่า

“แต่ปู่ย่าตายเราท่านเล่ามา
 กษัตริย์สืบสุริย์วงศ์ดำรงโลก
 เราเห็นยับยั้งแต่รอยก็พลอยเพลิดน

เมื่อแรกศรีอยุธยาแจ้งเจริญ
 ระวังโศกสุขสุดจะสรรเสริญ
 เสียดายเกิดมาเมื่อเกินนำน้อยใจ

(พิพิธภัณฑสถานสุพรรณภูมิ, 2560)

ภาพประกอบ 31 บ้ายแสดงแรงบันดาลใจของสุนทรภู่ด้านประเพณีและวิถีชีวิต

ที่มา : นครินทร์ แสงสว่าง (2563)

นอกจากนี้ในป้ายแสดงโลกทัศน์ของสุนทรภู่ด้านประเพณีและวิถีชีวิต ให้ข้อมูลเกี่ยวกับวรรณคดีเรื่อง **สวัสดิรักษา** ด้านความเชื่อที่คู่กับวิถีชีวิตของคนไทยในอดีต ซึ่งเชื่อเกี่ยวกับข้อห้ามในวันต่าง ๆ เช่น ห้ามตัดเล็บในวันพุธ เพราะจะเกิดสิ่งไม่ดี เป็นต้น ความว่า

“อันหนึ่งวันชำระสระพระเกล้า
ตัดเล็บวันพุธ จันทร กันจังไร

อังคาร เสาร์ สิ้นวิบัติ ปัดไถม
เรียนสิ่งใดวันพุธหัส สวัสดิ์”

(พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่, 2560)

หมายเลข 5 ป้ายแสดงโลกทัศน์ของสุนทรภู่ด้านสังคม ปราภฏใน**นิราศพระบาท และนิราศพระประธม**

พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่แสดงให้เห็นโลกทัศน์ในการสร้างสรรค์ผลงานของสุนทรภู่ด้านสังคม โดยเนื้อหาใน**นิราศพระบาท**สุนทรภู่เดินทางไปจังหวัดสระบุรี ผ่านเมืองเก่าสมัยกรุงศรีอยุธยาจึงคร่ำครวญถึงบ้านเมืองและพระมหากษัตริย์ในสมัยก่อนที่มีความเจริญรุ่งเรือง มีผู้คนมากมาย แต่ปัจจุบันเจียบเหงาเหมือนกับอยู่ในป่า พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่ต้องการใช้บทประพันธ์ใน**นิราศพระบาท**ชี้ให้เห็นการสอดแทรกเรื่องราวที่เกิดจากการเดินทางของสุนทรภู่ โดยเรื่องราว นั้นสะท้อนสภาพบ้านเมืองและสังคม

“อนิจจาฉานินทรสิ้นกษัตริย์
แม้กรุงยังพรั่งพร้อมประชาชน

เหงาหงัดเจียบไปดั่งไพรสณฑ์
จะสับสนแซ่เสียงทังเวียงวัง”

(พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่, 2560)

ภาพประกอบ 32 ป้ายแสดงแรงบันดาลใจของสุนทรภู่ด้านสังคม

ที่มา : นครินทร์ แสงสวาท (2563)

พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่ใช้**นิราศพระประธม**ในป้ายแสดงโลกทัศน์ของสุนทรภู่ด้านสังคมอธิบายประกอบความเข้าใจ กล่าวถึงความเชื่อของชาวบ้านนิคมไหว่ผีและสร้างศาลเพื่อเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจและมีการบวงสรวงศาลที่สร้างขึ้น สุนทรภู่อยังแสดงทัศนคติว่าคนในชนบทห่างไกลจากเมืองหลวงหรือพระบรมหาราชวังจึงห่างไกลจาก “เจ้า” หรือในความคิดว่านี่คือ “พระมหากษัตริย์” เลือกลงไหว่ผีเพราะเป็นความเชื่อของชาวบ้านและการไหว่ผีเป็นสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวมากที่สุด สุนทรภู่อแสดงทัศนคติที่ไม่เห็นด้วย เพราะเชื่อยังรักและศรัทธาใน “พระมหากษัตริย์” ดีกว่า ดัง ชลดา เรื่องรักษลิขิต (2548, น. 114) ที่กล่าวว่า “สุนทรภู่อแสดงทัศนคติว่าไม่เชื่อเรื่องทรงเจ้า ถือว่าพึ่งเจ้านายดีกว่า” ความว่า

“ที่ท่ายบ้านศาลเจ้าของชาวบ้าน
เห็นคนทรงปลงจิตรอนิจจัง
ซึ่งคำปดมดท้าวว่าเจ้าช่วย
อันเจ้าผีนี้ถึงรับก็กลับกลาย
แต่บ้านนอกคอกนาอยู่ป่าเขา

บวงสรวงศาลเจ้าผีบายศรีตั้ง
ให้คนทั้งปวงหลงลงอบาย
ไม่เห็นด้วยที่จะได้ตั้งใจหมาย
ถือเจ้านายที่ได้พึ่งจึงจะดี
ไม่มีเจ้านายจึงต้องพึ่งผี”

(พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่, 2560)

หมายเลข 6 ป้ายแสดงโลกทัศน์ ของสุนทรภู่ด้านเศรษฐกิจ ปรากฏใน นิราศพระปฐม และนิราศเมืองเพชร

พิพิธภัณฑสถานสุทรภู่ใช้นิราศพระปฐมเล่าเรื่องในพิพิธภัณฑสถานปรากฏ
ในป้ายแสดงโลกทัศน์ด้านเศรษฐกิจของสุนทรภู่ โดยแสดงให้เห็นโลกทัศน์ในการสร้างสรรค์ผลงาน
ของสุนทรภู่ด้านเศรษฐกิจที่กล่าวถึงเรื่องราวการค้าขายของคนไทยเชื้อสายจีนในสมัยนั้นทำอาชีพ
ค้าขายโดยการต้มเหล้าเพื่อประกอบการค้า แสดงให้เห็นว่าคนไทยเชื้อสายจีนซึ่งสุนทรภู่ใช้คำว่า
“เจ๊ก” เป็นคนขยันทำมาหากินจนร่ำรวยน่าชื่นชม แสดงทัศนคติของสุนทรภู่ต่อการประกอบอาชีพ
ว่าต้องมีความขยันเหมือน “เจ๊ก” ถึงจะมีเงิน วาสนา และความเป็นอยู่ที่สุขสบาย ความว่า

“ถึงปากน้ำลำคลองที่ท้องฟุ้ง
มีรางวัลสองชั้นทำคั้นโพง
นำชมบุญขุนพัฒน์ไม่ขัดข้อง
เมียน้อยน้อยพลอยเป็นสุขไรจุกเจิม

เจ๊กเขาหุงเหล้ากลั่นคว้นโขมง
ผูกเชือกโยงยื่นชักคอยตักเต็ม
มีเงินทองทำทวิภาซีเสริม
ได้พูลเพิ่มวาสนาเสียดกว่าไทย”

(พิพิธภัณฑสถานสุทรภู่, 2560)

ภาพประกอบ 33 ป้ายแสดงแรงบันดาลใจของสุนทรภู่ด้านเศรษฐกิจ

ที่มา : นครินทร์ แสงสว่าง (2563)

พิพิธภัณฑสถานสุพรรณภูมิใช้**นิราศเมืองเพชร**ปรากฏในป้ายแสดงโลกทัศน์ด้านเศรษฐกิจของสุพรรณภูมิ แสดงให้เห็นโลกทัศน์ในการสร้างสรรค์ผลงานของสุพรรณภูมิด้านเศรษฐกิจ โดยกล่าวถึงเศรษฐกิจการค้าขายในอำเภอแม่กลอง จังหวัดสมุทรสงคราม เมื่อครั้งที่สุพรรณภูมิต่างไปจังหวัดเพชรบุรีต้องผ่านและเห็นการค้าขายที่คับคั่ง มีพ่อค้าแม่ค้าและผู้คนที่มาจับจ่ายซื้อสินค้ากันมากมาย เช่น ปลาอย่าง เบ็ด ไก่ ไข่ ปลากระเบน ปลากระบอก ปลาหู ปลาเค็ม ปู และหอย สุพรรณภูมิกว่าอีกว่า พ่อค้าแม่ค้าขายดีมีกำไรเยอะจนต้องนำเงินมาเหน็บตรงท้องจนท้องป่อง และล้นออกมา สุพรรณภูมินำเรื่องราวนี้มาสอดแทรกใน**นิราศเมืองเพชร** ซึ่งบรรยายสิ่งที่ชาวบ้านและชาวประมงนำมาค้าขายแสดงให้เห็นความอุดมสมบูรณ์และความเจริญของเศรษฐกิจความว่า

“ถึงแม่กลองสองฝั่งเขาตั้งบ้าน	นำสำราญเรือนเรือดูเหลือหลาย
บ้างย่างปลาเค็มเคียงเรียงเรียงราย	ดูวุ่นวายฉิ่งไขว่กันใหญ่หน่อย
ขายสำเร็จเบ็ดไถ่ทั้งไข่พอก	กระเบนกระบอกปลาหูทั้งปูหอย
ลูกค้ารับนับกันเป็นพันร้อย	ปลาเล็กน้อยขมงโกรยโทยกระบุง
นางแม่ค้าปลาเค็มก็เต็มสอย	กำไรรวยรวมประจบจนครบถุง
บ้างเหน็บท้องป่องปุยตุ้ยตุ้ยตุง	ต่างบำรุงรูปร่างสำอองตา”

(พิพิธภัณฑสถานสุพรรณภูมิ, 2560)

การนำเสนอด้วยป้ายอธิบายโลกทัศน์ห้องมณีปัญญา (หมายเลข 3 4 5 และ 6) แสดงให้เห็นโลกทัศน์ของสุพรรณภูมิ 4 ด้าน ได้แก่ โลกทัศน์ต่อวิทยาการสมัยใหม่ โลกทัศน์ต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ โลกทัศน์ต่อความเชื่อ และโลกทัศน์ต่อการประกอบอาชีพ โลกทัศน์ต่อวิทยาการสมัยใหม่ สุพรรณภูมิจึงสร้างเหตุการณ์ใน**พระอภัยมณี** ตอนนางละเวงวันฟ้าถูกยิงแล้วใช้วิธีการรักษาด้วยการผ่าตัด ซึ่งเป็นรูปแบบการรักษาแบบใหม่ในสมัยนั้น สะท้อนโลกทัศน์ของสุพรรณภูมิกับการมองวิทยาการสมัยใหม่ว่ามีความน่าสนใจและเห็นว่าวิทยาการสมัยใหม่เป็นสิ่งที่ไม่ควรมองข้ามจึงนำมาสอดแทรกในผลงานของตน โลกทัศน์ต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ในป้ายอธิบายแรงบันดาลใจของสุพรรณภูมิด้านประเพณีและวิถีชีวิต และป้ายอธิบายแรงบันดาลใจของสุพรรณภูมิด้านสังคม สุพรรณภูมิกว่าถึงสถาบันกษัตริย์ใน**นิราศพระบาท** เป็นผู้ที่จะช่วยระงับโศกและสร้างความสุขให้กับประชาชน หากไม่มีกษัตริย์ประชาชนจะเกิดความเจ็บเหงา สับสน และไม่มีที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ นอกจากนี้ใน**นิราศพระปฐม**สุพรรณภูมิกว่าถึงการไหว้ผีของชาวบ้าน ซึ่งแสดงทัศนคติไม่เห็นด้วย โดยมองว่าการนับถือสถาบันกษัตริย์เป็นสิ่งที่ควรปฏิบัติมากกว่าการไหว้ผี สะท้อนให้เห็นว่าสุพรรณภูมิเป็นผู้ที่ให้ความเคารพและเลื่อมใสในสถาบันกษัตริย์ เนื่องจากเป็นที่ยึด

เหนียวจิตใจและขจัดความทุกข์ยากของประชาชน โลกทัศน์ต่อความเชื่อ สุนทรภู่เป็นผู้ที่มีความเชื่อที่ส่งผลต่อ วิถีชีวิต จึงนำมาเป็นแรงบันดาลใจในการแต่ง **สวัสดิรักษา** สะท้อนโลกทัศน์ด้านความเชื่อต่อการปฏิบัติตนในชีวิตประจำวัน โลกทัศน์ต่อการประกอบอาชีพ ใน **นิราศพระปฐม** สุนทรภู่กล่าวถึงคนไทยเชื้อสายจีนว่าเป็นคนที่น่าชื่นชมเนื่องจากขยันทำงานจนร่ำรวยมีวาสนาและภรรยามากมาย สะท้อนโลกทัศน์ของสุนทรภู่ต่อการประกอบอาชีพว่าต้องมีความขยันในการประกอบอาชีพจึงจะสามารถร่ำรวย และได้ในสิ่งที่ตนต้องการได้

หมายเลข 7 เกมปริศนาคำประพันธ์จาก เพลงยาวถวายโอวาท กาพย์พระไชยสุริยา และนิราศสุพรรณ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสุนทรภู่ใช้วรรณคดีของสุนทรภู่ 3 เรื่องมาสร้างเป็นเกมปริศนาคำประพันธ์ ได้แก่ **เพลงยาวถวายโอวาท กาพย์พระไชยสุริยา และนิราศสุพรรณ** โดยมีวิธีการเล่นคือ

1. ผู้เล่นอ่านแผ่นวรรณคดีประพันธ์ที่กำหนดให้
2. นำแผ่นวรรณคดีประพันธ์ที่กำหนดให้มาเรียงใหม่ให้ถูกต้อง
3. เกมปริศนาคำประพันธ์จะเรียงลำดับตามชนิดและยากง่ายของคำ

ประพันธ์ ได้แก่ กลอนเพลงยาว กาพย์ และโคลง

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสุนทรภู่ต้องการนำเสนอความสามารถของสุนทรภู่เนื่องจากวรรณคดีทั้ง 3 เรื่องนี้ไม่ได้แต่งด้วยคำประพันธ์ประเภทกลอนแปดหรือกลอนสุภาพ ซึ่งแสดงฝีมือในด้านอื่นของสุนทรภู่ที่คนทั่วไปไม่รู้จักรัก และเปิดประสบการณ์ร่วมระหว่างผู้ชมและการเล่าเรื่องในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสุนทรภู่ที่ตั้งที่ พระอาจารย์ศวริศ สุปัญญา (การสื่อสารส่วนบุคคล, 16 กุมภาพันธ์ 2563) กล่าวว่า คนทั่วไปรู้จักสุนทรภู่ในนาม **“บรมครูกลอนแปด”** ซึ่งแท้จริงแล้วสุนทรภู่ไม่ได้มีความสามารถแค่เพียงการแต่งคำประพันธ์ประเภทกลอนเพียงอย่างเดียว สุนทรภู่ได้สร้างผลงานที่แต่งด้วยคำประพันธ์อื่นด้วย เกมปริศนาคำประพันธ์ห้องมณีปัญญาจึงสร้างขึ้นจากวรรณคดีที่แต่งด้วยคำประพันธ์ชนิดอื่นของสุนทรภู่เพื่อให้ผู้เข้าชมทราบความสามารถที่หลากหลายของสุนทรภู่ ในทางตรงกันข้ามพิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่นำเสนอกลวิธีนี้เพื่อทดสอบความสามารถของผู้ชมพิพิธภัณฑสถานด้วยไหวพริบ

ภาพประกอบ 34 เกมปริศนาคำประพันธ์จากผลงานของสุนทรภู่

ที่มา : นครินทร์ แสงสวาท (2563)

นิราศสุพรรณ เป็นผลงานประเภทโคลงเพียงเรื่องเดียวของสุนทรภู่ พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่ นำ **นิราศสุพรรณ** มาสร้างเป็นเกมปริศนาคำประพันธ์ห้องมณีปัญญาเพื่อชี้ให้เห็นความสามารถของสุนทรภู่ด้านการแต่งวรรณคดีประเภทโคลง ที่คนทั่วไปไม่รู้จักนอจากการแต่งคำประพันธ์ประเภทกลอน ดังที่ พ.ณ.ประมวญมารค (2553, น. 288) กล่าวว่า

“**นิราศสุพรรณ**เป็นบทที่บรรจงแต่งมีระเบียบที่สุด เป็นต้นตลอดเรื่องในบาทหนึ่งไม่มีสร้อยเลย ในบาทสามไม่มีขาดเว้นแต่แห่งเดียวในบทขนาดบริพันธ์ ซึ่งเป็นที่ต้องซ้ำอักษร จะใส่สร้อยไม่ได้ นอกจากนั้นความแน่นลงพอดีบททุกบท ถ้าอ่านให้ถูกต้องอย่างที่คุณแต่งตั้งใจ บทนี้ไม่แพ้ **นิราศนรินทร์** และ **นิราศลำน้ำน้อย**”

พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่สร้างเกมปริศนาคำประพันธ์จาก **นิราศสุพรรณ** จำนวน 2 บท เพื่อแสดงความสามารถของสุนทรภู่ในการแต่งคำประพันธ์ประเภทโคลง ดังนี้

“เดือนช่วงดวงเด่นฟ้า	ดาดาว
จรัญจรัสศรีมีพราว	พรางพร้อย
ยามดึกนี้กนกาวหนาว	เขนยแนบ แอบเคย
เย็นจ้ำน้ำค้างย้อย	เยือกฟ้าพาทหนาว”

(พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่, 2560)

“เคราะห์กรรมจำหน่วงน้อง	ห้องนอน
หวนนึกดีกเคยวอน	ค่อนข้างว่า
คิดไฉนไม่ห่างจร	หอนจาก
หากจิตรมิศหลายหน้า	ล่าน้องหมองหมาง”

(พิพิธภัณฑสถานสุพรรณภูมิ, 2560)

กาพย์พระไชยสุริยา เป็นวรรณคดีที่สุพรรณภูมิประพันธ์ขึ้นเพื่อใช้เป็นแบบเรียน พิพิธภัณฑสถานสุพรรณภูมิใช้วรรณคดีเรื่อง**กาพย์พระไชยสุริยา**มาสร้างเป็นเกมเรียงวรรณคดีในวรรณคดีเพื่อชี้ให้เห็นความสามารถของสุพรรณภูมิ และชี้ให้เห็นการนำเนื้อหาของกาพย์พระไชยสุริยามาสร้างเป็นเรื่องราวเพื่อประกอบความเข้าใจ ชลดา เรื่องรักษลิต (2548, น. 151) กล่าวว่าสุพรรณภูมิแต่ง**กาพย์พระไชยสุริยา**ขึ้นขณะจำพรรษาที่เพชรบุรี ในสมัยรัชกาลที่ 3 เพื่อใช้เทียบการสอนภาษาไทยให้กับลูกศิษย์ ในพิพิธภัณฑสถานสุพรรณภูมิใช้ตัวบท ดังนี้

“เห็นกวางย่างเยื้องช้าเลื่องเดิน	เหมือนอย่างนางเชิญ
พระแสงสำอางข้างเคียง	
เขาสูงฝูงหงส์ลงเรียง	เรียงร้องซ้องเสียง
สำเนียงนำฟังวังเวง”	

(พิพิธภัณฑสถานสุพรรณภูมิ, 2560)

วรรณคดีเรื่อง**กาพย์พระไชยสุริยา**มีวัตถุประสงค์ประสงค์ในการแต่งเพื่อการเรียนการสอนภาษาไทยในสมัยนั้น ทำให้ในปัจจุบันวรรณคดีเรื่องนี้ถูกกำหนดให้บรรจุบทอ่านในหนังสือเรียนภาษาไทยของชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งสะท้อนความสำคัญ และคุณค่าของวรรณคดีอันเป็นผลงานของสุพรรณภูมิ

เพลงยาวถวายโอวาท เป็นวรรณคดีประเภทกลอนเพลงยาว พิพิธภัณฑสถานสุพรรณภูมิใช้วรรณคดีเรื่อง**เพลงยาวถวายโอวาท**เพื่อเล่าเรื่องการกล่าวถึงตัวเองของสุพรรณภูมิ โดยสุพรรณภูมิกล่าวถึงตัวเองว่าตัวเองมีทั้งความดีและความชั่ว เป็นอาลักษณ์ที่แต่งกลอนเท่านั้น และหวังว่าผลงานของตนจะมีชื่อเสียงเลื่องลือไปยังเมืองต่าง ๆ ในพิพิธภัณฑสถานสุพรรณภูมิใช้ตัวบทดังนี้

“อย่างหม่อมฉันอันที่ดีและชั่ว	ถึงลับตัวแต่ก็ชื่อเขาลือฉาว
เป็นอาลักษณ์นักเลงทำเพลงยาว	เขมรลาวลือเลื่องถึงเมืองนคร”

(พิพิธภัณฑสถานสุพรรณภูมิ, 2560)

หมายเลข 8 เป็นห้องเล็กสำหรับจัดแสดงสมุดไทยดำวรรณคดีเรื่อง **รำพันพิลาป** วรรณคดีเรื่อง **รำพันพิลาป** เป็นวรรณคดีที่พรรณนาถึงเรื่องราวและเหตุการณ์ในชีวิตของสุนทรภู่ช่วงหนึ่งขณะจำพรรษาที่วัดเทพธิดาราม วรรณคดีเรื่องนี้จึงสัมพันธ์กับชีวิตของสุนทรภู่ในลักษณะเป็นบันทึกส่วนตัว ดังที่ ตรีศิลป์ บุญขจร (2559, น. 69-79) กล่าวว่า

“วรรณกรรมเรื่องนี้เปรียบเสมือนอัตชีวประวัติของสุนทรภู่ เผยให้เห็นชีวิตของสุนทรภู่ในหลายแง่มุม เช่น การออกบวชและต้องระเห่ร่อนไปอย่างยากลำบาก ภาวะทางอารมณ์ในยามที่ชีวิตตกต่ำ ความหวาดหวั่น ไร้เสถียรภาพ เพราะเจ้านายผู้อุปถัมภ์ และที่สำคัญคือช่วงที่จำพรรษาที่วัดเทพธิดาราม โดยได้รับการอุปถัมภ์จากเจ้านายสตรีผู้เลอโฉม พระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว”

สุนทรภู่ประพันธ์วรรณคดีเรื่อง **“รำพันพิลาป”** ขึ้นขณะจำพรรษาที่วัดเทพธิดาราม ราวปี พ.ศ. 2382 – พ.ศ. 2385 โดยกล่าวถึงที่มาของวรรณคดีเรื่องนี้ว่า ครั้งหนึ่งสุนทรภู่ฝันร้ายว่าจะต้องถึงแก่ชีวิต จึงแต่งวรรณคดีเรื่องนี้ขึ้นเพื่อบันทึกเตือนใจโดยพรรณาเรื่องราวความฝันไว้ในเนื้อหาของวรรณคดี ศักดิ์ศรี แยมน์นิตดา (2537, น. 1) กล่าวว่า **“เป็นเรื่องราวของความฝันที่กำลังว่ายน้ำอยู่ในทะเลจนจะสิ้นกำลัง ก็มีสตรีผู้หนึ่งมาช่วยแล้วพาไปอยู่ที่วัด”** เหตุจากฝันร้ายอันเป็นที่มาของวรรณคดีเรื่อง **รำพันพิลาป** สุนทรภู่พบกับลางร้ายก่อนความฝัน ได้แก่ มีนกแสดมาส่งเสียงร้อง แมงมุมอุ้มไขมาตีกาได้เตียง และฝันมาทำรังหน้าประตู ดังที่กล่าวไว้ใน **รำพันพิลาป** ความว่า

“หวังหวังเรื่อยเรื่อยขึ้นสะอื้นออก
เสียงแมงมุมอุ้มไขมาได้เตียง

สำเนียงนกแสดแสดแสดเสียง
ตีกาเพียงผิงผิงตะลึงฟัง”

(พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่, 2560)

หมายเลข 9 จุดถ่ายภาพ AR สแกน (สิ่งสำคัญในวัดเทพธิดาราม) โดยใช้สมุดไทยดำ **รำพันพิลาป** เป็นฉากหลังแล้วถ่ายภาพ ใช้เป็นพื้นหลังสำหรับถ่ายภาพ AR สแกนมีขอสำคัญในวัดเทพธิดาราม 3 สิ่งได้แก่ พระพุทธรูปวิลาส หน้าบันพระอุโบสถ และเจดีย์สี่ทิศรอบพระอุโบสถ การมีจุดถ่ายภาพ AR สแกน เพื่อให้ผู้ชมได้ถ่ายภาพสิ่งสำคัญที่สะท้อนเรื่องราวในอดีตซึ่งสัมพันธ์กับวัดเทพธิดาราม โดยสิ่งสำคัญดังกล่าวสุนทรภู่กล่าวไว้ใน **รำพันพิลาป** ผู้ชมจะได้ทราบถึงเรื่องเล่าจากสื่อและสถานที่จริงในอดีตภายในวัดเทพธิดาราม ทำให้รู้เรื่องราวที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้น

พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่นำเสนอเรื่องเล่าในห้องห้องมณีปัญญาโดยแบ่งเป็น ห้องใหญ่ 2 ห้อง และห้องเล็ก 1 ห้อง คือ **ห้องวิดิทัศน์** นำเสนอเรื่องเล่าโลกทัศน์ของสุนทรภู่จากวิดิทัศน์ และป้ายอธิบาย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านประเพณีและวิถีชีวิต และด้านการต่างประเทศ ผู้ชมจะได้รู้ความสามารถของสุนทรภู่ที่นำเรื่องราวต่าง ๆ มาสอดแทรกในเชิง การแสดงทัศนคติในผลงานของตน โดยผลงานนั้นสะท้อนโลกทัศน์ของสุนทรภู่ 4 ด้าน ได้แก่ โลก ทัศน์ต่อวิทยากรสมัยใหม่ โลกทัศน์ต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ โลกทัศน์ด้านความเชื่อ และโลก ทัศน์ต่อการประกอบอาชีพ **ห้องปริศนาคำประพันธ์** นำเสนอผลงานของสุนทรภู่ในรูปแบบของ เกมเรียงวรรคคำประพันธ์ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้ชมเป็นหลัก เพื่อนำเสนอความสามารถด้าน การประพันธ์ของสุนทรภู่ **ห้องสมุดไทยตำราพันพิลาป** นำเสนอสมุดไทยตำราพันพิลาปที่ ค้นพบที่วัดเทพธิดาราม สะท้อนเรื่องราวในอดีตเมื่อครั้งสุนทรภู่บวชและจำพรรษาที่วัดเทพธิดา ราม ส่วนนี้ยังเป็นจุดถ่ายภาพ AR สแกน สร้างจากบทพรรณนาใน**รำพันพิลาป**ที่กล่าวถึงสิ่ง สำคัญในวัดเทพธิดาราม 3 อย่าง ได้แก่ พระพุทธเทววิลาส หน้าบันพระอุโบสถ และเจดีย์สี่ทิศรอบ พระอุโบสถ แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสุนทรภู่กับวัดเทพธิดารามผ่านวรรณคดีเรื่อง**รำพันพิลาป**

2.1.5 ห้องใต้ร่มกาสาพัสตร์

พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่นำเสนอเรื่องเล่าห้องใต้ร่มกาสาพัสตร์ หรือ ภูมิเดิมของสุนทร ภู่ในแนวคิด “ช่วงชีวิตของสุนทรภู่เมื่อครั้งจำพรรษาที่วัดเทพธิดาราม” โดยมีเครื่องอัฐบริวารต่าง ๆ ที่สื่อถึงเหตุการณ์สำคัญในช่วงเวลานั้น ภายในห้องใต้ร่มกาสาพัสตร์จัดแสดงองค์ประกอบใน รูปแบบภูมิพระสงฆ์แบ่งเป็น 2 ห้อง ได้แก่ ห้องจัดแสดงเครื่องอัฐบริวาร และห้องนอนของสุนทรภู่ เพื่อเล่าเรื่องของสุนทรภู่โดยใช้วัตถุสิ่งของต่าง ๆ ที่ค้นพบในภูมิซึ่งเป็นฉากและสถานที่จริง ประกอบการนำเสนอ โดยกล่าวถึงเหตุการณ์และสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับสุนทรภู่ขณะจำพรรษาที่ วัดเทพธิดาราม ซึ่ง “ช่วงชีวิตของสุนทรภู่” ผ่านเครื่องอัฐบริวาร พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่นำมาเป็น หลักฐานสื่อว่าครั้งหนึ่งสุนทรภู่เคยอาศัยที่วัดนี้ ซึ่งค้นพบและเก็บรักษาในปัจจุบัน

ภาพประกอบ 35 แผนผังห้องใต้ร่มกาสาวพัสตร์

ที่มา : นครินทร์ แสงสว่าง (2564)

หมายเลข 1 ป้ายอธิบายห้องใต้ร่มกาสาวพัสตร์ กล่าวถึงเรื่องราวของสุนทรภู่ในอดีตที่เคยได้รับราชการและทำงานใกล้ชิดพระมหากษัตริย์ แล้วช่วงชีวิตที่ผกผันทำให้ต้องออกบวชและได้รับความทุกข์ยากมากมาย ซึ่งในช่วงชีวิตหนึ่งเคยได้มาจำพรรษาที่วัดเทพธิดารามและใช้กุฏิคณะ 7 หรือห้องใต้ร่มกาสาวพัสตร์ในปัจจุบันเป็นที่อยู่อาศัย

ภาพประกอบ 36 ป้ายอธิบายห้องใต้ร่มกาสาพัสตร์

ที่มา : นครินทร์ แสงสว่าง (2563)

หมายเลข 2 ตู้เก็บเครื่องอัฐบริวารของสุนทรภู่ เช่น หม้อยา สมุดไทยดำ ตำรายา ที่บดยา ถ้วยชา และกระดานชนวน เป็นต้น พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่ใช้เป็นหลักฐานแสดงความสัมพันธ์ระหว่างสุนทรภูู่กับวัดเทพธิดารามที่เกิดขึ้นในอดีต โดยเป็นตัวแทนของเรื่องราวที่เกิดขึ้น เนื่องจากสุนทรภูู่เคยให้เครื่องอัฐบริวารเหล่านี้เมื่ออาศัยอยู่ที่วัดเทพธิดาราม ทำให้พิพิธภัณฑสถานนำมาจัดแสดงให้ผู้ชมเห็นของที่สุนทรภูู่เคยใช้

หมายเลข 3 เตียงนอน ใช้เป็นหลักฐานการเล่าเรื่องราวที่สัมพันธ์ระหว่างสุนทรภูู่กับวัดเทพธิดาราม โดยเป็นเตียงนอนของพระสงฆ์ที่มีความสูงจากพื้นไม่เกิน 1 คืบ ใช้นำเสนอเพื่อบอกเล่าเรื่องราวของการจำพรรษาเมื่อครั้งสุนทรภูู่บวชและใช้เตียงนี้สำหรับจำวัด

หมายเลข 4 จุดถ่ายภาพ AR สแกน (สุนทรภูู่เขียนกระดานชนวน) จุดนี้อยู่ที่ห้องเก็บเครื่องอัฐบริวารของสุนทรภูู่และตู้พระไตรปิฎกเป็นพื้นหลังสำหรับถ่ายภาพ AR สแกน อิริยาบถสุนทรภูู่กำลังเขียนกระดานชนวน จุดมุ่งหมายเพื่อจำลองอิริยาบถของสุนทรภูู่ขณะพักอยู่ในกุฏิให้สอดคล้องกับเรื่องราวในอดีตขณะจำพรรษาที่วัดเทพธิดาราม ผู้ชมจะได้ถ่ายภาพร่วมกับสุนทรภูู่โดยใช้สถานที่จริง เหมือนได้ย้อนไปในช่วงเวลาที่สุนทรภูู่อาศัยที่วัดเทพธิดาราม

หมายเลข ก จุดถ่ายภาพ AR สแกน (สุนทรภู่เก็บใบชา) ใช้เป็นพื้นหลังหน้า
 ภูมิของสุนทรภู่หรือหน้าห้องใต้ร่มกาสาพัสตร์ สำหรับถ่ายภาพ AR สแกนสุนทรภู่เก็บใบชา เป็น
 อิริยาบถของสุนทรภู่กำลังเก็บใบชาหน้าภูมิ สร้างขึ้นเพื่อจำลองอิริยาบถดังกล่าวจากการพรรณนา
 ในรำพันพิลาป

พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่นำเสนอส่วนที่ 4 ห้องใต้ร่มกาสาพัสตร์ โดยเล่าเรื่องจาก
 สถานที่จริงในอดีต มีหลักฐานเป็นเครื่องอัฐบริขารที่นำมาจัดแสดงประกอบการเล่าเรื่อง “ช่วงชีวิต
 ของสุนทรภู่เมื่อครั้งจำพรรษาที่วัดเทพธิดาราม” ที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสุนทรภู่กับสถานที่
 และสื่อการเล่าเรื่องถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้น โดยจำลองอิริยาบถต่าง ๆ จากประวัติ
 และบทพรรณนาในรำพันพิลาปเพื่อให้ผู้ชมได้ถ่ายภาพคู่กับสุนทรภู่ เหมือนย้อนไปในช่วงเวลานั้น

สรุปได้ว่าการนำเสนอเรื่องเล่าในพิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่เป็นการเชื่อมโยงในลักษณะ
 มิติเวลา ซึ่งลำดับเรื่องเล่าที่ละส่วนตามเนื้อหาที่ต้องการนำเสนอตั้งแต่ต้นจนจบ ได้แก่ บริเวณ
 วัดเทพธิดาราม ศาลามหากวีสามัญชน ห้องแรงบันดาลใจไม่รู้จบ ห้องมณีปัญญา และห้องใต้ร่ม
 กาสาพัสตร์ เพื่อให้ผู้ชมได้เรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องราวและความสำคัญของสุนทรภู่ตามลำดับขั้นของ
 ส่วนจัดแสดงในพิพิธภัณฑสถาน กล่าวคือ **บริเวณวัดเทพธิดาราม** นำผู้ชมสู่เรื่องราวของสุนทรภู่
 โดยนำเสนอผ่านตัวละครในวรรณคดีเรื่อง**พระอภัยมณี**ที่คนทั่วไปรู้จัก สร้างเป็นส่วนจัดแสดง
 เพื่อให้เป็นที่สนใจและแสดงถึงสถานที่ที่สัมพันธ์กับสุนทรภู่ ซึ่งจะนำผู้ชมสู่การเล่าเรื่องใน
 พิพิธภัณฑสถาน **ศาลามหากวีสามัญชน** เป็นจุดเริ่มต้นเรื่องราวเกี่ยวกับของสุนทรภู่ที่แสดงให้เห็น
 เรื่องราวของสุนทรภู่ในภาพรวม เพื่อให้ผู้ชมรู้จักสุนทรภู่ในส่วนนี้ก่อนนำเสนอเนื้อหาในส่วนถัดไป
ห้องแรงบันดาลใจไม่รู้จบ นำเสนอความสามารถของสุนทรภู่ที่สอดแทรกเหตุการณ์โลกใน
 ผลงานของตน ทำให้สุนทรภู่และแสดงความเป็นอมตะของวรรณคดี จนมีผู้คนสนใจศึกษาและ
 นำไปแปรรูปเป็นสื่อต่าง ๆ มากมาย นอกจากนี้ความสามารถนั้นทำให้สุนทรภู่ได้รับแต่งตั้งให้เป็น
 บุคคลสำคัญของโลกด้านวัฒนธรรม ในส่วนนี้ผู้ชมได้ทราบเกี่ยวกับความสำคัญ ความสามารถ
 และการมีไหวพริบในฐานะกวีเอกของโลก **ห้องมณีปัญญา** นำเสนอโลกทัศน์ของสุนทรภู่ผ่าน
 วิถีทัศน์และป้ายอธิบายการสร้างสรรคั้ววรรณคดีจากประสบการณ์ส่วนตัว และแสดงทัศนคติต่อ
 เรื่องราวที่เกิดขึ้นผ่านผลงานของตน นอกจากนี้ห้องมณีปัญญานำเสนอความสามารถที่คนทั่วไป
 ไม่รู้จักผ่านเกมปัญหาผลงานของสุนทรภู่ที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้ชม ตลอดจนเรื่องราวและช่วง
 ชีวิตที่จำพรรษาที่วัดเทพธิดารามของสุนทรภู่ สะท้อนผ่านสมุดไทยดำ**รำพันพิลาป** แสดง
 ความสัมพันธ์ระหว่างสุนทรภู่กับวัดเทพธิดารามในลักษณะหนังสือบันทึกอัตชีวประวัติช่วงหนึ่ง
 ของสุนทรภู่ **ห้องใต้ร่มกาสาพัสตร์** นำเสนอที่พักอาศัยและเครื่องอัฐบริขารขณะจำพรรษาที่

วัดเทพธิดาราม ซึ่งมีเครื่องอัฐบริหารในอดีตเป็นองค์ประกอบของเรื่องเล่า เพื่อเชื่อมโยงกับเหตุการณ์สำคัญในชีวิตที่สัมพันธ์กับวัดเทพธิดาราม และเป็นหลักฐานในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

2.2 ฉากและบรรยากาศ

ฉากและบรรยากาศเป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งของการเล่าเรื่อง เช่น สถานที่ สิ่งแวดล้อม และภูมิทัศน์ ช่วยระบุช่วงเวลาของเหตุการณ์ เพื่อให้ผู้ชมได้สัมผัสกับสถานการณ์หรือเหตุการณ์ในช่วงเวลานั้น ราชบัณฑิตยสถาน (2556, น. 132) ให้ความหมายของคำว่า “ฉาก” ว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญของงานวรรณกรรมโดยทั่วไปจะไม่มี การเปลี่ยนสถานที่และเวลาในเรื่อง บางครั้งการที่ตัวละครสำคัญในเรื่องเข้ามาแสดงบนเวทีก็ถือว่าการเริ่มต้นฉากหนึ่ง และเมื่อตัวละครตัวนั้นแสดงจบและออกไปก็ถือเป็นการจบฉากนั้น หรือเรียกโดยรวมว่า “สถานที่ที่ใช้ในการดำเนินเรื่อง”

ฉากและบรรยากาศสามารถสร้าง “ความสมจริง” ซึ่งใช้ในความหมายภาษาอังกฤษว่า “Realism” ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช (2547, น. 3) ให้ความหมายของคำว่า “Realism” ว่า การสะท้อนความเป็นจริงและความสมจริง โดยยึดความเหมือนจริงเป็นหลัก

พิพิธภัณฑสถานสุทรภู่ใช้ฉากและบรรยากาศจากภูมิทัศน์และสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัดเทพธิดาราม เพื่อให้สอดคล้องกับเหตุการณ์สำคัญในชีวิตของสุนทรภู่ที่พรรณนาในวรรณคดีเรื่อง **รำพันพิลาป** และเกี่ยวข้องกับประวัติสุนทรภู่ พิพิธภัณฑสถานสุทรภู่ต้องการสร้างฉากและบรรยากาศให้เกิดความเสมือนจริงเพื่อย้อนเวลาเมื่อครั้งสุนทรภู่จำพรรษาที่วัดเทพธิดาราม โดยกำหนดกรอบการสร้างฉากจากสถานที่จริงภายในบริเวณพิพิธภัณฑสถานสุทรภู่ เพื่อใช้เป็นสื่อในการเล่าเรื่อง

ผู้วิจัยพบว่าพิพิธภัณฑสถานสุทรภู่เล่าเรื่องจากฉากและบรรยากาศ 2 แบบ ได้แก่ ฉากและบรรยากาศภายในพิพิธภัณฑสถานสุทรภู่ และฉากและบรรยากาศภายนอกพิพิธภัณฑสถานสุทรภู่

2.2.1 ฉากและบรรยากาศภายในพิพิธภัณฑสถานสุทรภู่

พิพิธภัณฑสถานสุทรภู่ใช้สถานที่จริงในอดีตมาสร้างฉากเพื่อประกอบการเล่าเรื่อง โดยสร้างฉากจริง และฉากเหมือนจริงตามประวัติและบทพรรณนาในวรรณคดีของสุนทรภู่ ผู้วิจัยแบ่งฉากและบรรยากาศภายในพิพิธภัณฑสถานสุทรภู่ออกเป็น 3 อย่าง ได้แก่ ธรรมชาติรอบบริเวณพิพิธภัณฑสถานสุทรภู่ ศาลามหาภิษามัญ และห้องเครื่องอัฐบริหารของสุนทรภู่

ธรรมชาติรอบบริเวณพิพิธภัณฑสถานสุทรภู่

พิพิธภัณฑสถานสุทรภู่ใช้ธรรมชาติเป็นฉากในการเล่าเรื่อง เพื่อให้ผู้ชมเข้าใจบรรยากาศโดยมีที่มาจากวรรณคดีเรื่อง **รำพันพิลาป** โดยใช้พื้นที่ไม้ 4 ชนิด ได้แก่ ต้นยี่โถ

ต้นทับทิม ต้นชมพู และต้นชา พันธุ์ไม้ทั้ง 4 ชนิดนี้ปลูก 2 จุด คือด้านหน้าและภายในพิพิธภัณฑสถาน เพื่อให้เป็นไปตามการพรรณนาในวรรณคดีเรื่อง **รำพันพิลาป** ช่วยสร้างบรรยากาศรื่นรมย์และสวยงามให้กับพิพิธภัณฑสถาน พระอาจารย์ศรวิศ สุปัญญา (การสื่อสารส่วนบุคคล, 16 กุมภาพันธ์ 2563) กล่าวว่า ต้นไม้ทั้ง 4 ชนิดมีทั้งที่ปลูกขึ้นใหม่และอยู่มาแต่ก่อนตั้งพิพิธภัณฑสถาน เป็นต้นไม้ที่มีมาตั้งแต่สมัยสุนทรภู่ยังจำพรรษาอยู่ที่วัดเทพธิดาราม ซึ่ง “ชมพูแลแต่ละต้นมีผลลูก” ที่สุนทรภู่กล่าวถึงคือต้นชมพูต้นเดียวกับที่อยู่ภายในพิพิธภัณฑสถาน ส่วนต้นยี่โถ ต้นทับทิม และต้นชาเป็นต้นไม้ที่ปลูกขึ้นภายหลังตามบทพรรณนาในวรรณคดีเรื่อง **รำพันพิลาป** ความว่า

“เห็นทับทิมริมกระวีดอกยี่โถ
เห็นต้นชาน้ำกระไดใจเสียดาย
สะอื้นไ้อาลัยจิตใจหาย
เคยแก้อายหลายครั้งประทังทน”
(พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่, 2560)

พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่ใช้พันธุ์ไม้ที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่อง **รำพันพิลาป** มาสร้างเป็นสื่อประกอบการเล่าเรื่องบนสถานที่จริง เพื่อให้เกิดเป็นฉากและบรรยากาศตามบทพรรณนาใน **รำพันพิลาป** และสร้างความสวยงามให้กับพิพิธภัณฑสถาน

ภาพประกอบ 37 ต้นไม้บริเวณพิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่ (ต้นยี่โถ ต้นทับทิม และต้นชมพู)

ที่มา : นครินทร์ แสงสว่าง (2563)

การเล่าเรื่องสุนทรภู่กับวัดเทพธิดารามโดยใช้ฉากและบรรยากาศธรรมชาติจากวรรณคดีเรื่อง **รำพันพิลาป** แสดงความรู้ของสุนทรภู่เกี่ยวกับพรรณไม้ซึ่งสอดแทรกในผลงานที่สร้างความงามทางวรรณศิลป์ ดังที่ ชลดา เรื่องรักษลิขิต (2564, น. 397) กล่าวว่า พรรณไม้อยู่ในวรรณกรรมทุกเรื่องของสุนทรภู่มีจำนวนมากและแตกต่างกัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นพลังความรู้เรื่องพรรณไม้ของสุนทรภู่ได้อย่างชัดเจน มีทั้งพรรณไม้ในจินตนาการ ตำนาน และพรรณไม้

ในธรรมชาติ ถ่ายทอดผ่านความรู้ด้านภาษาในการเรียกชื่อพรรณไม้และส่วนต่าง ๆ ด้วยการใช้คำหลากหลายซึ่งไม่ซ้ำซาก นอกจากนี้ยังนำพรรณไม้มาสร้างความงามทางวรรณศิลป์โดยนำชื่อพรรณไม้มาร้อยเรียงกันได้อย่างไพเราะ ทำให้เกิดบทประพันธ์ซึ่งเป็นชื่อชุดพรรณไม้สำเร็จรูปจำนวนมาก

ศาลามหากวีสามัญชน

การเล่าเรื่องด้วยศาลามหากวีสามัญชนเป็นฉากที่สร้างขึ้นจากสถานที่จริง ตั้งอยู่ใจกลางพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสวนหลวง เป็นศาลากว้างแบบเปิด ภายในศาลาจะเปิดวิถีทัศนียภาพชีวิตประวัติของสวนหลวง ผู้วิจัยเก็บข้อมูลภาคสนามพบว่า ศาลามหากวีสามัญชนเป็นจุดสำคัญในอดีต เพราะเป็นจุดที่กรมหมื่นอัปสรสุดาเทพเสด็จมานมัสการสวนหลวง พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติจึงใช้ศาลามหากวีสามัญชน เป็นฉากในการเล่าเรื่องเพื่อให้เกิดบรรยากาศย้อนอดีต ดังที่ พระอาจารย์ยศวริศ สุปัญญา (สื่อสารส่วนบุคคล, 16 กุมภาพันธ์ 2563) เล่าว่า

“ในอดีตองค์หญิงวิลาสหรือกรมหมื่นอัปสรสุดาเทพ เคยมานมัสการพระสวนหลวงที่ศาลามหากวีสามัญชนแห่งนี้ โดยเป็นเหตุผลที่สร้างศาลานี้ขึ้น เพื่อป้องกันไม่ให้ดูไม่งาม เพราะผู้หญิงอยู่กับพระภิกษุสงฆ์สองต่อสองในกฎไม่ได้”

ศาลามหากวีสามัญชนปรับปรุงปรับจากศาลาเก่าในอดีตเพื่อใช้เป็นฉากประกอบการเล่าเรื่องสวนหลวงที่เกิดในวัดเทพธิดาราม พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสวนหลวงนี้สำหรับผู้ชมดูวิถีทัศนียภาพประวัติและผลงานของสวนหลวง และใช้เป็นฉากหลังสำหรับถ่ายภาพ AR สแกนกรมหมื่นอัปสรสุดาเทพมานมัสการสวนหลวง ซึ่งเป็นการใช้สถานที่จริงเป็นฉากแล้วเชื่อมโยงกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้อย่างลงตัว

ภาพประกอบ 38 ศาลามหาภิษามัญชน

ที่มา : นครินทร์ แสงสวาท (2563)

ห้องเก็บเครื่องอัฐบริวารของสุนทรภู่

ห้องเก็บข้าวของเครื่องอัฐบริวารของสุนทรภู่ประกอบด้วยตู้เก็บพระไตรปิฎก บ้านชา ที่บดยา น้ำเต้าไต้ยา เขียนหมาก ปิ่นโตหม้อต้มยา เต้าไฟ บาตรพระ กระโถน เครื่องใช้ทองเหลือง และกระดานชนวน เป็นต้น ดังที่สุนทรภู่กล่าวไว้ในรำพันพิลาป ความว่า

“ได้ฟังพระปะแพรพอแก้หน้า
คิดขัดขวางอย่างจะพาเลือดตากระเด็น
กัดเสื่อสาตขาดปฐะตุสมุด
เสียดแพรผ้าอาศัยไตรจีวร

สองวัสสาสิ้นงามถึงยามเข็ญ
บันดาลเป็นปลวกปล่องขึ้นห้องนอน
เสียดายสุดแสนรักเรื่องอักษร
ดูพรุณพลอนพลอยพาน้ำตาคลอ”

(พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่, 2560)

พิพิธภัณฑสถานจึงใช้สิ่งเหล่านี้ประกอบการเล่าเรื่องความสัมพันธ์ของสุนทรภู่กับวัดเทพธิดาราม เพื่อให้เกิดความสมจริง และสอดคล้องกับบทพรรณนาในวรรณคดี **รำพันพิลาป** จึงทำให้พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่นำมาจัดแสดงประกอบเรื่องเล่าภายในพิพิธภัณฑสถาน นอกจากนี้ห้องได้ร่วมกาสาวพัสตร์ยังใช้เป็นฉากหลังสำหรับถ่ายภาพ AR สแกน สุนทรภู่เขียนกระดานชนวน ซึ่งได้ภาพที่สมจริงมากขึ้น เนื่องจากใช้ฉากจริงในการถ่ายภาพ

ภาพประกอบ 39 เครื่องอัฐบริวารในห้องใต้ร่มกาสาวพัสตร์

ที่มา : นครินทร์ แสงสว่าง (2563)

2.2.2 ฉากและบรรยากาศภายนอกพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่

พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่สร้างฉากและบรรยากาศภายนอกพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่จากสิ่งปลูกสร้างในวัดเทพธิดาราม เพื่อเล่าเรื่องเกี่ยวกับสุนทรภู่ขณะจำพรรษาที่วัดเทพธิดาราม เมื่อครั้งแต่ง **รำพันพิลาป** โดยพรรณนาถึง ภูมิทัศน์ และสิ่งปลูกสร้างภายในวัดเทพธิดารามด้วย ผู้วิจัยพบสิ่งปลูกสร้าง 3 อย่าง ได้แก่ พระพุทธเทววิลาส หน้าบันพระอุโบสถ และเจดีย์สี่ทิศ

2.4.1 พระพุทธเทววิลาส

พระพุทธเทววิลาส หรือ หลวงพ่อขาว พระประธานสำคัญประจำพระอุโบสถ ปางมารวิชัย สลักด้วยศิลาขาวบริสุทธิ์ ประดิษฐานเวชยันต์บุษบกวัดเทพธิดาราม ซึ่งพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ได้โปรดอัญเชิญให้พระพุทธเทววิลาสจากพระบรมมหาราชวัง มาประดิษฐานเป็นพระประธานประจำพระอุโบสถ เพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ กรมหมื่นอภัยสุตาเทพ (พระองค์เจ้าหญิงวิลาส) พระราชธิดาในพระองค์สุทธิพันธ์ ขุนทรานนท์ (2547, น. 65) อธิบายว่า พระพุทธเทววิลาสมีขนาดหน้าตักกว้าง 14 นิ้ว สูง 20 นิ้ว ลักษณะมีพระพักตร์กลม พระเนตรเหลือบต่ำ มีพระศกขมวดก้น มีไรพระศก พระรัศมีรูปเปลวเพลิงซึ่งสามารถถอดออกได้ ครองจีวรห่มเฉียงลายเขี้ยวตะขาบ พระหัตถ์ซ้ายวางบนพระเพลา พระหัตถ์ขวาวางบนพระชานุ ประทับนั่งขัดสมาธิเพชรบนกลีบดอกบัวหงาย สุนทรภู่กล่าวถึงพระพุทธเทววิลาสใน **รำพันพิลาป** ความว่า

“สิ้นกำลังยังมีนารีรุ่น
ช่วยจงไปไว้ที่วัดได้ทัศน

รูปเหมือนหุ่นเหาะเร็วรอบเวหา
พระศิลาขาวล้ำดังสำลี”

(พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่, 2560)

ภาพประกอบ 40 พระพุทธเทววิลาส (หลวงพ่อบาง)

ที่มา : นครินทร์ แสงสว่าง (2563)

2.4.2 พระปราสาทสี่ทิศรอบพระอุโบสถ

พระปราสาทสี่ทิศรอบพระอุโบสถมีทั้งหมด 4 องค์ สร้างขึ้นในรัชกาลที่ 3 โดยช่างในสมัยนั้น ตั้งประจำทิศทั้ง 4 ของมูมพระอุโบสถ คือ ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ทิศตะวันออกเฉียงใต้ ทิศตะวันตกเฉียงเหนือ และทิศตะวันตกเฉียงใต้ แต่ละองค์ตั้งอยู่บนลานทักษิณสูงทรงแปดเหลี่ยม พระปราสาทแต่ละองค์สูงประมาณ 5 เมตร ที่ฐานปราสาทแต่ละองค์มีท้าวจตุโลกบาล คือ ท้าวธตรฐ ท้าววิรุฬหก ท้าววิรุฬักษ์ และท้าวกุเวร ประจำรักษาในทิศทั้งสี่ สุนทรภู่กล่าวถึงพระปราสาทสี่ทิศใน **รำพันพิลาป** ความว่า

“เคยเดินเล่นเย็นลมเลียบชมรอบ
พระปราสาทสี่ทิศพิสดาร

ริมแขวงขอบเขตที่เจดีย์ฐาน
โบสถวิหารการเปรียญล้วนเขียนทอง”

(พิพิภักดิ์สุนทรภู่, 2560)

ภาพประกอบ 41 พระปรางค์สี่ทิศรอบพระอุโบสถ

ที่มา : นครินทร์ แสงสว่าง (2563)

2.4.3 หน้าบันพระอุโบสถ

หน้าบันพระอุโบสถ เป็นกระเบื้องเคลือบสีรูปหงส์คู่ ทางคติความเชื่อของจีน หงส์ เป็นเจ้าแห่งสัตว์ปีกทั้งปวง และนำหงส์มาใช้เป็นสัญลักษณ์แทนสตรีผู้สูงศักดิ์ อันหมายถึง กรมหมื่นอัปสรสุดาเทพ คู่กับมังกร ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แทนชายตรีัย ดังนั้นรูปหงส์ที่ประดับอยู่หน้าบันพระอุโบสถ จึงมีนัยสื่อถึง “สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ กรมหมื่นอัปสรสุดาเทพ (พระองค์เจ้าหญิงวิลาส)” พระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งลักษณะรูปแบบและลวดลายประดับสัญลักษณ์มงคลบนหน้าบันพระอุโบสถวัดสะท้อนให้เห็นอิทธิพลศิลปะจีนที่เข้ามา มีบทบาทในงานศิลปกรรมในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เนื่องจากในเวลานั้นมีการติดต่อค้าขายกับพ่อค้าจีนในย่านการค้าของไทยเฟื่องฟู (ไชแสง สุชะวัฒน์, 2526, น. 17) สุนทรภู่กล่าวถึงหน้าบันพระอุโบสถใน *รำพันพิลาป* ความว่า

ที่หน้าบันนั้นอย่างเมืองกวางตุ้ง
กระเบื้องเคลือบเคลือบสลักเหลี่ยมรับรอง

ดูเรื่องรุ่งรูปนกผกผยอง
ศาลาสองหน้ารอบขอบกำแพง”

(พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่, 2560)

ภาพประกอบ 42 หน้าบันพระอุโบสถ

ที่มา : นครินทร์ แสงสว่าง (2563)

พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่เล่าเรื่องจากฉากและบรรยากาศทั้งภายในและภายนอกพิพิธภัณฑ์ จากและบรรยากาศภายในพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ ได้แก่ ธรรมชาติรอบบริเวณพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ ศาลามหากวีสามัญชน และห้องเก็บเครื่องอัฐบริวารของสุนทรภู่ จากและบรรยากาศภายนอก พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ ได้แก่ พระพุทธเทววิลาส หน้าบันพระอุโบสถ และเจดีย์สี่ทิศรอบพระอุโบสถ เพื่อเสริมสร้างการเล่าเรื่องให้สมบูรณ์มากขึ้น ผู้ชมรับชมจากภาพ AR สแกนภายในพิพิธภัณฑ์และสถานที่จริงภายในวัดเทพธิดาราม ส่งผลทำให้เรื่องเล่าเกิดความสมจริงผ่านองค์ประกอบเรื่องเล่า ได้สมบูรณ์ โดยสร้างเรื่องเล่าของสุนทรภู่หลายรูปแบบต่าง ๆ จากประวัติของสุนทรภู่ และบทพรรณนาเหตุการณ์ ภูมิทัศน์ และสถานที่สำคัญขณะจำพรรษาที่วัดเทพธิดาราม เชื่อมโยงกับบุคคล สถานที่ และเรื่องราวที่เกิดขึ้นมาเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์สื่อการเล่าเรื่อง

2.3 การนำเสนอด้วยสื่อ

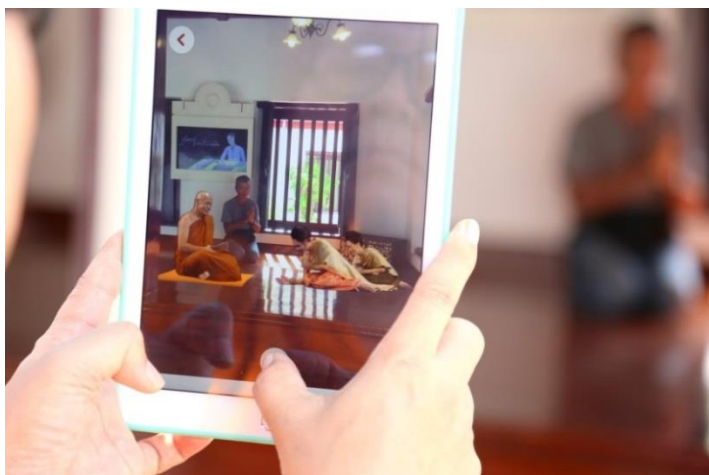
สื่อดิจิทัล เป็นความเจริญก้าวหน้าทางด้านคอมพิวเตอร์ที่สร้างขึ้นมาเพื่อทดแทนสิ่งเดิม โดยการสื่อสารผ่านข้อความ ภาพกราฟิก ภาพเคลื่อนไหว และเสียง ดังที่ (ธันยวิษ วิเชียรพันธุ์, 2557, น. 9) กล่าวว่า สื่อดิจิทัล สื่อสารด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ เช่น ภาพกราฟิก เสียง และวีดีโอ เป็นต้น สื่อเหล่านี้จะถูกเปลี่ยนสภาพและเชื่อมโยงเข้าด้วยกันด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์

พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่นำเสนอเรื่องเล่าด้วยสื่อ ซึ่งเป็นเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่นำเสนอด้วยระบบสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ ท่านเจ้าคุณวิสุทธิวรารักษ์ (การสื่อสารส่วนบุคคล, 25 กุมภาพันธ์ 2563) กล่าวว่า “ภาพ AR สแกนทั้งหมดเกิดจากความร่วมมือระหว่างวัดเทพธิดาราม และสำนักทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ด้วยงบประมาณจัดทำจำนวน 5,000,000 บาท เพื่อให้เรื่องราวของสุนทรภู่กลับมามีชีวิตอีกครั้ง” ผู้วิจัยพบการนำเสนอด้วยสื่อในพิพิธภัณฑ์ 5 ลักษณะ ได้แก่ การนำเสนอด้วยสื่อภาพ AR สแกน การนำเสนอด้วยสื่อวีดิทัศน์ การนำเสนอด้วยสื่อเสียง การนำเสนอด้วยสื่อป้ายและแผ่นพับ และการนำเสนอด้วยสื่อบุคคล

2.3.1 การนำเสนอด้วยภาพ AR สแกน

ภาพ AR ย่อมาจาก Augmented Reality เป็นเทคโนโลยีที่นำภาพเสมือนในรูปแบบ 3 มิติ จำลองเข้าสู่โลกจริงผ่านกล้องและการประมวลผล โดยนำวัตถุมาทับซ้อนเข้าเป็นภาพเดียวกัน สามารถมองผ่านกล้องได้โดยตรง ไพฑูรย์ ศรีฟ้า (2556, น. 14) ให้ความหมาย Augmented Reality หรือ AR สแกน ว่า AR สแกนเป็นเทคโนโลยีที่ผสมผสานเอาโลกแห่งความเป็นจริง และความเสมือนจริงเข้าด้วยกัน ผ่านวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น Webcam computer pattern และ software เป็นต้น ซึ่งภาพเสมือนจริงจะแสดงผลผ่านอุปกรณ์แสดงผลมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ชม อาจมีลักษณะทั้งที่เป็นภาพนิ่ง ภาพ 3 มิติ ภาพเคลื่อนไหว และรวมถึงภาพเคลื่อนไหวที่มีเสียง

พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ทำให้เหตุการณ์ทั้งหมดที่เกิดขึ้นในอดีตมาสร้างให้ปรากฏในปัจจุบัน เหตุการณ์เมื่อสุนทรภู่บวชเป็นพระภิกษุและจำพรรษาที่วัดเทพธิดารามที่พรรณนาเรื่องราวเหล่านั้นไว้ใน **รำพันพิลาป** พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ต้องการสร้างเรื่องราวให้กลับมีชีวิตอีกครั้ง จึงสร้างภาพ AR สแกน ทำให้เห็นภาพชีวิตของสุนทรภู่เมื่อครั้งจำพรรษา โดยเทคโนโลยีสามารถเชื่อมต่อโลกความจริงเข้ากับโลกเสมือนจริงได้ ผู้เข้าชมพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่สามารถร่วมถ่ายภาพด้วยเทคโนโลยี AR ที่เสมือนได้ถ่ายภาพร่วมกับสุนทรภู่

ภาพประกอบ 43 ภาพถ่าย AR สแกนในพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่

ที่มา : นครินทร์ แสงสว่าง (2563)

ภายในส่วนจัดแสดงต่างๆ มีจุดถ่ายรูปที่ใช้เทคโนโลยี AR ทั้งหมด 4 จุด ได้แก่ บริเวณศาลามหากวีสามัญชน ห้องสมุดไทยดำ **รำพันพิลาป** หน้าห้องใต้ร่มกาสาหวัดสตรี และในห้องใต้ร่มกาสาหวัดสตรี ทำให้ผู้เข้าชมถ่ายรูปในฉากเดียวกับพระภิกษุภู่ เช่น ในส่วนที่ 1 ศาลามหากวีสามัญชน ผู้มาเยี่ยมชมจะได้ถ่ายภาพเหมือนกับมาเยี่ยมท่านภิกษุภู่พร้อมกับพระองค์เจ้าวิลาส หรือ กรมหมื่นอัปสรสุดาเทพ ซึ่งถ่ายทอดเรื่องราวที่เกี่ยวข้องระหว่างสุนทรภู่กับกรมหมื่นอัปสรสุดาเทพ

ภาพประกอบ 44 ภาพถ่าย AR สแกน กรมหมื่นอัปสรสุดาเทพมานมัสการสุนทรภู่

ที่มา : นครินทร์ แสงสว่าง (2563)

ส่วนจัดแสดงส่วนที่ 3 ห้องมณีปัญญา เล่าเรื่องด้วยภาพถ่าย AR สแกน สิ่งสำคัญในวัดเทพธิดาราม 3 อย่าง ได้แก่ พระพุทธรูปเทววิลาส หน้าบันพระอุโบสถ และเจดีย์สี่ทิศ รอบพระอุโบสถ พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่สร้างสื่อการเล่าเรื่องจากสิ่งสำคัญภายในวัดเทพธิดารามตาม การพรรณนาของสุนทรภู่ในวรรณคดีเรื่อง**รำพันพิลาป** ซึ่งเป็นสถานที่จริงภายในวัดเทพธิดาราม ผู้ชมสามารถรับชมจากภาพถ่าย AR สแกนในพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ และชมจากสถานที่จริงได้

ภาพประกอบ 45 ภาพถ่าย AR สแกน สิ่งสำคัญในวัดเทพธิดาราม

ที่มา : นครินทร์ แสงสว่าง (2563)

หน้ากุฏิสุนทรภู่ หรือ หน้าห้องใต้ร่มกาสาวพัสตร์ส่วนจัดแสดงส่วนที่ 4 นำเสนอภาพ AR สแกนสุนทรภู่เก็บใบชา ตามบทพรรณนาในวรรณคดีเรื่อง**รำพันพิลาป**มาสร้าง การเล่าเรื่องบนสถานที่จริง เพื่อให้เกิดเป็นฉากและบรรยากาศตามบทพรรณนาใน**รำพันพิลาป** ซึ่งเป็นอิริยาบถของสุนทรภู่ขณะอาศัยที่วัดเทพธิดาราม ดังความว่า

“เห็นทับทิมริมกระถักดอกยี่โถ สะอื้นไ้อ้อาลัยจิตใจหาย
เห็นต้นชาน้ำกระไดใจเสียดาย เคยแก้อายหลายครั้งประทังทน”

(พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่, 2560)

ภาพประกอบ 46 ภาพถ่าย AR สแกน อิริยาบถสุนทรภู่เก็บใบชา

ที่มา : นครินทร์ แสงสว่าง (2563)

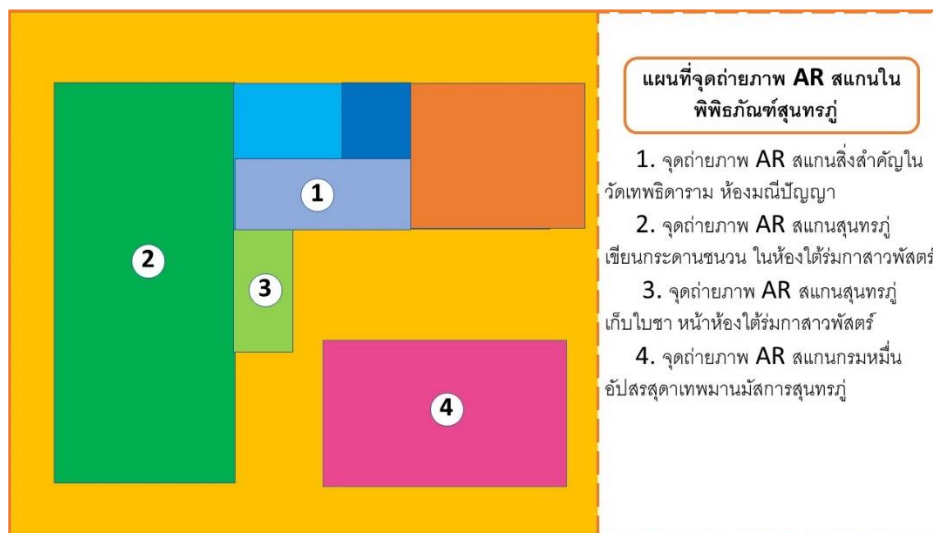
ส่วนที่ 4 ภายในห้องใต้ร่มกาสาวพัสตร์ ผู้เข้าชมจะได้ถ่ายภาพเหมือนเรากำลังนั่งดูสุนทรภู่แต่งกลอนในกระดานชนวน พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่กำหนดจุดถ่ายภาพให้ภาพที่ได้ปรากฏในรูปแบบย้อนไปสู่สมัยที่ภิกษุภู่ยังคงมีชีวิตอยู่จริง ซึ่งแสดงอิริยาบถของสุนทรภู่เมื่อครั้งอาศัยอยู่ภายในกุฏิวัดเทพธิดาราม

ภาพประกอบ 47 ภาพถ่าย AR สแกน อิริยาบถสุนทรภู่เขียนกระดานชนวน

ที่มา : นครินทร์ แสงสว่าง (2563)

พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่สร้างจุดถ่ายภาพ AR สแกนทั้งหมด 4 จุดโดยเริ่มจากศาลา มหากวีสามัญชน ถ่ายภาพ AR สแกนกรมหมื่นอัปสรสุดาเทพมานมัสการสุนทรภู่ ห้องมณีปัญญา ในห้องเล็กสมุดไทยดำ **รำพันพิลาป** ถ่ายภาพ AR สแกนสิ่งสำคัญในวัดเทพธิดารามหน้าห้องใต้ร่มกาสาวพัสตร์ ถ่ายภาพ AR สแกนอิริยาบถสุนทรภู่เก็บใบชาหน้ากุฏิ และห้องใต้ร่มกาสาวพัสตร์ ถ่ายภาพอิริยาบถสุนทรภู่อาศัยในกุฏิแล้วเขียนกระดานชนวน ซึ่งสรุปเป็นแผนที่ได้ดังนี้

ภาพประกอบ 48 แผนที่ถ่ายภาพ AR สแกนในพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่

ที่มา : นครินทร์ แสงสว่าง (2565)

พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่นำเสนอเรื่องเล่าด้วยเทคนิคพิเศษ Augmented Reality หรือ AR สแกนเป็นเทคโนโลยีที่ผสานโลกแห่งความเป็นจริงในปัจจุบัน กับความเสมือนจริงในอดีตเข้าด้วยกัน โดยนำเรื่องราว เหตุการณ์ และวิถีชีวิตของสุนทรภู่ที่เกิดขึ้นในอดีตเมื่อครั้งบวชที่วัดเทพธิดาราม เช่น เหตุการณ์กรมหมื่นอัปสรสุดาเทพมามัสการสุนทรภู่ อิริยาบถต่าง ๆ ขณะอาศัยที่วัดเทพธิดาราม และภูมิทัศน์ในวัดเทพธิดาราม เป็นต้น โดยเรื่องราวที่สร้างขึ้นมาจากการพรรณนาในวรรณคดีเรื่อง **รำพันพิลาป** เพื่อจำลองเหตุการณ์ในอดีตให้กลับมามีชีวิตอีกครั้ง จึงสร้างภาพ AR สแกนจากประวัติและอิริยาบถของสุนทรภู่ในช่วงเวลานั้น ทำให้เห็นภาพชีวิตของสุนทรภู่เมื่อครั้งจำพรรษาที่วัดเทพธิดาราม ซึ่งสร้างความเสมือนจริงกับเหตุการณ์ในอดีต และสร้างความตื่นตื้นให้ผู้ใช้ชมพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ นอกจากได้รับรู้เรื่องราวที่เกิดขึ้น และร่วมสนุกกับการถ่ายภาพด้วยเทคโนโลยี AR ได้ด้วย

สื่อการเล่าเรื่องด้วยการถ่ายภาพ AR สแกนในพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่เป็นสื่อรูปแบบใหม่ที่ใช้เล่าเรื่องในพิพิธภัณฑ์ เพื่อสร้างให้พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่เป็น “พิพิธภัณฑ์มีชีวิต” จากเหตุการณ์ในอดีตของสุนทรภู่ เทคนิคพิเศษนี้ทำให้การรับชมเรื่องราวในอดีตแตกต่างไปจากเดิม กล่าวคือ การรับชมเรื่องราวในอดีตในรูปแบบเดิมต้องศึกษาจากหนังสือหรือภาพถ่ายจริงเท่านั้น แต่พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่สามารถทำให้การรับชมเรื่องราวในอดีตมีมิติมากขึ้นจากการใช้ภาพถ่าย AR สแกน โดยสร้างภาพเสมือนจริงบนสถานที่จริง ทำให้สุนทรภู่มีชีวิตขึ้นมาอีกครั้ง ซึ่งผู้ชมสามารถมี

ส่วนร่วมในสื่อการเล่าเรื่องนี้ได้ สื่อการเล่าเรื่องนี้จึงเป็นสื่อที่สามารถฉีกกรอบการเล่าเรื่องใน พิพิธภัณฑสถานและทำให้เกิดมิติใหม่แห่งการรับชมเรื่องราวในอดีตได้อย่างลงตัวและสมบูรณ์แบบ

2.3.2 การนำเสนอด้วยสื่อวีดิทัศน์

พิพิธภัณฑสถานสุพรรณภู้นำเสนอเรื่องเล่าด้วยสื่อวีดิทัศน์ โดยอธิบายพร้อม ภาพประกอบและมีตัวอย่างประกอบการอธิบาย ทำให้ผู้ชมเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายขึ้น การใช้ สื่อวีดิทัศน์ในการเล่าเรื่องของพิพิธภัณฑสถานสุพรรณภูช่วยให้ผู้เข้าชมได้ทราบเกี่ยวกับเรื่องราวสำคัญ ของสุพรรณภูจากสื่อการเล่าเรื่องที่นำเสนอโดยรับรู้ผ่านการฟังและการดู ซึ่งเป็นสื่อหาที่กระชับและ ได้ใจความสำคัญของเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับสุพรรณภู ทำให้การรับข้อมูลน่าสนใจมากขึ้น ตลอดจน เข้าใจเรื่องเล่าได้รวดเร็ว และสะดวกมากขึ้น พิพิธภัณฑสถานสุพรรณภูนำเสนอเรื่องเล่าด้วยสื่อวีดิทัศน์ 2 อย่าง คือ ศาลามหากวีสามัญชน และห้องมณีปัญญา

ภาพประกอบ 49 สื่อวีดิทัศน์ศาลามหากวีสามัญชน

ที่มา : นครินทร์ แสงสวาท (2563)

ห้องมณีปัญญาแสดงลักษณะนิสัยของสุพรรณภูเป็นคนที่รักการเรียนรู้ ช่างสังเกต จัดแสดงวรรณกรรมของสุพรรณภูเรื่องต่าง ๆ การสร้างสรรค์ผลงานของสุพรรณภูได้รับ แรงบันดาลใจจากการเดินทาง เหตุการณ์ต่าง ๆ และผู้คน การใช้วีดิทัศน์เช่นนี้จะทำให้ผู้เข้าชม เข้าใจเกี่ยวกับเรื่องราวของสุพรรณภูได้ง่ายขึ้น เนื่องจากมีการบรรยายและภาพประกอบชัดเจน ส่งผลให้เรื่องเล่าสมบูรณ์มากขึ้น

ภาพประกอบ 50 สื่อวีดิทัศน์ห้องมณีปัญญา

ที่มา : นครินทร์ แสงสว่าง (2563)

2.3.3 การนำเสนอด้วยสื่อเสียง

พิพิธภัณฑสถานสุทรภู่ใช้สื่อเสียงเพื่อเพิ่มอรรถรสในการรับชมพิพิธภัณฑสถานเพื่อให้เกิดความเพลิดเพลิน บทเพลง “คำมั่นสัญญา” ประพันธ์โดย “สุรพล แสงเอก” ขับร้องโดย “ชรินทร์ นันทนาคร” พิพิธภัณฑสถานสุทรภู่ใช้บทเพลงดังกล่าว เปิดบรรเลงในพิพิธภัณฑสถานเพื่อให้เกิดบรรยากาศที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวของสุนทรภู่ และชี้ให้เห็นความนิยมของวรรณคดีเรื่อง **พระอภัยมณี** ซึ่งนำเอาวรรคทองในเรื่อง **พระอภัยมณี** ไปแต่งเป็นเนื้อร้อง ดัดแปลงจากเนื้อหาในบทประพันธ์วรรณคดีเรื่อง **พระอภัยมณี** เป็นบทเพลงที่ได้รับความนิยมและเป็นที่ยุ่จักกันอย่างกว้างขวางในช่วง ปี พ.ศ. 2529 ทำให้พิพิธภัณฑสถานสุทรภู่เลือกในบทเพลงนี้บรรเลงในพิพิธภัณฑสถาน ความว่า

“ถึงม้วยดินสิ้นฟ้ามหาสมุทร
 แม่อยู่ในใต้หล้าสุธาธาร
 แม้นเนื้อเย็นเป็นห้วงมหรรณพ
 แม้เป็นบัวตัวพี่เป็นภูมรา
 แม้เป็นถ้ำอำไพใคร่เป็นหงษ์
 ขอติดตามทราวมสงวนนวลละของ

ไม่สิ้นสุดความรักสมัครสมาน
 ขอพบพานพิศวาสไม่คลาดคลา
 พี่ขอพบศรีสวัสดิ์เป็นมัจฉา
 เซยผกาโกสุมปทุมทอง
 จะร่อนลงสิ่งสูงผู้เป็นคู่สอง
 เป็นคู่ครองพิศวาสทุกชาติไป”

(พิพิธภัณฑสถานสุทรภู่, 2560)

สื่อเสียงบทเพลงคำมั่นสัญญาที่กล่าวมาข้างต้น นอกจากจะส่งผลทำให้ ผู้ชม เพลิดเพลินยังทำให้ย้ำความเป็นอมตะของบทเพลง ที่โด่งดังจากอดีตจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ เนื้อหาของบทเพลงยังเกี่ยวข้องกับวรรณคดีชิ้นเอกของสุนทรภู่ ผู้ชมจะได้สัมผัสกับเรื่องราวของ สุนทรภู่ทั้งการมองเห็นและการรู้ผ่านเสียง ซึ่งส่งผลต่อการเล่าเรื่องให้สมบูรณ์แบบมากขึ้น

พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่นำบทประพันธ์ในวรรณคดีเรื่อง **รำพันพิลาป** มาสร้างเป็น สื่อโดยขับเป็นบทอาขยานบรรเลงภายในพิพิธภัณฑ์ เพื่อเพิ่มบรรยากาศในการรับชมและแสดง ความสัมพันธ์ระหว่างสุนทรภู่กับวัดเทพธิดาราม ซึ่งกล่าวถึงภูมิทัศน์และสิ่งสำคัญใน วัดเทพธิดาราม พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่เลือกใช้บทประพันธ์ดังกล่าวมาสร้างเป็นสื่ออีกรูปแบบหนึ่ง ความว่า

“ไฉยยามนี้ปีชਾਲสงสารวัด	เคยโสมนัสในอารามสามวัดสา
สิ้นกุศลผลบุญการุณา	จะจำลาเลยลับไปนับนาน
เคยเดินเล่นเย็นลมเลียบชมรอบ	ริมแขวงขอบเขตที่เจดียฐาน
พระปรางค์มีสี่ทิศพิสดาร	โบสถ์วิหารการเปรียญล้วนเขียนทอง
ที่หน้าบันปั้นอย่างเมืองกวางตุ้ง	ดูเรื่องรุ่งรูปนภกผกผยอง
กระเบื้องเคลือบเคลือบสลักเหลี่ยมรับรอง	ศาลาสองหน้ารอบขอบกำแพง
สิงโตจีนตื่นตัวหน้ากลั้วกลอก	ขยับขยอกแยกเขี้ยวเสียวแสง
ที่ตึกก่อช่อฟ้าใบระกาแดง	ริมกำแพงตะพานขวางเคียงข้างคลอง
เป็นพลับพลาพาไลข้างในเสด็จ	เดือนสิบเบ็ดเคยประทานงานฉลอง
เล่นโขนหนังฟังปีพาทย์ระนาดฆ้อง	ละคอนร้องเรื่องแขกฟ้างแปลกไทย
ประทานรางวัลนั้นไม่ขาดคนดาษตื่น	ทั้งวันคืนครั้นครั้นเสียงหอนไหว
จะวายเห็นเย็นเยียบเหงาเจียบใจ	ไฉ้อาลัยแลเหลือวเปลี่ยววิญญูญาณ
เคยอยู่กินถิ่นที่กระฎีก่อ	เป็นตึกต่อต่างกำแพงฝาแฝงฝา
เป็นสองฝ่ายทำยวัดวิปัสสนา	ข้างโบสถ์บาเรียนเรียงเคียงเคียงกัน
เป็นสี่แถวแนวทางเดินหว่างกุฎี	มีสระขุดเชื่อมลงพระสงฆ์ฉัน
ข้างทิศใต้ในจงกรมพรหมจรรย์	มีพระคันธกุฎีที่บำเพ็ญ
ศาลากลางทางเดินแลเพลินจิต	ประดับประดาขลุ่ยดีเป็นที่แก่ง
จะเวดร้างห่างแหสุดแลแจ้ง	ยิ่งพิศเพ่งพาสลดก่าสรดทรวง
หอรบั้งตั้งทำนองหอกลองใหญ่	ทั้งหอไตรตรททองเป็นของหลวง
ปลูกไม้รอบขอบนอกเป็นดอกดวง	บ้างโรยร่วงรสรื่นทุกคืนวัน
ชมพู่แลแต่ละต้นมีผลลูก	ดูตั้งผูกพวงระย้าก็นำฉัน
ทรงบาดาลบานดอกกรีบออกทัน	เก็บทุกวันเข้าเย็นไม่เว้นวาย

เห็นทับทิมริมกระพืดอกยี่โถ
เห็นต้นชาหน้ากระไดใจเสียดาย
ได้เก็บฉันทันละน้อยอรร้อยรส
จะซื้อหาชาจีนทรัพย์สินจน

สะอื้นไ้อ้อาลัยจิตใจหาย
เคยแก้อายหลายครั้งประทังทน
ด้วยยามอดอึดคัดแค้นขัดสน
จะจากต้นชาให้อาลัยชา"

(สุนทรภู่, 2561, น. 356-362)

2.3.4 การนำเสนอด้วยสื่อป้ายและแผ่นพับ

ป้ายอธิบายในพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ปรากฏ 3 ห้อง ได้แก่ ห้องแรงบันดาลใจไม่รู้จบ ห้องมณีปัญญา และห้องใต้ร่มกาสาพัสตร์ ห้องแรงบันดาลใจไม่รู้จบมีป้ายอธิบายเกี่ยวกับส่วนจัดแสดงในห้องแรงบันดาลใจไม่รู้จบ ป้ายเส้นทางชีวิตของสุนทรภู่ และป้ายแสดงภูมิรู้และการแปรรูปวรรณคดีเรื่อง **พระอภัยมณี** ห้องมณีปัญญามีป้ายอธิบายเกี่ยวกับส่วนจัดแสดงในห้องมณีปัญญา และป้ายอธิบายแรงบันดาลใจของสุนทรภู่ด้านต่าง ๆ และห้องใต้ร่มกาสาพัสตร์มีป้ายอธิบายเกี่ยวกับส่วนจัดแสดงในห้องใต้ร่มกาสาพัสตร์

พิพิธภัณฑ์ปรากฏป้ายอธิบายเป็นส่วนให้ข้อมูลและเนื้อหาเกี่ยวกับสุนทรภู่ที่ผู้ชมสามารถอ่านด้วยตัวเองมีตัวหนังสืออธิบายทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษแสดงให้เห็นการนำเสนอที่เป็นสากลเชื่อมโยงกับสุนทรภู่เป็นบุคคลสำคัญของโลกด้านวัฒนธรรม โดยเป็นเรื่องราวที่พิพิธภัณฑ์ต้องการนำเสนอ เช่น ป้ายอธิบายแรงบันดาลใจของสุนทรภู่ด้านสังคมในห้องมณีปัญญา ด้านหน้าจะเป็นคำประพันธ์ผลงานของสุนทรภู่ เมื่อเปิดออกด้านในจะเป็นเนื้อหาอธิบายเสริมความรู้เกี่ยวกับสภาพสังคมผ่านโลกทัศน์ของสุนทรภู่ในช่วงเวลานั้น

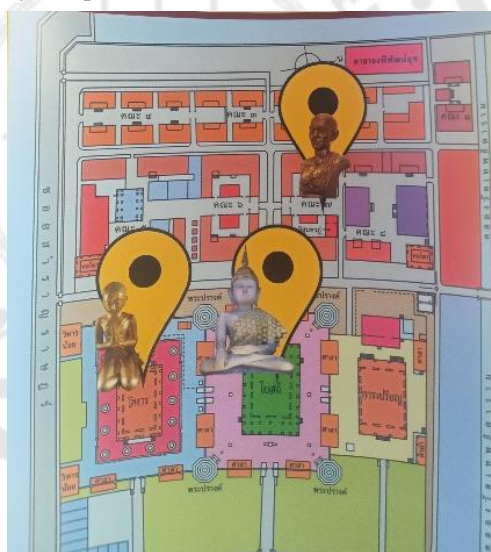

ภาพประกอบ 51 สื่อป้ายอธิบายแรงบันดาลใจของสุนทรภู่ด้านสังคม ห้องมณีปัญญา

ที่มา : นครินทร์ แสงสว่าง (2564)

พิพิธภัณฑสถานสุพรรณภู้นำเสนอเรื่องเล่าภายในพิพิธภัณฑสถานด้วยแผ่นพับ ซึ่งแจกให้ ผู้ชม 2 จุด ได้แก่ บริเวณหน้าอุโบสถพระพุทธเทวिलाส และทางเข้าพิพิธภัณฑสถานติดกับศาลามหากวี สามัญชน หน้าแรกของแผ่นพับจะกล่าวถึงที่มาและความสัมพันธ์ของพิพิธภัณฑสถานสุพรรณภูและ วัดเทพธิดาราม ความว่า “พิพิธภัณฑสถานสุพรรณภู วัดเทพธิดารามคือพื้นที่ประวัติศาสตร์มีชีวิตที่สุพรรณภู กวีเอกของโลกเคยอาศัยอยู่ช่วงระยะเวลาหนึ่ง และเป็นพื้นที่ที่สุพรรณภูได้รังสรรค์ผลงานมากมายภายใต้ร่มกาสาพัสตร์” เนื้อหาในแผ่นพับจะบอกตำแหน่งพิพิธภัณฑสถานสุพรรณภูและสถานที่สำคัญภายใน วัดเทพธิดารามในรูปแบบของแผนที่ และกล่าวถึงเนื้อหาของส่วนจัดแสดง 4 ส่วน ได้แก่ ศาลา มหากวีสามัญชน ห้องแรงบันดาลใจไม่รู้จบ ห้องมณีปัญญา และห้องใต้ร่มกาสาพัสตร์

พิพิธภัณฑสถานสุพรรณภูต้องการใช้สื่อแผ่นพับอธิบายความสัมพันธ์ของ วัดเทพธิดารามกับสุพรรณภูในลักษณะ “พื้นที่ประวัติศาสตร์” และเนื้อหาของการจัดแสดงใน พิพิธภัณฑสถานเพื่อให้ผู้สนใจเห็นถึงความสำคัญของวัดเทพธิดารามและพิพิธภัณฑสถานสุพรรณภู นอกจากนี้ ยังเชิญชวนให้เข้าชมพิพิธภัณฑสถานสุพรรณภู

ภาพประกอบ 52 สื่อแผ่นพับในพิพิธภัณฑสถานสุพรรณภู

ที่มา : นครินทร์ แสงสว่าง (2563)

2.3.5 การนำเสนอด้วยสื่อบุคคล

พิพิธภัณฑสถานสุพรรณภูนำเสนอเรื่องเล่าด้วยสื่อบุคคลภายในพิพิธภัณฑสถานเพื่อเสริมเรื่อง เล่าเพิ่มเติมจากสื่อการเล่าเรื่องประเภทอื่น สื่อบุคคลในพิพิธภัณฑสถานสุพรรณภูนำโดยท่านเจ้าคุณ วิสุทธิวรารักษ์ พระอาจารย์ยศวริศ สุปัญญา วิทยากรภายนอก และนักเรียนโรงเรียน

วัดเทพธิดาราม ซึ่งมีความชำนาญสามารถให้ความรู้เรื่องราวของสุนทรภู่ภายในพิพิธภัณฑ์ ตลอดจนการแนะนำสื่อการเล่าเรื่องภายในพิพิธภัณฑ์ได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้สื่อบุคคลยังนำเสนอเกร็ดเรื่องเล่าอื่นนอกจากส่วนจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ เช่น เรื่องกวีซีเมาเป็น เหตุการณ์ในสมัยรัชกาลที่ 3 และเรื่องราวระหว่างสุนทรภู่กับกรมหมื่นอัปสรสุดาเทพ เป็นต้น

สื่อบุคคลจะเน้นการพูดคุยแบบเป็นกันเอง มีการถามตอบระหว่างผู้บรรยายและผู้ชม มีมุกตลกสอดแทรก ซึ่งสร้างความสนุกให้กับผู้ชม นอกจากนี้สื่อบุคคลยังสามารถอธิบายเรื่องราวของสุนทรภู่และส่วนจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์ด้วยภาษาอังกฤษ ทำให้พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่เป็นพิพิธภัณฑ์ที่สามารถเข้าชมได้ทั้งคนไทยและชาวต่างชาติ

ภาพประกอบ 53 สื่อบุคคลในพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่

ที่มา : นครินทร์ แสงสว่าง (2563)

การนำเสนอด้วยสื่อการเล่าเรื่องในพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่มีเป้าหมายในการเล่าเรื่องต่างกัน ขึ้นอยู่กับเนื้อหาของเรื่องเล่าเหล่านั้น ๆ ในส่วนจัดแสดง ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ผลของการเล่าเรื่องต่างกันด้วย กล่าวคือ การนำเสนอด้วยสื่อภาพ AR สแกน สื่อวีดิทัศน์ สื่อเสียง สื่อป้ายและแผ่นพับ และสื่อบุคคล ส่งผลต่อการเล่าเรื่องแตกต่างกัน สื่อภาพ AR สแกน เล่าเรื่องอดีตเมื่อครั้งสุนทรภู่บวชและจำพรรษาที่วัดเทพธิดาราม สื่อวีดิทัศน์ ให้ความรู้ในภาพรวมเกี่ยวกับเรื่องราวของสุนทรภู่ โดยเลือกเฉพาะเรื่องราวสำคัญเพื่อนำเสนอแก่ผู้ชม สื่อเสียง เพื่อเพิ่มบรรยากาศและเป็นหลักฐาน

ของการแสวงหาวรรณคดี สื่อป้ายและแผ่นพับ เพื่อเชิญชวนและแนะนำพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่สำหรับผู้สนใจ สื่อบุคคล สำหรับอธิบายส่วนจัดแสดงและนำชมพิพิธภัณฑ์

เรื่องเล่าและการเล่าเรื่องในพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่แบ่งออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ เรื่องเล่าในพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ และการเล่าเรื่องในพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ เรื่องเล่าในพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ใช้แนวคิดต่าง ๆ ในการเล่าเรื่องโดยเรียงลำดับตามส่วนจัดแสดง 5 อย่าง ได้แก่ บริเวณวัดเทพธิดาราม ศาลามหากวีสามัญชน ห้องแรงบันดาลใจไม่รู้จบ ห้องมณีปัญญา และห้องใต้ร่มกาสาพัสตร์ เรื่องเล่าในพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่มีแนวคิดหลักคือ “ประวัติศาสตร์มีชีวิต” ซึ่งถ่ายทอดเรื่องราวที่เกิดขึ้นในอดีตเมื่อครั้งสุนทรภู่บวชและจำพรรษาที่วัดเทพธิดาราม

การเล่าเรื่องในพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ถ่ายทอดเนื้อหา 3 รูปแบบ ได้แก่ การนำเสนอเรื่องเล่าฉากและบรรยากาศ และการนำเสนอด้วยสื่อ สื่อสารเนื้อหาที่แสดงความเป็นเอกภาพของเรื่องเล่าโดยมุ่งเล่าเรื่อง “ชีวิตและผลงานของสุนทรภู่” ในรูปแบบใหม่ โดยใช้สื่อการเล่าเรื่องที่ทันสมัยรวมทั้งองค์ประกอบของการเล่าเรื่องทั้งวัตถุสิ่งของ สถานที่จริงในอดีต และป้ายอธิบายต่าง ๆ ช่วยให้ผู้เข้าชมทราบเกี่ยวกับเรื่องราวของสุนทรภู่ได้ง่ายขึ้นและเพลิดเพลินกับเรื่องราวของสุนทรภู่ในมิติการเล่าเรื่องที่หลากหลาย ซึ่งควบคุมการเล่าเรื่องโดยพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่

พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่สร้างสื่อการเล่าเรื่องจากสถานที่จริงในอดีต ให้เกิดความเสมือนจริงในการเล่าเรื่อง ทำให้ผู้เข้าชมสามารถรับชมได้จากสื่อการเล่าเรื่อง และสิ่งปลูกสร้างภายในวัดเทพธิดารามได้ในลักษณะหลักฐานตามข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสุนทรภู่ รูปแบบการเล่าเรื่องภายในพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่จึงมีทั้งการเล่าเรื่องแบบนามธรรม ซึ่งอธิบายเกี่ยวกับสุนทรภู่ และรูปแบบรูปธรรมซึ่งใช้สถานที่จริงเป็นข้อมูลประกอบการเล่าเรื่อง การเล่าเรื่องในพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่จึงจัดอยู่ในรูปแบบการเล่าเรื่องร่วมสมัยที่สร้างความแปลกใหม่สำหรับการเล่าเรื่องในพิพิธภัณฑ์ของไทย โดยผสมผสานโลกปัจจุบันและโลกอดีตเข้าด้วยกัน จากเรื่องราวที่เกิดขึ้นและบทพรรณนาในผลงานของสุนทรภู่ สร้างมิติการเล่าเรื่องที่น่าสนใจและนำเสนอข้อมูลด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ กล่าวได้ว่า พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่เป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับบุคคล เรื่องราว และเหตุการณ์ในอดีต แต่สามารถเล่าเรื่องด้วยเทคโนโลยีปัจจุบัน ทำให้เรื่องเล่าและการเล่าเรื่องของพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่เป็นเทคนิคพิเศษที่สร้างความแตกต่างของการเล่าเรื่องในพิพิธภัณฑ์

เรื่องเล่าและการนำเสนอเรื่องเล่าในพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่มีความสัมพันธ์กันอย่างเชิงมิติเวลา กล่าวคือ ส่วนจัดแสดงแต่ละส่วนมีแนวคิดหลักเพื่อนำเสนอเรื่องเล่าในส่วนนั้น ๆ และใช้อุปกรณ์ประกอบฉากและบรรยากาศ สื่อดิจิทัล และสื่ออื่น ๆ ในพิพิธภัณฑ์ เช่น สื่อจริง สื่อเสมือนจริง เป็นต้น ที่ช่วยให้แนวคิดนั้นสมบูรณ์มากขึ้น โดยการเล่าเรื่องทั้งหมดจะกำหนดโดยพิพิธภัณฑ์

สุนทรภู่ในลักษณะโครงเรื่องของเรื่องเล่าในพิพิธภัณฑสถาน ผู้เข้าชมจะทราบเรื่องเล่าตามโครงเรื่องที่พิพิธภัณฑสถานกำหนดขึ้น องค์ประกอบทั้งหมดจึงสัมพันธ์กันในมิติส่วนหนึ่งของเรื่องเล่าในพิพิธภัณฑสถาน สุนทรภู่ตามแนวคิด “ประวัติศาสตร์มีชีวิต” ซึ่งเป็นแนวคิดหลักของการจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑสถาน สุนทรภู่

บทที่ 4

บทบาทของเรื่องเล่าและการเล่าเรื่องในพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่

เรื่องเล่าและการเล่าเรื่องในพิพิธภัณฑ์มุ่งนำเสนอเรื่องราวชีวิตประวัติและผลงานของสุนทรภู่ผ่านสื่อ เช่น สื่อจริง สื่อเสมือนจริง และสื่อที่เน้นอธิบายเนื้อหา ในรูปแบบของของเล่น ปัญหาป้ายอธิบาย และภาพ AR สแกน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้ชมเป็นหลัก เพื่อให้ความรู้และสร้างความเพลิดเพลินจากสื่อเล่าเรื่องภายในพิพิธภัณฑ์ พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่จึงเป็นสถานที่รวบรวมองค์ความรู้ด้านชีวิตประวัติ เหตุการณ์สำคัญ ผลงาน รวมถึงองค์ประกอบอื่น ๆ ที่สัมพันธ์กับสุนทรภู่ ซึ่งสะท้อนอัตลักษณ์ของมรดกทางวัฒนธรรมไทย และส่งเสริมระบบการท่องเที่ยว

ที่มาของพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่เกิดจากการเก็บรวบรวมเครื่องอัฐบริวารของสุนทรภู่เมื่อครั้งบวชและจำพรรษาที่วัดเทพธิดาราม โดยได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ สมาคมนักกลอนแห่งประเทศไทย และกรมศิลปากร เพื่อกำหนดรูปแบบของพิพิธภัณฑ์และศึกษาที่มาของเครื่องอัฐบริวารเหล่านั้น (ท่านเจ้าคุณวิสุทธรังษี, การสื่อสารส่วนบุคคล, 25 กุมภาพันธ์ 2563) เป้าหมายเพื่ออนุรักษ์และดูแลสิ่งของสำคัญที่สามารถอธิบายถึงเหตุการณ์และเรื่องราวที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้นได้ แล้วจึงเปิดให้สาธารณชนเข้าชมพิพิธภัณฑ์เพื่อศึกษา การจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่มี 2 ลักษณะ กล่าวคือ

ลักษณะที่ 1 พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่จัดแสดงของเก่าที่เชื่อมโยงเรื่องราวและเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในอดีต ซึ่งระบุนอายุของสิ่งเหล่านี้ตามรูปแบบของพิพิธภัณฑ์ทั่วไป

ลักษณะที่ 2 พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่มีรูปแบบการจัดแสดงในมิติใหม่ โดยผนวกความรู้ เรื่องราว เหตุการณ์ และสถานที่ เข้ากับเทคโนโลยีที่ทันสมัย เพื่อเป็นสื่อกลางในการเล่าเรื่องสุนทรภู่ ได้แก่ ป้ายอธิบาย วิดีทัศน์ เกมปัญหา ภาพพื้นหลัง และภาพ AR สแกน ซึ่งสร้างขึ้นจากเรื่องเล่าในอดีต จากบทพรรณนาในผลงานของสุนทรภู่ โดยเฉพาะวรรณคดีเรื่องรำพันพิลาป

การจัดแสดงดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสุนทรภู่ และสะท้อนเรื่องราวในอดีต ทั้งรูปแบบเดิม และรูปแบบใหม่ ทำให้ส่วนจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่น่าสนใจมากขึ้น และสร้างกิจกรรมจากสื่อการเล่าเรื่องเหล่านั้น ให้ผู้เข้าชมพิพิธภัณฑ์ได้ร่วมเพลิดเพลินกับเรื่องเล่าของสุนทรภู่ ทำให้การเล่าเรื่องภายในพิพิธภัณฑ์ไม่เบื่อหน่าย และใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้อย่างสมบูรณ์

พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่จึงนำเสนอชีวิตและผลงานของสุนทรภู่ในมิติที่ไม่ใช่ตัวบทวรรณคดี แต่นำเสนอในรูปแบบพิพิธภัณฑ์ซึ่งเป็นข้อมูลทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง องค์การ

การศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือ UNESCO (2558) กล่าวว่า มรดกทางวัฒนธรรมเป็นกลไกสำคัญของความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการพัฒนาที่ยั่งยืน นำไปสู่ความรู้ และวิธีการดำเนินชีวิตของคนในสังคม ตลอดจนการส่งต่อความรู้จากรุ่นสู่รุ่น ก่อให้เกิดความยึดเหนี่ยวทางสังคม ทำหน้าที่สำคัญเพื่อส่งเสริมโครงสร้างทางสังคมด้วยการหลอมรวมเข้าไว้ด้วยกัน พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่จึงเป็นสถานที่ทางวัฒนธรรมที่มีบทบาทในฐานะเป็นสถานที่สำคัญทางด้านวัฒนธรรม ทั้งยังเป็นสถานที่แสดงเรื่องราวของสุนทรภู่ ซึ่งเป็นบุคคลทางวัฒนธรรมที่มีบทบาทต่อสังคมไทย

พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่จึงมีความสำคัญเพราะเป็นแหล่งรวมข้อมูลทางวัฒนธรรมเกี่ยวกับกวีเอกของไทยและของโลก ทำหน้าที่ให้การศึกษาและถ่ายทอดวัฒนธรรมที่สื่อถึงเอกลักษณ์และประวัติศาสตร์ ผู้วิจัยใช้แนวคิดบทบาทหน้าที่ทางคติชนวิทยาของ ศิราพร ณ ถลาง เนื่องจากพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่เป็นสถานที่จัดแสดงเนื้อหาของบุคคลสำคัญทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นข้อมูลคติชนในรูปแบบหนึ่ง ซึ่ง ศิราพร ณ ถลาง (2557, น. 317 - 368) กล่าวว่า ข้อมูลทางคติชนวิทยามีบทบาทหน้าที่ในสังคมในฐานะที่เป็นข้อมูลทางวัฒนธรรมดังนี้

1. บทบาทในการอธิบายกำเนิดและอัตลักษณ์ของกลุ่มชนและพิธีกรรม โดยเฉพาะตำนาน ต่าง ๆ

2. บทบาทในการให้การศึกษา อบรมระเบียบสังคมและรักษาบรรทัดฐานทางสังคม

3. บทบาทในการเป็นทางออกให้กับความคับข้องใจของบุคคลอันเกิดจากกฎเกณฑ์ทางสังคม โดยเฉพาะนิทานสามารถเป็นทางออกให้กับความรู้สึกขัดแย้งในครอบครัว

ผู้วิจัยประยุกต์แนวคิดบทบาทหน้าที่ข้อมูลทางคติชนวิทยาด้านวัฒนธรรมข้างต้น โดยวิเคราะห์บทบาทของพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ โดยวิเคราะห์บทบาทของพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ได้ 4 ประการ ได้แก่ บทบาทในฐานะแหล่งศึกษาชีวประวัติและผลงานของสุนทรภู่ บทบาทในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม บทบาทในฐานะสถานที่ให้ความเพลิดเพลิน และบทบาทในฐานะสถานที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

1. บทบาทในฐานะแหล่งศึกษาชีวประวัติและผลงานของสุนทรภู่

พิพิธภัณฑ์เป็นสถานที่รวบรวมและรักษามรดกทางวัฒนธรรมของชาติ ซึ่งสะท้อนความเป็นเอกลักษณ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของบุคคลสำคัญ เพื่อใช้ประโยชน์ทางวิชาการ พิพิธภัณฑ์จึงมีบทบาทในฐานะเป็นแหล่งเรียนรู้รูปแบบหนึ่งที่ส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่คนในสังคม โดยตอบสนองความต้องการด้านการศึกษา มีส่วนช่วยกระตุ้นให้

ประชาชนเกิดแรงจูงใจในการศึกษาเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะต่าง ๆ ตามที่ สุทธาสินี วัชรบูล (2544, น. 9) กล่าวว่า การเรียนรู้ในพิพิธภัณฑ์จากวัตถุจริงที่จัดแสดงอยู่ในพิพิธภัณฑ์ เป็นการกระตุ้นให้เกิดการกระหายรู้ เกิดความคิดสร้างสรรค์ระหว่างชมผลงาน ผู้ชมจะเกิดความคิดใหม่ ความรู้ใหม่ ก่อให้เกิดการพัฒนาทุกระดับของการศึกษา

พิพิธภัณฑ์จึงไม่เป็นเพียงแค่สถานที่สำหรับอนุรักษ์ หรือสงวนรักษามรดกของชาติเท่านั้น แต่ยังมีบทบาทในฐานะการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของสังคม ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรด้านวัฒนธรรม ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจทางวัฒนธรรมอันเป็นอัตลักษณ์ของชาติ พิพิธภัณฑ์จึงเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ เชื้อประโยชน์ต่อการศึกษา โดยสร้างการเชื่อมโยงระหว่างทรัพยากรวัฒนธรรมกับคนในสังคมให้ใกล้ชิดกันมากยิ่งขึ้น ในลักษณะ “แหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต” ดังที่ สุมาลี สังข์ศรี (2544, น. 14) กล่าวว่า พิพิธภัณฑ์ถือว่าเป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มีความสำคัญยิ่งต่อการเรียนรู้ของบุคคลทุกช่วงวัย เนื่องจากเป็นแหล่งรวบรวมมรดกของชาติและธำรงรักษาไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรม รวมทั้งยังเป็นแหล่งจัดแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตและศิลปวัฒนธรรมของชาติ และเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าวิจัยเฉพาะทาง

นอกจากการสร้างความรู้ความเข้าใจและให้ความรู้แก่ผู้ชม พิพิธภัณฑ์มีบทบาทในการเป็นแหล่งเรียนรู้เฉพาะทางด้วยเช่นกัน เพื่อให้ความรู้เฉพาะด้านใดด้านหนึ่งสำหรับผู้สนใจ เช่น นักวิชาการ นักโบราณคดี นักศิลปะ และนักประวัติศาสตร์ เป็นต้น ผู้เข้าชมพิพิธภัณฑ์กลุ่มนี้จะเป็นผู้มีความรู้เฉพาะด้านนั้น ๆ เป็นอย่างดีในระดับหนึ่ง และต้องการหาความรู้เพิ่ม หรือศึกษาสิ่งที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น พิพิธภัณฑ์จึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่คนกลุ่มนั้นเลือกหาข้อมูลเพิ่มเติม ดังที่ จาระไน ไชยโยธา และเกรียงไกร วัฒนาสวัสดิ์ (2557, น. 18) กล่าวว่า พิพิธภัณฑ์เฉพาะทางเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีความสนใจของผู้คนอีกจำนวนหนึ่ง ผู้เข้าชมพิพิธภัณฑ์ต้องการหาความรู้เพิ่ม และศึกษาสิ่งที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น

พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่เป็นพิพิธภัณฑ์ที่สร้างขึ้นโดยใช้เรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับชีวิตและผลงานของสุนทรภู่ รวมทั้งเหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวข้องกับสุนทรภู่เป็นแนวคิดหลักในการเล่าเรื่อง เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับสุนทรภู่หลายด้านตามจุดประสงค์ของการเล่าเรื่องนั้น ๆ พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่จึงเป็นแหล่งศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลสำคัญด้านวัฒนธรรมที่สำคัญ เพื่อให้ข้อมูลด้านการศึกษา และให้ความรู้เกี่ยวกับสุนทรภู่

ผู้วิจัยจำแนกบทบาทของพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ในฐานะแหล่งเรียนรู้เรื่องสุนทรภู่ออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ แหล่งเรียนรู้ชีวประวัติของสุนทรภู่ แหล่งเรียนรู้ผลงานของสุนทรภู่ แหล่งเรียนรู้สิ่งสำคัญภายในวัดเทพธิดารามและบุคคลสำคัญที่สัมพันธ์กับสุนทรภู่ แหล่งเรียนรู้สังคม

เศรษฐกิจ และวิทยาการในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น สรุปลงเป็นแผนภาพบทบาทของพิพิธภัณฑ์
สุนทรภู่ในฐานะแหล่งเรียนรู้เรื่องราวสุนทรภู่ได้ดังนี้

ภาพประกอบ 54 แผนภาพบทบาทในฐานะแหล่งศึกษาชีวประวัติและผลงานของสุนทรภู่

ที่มา : นครินทร์ แสงสว่าง (2563)

1.1 แหล่งเรียนรู้ชีวประวัติของสุนทรภู่

พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่จัดแสดงเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับชีวิตและผลงานของสุนทรภู่
มีโบราณวัตถุและโบราณสถานที่เกี่ยวข้องกับสุนทรภู่ในลักษณะเรื่องเล่าที่เชื่อมโยงสอดคล้องดีใน
ช่วงเวลานั้น โบราณวัตถุและโบราณสถานดังกล่าวผ่านการอนุรักษ์และสงวนรักษาไว้ เพื่อใช้เป็น
หลักฐานประกอบการอธิบาย โดยสร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของ
ประชาชน รวมถึงความรู้ด้านประวัติ และเหตุการณ์สำคัญในชีวิตของสุนทรภู่ นำเสนอและจัด
แสดงในรูปแบบของสื่อการเล่าเรื่องภายในพิพิธภัณฑ์ เช่น สื่อวีดิทัศน์ สื่อภาพถ่าย AR สแกน และ
สื่อป้ายอธิบายต่าง ๆ เป็นต้น

ภาพประกอบ 55 วิดีทัศน์ศาลามหากวีสามัญชน

ที่มา : นครินทร์ แสงสวาท (2563)

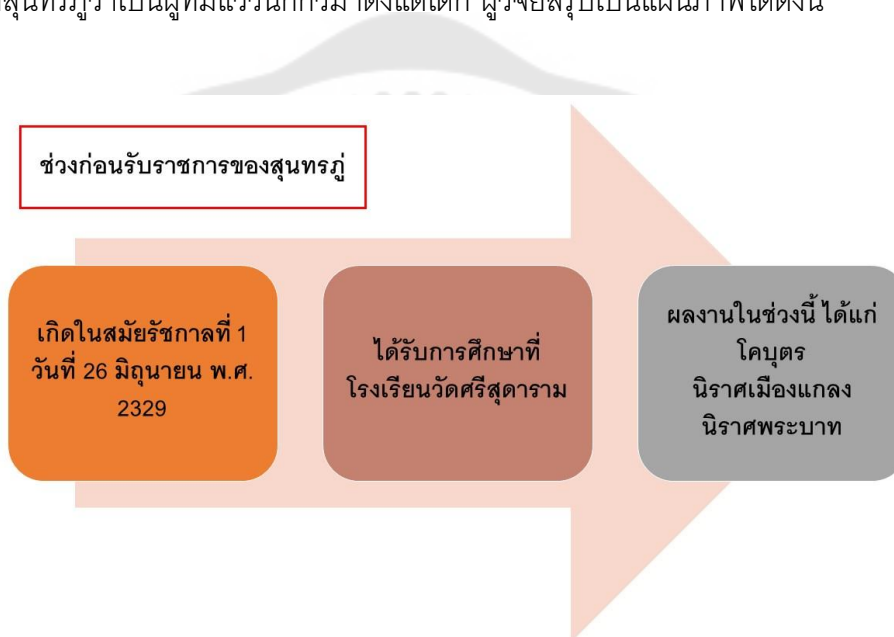
พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่กำหนดให้เนื้อหาในส่วนแรกของพิพิธภัณฑ์เล่าเรื่องชีวประวัติ และผลงานของสุนทรภู่ ซึ่งใช้วีดิทัศน์ศาลามหากวีสามัญชนเป็นสื่อการเล่าเรื่อง โดยสอดแทรก เรื่องราว และเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้น รวมถึงบุคคลสำคัญที่เกี่ยวข้อง การบรรยายมีภาพวาด ประกอบในลักษณะภาพเคลื่อนไหว แล้วบรรยายด้วยเสียงพูดพร้อมคำแปลเป็นภาษาอังกฤษ ด้านล่าง และมีดนตรีไทยประกอบการบรรยาย ในวีดิทัศน์จะแบ่งช่วงเวลาตั้งแต่สมัย พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ถึงสมัยพระสมเด็จพะจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยใช้คำว่า “แผ่นดิน” สื่อถึงเรื่องราว เหตุการณ์ และผลงานที่เกิดขึ้นในช่วงแผ่นดินของกษัตริย์ในเวลานั้น ซึ่ง ทำให้ผู้เข้าชมเข้าใจเรื่องเล่าได้ง่ายขึ้น

การกำหนดให้ผู้เข้าชมรู้เรื่องสุนทรภู่โดยรวมก่อนเข้าชมเนื้อหาในส่วนถัดไป ทำให้ผู้เข้าชมมีองค์ความรู้และรู้จักสุนทรภู่พอสังเขป ซึ่งจะทำให้การเรียนรู้และศึกษาเรื่องเล่าสุนทรภู่ มีประสิทธิภาพมากขึ้น เนื่องจากได้รู้จักสุนทรภู่มาก่อนแล้ว

ผู้วิจัยวิเคราะห์บทบาทในฐานะแหล่งเรียนรู้ชีวประวัติของสุนทรภู่ได้ 4 ช่วง ได้แก่ ก่อนรับราชการของสุนทรภู่ การรับราชการของสุนทรภู่ ช่วงตกอับในชีวิตของสุนทรภู่ และช่วงบั้น ปลายชีวิตของสุนทรภู่

1.1.1 ก่อนรับราชการของสุนทรภู่

พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่เล่าเรื่องก่อนรับราชการของสุนทรภู่ว่าเกิดในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก มหาราช จากนั้นได้รับการศึกษาที่โรงเรียนวัดชีปะขาวหรือวัดศรีสุदारามในปัจจุบัน ความสนใจด้านงานประพันธ์ของสุนทรภู่มีมาตั้งแต่สมัยที่เริ่มเรียนหนังสือพอเขียนอ่านได้ และมีนิสัยชอบการแต่งกลอน ซึ่งจำลองบทสนทนาของพระสงฆ์ผู้เป็นพระอาจารย์ของสุนทรภู่ และ สุนทรภู่ ซึ่งวีดิทัศน์นี้ใช้คำว่า “เด็กชายภู่” สนทนาเรื่องของลมบ้าหมู สุนทรภู่กล่าวกลอนว่า “แล้วลมยังเป็นบ้าสุกรพัด ฉะไหนสัตว์จะไม่หลงในสงสาร” พระอาจารย์กล่าวชมสุนทรภู่ว่าเป็นผู้ที่มีแว่นักกวีมาตั้งแต่เด็ก ผู้วิจัยสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพประกอบ 56 แผนภาพช่วงก่อนรับราชการของสุนทรภู่

ที่มา : นครินทร์ แสงสว่าง (2565)

1.1.2 การรับราชการของสุนทรภู่

พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่เล่าเรื่องการรับราชการของสุนทรภู่ 2 ครั้งในวีดิทัศน์ โดยครั้งแรกสุนทรภู่เข้ารับราชการเป็นเสมียนแต่ไม่นานก็ลาออก เพราะมีใจรักการแต่งกลอนดอกสร้อยสักความมากกว่า สุนทรภู่รับราชการครั้งที่ 2 เพราะความสามารถของสุนทรภู่ทำให้ได้รับราชการในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่เล่าเรื่องเหตุการณ์สำคัญตอนสุนทรภู่ช่วยต่อกลอนบทพระราชนิพนธ์เรื่อง **อิเหนา** ตอนบุษบาเล่นธำร ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย แล้วยกตัวบทประพันธ์ประกอบ เพื่อแสดงถึงความสามารถของสุนทรภู่

จึงได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งขุนสุนทรโวหาร เพื่อชี้ให้เห็นไหวพริบและสติปัญญาของสุนทรภู่ว่ารวมทั้งความสามารถด้านกลอนของสุนทรภู่ว่าสามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพประกอบ 57 แผนภาพการรับราชการของสุนทรภู่ว่า

ที่มา : นครินทร์ แสงสว่าง (2565)

เหตุการณ์ในวิถีทัศน์ตอนนี้ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช (2561, น. 39 - 40) ทรงกล่าวถึงประเด็นไหวพริบของสุนทรภู่ว่า ครั้งหนึ่งในช่วงที่สุนทรภู่ว่ารับราชการเป็นกวีที่ปรึกษามีเหตุการณ์ที่สุนทรภู่ว่าได้แสดงไหวพริบ ในเวลานั้นพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงนิพนธ์บทละครในเรื่อง **อิเหนา** อยู่ พระองค์ทรงพระราชทาน ตอนนุชบาเล่นทานให้พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อดำรงพระยศเป็นพระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ทรงแต่ง เมื่อแต่งแล้วในวันที่จะนำขึ้นถวายพระองค์มีรับสั่งวานให้สุนทรภู่ว่าตรวจดูเสียก่อน เมื่ออ่านต่อหน้าพระพักตร์รัชกาลที่ 2 ถึงบทหนึ่งความว่า

“น้ำใสไหลเย็นแลเห็นตัว

ว่าแหวกกอบบัวอยู่ไหวไหว”

สุนทรภู่ว่าก็กล่าวว่าการสัมผัสของบทกลอนดี แต่ในเนื้อหายังไม่ความชัดเจน คำว่า “แลเห็นตัว” สื่อความไม่ชัดว่าเป็นตัวอะไร แล้วสุนทรภู่ว่าก็แก้กลอนว่า

“น้ำใสไหลเย็นเห็นตัวปลา

แหวกว่ายปทุมมาอยู่ไหวไหว”

พระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ก็ทรงไม่พอพระทัยสุนทรภู่มาแต่ เหตุการณ์นั้น เพราะเห็นว่าสุนทรภู่ตั้งใจแกล้งหักหน้าต่อหน้าพระพักตร์ของรัชกาลที่ 2

1.1.3 ช่วงตกอับในชีวิตของสุนทรภู่

พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่เล่าช่วงชีวิตของสุนทรภู่ตอนนี่ว่า ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเกิดความพลิกผันของชีวิตสุนทรภู่ ได้รับความลำบากที่ต้องเดินทางไปใน สถานที่ต่าง ๆ สามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพประกอบ 58 แผนภาพช่วงตกอับในชีวิตของสุนทรภู่

ที่มา : นครินทร์ แสงสว่าง (2565)

1.1.4 ช่วงบั้นปลายชีวิตของสุนทรภู่

พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่เล่าช่วงบั้นปลายชีวิตของสุนทรภู่โดยใช้คำว่า “จุดสูงสุด” ใน ชีวิตของสุนทรภู่ กล่าวถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สุนทรภู่กลับมารับราชการ อีกครั้ง โดยได้รับการแต่งตั้งให้เป็นเจ้ากรมอาลักษณ์จากพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว และได้มาอยู่ที่วัดเทพธิดารามในการอุปถัมภ์ของพระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นอัปสรสุดาเทพ ระหว่าง

นั้นสุนทรภู่แต่งนิทานเรื่อง **พระอภัยมณี** ถวายเดือนละ 1 เล่ม สมุดไทย และแต่งวรรณคดีเรื่อง **รำพันพิลาป** ในเวลาต่อมา จากนั้นไม่นานสุนทรภู่อีกถึงแก่กรรม สามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพประกอบ 59 แผนภาพช่วงบั้นปลายชีวิตของสุนทรภู่

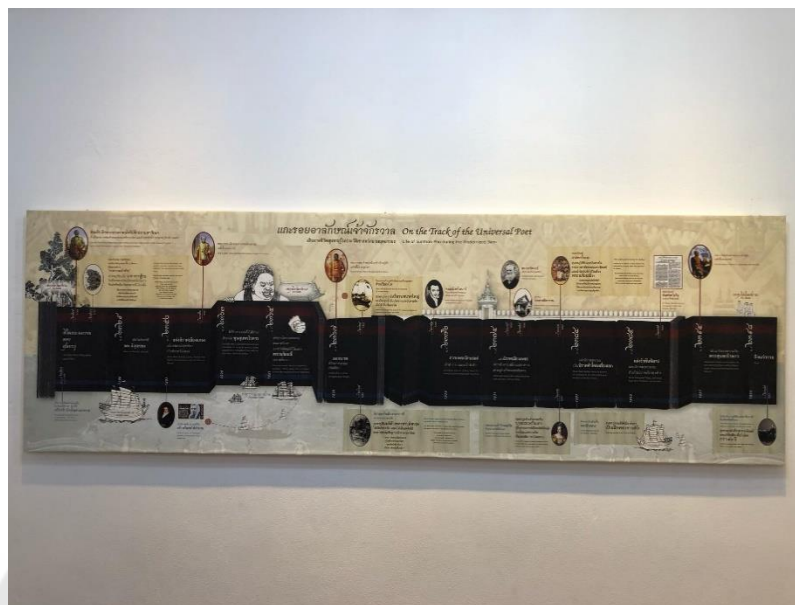
ที่มา : นครินทร์ แสงสวาท (2563)

พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่เล่าเรื่องชีวประวัติและเหตุการณ์สำคัญในชีวิตของสุนทรภู่ที่เกี่ยวข้องกับความสามารถของกวี สื่อสารในรูปแบบที่พิพิธภัณฑสถานกำหนดขึ้น โดยเล่าชีวประวัติในภาพรวมของสุนทรภู่และเหตุการณ์สำคัญในช่วงที่สุนทรภู่บวชและจำพรรษาที่วัดเทพธิดาราม ผ่านรูปแบบสื่อการเล่าเรื่องด้วยวีดิทัศน์ในส่วนจัดแสดงศาลามหากวีสามัญชน พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่จึงมีบทบาทสำคัญในฐานะแหล่งเรียนรู้ชีวประวัติและเหตุการณ์สำคัญในชีวิตของสุนทรภู่

1.2 แหล่งเรียนรู้ผลงานของสุนทรภู่

พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่มีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นแหล่งเรียนรู้ผลงานของสุนทรภู่ โดยจัดแสดงเนื้อหาเกี่ยวกับผลงานของสุนทรภู่ กำหนดให้ป้ายอธิบายเส้นทางชีวิตของสุนทรภู่มีเนื้อหาเล่าช่วงเวลาของการสร้างสรรค์ผลงานของสุนทรภู่ โดยกำหนดเส้นทางตามปีพุทธศักราช และการเปลี่ยนแปลงของแผ่นดินสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งได้รับแรงบันดาลใจต่าง ๆ จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยใช้การเปรียบเทียบเพื่ออธิบายให้เห็นแรงบันดาลใจสำคัญของสุนทรภู่ในจากเหตุการณ์ในระดับ

โลกที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่อง**พระอภัยมณี** เช่น สงครามเก้าทัพจากพม่ากับฉางสงครามเก้าทัพที่เมืองผลึก การขึ้นครองราชย์ของพระราชินีวิกตอเรียกับการขึ้นครองราชย์ของนางสุวรรณมาลี และเหตุการณ์การผ่าตัดครั้งแรกที่สยามกับเหตุการณ์ผ่าตัดของนางละเวงวิณฟ้า เป็นต้น

ภาพประกอบ 60 ป้ายเส้นทางชีวิตของสุนทรภู่

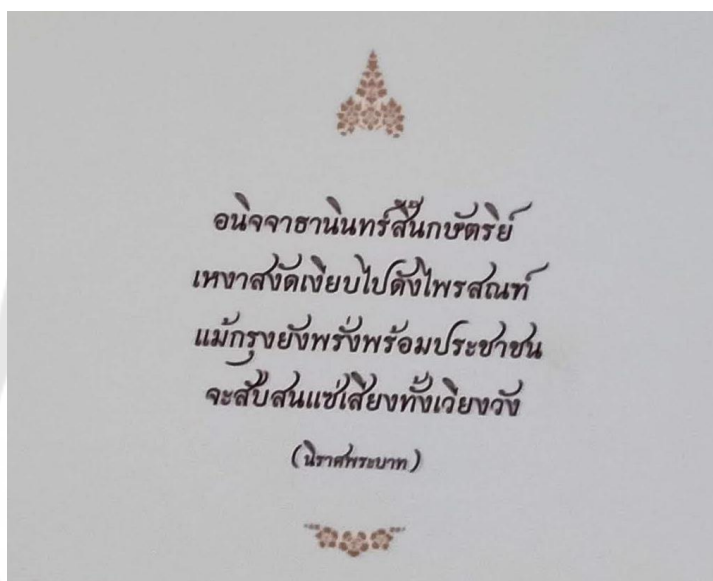
ที่มา : นครินทร์ แสงสว่าง (2563)

ผลงานของสุนทรภู่ที่ปรากฏในพิพิธภัณฑสถานทั้งหมด 11 เรื่อง ซึ่งผู้วิจัยจำแนกตามประเภทของวรรณคดี ได้แก่ วรรณคดีนิราศ วรรณคดีนิทาน วรรณคดีสุภาพษิต และกลอนเพลงยาว

1.2.1 วรรณคดีนิราศ

วรรณคดีนิราศในพิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่พบจำนวน 6 เรื่อง ดังนี้ **นิราศพระบาท** ปรากฏในวัดทัศนัยห้องมณีปัญญา ป้ายอธิบายแรงบันดาลใจของสุนทรภู่ด้านสังคม และป้ายอธิบายแรงบันดาลใจของสุนทรภู่ด้านประเพณีและวิถีชีวิต **นิราศภูเขาทอง** ปรากฏในวัดทัศนัยศาลามหากวีสามัญชน และวัดทัศนัยห้องมณีปัญญา **นิราศสุพรรณ** ปรากฏในเกมปริศนา คำประพันธ์จากผลงานของสุนทรภู่ห้องมณีปัญญา **รำพันพิลาป** ตัวบทและสื่อเสียงห้องสมุดไทย คำวรรณคดีเรื่อง**รำพันพิลาป** ภาพถ่าย AR สแกนในพิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่ ฉากและบรรยากาศในวัดเทพธิดาราม **นิราศพระประธม** ปรากฏในป้ายอธิบายแรงบันดาลใจด้านสังคม และป้ายอธิบายแรงบันดาลใจด้านเศรษฐกิจ **นิราศเมืองเพชร** ปรากฏในป้ายอธิบายแรงบันดาลใจด้านเศรษฐกิจห้องมณีปัญญา

1.2.1.1 **นิราศพระบาท** พิพิธภัณฑสถานสุทรภู่เรื่องเล่าโดย**นิราศพระบาท 2** รูปแบบ ได้แก่ บ้ายอธิบายแรงบันดาลใจของสุนทรภู่ด้านสังคม และวิถีทัศนห้อมถึปัญญญา บ้ายอธิบายแรงบันดาลใจของสุนทรภู่ด้านสังคม สะท้อนเรื่องราวและสภาพบ้านเมืองจากสถานที่นั้น ใน**นิราศพระบาท**สุนทรภู่พรรณนาว่าเมื่อสิ้นพระมหากษัตริย์ สภาพบ้านเมืองที่เคยเจริญรุ่งเรืองในอดีต มีประชาชนคล้บคลั่ง แต่ต้องเงียบเหงาเหมือนกับอยู่ในป่า

ภาพประกอบ 61 วิถีทัศนอธิบายนิราศพระบาท

ที่มา : พิพิธภัณฑสถานสุทรภู่ (2561)

นอกจากนี้**นิราศพระบาท**ที่ปรากฏในวิถีทัศนห้อมถึปัญญามีเนื้อหา กล่าวถึงการรู้จักคบคน ซึ่งต้องดูให้ดีและใช้ความระมัดระวัง เพราะอาจเป็นมิตรแท้หรือศัตรูใน ภายหลังได้ สุนทรภู่ใช้ความเปรียบกับการปีนต้นตาลว่าต้องระมัดระวัง เพราะหากพลาดพลั้งมาก็ จะเจ็บหรือเสียความรู้สึกต่อเรื่องนั้นเช่นเดียวกัน สุนทรภู่แนะนำการคบคนใน**นิราศพระบาท**ใน ลักษณะความเปรียบกับวิถีชีวิตใกล้ตัว ซึ่งมักเป็นเรื่องที่ชาวบ้าน หรือสังคมนั้น ๆ เข้าถึงได้ง่าย เพราะจะเข้าใจสิ่งที่ต้องการสื่อสารได้มากกว่าความเปรียบด้านอื่น โดยสะท้อนวิถีชีวิตของผู้คนที่มี อาชีพปีนต้นตาลเพื่อเก็บเกี่ยวผลผลิต

นิราศพระบาทที่ปรากฏในพิพิธภัณฑสถานสุทรภู่เป็นลักษณะของการ สร้างสรรค์ผลงานของสุนทรภู่ที่สอดแทรกเรื่องราวจากการเดินทาง และเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

ในชีวิต สะท้อนสภาพสังคม เหตุการณ์ และวิถีชีวิตของผู้คนในช่วงเวลานั้น พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสุพรรณบุรี ต้องการให้ผู้ชมเห็นถึงความสามารถของสุนทรภู่ที่นำเรื่องราวในชีวิตมาประกอบกับการแต่งคำประพันธ์ได้อย่างลงตัว และสามารถเรียนรู้ประวัติศาสตร์จากบทพรรณนาเมืองเก่า วิถีชีวิต และการประกอบอาชีพจากนิราศพระบาทในส่วนจัดแสดงได้

ภาพประกอบ 62 วิถีทัศน์อธิบายนิราศพระบาท

ที่มา : พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสุพรรณบุรี (2561)

1.2.1.2 **นิราศภูเขาทอง** พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสุพรรณบุรีปรากฏ**นิราศภูเขาทอง**เล่าเรื่องในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสุพรรณบุรีในวิถีทัศน์ห้องมณีปัญญา โดยใช้ภาพบรรยายประกอบการเล่าเรื่องในลักษณะของชุมชนริมแม่น้ำและยกบทประพันธ์เพื่อเป็นตัวอย่างของเนื้อหา เรื่องราวที่เกิดขึ้นจาก**นิราศภูเขาทอง**นี้สุนทรภู่ได้เดินทางไปนมัสการเจดีย์ภูเขาทอง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แล้วพบเจอกับโรงต้มเหล้าจึงพรรณนาเรื่องราวที่พบเห็นในลักษณะแสดงทัศนคติเรื่องการต้มเหล้าของสุนทรภู่ว่าเมื่อต้มเหล้าจนมีเมามาเป็นสิ่งที่น่าอาย สะท้อนวิถีชีวิตของผู้คนในสมัยนั้นว่านิยมดื่มเหล้าต้มกัน จึงมีโรงเหล้ามากมายตามสถานที่ต่าง ๆ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสุพรรณบุรีนำ**นิราศภูเขาทอง**มาสอดแทรกในสื่อการเล่าเรื่องเพื่อแสดงให้เห็นทัศนคติของสุนทรภู่ที่มีต่อการดื่มสุรา และไหวพริบการนำเรื่องราวที่ตนได้สัมผัสมาประกอบเข้ากับการแต่งคำประพันธ์ในผลงานของตน ผู้ชมสามารถเรียนรู้ภาพสะท้อนของ**นิราศภูเขาทอง**ที่ปรากฏในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสุพรรณบุรี โดยเป็นลักษณะของวิถีชีวิตของคนไทยในอดีตที่นิยมดื่มเหล้าต้ม เพราะในสมัยนั้นเหล้าจากต่างประเทศอาจยังไม่ได้ได้รับความนิยม หรือมีราคาสูง การต้มเหล้าแบบชาวบ้านจึงเป็นภูมิปัญญาอย่างหนึ่งในสังคมไทย

ภาพประกอบ 63 วิถีทัศน์อธิบายนิราศภูเขาทอง

ที่มา : พิพิธภัณฑสถานสุทรภู่ (2561)

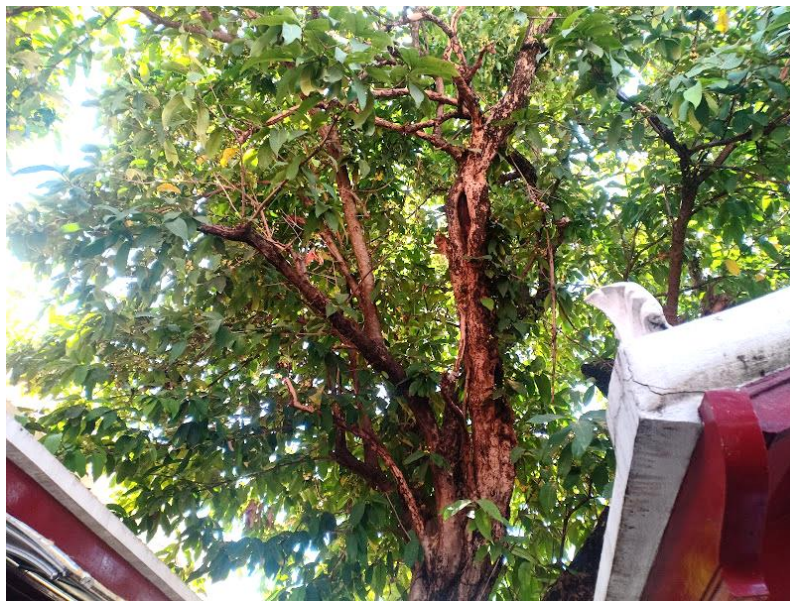
1.2.1.3 **นิราศสุพรรณ** พิพิธภัณฑสถานสุทรภู่ปรากฏ**นิราศสุพรรณ**มาสร้างเป็นเกมปริศนาคำประพันธ์ห้องมณีปัญญา ปรากฏ**นิราศสุพรรณ**จำนวน 2 บท เพื่อเล่าเรื่องที่สุทรภู่โดนสบประมาทว่าแต่งได้เฉพาะกลอนเพลงยาว แต่ไม่สามารถแต่งคำประพันธ์ชนิดอื่นได้ ทำให้สุทรภู่แต่ง**นิราศสุพรรณ**ขึ้นเพื่อต้องการลบคำสบประมาทนั้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าสุทรภู่มีความสามารถของสุทรภู่ด้านการแต่งวรรณคดีประเภทโคลง ที่คนทั่วไปรู้จักนอกจากการแต่งกลอน ผู้ชมสามารถเรียนรู้ลักษณะคำประพันธ์จากปริศนาคำประพันธ์นี้ได้ เนื่องจากต้องมีความรู้ด้านคำประพันธ์ก่อนถึงสามารถเข้าใจการวางวรรคของเกณปัญหาได้อย่างถูกต้อง นอกจากนี้**นิราศสุพรรณ**ที่ปรากฏในพิพิธภัณฑสถานสุทรภู่จัดแสดงในลักษณะของ “กลบท” ซึ่งเป็นความหลากหลายของคำประพันธ์ ทำให้ผู้ชมได้รับความรู้ด้านลักษณะคำประพันธ์ และความสามารถด้านอื่นของสุทรภู่จากส่วนจัดแสดงนี้

ภาพประกอบ 64 เกมปริศนาคำประพันธ์จากนิราศสุพรรณ

ที่มา : นครินทร์ แสงสวาท (2563)

1.2.1.4 **รำพันพิลาป** พิพิธภัณฑสถานสุพรรณภูมิปรากฏวรรณคดีเรื่องรำพันพิลาป แสดงถึงความสำคัญของสุนทรภู่ วรรณคดี และวัดเทพธิดาราม **รำพันพิลาป**ปรากฏในพิพิธภัณฑสถานสุพรรณภูมิทั้งหมด 5 จุด ดังนี้ **ศาลาหากวิสามานยน** แสดงถึงเรื่องราวและเหตุการณ์ในอดีตระหว่างสุนทรภู่กับกรมหมื่นอัปสรสุดาเทพ **สิ่งสำคัญในวัดเทพธิดาราม** บอกเล่าการจำพรรษาที่วัดเทพธิดารามของสุนทรภู่ซึ่งถ่ายทอดผ่าน **รำพันพิลาป** ถึงสิ่งสำคัญ ภูมิทัศน์ และสภาพแวดล้อมในวัดเทพธิดาราม **สมุดไทยตำรำพันพิลาป** เป็นตัวบทวรรณคดีค้นพบที่วัดเทพธิดารามใช้เป็นหลักฐานการสร้างสรรค์วรรณคดีเรื่องนี้ที่วัดเทพธิดาราม **ภาพถ่าย AR สแกน** เป็นสิ่งสะท้อนจากรำพันพิลาปที่ได้จากการพรรณนาขอบบริเวณวัด แล้วพิพิธภัณฑสถานสุพรรณภูมิต้องการนำเสนอสิ่งสำคัญนี้ จึงสร้างเป็นภาพถ่าย AR สแกน **สิ่งแวดล้อมบริเวณพิพิธภัณฑสถาน** ได้รับอิทธิพลจากรำพันพิลาป เนื่องจากสุนทรภู่พรรณนาสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เช่น พรรณไม้ อาคาร และกุฏิพระสงฆ์ เป็นต้น

ภาพประกอบ 65 ต้นชมพูบริเวณพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่

ที่มา : นครินทร์ แสงสว่าง (2563)

วรรณคดีเรื่อง **รำพันพิลาป** ที่ปรากฏในพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่แสดงเรื่องราวเหตุการณ์ บุคคล และสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในอดีต การนำวรรณคดีเรื่องนี้มาสร้างสื่อการเล่าเรื่องจึงให้ความรู้จากสถานที่จริง มีผลต่อการเล่าเรื่องทำให้ผู้ชมสามารถเรียนรู้เรื่องราวช่วงเวลาที่ยุทธภู่บวชและจำพรรษาที่วัดเทพธิดารามได้ และสามารถดูหลักฐานการปรากฏในวรรณคดีด้วยเช่นเดียวกัน ดังนั้น การเรียนรู้ช่วงเวลาในอดีตของสุนทรภู่ที่วัดเทพธิดารามจาก **รำพันพิลาป** จึงเป็นการเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างสุนทรภู่กับวัดเทพธิดารามซึ่งเป็นข้อมูลจากวรรณคดีเชื่อมโยงกับสถานที่จริง

1.2.1.5 **นิราศพระประธม** พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ปรากฏ **นิราศพระประธม** เล่าเรื่องในป้ายแสดงแรงบันดาลใจด้านเศรษฐกิจของสุนทรภู่ โดยแสดงให้เห็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานด้านเศรษฐกิจที่กล่าวถึงเรื่องราวการค้าขายของคนไทยเชื้อสายจีนในสมัยนั้น ทำอาชีพต้มเหล้าเพื่อประกอบการค้า แสดงให้เห็นว่าคนไทยเชื้อสายจีนเป็นคนขยันทำมาหากินจนร่ำรวยและกลายเป็นกลุ่มบุคคลที่มีอำนาจทางการค้าในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ผู้ชมสามารถเรียนรู้การประกอบอาชีพ และสภาพเศรษฐกิจในช่วงรัตนโกสินทร์จากนิราศพระบาทที่จัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์ ดังในพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่อธิบายว่า

“ช่วงต้นรัตนโกสินทร์ถือเป็นยุคที่การค้าสำเภากับจีนเจริญถึงขีดสุด โดยมีพระมหากษัตริย์ขุนนางและคนจีนเป็นกลุ่มคนสำคัญที่กุมอำนาจทางการค้า ชาวจีนกลายเป็นชนชั้นใหม่ในระบบศักดินาของไทยเพราะสามารถเข้ามาสร้างกิจการและการค้าเงินมั่งคั่งและเอื้อประโยชน์ให้แก่ชนชั้นนำ โดยการเสียภาษี อีกทั้งยังช่วยเหลือขุนนางเก็บภาษีอีกด้วย อาจกล่าวได้ว่าทรัพย์จีนกลายเป็น ปัจจัยหลักชนิดใหม่ที่กำหนดฐานะและสิทธิของคนในสังคม”

(พิพิธภัณฑสถานฯ, 2560)

นอกจากนี้ยังปรากฏในป้ายแสดงแรงบันดาลใจด้านสังคมของสุนทรภู่ โดยยกตัวอย่างที่กล่าวถึงความเชื่อของชาวบ้านที่นิยมไหว้ผีและสร้างศาลเพื่อเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจตลอดจนการทำพิธีบวงสรวงศาลที่สร้างขึ้น สุนทรภู่แสดงทัศนคติว่าการไหว้ผีของคนในชนบทเป็นสิ่งที่ยังคงมีอยู่ ไม่น่าเชื่อถือ อาจเป็นเพราะห่วงไกลจาก “เจ้า” หรือ “พระมหากษัตริย์” จึงเลือกไหว้ผีตามความเชื่อของชาวบ้านและเป็นสิ่งใกล้ตัวมากที่สุด ซึ่งต่างจากคนบางกอกในสมัยนั้นที่ไม่นิยมนับถือผีและศรัทธาในสถาบันกษัตริย์มากกว่า

นิราศพระปฐมให้ความรู้และแง่คิดแก่ผู้ชมว่า ในสมัยรัตนโกสินทร์ ตอนต้นคนไทยเชื้อสายจีนมีบทบาทในระบบเศรษฐกิจของไทย เนื่องจากมีรายได้จากการค้าขายจนร่ำรวยและกลายเป็นผู้มีอำนาจต่อระบบเศรษฐกิจของไทยได้ นอกจากนี้ผู้ชมยังได้รู้ว่าสุนทรภู่เป็นคนไม่นับถือผีหรือคนทรงเจ้า และรักและศรัทธาในสถาบันกษัตริย์มาก ซึ่งอาจเป็นเพราะชีวิตของสุนทรภู่อยู่กับชิดกับสถาบันกษัตริย์มานาน ดังในพิพิธภัณฑสถานฯอธิบายว่า

“ความทุกข์และความสุขของสุนทรภู่นั้น ขึ้นอยู่กับเจ้านายเป็นสำคัญ ยามใดได้พึ่งเจ้านายก็จะเป็นสุขแต่หากช่วงไหนขาดที่พึ่ง สุนทรภู่อก็จะขมขื่น ว้าเหว และแสดงการตัดพ้อชะตาชีวิตในผลงาน เช่น นิราศภูเขาทอง รำพันพิราบ และเพลงยาวถวายโอวาท สะท้อนให้เห็นความสำคัญของเจ้านายและขุนนาง ซึ่งเป็นทัศนคติร่วมกันของคนในเมืองหลวงที่ได้ใกล้ชิดเจ้านายดังที่สุนทรภู่แสดงทัศนคติเมื่อพบศาลเจ้าและคนทรงว่าเป็นเรื่องงมงายต่างจากคนในเมืองกรุงที่ไม่นับถือผีแต่นับถือเจ้านายเพราะให้คุณให้โทษได้”

(พิพิธภัณฑสถานฯ, 2560)

1.2.1.6 **นิราศเมืองเพชร** พิพิธภัณฑสถานฯสุนทรภู่ปรากฏ**นิราศเมืองเพชร**ในป้ายแสดงแรงบันดาลใจด้านเศรษฐกิจของสุนทรภู่ โดยกล่าวถึงเศรษฐกิจการค้าขายของ

ชาวประมง เมื่อสุนทรภู่เห็นการค้าขายที่คับคั่ง มีสัตว์น้ำน้อยใหญ่มากมาย เช่น ปลากระเบน ปลากระบอก ปลาหู ปู และหอย ให้เลือกซื้อหามากมาย โดยใช้คำว่า “*โกยกระบุง*” บ่งบอกว่ามีมากจนล้นกระบุงจึงต้องใช้มือโกยเพื่อไม่ให้ล้นออกมา สุนทรภู่นำสิ่งที่พบเห็นมาสอดแทรกใน **นิราศเมืองเพชร** ซึ่งบรรยายสิ่งที่ชาวบ้านและชาวประมงนำมาค้าขายแสดงให้เห็นความอุดมสมบูรณ์ ความเจริญของเศรษฐกิจ และความมั่งคั่งของชาวบ้าน ดังในพิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่ว่า

“ถึงแม่กลองสองฝั่งเขาตั้งบ้าน	นำสำราญเรือนเรือดูเหลือหลาย
บ้างย่างปลาเคียงเรียงเรียงราย	ดูนวยวงไขว่กันใหญ่หน่อย
ขายสำเร็จเปิดไถ่ทั้งไซ่พอก	กระเบนกระบอกปลาหูทั้งปูหอย
ลูกค้ารับนับกันเป็นพันร้อย	ปลาเล็กน้อยขมงไกรยโกยกระบุง
นางแม่ค้าปลาเค็มก็เต็มสวาย	กำไรรวมประจบจนครบถุง
บ้างเหน็บท้องป่องปุ้ยตุ้ยตุย	ต่างบำรุงรูปร่างสำอางตา”

(พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่ว่า, 2560)

ภาพประกอบ 66 บ้ายแรงบันดาลใจของสุนทรภู่ว่าในนิราศเมืองเพชร

ที่มา : นครินทร์ แสงสว่าง (2563)

พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่ว่าแสดงให้วรรณคดีนิราศทั้ง 6 เรื่อง ได้แก่ **นิราศพระบาท** **นิราศภูเขาทอง** **นิราศสุพรรณ** **รำพันพิลาป** **นิราศพระประธม** และ **นิราศเมืองเพชร** เพื่อ

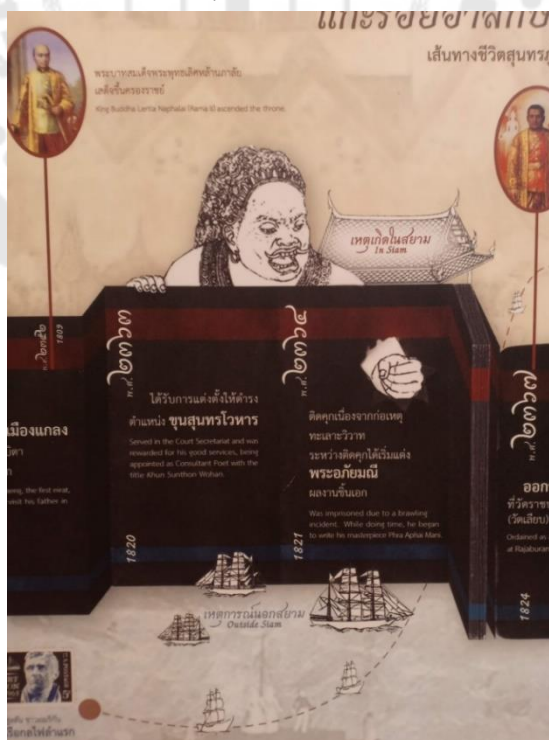
แสดงโลกทัศน์และปัญญาของสุนทรภู่ โดยเป็นทัศนคติต่อเรื่องราวที่พบเห็นจากการเดินทางแล้ว แสดงผ่านผลงานของตน เรื่องราวและเหตุการณ์ในนิราศจะสะท้อนประเพณี วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ และวัฒนธรรมจากผู้คนในสถานที่นั้น ๆ ผู้ชมสามารถเรียนรู้โลกทัศน์ของสุนทรภู่ที่สะท้อนจากผลงานดังกล่าวผ่านสื่อการเล่าเรื่องภายในพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ ตลอดจนเรื่องราวในอดีตที่สอดแทรกในผลงานต่าง ๆ ของสุนทรภู่ ซึ่งบ่งบอกสภาพความเป็นอยู่และสังคมในสมัยนั้นได้ดี

ผู้ชมพิพิธภัณฑ์ได้รับความรู้ด้านสังคมจากงานประเพณีนิราศ ซึ่งแสดงวิถีชีวิต ความคิดของสุนทรภู่จากการเดินทางพบเห็นเรื่องต่าง ๆ ในผลงานของสุนทรภู่

1.2.2 วรรณคดีนิทาน

วรรณคดีนิทานปรากฏในพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ทั้งหมด 3 เรื่อง ได้แก่ นิทานโคบุตร นิทานพระอภัยมณี และนิทานกาพย์พระไชยสุริยา

1.2.2.1 นิทานพระอภัยมณี พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ใช้วรรณคดีเรื่องนี้เพื่อถ่ายทอดแรงบันดาลใจต่าง ๆ ของสุนทรภู่อันเป็นที่มาของเนื้อเรื่อง และชี้ให้เห็นความสามารถของสุนทรภู่ โดยนำเหตุการณ์ต่าง ๆ ในวรรณคดีเรื่อง **พระอภัยมณี** เป็นเหตุการณ์ที่สุนทรภู่ได้รับแรงบันดาลใจจากเหตุการณ์โลก ได้แก่ เหตุการณ์สงคราม 9 ทศในปี พ.ศ. 2328 เหตุการณ์โรเบิร์ต ฟุตันสร้างเรือกลไฟลำแรกของโลก และเหตุการณ์หมอบลัดเลย์ฝ่าตัดครั้งแรกในสยาม

ภาพประกอบ 67 ป้ายเส้นทางชีวิตของสุนทรภู่

ที่มา : นครินทร์ แสงสว่าง (2563)

เหตุการณ์สงครามเก้าทัพในปี พ.ศ. 2328 พม่ายกทัพตีเมืองกลางในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก มหาราช (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2559, เว็บไซต์) สุนทรภู่ได้แรงบันดาลใจจากเหตุการณ์สงครามเก้าทัพในครั้งนั้น จึงนำมาสร้างเป็นสงคราม 9 ทัพใน **พระอภัยมณี** ซึ่งเป็นตอนศึกเก้าทัพตีเมืองผลึก โดยกำหนดให้ฝั่งลังกายกกำลังพลเข้าตีเมืองผลึกหลายเมือง

เหตุการณ์โรเบิร์ต ฟุตันสร้างเรือกลไฟลำแรกของโลก สุนทรภู่ได้รับแรงบันดาลใจจากการสร้างเรือกลไฟของโรเบิร์ต ฟุตันมาสร้างองค์ประกอบในวรรณคดีเรื่อง **พระอภัยมณี** โดยเรือรบของโจรสลัดที่มีลักษณะเป็นเรือกลไฟขนาดใหญ่

เหตุการณ์หมอบลัดเลย์ผ่าตัดครั้งแรกในสยาม สุนทรภู่ นำเหตุการณ์การผ่าตัดของหมอบลัดเลย์มาสอดแทรกในพระอภัยมณี ซึ่งเป็นตอนนางละเวงโดนยิงด้วยเกาทัณฑ์ และใช้วิธีการรักษาด้วยการผ่าตัด

พอล สุกใส (2564, เว็บไซต์) กล่าวว่า **พระอภัยมณี** เป็นตัวแทนโลกทัศน์ของสุนทรภู่ที่มีต่อชาวต่างชาติในแง่บวก เพราะสุนทรภู่มองเห็นประโยชน์จากชาวต่างชาติที่เข้ามาในสยามประเทศมากกว่าผลเสีย กล่าวคือ ชาวต่างชาติจะนำวิทยาการสมัยใหม่ ความรู้ใหม่เข้ามาพัฒนาประเทศให้เจริญยิ่งขึ้น

พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่เปรียบเทียบเส้นทางในป้ายเส้นทางชีวิตและผลงานของสุนทรภู่ห้องแรงบันดาลใจไม่รู้จัก เพื่อให้ผู้ชมเห็นที่มาของเหตุการณ์ในเรื่องพระอภัยมณี ซึ่งสุนทรภู่ นำเรื่องราวดังกล่าวมาจากเหตุการณ์โลก กล่าวได้ว่าวรรณคดีเรื่องพระอภัยมณีมีตัวละคร ฉาก และองค์ประกอบอื่น ๆ จากเหตุการณ์สำคัญของโลก ซึ่งสอดแทรกในเรื่องราวต่าง ๆ ภายในวรรณคดี นอกจากผู้ชมจะได้รู้เกี่ยวกับที่มาของแรงบันดาลใจของสุนทรภู่แล้ว ยังสามารถรู้เหตุการณ์สำคัญของโลกด้วย

1.2.2.2 **นิทานโคบุตร** พิพิธภัณฑสถานเล่าเรื่องวรรณคดีเรื่อง **โคบุตร** เพียงว่าเป็นผลงานของสุนทรภู่เรื่องแรกเท่านั้น ซึ่งปรากฏในวิดิทัศน์ศาลาหมากวิสาหมัญชน เพื่อชี้ให้เห็นความสามารถของสุนทรภู่ที่สร้างสรรค์ผลงานรูปแบบใหม่ในสมัยนั้น ความว่า “แต่งบทประพันธ์เรื่องแรก คือ **โคบุตร**” ซึ่งเป็นการแต่งนิทานด้วยกลอนสุภาพที่ไม่เคยมีใครทำมาก่อน” ผู้ชมสามารถเรียนรู้วรรณคดีเรื่องแรกของสุนทรภู่ที่เป็นรูปแบบใหม่ของการประพันธ์

1.2.2.3 **นิทานพระไชยสุริยา** พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่ปรากฏวรรณคดีเรื่อง **กาพย์พระไชยสุริยา** มาสร้างเป็นเกมเรียงวรรคคำประพันธ์ในห้องมณีปัญญา เพื่อชี้ให้เห็น

ความสามารถของสุนทรภู่ และชี้ให้เห็นการนำเนื้อหาของภาษาไทยมาสร้างเป็นเรื่องราว เพื่อประกอบความเข้าใจ **ภาพย์พระไชยสุริยา**ของสุนทรภู่ประพันธ์ด้วยภาพย์ 3 ชนิด ได้แก่ ภาพย์ยานี 11 ภาพย์ฉับ 16 และภาพย์สุรางคนางค์ 28 ซึ่งเป็นแบบเรียนมาตราตัวสะกดของภาษาไทย ดังนั้น ผู้ชมสามารถเรียนรู้ชนิดของคำประพันธ์ประเภทภาพย์ และมาตราตัวสะกดจากวรรณคดีเรื่องนี้ที่จัดแสดงในเกมปริศนาคำประพันธ์ห้องมณีปัญญา

ผู้ชมได้รับความรู้ด้านเหตุการณ์สำคัญของไทยและของโลกจากวรรณคดีนิราศ รวมทั้งทัศนคติของสุนทรภู่ต่อชาวต่างประเทศ ตลอดจนการเรียนรู้ลักษณะคำประพันธ์จากส่วนจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่

1.2.3 วรรณคดีสุภาษิต

วรรณคดีประเภทสุภาษิตของสุนทรภู่ที่ปรากฏในพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่มีเพียง **สวัสดิรักษา** พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ปรากฏวรรณคดีเรื่อง **สวัสดิรักษา**เล่าเรื่องในสื่อด้วยป้ายแสดงความรู้และการแปรรูปวรรณคดี ห้องแรงบันดาลใจไม่รู้จบ โดยแสดงให้เห็นความสามารถของสุนทรภูู่กับการนำความเชื่อของคนไทยในอดีตเรื่อง “ศรี” มาสอดแทรกในเนื้อหาของวรรณคดีสะท้อนวิถีชีวิตของคนไทยในอดีตที่อยู่กับความเชื่อในการดำรงชีวิต

สวัสดิรักษาที่ปรากฏในพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่เป็นสิ่งสะท้อนเรื่องราวของความเชื่อและวิถีชีวิตของคนไทยในอดีต ผู้ชมจึงได้รับความรู้ด้านความเชื่อเรื่อง “ศรี” การแต่งกายจากวรรณคดี โดยเป็นเรื่องราวที่น่าสิ่งดีเข้ามาในชีวิตตามความเชื่อของคนไทย

1.2.4 วรรณคดีกลอนเพลงยาว

วรรณคดีประเภทกลอนเพลงยาวปรากฏในเกมปริศนาคำประพันธ์ห้องมณีปัญญาเพื่อเล่าคำกล่าวของสุนทรภู่ที่ว่า สุนทรภู่มีอาชีพเป็นอาลักษณ์ ถึงตายไปก็หวังว่าผลงานของตนจะมีชื่อเสียงเลื่องลือไปยังเมืองต่าง ๆ พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ก็จัดแสดงเรื่องราวของความเป็นอมตะของสุนทรภู่ จึงสามารถเข้าใจจากผลงานที่โด่งดังและชื่อเสียงต่าง ๆ ของสุนทรภู่เป็นหลักฐานยืนยันคำพูดที่สุนทรภู่กล่าวไว้ใน **เพลงยาวถวายโอวาท**ได้ดี ผู้ชมสามารถเข้าใจได้ถึงความเป็นอมตะของผลงานและชื่อเสียงตามความคาดหวังของสุนทรภู่ ดังในพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ว่า

“อย่างหม่อมฉันอันที่ดีและชั่ว

ถึงลับตัวก็แต่ชื่อเขาลือฉาว

เป็นอาลักษณ์นักเลงทำเพลงยาว

เขมรลาวลือเลื่องถึงเมืองนคร”

(พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่, 2560)

1.3 แหล่งเรียนรู้สิ่งสำคัญภายในวัดเทพธิดารามและบุคคลสำคัญที่สัมพันธ์กับ สุนทรภู่

พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่เป็นแหล่งรวบรวมและเก็บรักษาวัตถุสิ่งของที่เกี่ยวข้องกับช่วงชีวิตหนึ่งของสุนทรภู่ เพื่อเป็นหลักฐานประกอบการเล่าเรื่องสุนทรภู่ภายในพิพิธภัณฑ์ ผู้ชมจะได้รับรู้ข้อมูลเป็นรูปธรรม ได้แก่ ประวัติสุนทรภู่ในภาพรวม ซึ่งเชื่อมโยงเรื่องราวในชีวิตของสุนทรภู่กับบุคคลสำคัญที่เกี่ยวข้อง และประวัติสุนทรภู่ที่สัมพันธ์กับวัดเทพธิดาราม รวบรวมปี พ.ศ. 2382 – 2385 สุนทรภู่เคยบวชและจำพรรษาที่วัดแห่งนี้ ดังที่ พ.ณ.ประมวญมารค (2553, น. 32) กล่าวว่า เข้าใจว่าไปอยู่วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามก่อน แล้วจึงไปอยู่วัดเทพธิดารามในภายหลัง รวบรวมปี พ.ศ. 2382 – 2385 เพราะเวลานั้นวัดเทพธิดารามยังไม่ได้สร้าง

สุทธิพันธ์ ชุนทรานนท์ (2547, น. 99–103) กล่าวว่า สุนทรภู่ย้ายจากวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามมาจำพรรษาที่วัดเทพธิดารามได้รับการอุปถัมภ์จากองค์หญิงวิลาส หรือ กรมหมื่นอัปสรสุดาเทพ เมื่อ พ.ศ. 2382 เนื่องจากพระองค์ทรงโปรดอ่านผลงานของสุนทรภู่ เรื่อง **พระอภัยมณี** จึงนิมนต์สุนทรภู่ให้มาอาศัยอยู่ที่วัดเทพธิดาราม

ผู้วิจัยแบ่งบทบาทด้านแหล่งเรียนรู้สิ่งสำคัญภายในวัดเทพธิดารามและบุคคลสำคัญที่สัมพันธ์กับสุนทรภู่ออกเป็น 2 ประการ ได้แก่ สิ่งสำคัญภายในวัดเทพธิดารามที่สัมพันธ์กับสุนทรภู่ และบุคคลสำคัญที่สัมพันธ์กับสุนทรภู่

1.3.1 สิ่งสำคัญภายในวัดเทพธิดารามกับสุนทรภู่

สุนทรภู่บวชที่วัดเทพธิดารามจึงปรากฏหลักฐานของการจำพรรษาที่วัดแห่งนี้ เช่น กุฎี เตี้ยง ตาลปัตร ข้าวของเครื่องใช้ อายุ 170 กว่าปี และมีเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้น แหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งสำคัญภายในวัดเทพธิดารามที่สัมพันธ์กับสุนทรภู่ ท่านเจ้าคุณวิสุทธิวรารักษ์ (การสื่อสารส่วนบุคคล, 25 กุมภาพันธ์ 2563) กล่าวว่า วัดเทพธิดารามเป็นสถานที่สำคัญในชีวิตของสุนทรภู่ที่ยังคงมีร่องรอยหลงเหลืออยู่มากที่สุด โดยเป็นวัดที่สุนทรภู่บวชในช่วงเกือบจะบั้นปลายชีวิตเมื่ออายุได้ 54 ปี และจำพรรษาอยู่ถึง 3 ปี ที่นี้ยังคงมีกุฎีสุนทรภู่ที่ยังเก็บรักษาเครื่องอัฐบริขารของสุนทรภู่เมื่อยังบวชเป็นพระภิกษุสงฆ์ สุนทรภู่ใช้เวลาตอนที่อยู่ที่นี้ประพันธ์ **พระอภัยมณี** ถวายพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นอัปสรสุดาเทพเดือนละ 1 เล่มสมุดไทยดำ นอกจากนี้ สุนทรภู่ได้แต่งวรรณคดีเรื่อง **รำพันพิลาป** ขึ้น พรรณนาถึงบุชชณีสถานและความงดงามของสถาปัตยกรรมของวัดเทพธิดารามไว้ในวรรณคดีเรื่องนี้ ได้แก่ พระพุทธเทววิลาส หน้าบันพระอุโบสถ และเจดีย์สี่ทิศรอบพระอุโบสถ

ภาพประกอบ 68 ประตูทางเข้าวัดเทพธิดารามวรวิหาร

ที่มา : นครินทร์ แสงสวาท (2563)

สิ่งสำคัญ 3 อย่าง ได้แก่ พระพุทธเทววิลาส หน้าบันพระอุโบสถ และเจดีย์สี่ทิศรอบพระอุโบสถ นอกจากจะบอกเล่าเรื่องราวและเหตุการณ์เมื่อครั้งสุนทรภู่จำพรรษาที่วัดเทพธิดารามแล้ว ยังเป็นสิ่งสะท้อนความงดงามและความเชื่อของสถาปัตยกรรมในสมัยรัชกาลที่ 3 ซึ่งได้รับอิทธิพลของศิลปะจีน อชิรัชฎ์ ไชยพจน์พานิช (2547, น. 1) กล่าวว่า ศิลปะจีนมีบทบาทเด่นชัดมากที่สุดในสมัยรัชกาลที่ 3 โดยพระองค์ให้ความสำคัญกับศิลปะจีนอย่างมากซึ่งมีผลต่อความนิยมของผู้คนในขณะนั้นด้วย ดังจะเห็นได้จากการสร้างหรือบูรณะวัดท่านก็โปรดให้นำศิลปะจีนเข้ามาตกแต่งด้วย อาคารพระอุโบสถก่อด้วยอิฐทั้งหลัง เสาพาไล และหน้าบันที่ตกแต่งด้วยกระเบื้องเคลือบแบบจีน

ผู้ชมพิพิธภัณฑ์สามารถเรียนรู้วัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมในสมัยรัชกาลที่ 3 ซึ่งได้รับอิทธิพลจากจีนดังที่กล่าวข้างต้น ได้จากการเล่าเรื่องในพิพิธภัณฑ์ซึ่งจัดแสดงในรูปแบบภาพถ่าย AR สแกนสิ่งสำคัญในวัดเทพธิดารามห้องสมุดไทยดำรำพันพิลาป และสามารถชมจากสถานที่จริงภายในวัดเทพธิดารามได้

1.3.2 แหล่งเรียนรู้บุคคลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับสุนทรภู่

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นอัปสรสุดาเทพปราภวในการเล่าเรื่องของพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ในรูปแบบของภาพถ่าย AR สแกนกรมหมื่นอัปสรสุดาเทพมานมัสการสุนทรภู่ที่วัดเทพธิดาราม พระองค์ทรงเป็นพระราชธิดาลำดับที่ 3 ในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าจอมมารดาบาง เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2354 แรกประสูติมีพระนามว่า “พระองค์

เจ้าหญิงวิลาส” หลังจากทีพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จเถลิงถวัลย์ราชสมบัติ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมสถาปนาพระองค์เจ้าหญิงวิลาส เป็นกรมหมื่นอัปสรสุดาเทพ เมื่อ พ.ศ. 2381 (สุทธิพันธ์ ชุนทรานนท์, 2547, น. 99-103)

กรมหมื่นอัปสรสุดาเทพทรงรับอุปถัมภ์สุนทรภู่ เนื่องจากทรงพอพระทัยวรรณคดีเรื่อง**พระอภัยมณี**ของสุนทรภู่ ทรงนิมนต์สุนทรภู่ให้มาจำพรรษาที่วัดเทพธิดารามวรวิหาร ขณะนั้นสุนทรภู่แต่งเรื่อง**พระอภัยมณี**ได้ 49 เล่มสมุดไทย ใกล้จะจบแล้ว กรมหมื่นอัปสรสุดาเทพ ทรงรับสั่งให้แต่งต่อถวายเดือนละเล่มสมุดไทย สุนทรภู่จึงแต่งต่ออีก 45 เล่มสมุดไทย รวมเป็น 94 เล่มสมุดไทย (คันสนีย์ วีระศิลป์ชัย, 2533, น. 87)

นอกจากนี้ระหว่างที่สุนทรภู่อยู่ในพระอุปถัมภ์ของกรมหมื่นอัปสรสุดาเทพ สุนทรภู่ได้แต่งหนังสืออีกหลายเรื่อง เช่น **กาพย์พระไชยสุริยา โคลงนิราศเมืองสุพรรณ นิทานเรื่องสิงห์ไกรภพ และรำพันพิลาป** เป็นเรื่องที่สุนทรภู่แต่งเมื่อสุนทรภู่จำพรรษาที่วัดเทพธิดาราม เนื้อหากล่าวถึงความฝันของสุนทรภู่ที่กำลังว่ายน้ำในท้องทะเล แล้วมี “นารีรู้น” ช่วยพาสุนทรภู่มาอยู่ที่วัดแห่งหนึ่ง ได้พบนางฟ้าหลายองค์ นางฟ้าที่สวยงามที่สุดทรงมงกุฎ พระธิดาได้นิมนต์สุนทรภู่ให้ไปอยู่ยังสวรรค์ หลังจากนั้นนางฟ้าเหล่านั้นก็เหาะลอยหายไป ทำให้พระภู่เศร้าใจที่ไม่อาจติดตามนางไปได้ (สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ, 2561, น. 45) ว่า “คำว่า “นารี” น่าจะหมายถึง**กรมหมื่นอัปสรสุดาเทพ**” เมื่อสุนทรภู่บวชพระองค์ทรงนิมนต์สุนทรภู่ให้มาจำพรรษาที่วัดเทพธิดาราม และให้แต่งวรรณคดีเรื่อง**พระอภัยมณี**ถวาย

ภาพประกอบ 69 พระบรมฉายาลักษณ์กรมหมื่นอัปสรสุดาเทพ

ที่มา : นครินทร์ แสงสว่าง (2563)

รำพันพิลาป จึงเป็นวรรณคดีที่เชื่อมโยงถึงบุคคลที่เกี่ยวข้องคือ กรมหมื่นอัปสรสุดาเทพที่อุปถัมภ์สุนทรภู่ในช่วงเวลานั้น กรมหมื่นอัปสรสุดาเทพพระเจ้าลูกเธอในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงสร้างวัดเทพธิดานาม เริ่มมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2379 และคงจะสร้างเสร็จในปี พ.ศ. 2382 เพราะพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินผูกพัทธสีมาในปีนั้น ขณะนั้นกรมหมื่นอัปสรสุดาเทพ มีพระชนมายุ 28 พรรษา คงจะได้โปรดให้นิมนต์สุนทรภู่ ซึ่งยังอยู่ในสมณเพศมาจำพรรษาในวัดเทพธิดา ตั้งแต่ในปีเริ่มแรก มีพระภิกษุสงฆ์อยู่จำพรรษาในปีผูกพัทธสีมา

ผู้ชมได้เรียนรู้ว่าพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นอัปสรสุดาเทพเป็นผู้อุปถัมภ์สุนทรภู่ในยามตกยาก โดยนิมนต์สุนทรภู่ให้มาจำพรรษาที่วัดเทพธิดารามราวปี พ.ศ. 2382 - พ.ศ. 2385 ซึ่งช่วงที่สุนทรภู่อาศัยที่วัดนี้ได้แต่งพระอภัยมณีถวายกรมหมื่นอัปสรสุดาเทพเดือนละ 1 เล่มสมุดไทย และแต่งรำพันพิลาปขึ้น ซึ่งสะท้อนเรื่องราวที่เกิดขึ้นเล่าเรื่องภาพถ่าย AR สแกน เพื่อจำลองแสดงความสัมพันธ์ของสุนทรภู่และกรมหมื่นอัปสรสุดาเทพ ที่สะท้อนเรื่องราวที่เกิดขึ้นที่วัดเทพธิดาราม

1.4 สังคม เศรษฐกิจ และวิทยาการในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

ผลงานของสุนทรภู่ที่นำเสนอในพิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่สะท้อนสภาพสังคม เศรษฐกิจ และวิทยาการสมัยใหม่ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่จึงมีบทบาทเป็นแหล่งเรียนรู้ สังคม เศรษฐกิจ และวิทยาการในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ซึ่งผู้วิจัยได้จำแนกออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ แหล่งเรียนรู้ด้านสังคม แหล่งเรียนรู้ด้านเศรษฐกิจ และแหล่งเรียนรู้ด้านวิทยาการสมัยใหม่

1.4.1 แหล่งเรียนรู้ด้านสังคม

พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่สะท้อนสภาพสังคมในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นผ่านสื่อการเล่าเรื่อง โดยในสมัยนั้นเป็นรูปแบบการที่แบ่งการปกครองออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนกลางและส่วนภูมิภาค โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นศูนย์กลางของอำนาจ ประชาชนจะศรัทธาในสถาบันกษัตริย์ เมื่อสุนทรภู่สร้างสรรคผลงานของตนจึงได้สอดแทรกทัศนคติของตนเกี่ยวกับกษัตริย์ด้วยปรากฏในป้ายอธิบายแรงบันดาลใจด้านสังคมในห้องมณีปัญญา

“อนิจจาธานีทรสีนกษัตริย์
แม้กรุงยังพรั่งพร้อมประชาชน

เหงามั่งเจียดไปตั้งไพรสณฑ์
จะสับสนแซ่เสียงทังเวียงวัง”

(พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่, 2560)

“ที่ท้ายบ้านศาลเจ้าของชาวบ้าน
เห็นคนทรงปลงจิตรอนิจจัง
ซึ่งคำปดมดท้าวว่าจ้าวช่วย

บวงสรวงศาลเจ้าผีบายศรีตั้ง
ให้คนทั้งปวงหลงลงอบาย
ไม่เห็นด้วยที่จะได้ตั้งใจมาย

อันจำวณี่ถึงรับก็กลับกลาย
แต่บ้านนอกคอกนาอยู่ป่าเขา

ถือจำวณายที่ได้ฟังจึงจะดี
ไม่มีเจ้านายจึงต้องฟังผี”

(พิพิธภัณฑสถานสุทรภู่, 2560)

ภาพประกอบ 70 ป้ายแสดงแรงบันดาลใจของสุนทรภู่ด้านสังคม

ที่มา : นครินทร์ แสงสว่าง (2563)

ในนิราศพระบาทและนิราศพระประธมสุนทรภู่กล่าวถึงสภาพสังคม บ้านเมือง และพระมหากษัตริย์ของไทยในอดีต ว่าเป็นผู้ที่ซ้จัดทุกขและบำรุงสุขให้กับราษฎร ตลอดจน การปกครองบ้านเมืองให้ร่มเย็น แต่เรื่องราวเหล่านั้นก็เกิดขึ้นในอดีตตามที่ปู่ย่าเล่าให้ฟังเท่านั้น ใน ปัจจุบันเมืองเหล่านั้นก็มีแค่อาคารร้าง ไม่มีผู้คนอาศัยอยู่ กลายเป็นสถานที่เงียบเหมือนอยู่ในป่า การพรรณาถึงสถาบันกษัตริย์และบ้านเมืองในอดีตสะท้อนระบอบการปกครอง และสภาพสังคม ในช่วงเวลานั้นที่พระมหากษัตริย์เป็นผู้ปกครองและมีอำนาจมากที่สุด มีหน้าที่ดูแลประชาชน ผู้ชม สามารถเรียนรู้สภาพสังคมและการปกครองในสมัยรัตนโกสินทร์ได้ในผลงานของสุนทรภู่ที่จัดแสดง ในพิพิธภัณฑ

1.4.2 แหล่งเรียนรู้ด้านเศรษฐกิจ

สภาพเศรษฐกิจในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นมีการติดต่อค้าขายกับต่างประเทศ และการค้าที่เน้นผลผลิตทางการเกษตร ตลอดจนผลผลิตทางธรรมชาติ เช่น การประมง เป็นต้น

(ประเสริฐ วิทยารัฐและคณะ, 2542, น. 10) ในนิราศเมืองเพชรสุนทรภู่เดินทางผ่านอำเภอแม่กลอง จังหวัดสมุทรสงคราม ที่มีพื้นที่ติดชายฝั่งทะเล ทำให้มีการค้าขายอาหารทะเลมากมาย สุนทรภู่จึงนำเรื่องราวที่พบเห็นมาสอดแทรกในผลงานของตน ซึ่งกล่าวถึงการค้าขายของชาวประมง

“ถึงปากน้ำลำคลองที่ท้องทุ่ง
มีรางวัลสองชั้นทำคันโพง
นำชมบุญขุนพัฒน์ไม้ขัดข้อง
เมียน้อยน้อยพลอยเป็นสุขไรจุกเจิม

แจ็กเขาหุงเหล้ากลิ่นควันโขมง
ผูกเชือกโยงยื่นชักคอยตักเต็ม
มีเงินทองทำทวิภาชีเสริม
ได้พูลเพิ่มวาสนาเสียวว่าไทย”

(พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่, 2560)

“ถึงแม่กลองสองฝั่งเขาตั้งบ้าน
บ้างอย่างปลาเค็มเคียงเรียงราย
ขายสำเร็จเปิดไถ่ทั้งไข่พอก
ลูกค้ารับนับกันเป็นพันร้อย
นางแม่ค้าปลาเค็มก็เต็มสอย
บ้างเหน็บท้องป่องปุยตุ้ยตุ้ยตุ้ง

นำสำราญเรือนเรือคูเหลือหลาย
ดูขุนวายจิงไขว่กันใหญ่หน่อย
กระเบนกระบอบปลาทุ้งปูหอย
ปลาเล็กน้อยขมงไกรยโกยกระบุง
กำไรรวยรวมประจบจนครบถุง
ต่างบำรุงรูปร่างสำอางตา”

(พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่, 2560)

พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่ นำเรื่องราวดังกล่าวมาสร้างเป็นสื่อการเล่าเรื่องในป้ายอธิบาย แรบบันดาไลในด้านเศรษฐกิจของสุนทรภู่ โดยสะท้อนสภาพเศรษฐกิจในสมัยรัตนโกสินทร์ได้เป็นอย่างดี ผู้เข้าชมจะได้ทราบในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นมีความอุดมสมบูรณ์จากผลผลิตทางธรรมชาติสามารถนำมาค้าขายได้มากมาย ระบบเศรษฐกิจในหมุนเวียนได้ลงตัวประชาชนสามารถค้าขายได้อิสระ และมีเสรีภาพในการประกอบอาชีพ

ภาพประกอบ 71 ป้ายแสดงแรงบันดาลใจของสุนทรภู่ด้านเศรษฐกิจ

ที่มา : นครินทร์ แสงสว่าง (2563)

1.4.3 แหล่งเรียนรู้ด้านวิทยาการสมัยใหม่

พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่นำผลงานของสุนทรภู่ที่สอดแทรกเรื่องราวของวิทยาการสมัยใหม่ในสมัยรัตนโกสินทร์มาสร้างสื่อการเล่าเรื่องเพื่อจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์ ซึ่งสะท้อนการรับอิทธิพลของวิทยาการในสมัยนั้นจากการติดต่อค้าขายกับต่างประเทศ ทำให้สังคมสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นได้เรียนรู้สิ่งใหม่ เพื่อนำสิ่งเหล่านั้นมาพัฒนาประเทศให้มีความก้าวหน้ามากขึ้น เช่น ป้ายอธิบายเส้นทางชีวิตของสุนทรภู่ อธิบายการสร้างสรรคร์วรรณคดีเรื่องพระอภัยมณีที่นำวิทยาการสมัยเข้ามาสอดแทรกในผลงานของสุนทรภู่ ได้แก่ เฉากลไฟ และการผ่าตัดครั้งแรกในไทยของหมอบรัดเลย์ เป็นต้น ผู้เข้าชมจะได้รับความรู้เรื่องวิทยาการสมัยใหม่ในช่วงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น อันเป็นความรู้ที่สุนทรภู่นำมาสอดแทรกในผลงานของตน

“ฝ่ายสุวรรณมาลีศรีสวัสดิ์
ให้หมอกแก้แผลกำซาบซึ่งอาบยา

ถึงปรางค์รัตนเจ้ารวดปวดอ้งสา
เอามัดผ้าชุดกระดุกที่ถูกพิษ

เป่าน้ำมันกันแก้ตรงแผลเจ็บ
หิ้งข้างนอกพอกยาสุรามฤต

เอาเข็มเย็บยุตtringี่ผึ้งปิด

ให้ถอนพิษผ่อนปรนพอนทาน

(พิพิธภัณฑสถานสุทรภู่, 2560)

ภาพประกอบ 72 ป้ายเส้นทางชีวิตของสุนทรภู่

ที่มา : นครินทร์ แสงสว่าง (2563)

สุนทรภู่ นำวิทยาการสมัยใหม่เข้ามาสอดแทรกในผลงานของตนหลายเรื่องดังที่กล่าวมา เช่น เหตุการณ์ผ่าตัดใน**พระอภัยมณี** เนื่องจากในช่วงรัชกาลที่ 3 สุนทรภู่รับราชการอยู่กับเจ้าฟ้าจุฬามณี หรือภายหลังเป็น พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงสนใจด้านวิทยาการตะวันตก โปรดการคบค้ากับชาวต่างชาติและมิชชันนารี ทำให้สุนทรภู่ได้เดินทางและได้รับความรู้แปลกใหม่มากมาย ซึ่งส่งผลให้นำความรู้เหล่านั้นมาสอดแทรกในผลงานของตน เหตุการณ์ผ่าตัดใน**พระอภัยมณี** เป็นวิทยาการสมัยใหม่ในช่วงนั้นที่รักษาด้วยการผ่าตัดซึ่งได้รับแรงบันดาลใจจากหมอบรัดเลย์ ผู้ชมสามารถเรียนรู้วิทยาการสมัยใหม่ได้จากผลงานของสุนทรภู่ ซึ่งสะท้อนความเป็นไปของบ้านเมืองในสมัยนั้น ซึ่งพัฒนามาสู่ยุคปัจจุบัน โดยได้เรียนรู้วิทยาการสมัยใหม่จากพิพิธภัณฑสถานสุทรภู่

2. บทบาทในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม

มรดกทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์และสืบทอดจากรุ่นหนึ่งมายังอีก รุ่นหนึ่ง ตาม พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 (2559, น. 2) อธิบายว่า “มรดกทางวัฒนธรรม” คือ ความรู้ที่แสดงออกผ่านการปฏิบัติ หรือทักษะทาง วัฒนธรรมที่แสดงออกผ่านบุคคล เครื่องมือ สิ่งของ และวัตถุ ซึ่งผ่านการยอมรับและรู้สึกเป็น เจ้าของร่วมกัน โดยมีการสืบทอดกันมาจากรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง มรดกทางวัฒนธรรมมีลักษณะ อย่างหนึ่งอย่างใดดังนี้

1. วรรณกรรมพื้นบ้าน และภาษา
2. ศิลปะการแสดง
3. ประเพณีและพิธีกรรม
4. ความรู้ และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติ
5. งานช่างฝีมือดั้งเดิม
6. การละเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน และศิลปะการต่อสู้
7. ลักษณะอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

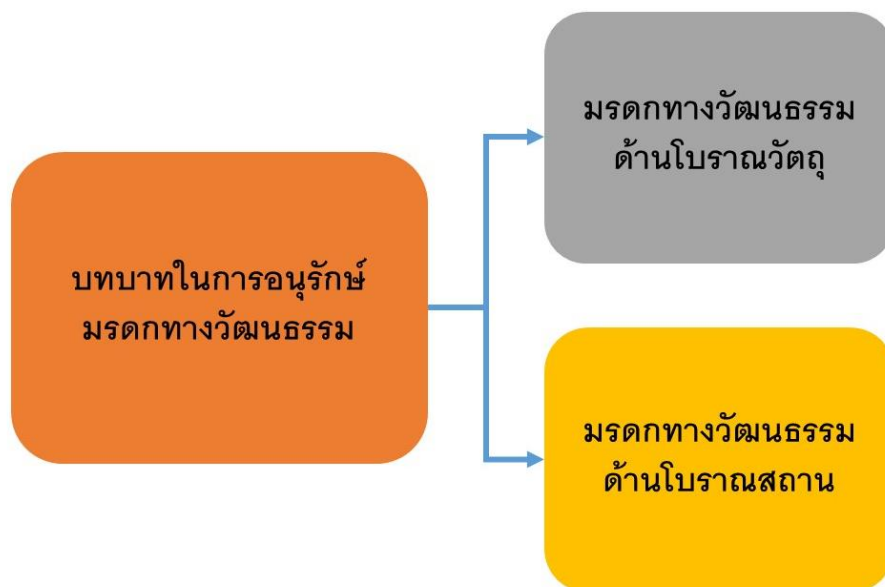
การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมทำให้ลักษณะสังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เมื่อ ภูมิตามวัฒนธรรมอื่นเข้ามากระทบ หรือในบางกรณีทำให้วัฒนธรรมเดิมสูญหายไป ทั้งในสิ่งที่อยู่ในรูป ของวัตถุและไม่ใช่วัตถุ การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้เกิดขึ้นทุกช่วงเวลา พิพิธภัณฑสถานที่มีหน้าที่ในการ สงวนรักษาและอนุรักษ์วัฒนธรรมเหล่านี้ไว้ เพราะมีส่วนร่วมทำให้คนในปัจจุบันสามารถเรียนรู้ เรื่องราวเกี่ยวกับความเป็นมาของสังคมของตนเอง และสร้างความเชื่อมต่อระหว่างอดีตจนถึง ปัจจุบัน พิพิธภัณฑสถานในอดีตจึงเกิดจากความต้องการไม่ให้สิ่งของที่มีค่าในอดีตอันเป็นมรดกของ ชาติสูญหาย เกิดการรวบรวมและรักษาของเหล่านั้นโดยผู้นำชุมชนเก็บไว้ในสถานที่หนึ่ง ปริตตา เฉลิมเผ่า กอนันต์กุล และคณะ (2547, น. 14) กล่าวว่า พิพิธภัณฑสถานในระยะแรกเกิดจากการ จัดเก็บวัตถุหรือสิ่งของมีค่าในสังคมไทย โดยผู้นำชุมชน พระสงฆ์ หรือเจ้านายชั้นสูง จากนั้นนำมา จัดแสดงแก่สาธารณชน

ภาพประกอบ 73 ป้ายกุฏิสุนทรภู่

ที่มา : นครินทร์ แสงสวาท (2563)

พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่งในลักษณะศิลปวัตถุ และศิลปะสถาน โดยเป็นสถานที่ที่ปรับเปลี่ยนจากโบราณสถานคือกุฏิคณะสงฆ์ วัดเทพธิดาราม ซึ่งเดิมคือกุฏิของสุนทรภู่ที่เคยอาศัยเมื่อครั้งบวชและจำพรรษาอยู่ที่วัดแห่งนี้ ท่านเจ้าคุณวิสุทธรังษี (การสื่อสารส่วนบุคคล, 25 กุมภาพันธ์ 2563) กล่าวว่า เครื่องอัฐบริขารของสุนทรภู่ที่วัดเทพธิดารามเก็บรวบรวมและรักษาไว้ ประกอบด้วยตู้หนังสือ ป้านชา ที่บดยา น้ำเต้าใส่ยา เขียนหมาก ปิ่นโตหม้อต้มยา เต้าไฟ บาตรพระ กระโถน และสมุดไทยดำวรรณคดีเรื่อง **รำพันพิลาปและพระอภัยมณี** เป็นต้น การค้นพบเครื่องใช้ และสมุดไทยดำวรรณคดีดังกล่าวทำให้นักวิชาการและผู้สนใจได้ศึกษาข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อระบบการเรียนรู้ เครื่องอัฐบริขาร และสมุดไทยดำดังกล่าวจึงถือว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติอย่างหนึ่ง พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่จึงมีบทบาทในฐานะเป็นสถานที่อนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ผู้วิจัยแบ่งบทบาทในฐานะสถานที่อนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ มรดกทางวัฒนธรรมด้านโบราณวัตถุ และมรดกทางวัฒนธรรมด้านโบราณสถาน ซึ่งสามารถสรุปแผนภาพได้ดังนี้

ภาพประกอบ 74 แผนภาพแสดงบทบาทพิพิธภัณฑสถานสุพรรณภูมิในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม

ที่มา : นครินทร์ แสงสวาท (2564)

2.1 มรดกทางวัฒนธรรมด้านโบราณวัตถุ

คำว่าโบราณวัตถุ ราชบัณฑิตยสถาน (2556, น. 745) ให้ความหมายไว้ว่า สิ่งของโบราณที่เคลื่อนที่ได้ เช่น เทวรูป ศิลาจารึก มีอายุเก่ากว่า 100 ปีขึ้นไป

พิพิธภัณฑสถานสุพรรณภูมิรวบรวมและเก็บรักษาเครื่องอัฐบริขารของสุนทรภู่ที่ค้นพบในห้องใต้ร่มกาสาวพัสตร์หรือกุฏิเดิมของสุนทรภู่ขณะบวชเป็นพระจำพรรษาที่วัดเทพธิดาราม ได้แก่ สมุดคำบันทึกรายชื่อสมุนไพรและการรักษาโรค หม้อยา กระดานชนวน ตาลปัตร ภาพชนะสำหรับบดยา อุปกรณ์ชงชา เตียนนอน ตู้พระไตรปิฎก และและสมุดไทยคำวรรณคดีเรื่อง **รำพันพิลาป** และ **พระอภัยมณี** ซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นเครื่องอัฐบริขารของสุนทรภู่เมื่อครั้งจำพรรษาอยู่ที่วัดเทพธิดาราม พิพิธภัณฑสถานสุพรรณภูมิจัดแสดงแก่ผู้เข้าชมเพื่อใช้ศึกษาเรื่องราวที่เกิดขึ้นที่ในอดีตของสุนทรภู่ พระอาจารย์ศวริศ สุบัญญัติ (การสื่อสารส่วนบุคคล, 16 กุมภาพันธ์ 2563) กล่าวว่า “ห้องใต้ร่มกาสาวพัสตร์นี้แต่เดิมเป็นกุฏิของสุนทรภู่เมื่อครั้งจำพรรษาที่วัดเทพธิดาราม เมื่อจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานจึงปรับปรุงและสร้างเป็นห้องสำหรับจัดแสดงข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ ของสุนทรภู่”

ภาพประกอบ 75 เครื่องอัฐบริวารในห้องใต้ร่มกาสาวพัสตร์

ที่มา : นครินทร์ แสงสว่าง (2563)

นอกจากนี้พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ค้นพบโบราณวัตถุด้านวรรณคดี 2 เรื่อง ได้แก่ สมุดไทยดำเรื่อง**รำพันพิลาป**และสมุดไทยดำเรื่อง**พระอภัยมณี** ตอนพระอภัยมณีแก้มึ้งผูกคอตายเพื่อขอรักจากนางละเวงวิณฟ้า วรรณคดี 2 เรื่องเป็นสิ่งที่ใช้เล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นขณะสุนทรภู่จำพรรษาที่วัดเทพธิดาราม โดยสมุดไทยดำวรรณคดีเรื่อง**รำพันพิลาป**ถูกค้นพบในกุฏิสุนทรภู่ และสมุดไทยดำวรรณคดีเรื่อง**พระอภัยมณี**ถูกค้นพบที่กุฏิแม่ชีภายในวัดเทพธิดาราม สมุดไทยดำวรรณคดี 2 เรื่องนี้เป็นสิ่งสะท้อนวัฒนธรรมด้านโบราณวัตถุเกี่ยวกับงานประพันธ์ ซึ่งถ่ายทอดโดยสุนทรภู่

ภาพประกอบ 76 สมุดไทยตำววรรณคดีเรื่องรำพันพิลาปและพระอภัยมณี

ที่มา : นครินทร์ แสงสว่าง (2563)

2.2 มรดกทางวัฒนธรรมด้านโบราณสถาน

โบราณสถาน ราชบัณฑิตยสถาน (2556, น. 745) ให้ความหมายไว้ว่า สิ่งที่เคลื่อนที่ไม่ได้ เช่น โบสถ์ วิหาร วัง มีอายุเก่ากว่า 100 ปีขึ้นไป

พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ปรับปรุงจากโบราณสถานสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว 2 อย่าง ได้แก่ ศาลามหากวีสามัญชน และกุฏิสุนทรภู่หรือห้องใต้ร่มกาสาวพัสตร์ใช้เป็นฉากที่สร้างขึ้นจากสถานที่จริง ตั้งอยู่ใจกลางพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ เป็นศาลากว้างแบบเปิด ภายในศาลาจะเปิดวิถีทัศนียภาพชีวิตประวัติของสุนทรภู่ ซึ่งเป็นจุดชมพิพิธภัณฑ์จุดแรกเพื่อให้ผู้เข้าชมพิพิธภัณฑ์เรียนรู้และรู้จักชีวิตประวัติของสุนทรภู่ก่อนเข้าชมเนื้อหาในห้องถัดไป

ภาพประกอบ 77 ศาลามหากวีสามัญชน

ที่มา : นครินทร์ แสงสว่าง (2563)

วิถีทัศน์ที่เปิดให้ผู้ชมดูจะกล่าวถึงชีวประวัติสุนทรภู่ตั้งแต่เกิด การศึกษา การรับราชการ ผลงาน และช่วงบั้นปลายชีวิต ผู้วิจัยเก็บข้อมูลภาคสนามพบว่า ศาลามหากวีสามัญชน เป็นจุดสำคัญในอดีต เพราะเป็นจุดที่กรมหมื่นอัปสรสุดาเทพเสด็จมานมัสการสุนทรภู่ พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่จึงใช้ ศาลามหากวีสามัญชน เป็นฉากในการเล่าเรื่องเพื่อให้เกิดบรรยากาศย้อนอดีต ดังที่ พระอาจารย์ยศวริศ สุปัญโญ (การสื่อสารส่วนบุคคล, 16 กุมภาพันธ์ 2563) เล่าว่า “ในอดีตต้องคหึงวิลาศหรือกรมหมื่นอัปสรสุดาเทพ เคยมานมัสการพระสุนทรภู่ที่ศาลามหากวีสามัญชนแห่งนี้ โดยเป็นเหตุผลที่สร้างศาลานี้ขึ้น เพื่อป้องกันไม่ให้ดูไม่งาม เพราะผู้หญิงอยู่กับพระภิกษุสงฆ์สองต่อสองในกุฏิไม่ได้” นอกจากนี้โบราณสถานวัดเทพธิดารามได้รับรางวัลอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมสมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์ ปี พ.ศ. 2537 เนื่องจากเป็นอาคารเก่าที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรม สมควรได้รับการบูรณะและอนุรักษ์ โดยสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเป็นองค์ประธานการมอบรางวัล

ภาพประกอบ 78 ป้ายรางวัลอนุรักษ์ดีเด่นของโบราณสถานวัดเทพธิดาราม

ที่มา : นครินทร์ แสงสว่าง (2564)

พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่มีบทบาทต่อการรักษาศิลปวัฒนธรรมภายในวัดเทพธิดาราม อันเป็นมรดกอย่างหนึ่งชาติ เพื่อประโยชน์ด้านการศึกษาสำหรับผู้สนใจ โดยรักษาให้ยังคงอยู่และ บูรณะตามความเหมาะสม เพื่อสงวนรักษาสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ ในอดีตเพื่อให้เล่าเรื่องเกี่ยวกับ สุนทรภู่และจัดแสดงสู่สาธารณชน

3. บทบาทในฐานะสถานที่ให้ความเพลิดเพลิน

พิพิธภัณฑ์นอกจากเป็นสถานที่รวบรวมและเก็บรักษาวัตถุอันเป็นมรดกของชาติ เพื่อประโยชน์ต่อการศึกษารียนรู้แล้ว ยังมีบทบาทในการสร้างความเพลิดเพลินแก่คนในสังคม โดยเป็นสถานที่สำหรับสร้างความรู้และความสนุกสนานผ่านการจัดแสดงต่าง ๆ ภายในพิพิธภัณฑ์ ซึ่งการบริหารจัดการภายในพิพิธภัณฑ์ในปัจจุบันจะเอื้อประโยชน์ต่อระบบการท่องเที่ยว มีการประชาสัมพันธ์ และอำนวยความสะดวกแก่ผู้ชมและนักท่องเที่ยว ดังที่ อภิญา บั้วรวง (2544, น. 13 – 19) กล่าวว่า พิพิธภัณฑ์ต้องเป็นทั้งแหล่งค้นคว้าหาความรู้ และแหล่งท่องเที่ยวในเวลาเดียวกัน

สภาพิพิธภัณฑ์ระหว่างชาติ หรือ International Council of Museum (เว็บไซต์) ให้คำจำกัดความของคำว่า “พิพิธภัณฑ์” ว่า พิพิธภัณฑ์ เป็นองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไรที่เปิดเป็น สถานที่สาธารณะ และเป็นสถาบันถาวรที่ให้บริการแก่สังคมและมีส่วนในการพัฒนาสังคม มี หน้าที่รวบรวม สงวนรักษา ค้นคว้าวิจัย เผยแพร่ความรู้ และจัดแสดงวัตถุอันเป็นหลักฐานที่ เกี่ยวข้องกับมนุษย์และสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ ทั้งนี้เพื่อจุดประสงค์ทางการค้นคว้าการศึกษาและ ความเพลิดเพลินใจ

พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่สร้างความเพลิดเพลินให้แก่ผู้เข้าชมโดยอาศัย 2 ปัจจัยหลัก ได้แก่ ความเพลิดเพลินจากสื่อการเล่าเรื่อง ความเพลิดเพลินจากกิจกรรมในพิพิธภัณฑ์

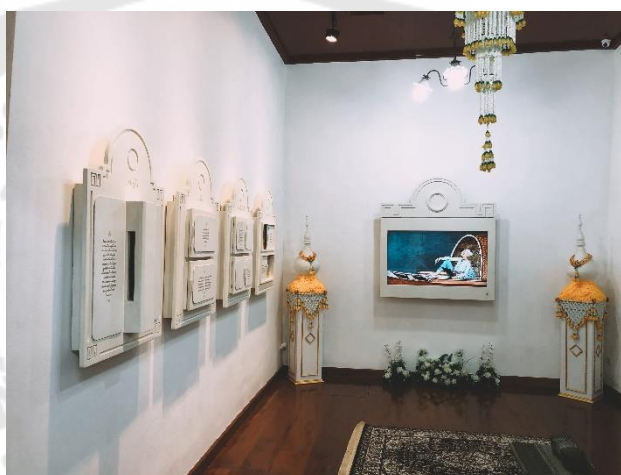
3.1 ความเพลิดเพลินจากสื่อการเล่าเรื่อง

พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ตกแต่งภายในพิพิธภัณฑ์ด้วยวัสดุและเทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อให้ ผู้เข้าชมเข้าใจในเนื้อหาที่จัดแสดงทำให้เกิดความเพลิดเพลิน ทั้งนี้การจัดแสดงและกิจกรรม ภายในพิพิธภัณฑ์เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เข้าชม กล่าวคือ ทั้งเกมปัญหา และสื่อภาพ AR สแกน เน้นการมีส่วนร่วมของผู้ชมเป็นหลัก โดยให้ผู้ชมได้ร่วมสนุกกับการนำเสนอในพิพิธภัณฑ์ สร้างความสนุกและเพิ่มอรรถรสของการรับชมพิพิธภัณฑ์ นอกจากนี้การถ่ายภาพ AR สแกนเป็น สื่อการเล่าเรื่องในรูปแบบใหม่ที่พิพิธภัณฑ์ต้องการนำเสนอ ซึ่งจะสร้างความตื่นเต้นเมื่อผู้เข้าชม เมื่อได้เข้าไปอยู่ในฉากเดียวกับสุนทรภู่ เสมือนได้ย้อนเวลาในช่วงเวลานั้น เมื่อผู้เข้าชมมีส่วนร่วม ในการเล่าเรื่องภายในพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ จะทำให้เรื่องราวก่อนหน้าที่ต้องการนำเสนอ

ขึ้น และสร้างความสนใจตลอดจนความเพลิดเพลินให้กับผู้เข้าชม ผู้วิจัยแบ่งความเพลิดเพลินจากสื่อการเล่าเรื่องออกเป็น 4 อย่าง ได้แก่ วีดิทัศน์ ภาพ AR สแกน และเกมปัญหา

3.1.1 ความเพลิดเพลินจากวีดิทัศน์

สื่อวีดิทัศน์ภายในพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ปรากฏในศาลามหากวีสามัญชน และห้องมณีปัญญา พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ใช้สื่อนี้ในการเล่าเรื่องสุนทรภู่ในมิติต่าง ๆ เช่น ชีวิตประวัติและผลงาน เหตุการณ์สำคัญ และแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงาน เป็นต้น ซึ่งในวีดิทัศน์ดังกล่าวสร้างขึ้นจากรูปวาดการ์ตูนแล้วนำมาสร้างเป็นภาพเคลื่อนไหว ผู้เข้าชมนอกจากได้ทราบเนื้อหาแล้วยังเพลิดเพลินกับการเล่าเรื่องด้วยรูปวาดภาพเคลื่อนไหวที่พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่สร้างสรรค์ขึ้น

ภาพประกอบ 79 วีดิทัศน์ห้องมณีปัญญา

ที่มา : นครินทร์ แสงสว่าง (2564)

3.1.2 ความเพลิดเพลินจากภาพ AR สแกน

พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่กำหนดจุดถ่ายภาพ AR สแกนภายในพิพิธภัณฑ์ทั้งหมด 4 จุด ได้แก่ บริเวณศาลามหากวีสามัญชน ห้องสมุดไทยคำวรรณคดีเรื่องรำพันพิลาป หน้าห้องใต้ร่มกาสาวพัสตร์ และห้องใต้ร่มกาสาวพัสตร์ ซึ่งเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เข้าชมเป็นหลัก กล่าวคือ การถ่ายภาพ AR สแกน จะให้ผู้เข้าชมอยู่จุดที่พิพิธภัณฑ์กำหนดแล้วถ่ายภาพ จะได้ภาพถ่ายอยู่ในฉากเดียวกับสุนทรภู่ ทำให้ผู้เข้าชมเพลิดเพลินกับการมีส่วนร่วมกับการพิพิธภัณฑ์

ภาพประกอบ 80 ภาพ AR สแกนอิริยาบถสุนทรภู่เขียนกระดานชนวน

ที่มา : นครินทร์ แสงสว่าง (2564)

3.1.3 ความเพลิดเพลินจากเกมปัญหา

พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่สร้างเกมปัญหาจากผลงานของสุนทรภู่ 3 เรื่อง ได้แก่ กาพย์พระไชยสุริยา นิราศสุพรรณ และเพลงยาวถวายโอวาท ในห้องมณีปัญญา เพื่อให้ผู้เข้าชมได้ร่วมสนุกและเพลิดเพลินจากการตอบทประพันธ์จากผลงานของสุนทรภู่ ซึ่งได้รับความรู้ด้านความสามารถของสุนทรภู่จากเกมปัญหานี้

ภาพประกอบ 81 การเล่นเกมปริศนาคำประพันธ์ในพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่

ที่มา : นครินทร์ แสงสว่าง (2564)

3.1.4 ความเพลิดเพลินจากสื่อบุคคล

บุคคลากรภายในพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ช่วยเสริมสร้างองค์ความรู้ มีประสบการณ์และความชำนาญ ช่วยสร้างความเพลิดเพลินแก่ผู้เข้าชมภายในพิพิธภัณฑ์ โดยปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ ทั้งการให้ความรู้และแนะนำสื่อการเล่าเรื่องภายในพิพิธภัณฑ์ เป็นสิ่งที่กระตุ้นให้ผู้เข้าชมรู้สึกถึงความเพลิดเพลิน เพราะผู้เข้าชมได้ร่วมกับกิจกรรมต่าง ๆ ที่พิพิธภัณฑ์ขึ้น อีกทั้งการบรรยายจะเน้นการพูดที่เป็นกันเอง มีมุขตลกสอดแทรก ซึ่งสร้างอารมณ์ขันให้กับผู้เข้าชม

ภาพประกอบ 82 บุคลากรในพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่

ที่มา : นครินทร์ แสงสว่าง (2563)

3.2 ความเพลิดเพลินจากกิจกรรมในพิพิธภัณฑ์

พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่เป็นสถานที่ที่สื่ออัตลักษณ์ความเป็นไทยจึงมีกิจกรรมที่สื่อถึงความเป็นไทยให้ผู้เข้าชมได้ร่วมสนุกและเพลิดเพลินกับการเล่าเรื่องภายในพิพิธภัณฑ์ โดยกำหนดให้มีการใส่ชุดไทยทั้งชายและหญิงเพื่อเข้าพิพิธภัณฑ์ อัตราค่าบริการชุดละ 100 บาท

ภาพประกอบที่ 80 ชุดไทยสำหรับเช่าในพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่

ที่มา : นครินทร์ แสงสวาท (2564)

4. บทบาทในฐานะสถานที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวประเภทหนึ่งที่น่าสนใจพิเศษในการสืบค้น และแสวงหาประสบการณ์การมีส่วนร่วมในวัฒนธรรมใหม่ ๆ ซึ่งต้องตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรม การสร้างสรรค์ วิถีชีวิต และขนบธรรมเนียมประเพณี กาญจนา แสงลี้มสุวรรณ และศรันยา แสงลี้มสุวรรณ (2555, น. 140) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีความพิเศษตรงที่ นักท่องเที่ยวจะเน้นที่การศึกษาหาความรู้ในพื้นที่หรือบริเวณที่มีคุณลักษณะที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม ซึ่งสะท้อนเรื่องราวของมนุษย์ผ่านทางประวัติศาสตร์อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรม องค์ความรู้ และการให้คุณค่าของสังคม

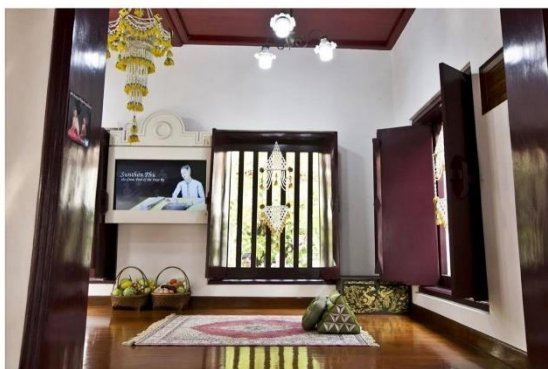
พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่มีบทบาทสำคัญระบบการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม ซึ่งเกี่ยวข้องกับเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมด้านงานประพันธ์ ซึ่งจัดแสดงในรูปแบบการท่องเที่ยวที่สร้างประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เช่น กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว เป็นต้น ทั้งยังได้รับการประชาสัมพันธ์จากเว็บไซต์ด้านการท่องเที่ยว เช่น Post Today MThai Travel.Trueid Dailynews และMinimore

เป็นต้น ซึ่งกล่าวถึงข้อมูลการเดินทางและเนื้อหาของพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่สำหรับนักท่องเที่ยวและผู้สนใจ

พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ ลมหายใจแห่งมหากวี

วันที่ 29 มิ.ย. 2562 เวลา 08:30 น.

เที่ยวชมสถานที่สำคัญที่สร้างขึ้นเพื่อระลึกถึงกวีเอกของโลก "สุนทรภู่" ครู กวีศรีสยาม ที่พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่

ภาพประกอบ 83 การประชาสัมพันธ์ในเว็บไซต์ Post Today ของพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่

ที่มา : Post Today (2562)

ของบุคคลทางวัฒนธรรมในศาสตร์ต่าง ๆ เช่น ประวัติศาสตร์ วรรณคดี และ วัฒนธรรม เป็นต้น จัดแสดงผ่านวัตถุและเทคโนโลยีสมัยใหม่ในพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ มีการจัดแสดง นิทรรศการในรูปแบบต่าง ๆ การจัดการพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ก่อให้เกิดกระบวนการคิดใหม่ ๆ ในการส่งเสริมพิพิธภัณฑ์เพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม การบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์เน้นการอนุรักษ์ สืบทอด พัฒนา สร้างสรรค์ และส่งเสริมมรดกศิลปวัฒนธรรมด้านวรรณคดีที่ปรากฏจาก หลักฐานภายในวัดเทพธิดาราม ที่ทรงคุณค่า คงความงดงาม และเป็นอัตลักษณ์ของชาติ

ความพร้อมด้านบุคลากรเพื่อรองรับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของพิพิธภัณฑสถานสุพรรณบุรี พัฒนาบุคลากรให้มีทั้งองค์ความรู้และความสามารถที่เกี่ยวข้องกับสุพรรณบุรี เพื่อสร้างกิจกรรมดี ๆ แก่นักท่องเที่ยวให้เกิดความสนใจกลับมาเที่ยวซ้ำ ทั้งนี้แนวทางการส่งเสริมพิพิธภัณฑสถานสุพรรณบุรีเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมีแนวทางในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถานที่มีความทันสมัยเหมาะสมแก่สถานการณ์ปัจจุบัน การสร้างสิ่งกระตุ้นในด้านการจัดแสดงพิพิธภัณฑสถาน การจัดบริการในช่วงเทศกาลต่าง ๆ เป็นสิ่งที่สร้างความน่าสนใจให้พิพิธภัณฑสถานสุพรรณบุรีมากขึ้น เช่น กิจกรรม “วันสุพรรณบุรี ครูแก้วเอกของโลก” เป็นกิจกรรมที่พิพิธภัณฑสถานสุพรรณบุรีจัดขึ้นเนื่องในวันสุพรรณบุรี โดยเชิญชวนให้ผู้สนใจเข้าร่วมกิจกรรมผ่านการประชาสัมพันธ์ในสื่อสังคมออนไลน์ ภายในงานมีกิจกรรมมากมาย เช่น การสวมผ้าไทย และการแข่งขันตอบทกลอนจิ๊กซอว์ซึ่งเป็นผลงานของสุพรรณบุรี เป็นต้น กิจกรรมดังกล่าวเป็นกิจกรรมที่เชิญชวนและส่งเสริมระบบการท่องเที่ยว ช่วยให้พิพิธภัณฑสถานแสดงสารสนเทศแก่ผู้สนใจได้เที่ยวชม

วันสุพรรณบุรี “ครูแก้วเอกของโลก”

พบกับกิจกรรมพิเศษ ขอเชิญร่วมพิธีบำเพ็ญกุศลอุทิศแด่ครูสุพรรณบุรี

- แต่งชุดไทยถ่ายภาพ AR ACAN กับสุพรรณบุรีและองค์หญิงวิลาส
- แข่งขันตอบทกลอนจิ๊กซอว์ (Jigsaw) ชิงรางวัลมากมาย

เริ่มเวลา ๐๙.๐๐ - ๑๘.๐๐ น.

ณ พิพิธภัณฑสถานสุพรรณบุรี วัดเทพธิดาราม วรวิหาร กรุงเทพมหานคร

สนใจเข้าร่วมพิธี โทร.๐๘๕-๑๒๐๘๙๑๔, ๐๒-๒๒๒๖๙๒๑

ภาพประกอบ 84 โปสเตอร์ประชาสัมพันธ์กิจกรรมในพิพิธภัณฑสถานสุพรรณบุรี

ที่มา : พิพิธภัณฑสถานสุพรรณบุรี (2561)

พิพิธภัณฑสถานสุพรรณบุรีจึงเป็นสถานที่ที่มีบทบาทต่อสังคมไทย 4 ด้าน ได้แก่ บทบาทในฐานะแหล่งศึกษาชีวิตประวัติและผลงานของสุพรรณบุรี บทบาทในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม บทบาทในฐานะสถานที่ให้ความเพลิดเพลิน และบทบาทในฐานะสถานที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม พิพิธภัณฑสถานสุพรรณบุรีเป็นหน่วยงานภาคเอกชนที่จัดแสดงเรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลสำคัญของไทย และเอื้อประโยชน์ต่อสาธารณชนตามหน้าที่ของพิพิธภัณฑสถาน โดยรวบรวมองค์ความรู้ต่าง ๆ

ทั้งองค์ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมในภาพรวม และองค์ความเฉพาะด้านที่เกี่ยวข้องด้านวรรณคดีไทย นอกจากนี้ยังเป็นสถานที่เหมาะแก่การท่องเที่ยวซึ่งสร้างความเพลิดเพลินแก่คนในสังคม มีกิจกรรมที่จัดขึ้นมากมายและรองรับกลุ่มนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวិเคราะห์การเล่าเรื่องและบทบาทพิพิธภัณฑสถานธรณีในบริบทสังคมไทยร่วมสมัย ผู้วิจัยสรุปผลการศึกษาเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ เรื่องเล่าและการเล่าเรื่องในพิพิธภัณฑสถานธรณี และบทบาทของเรื่องเล่าและการเล่าเรื่องในพิพิธภัณฑสถานธรณี

1. เรื่องเล่าและการเล่าเรื่องในพิพิธภัณฑสถานธรณี เรื่องเล่าและการเล่าเรื่องในพิพิธภัณฑสถานธรณีแบ่งออกเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ เรื่องเล่าในพิพิธภัณฑสถานธรณี และการเล่าเรื่องในพิพิธภัณฑสถานธรณี

1.1 เรื่องเล่าในพิพิธภัณฑสถานธรณี เรื่องเล่าในพิพิธภัณฑสถานธรณีใช้แนวคิดสำคัญเพื่อเล่าเรื่องชีวิตประวัติและผลงานของสุนทรภู่ โดยเนื้อหาเล่าเรื่องผ่านองค์ประกอบสำคัญที่มุ่งแสดงเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของแนวคิดนั้น ผู้เข้าชมจะทราบถึงสาระสำคัญของการจัดแสดงที่ทำให้สามารถเข้าใจสิ่งที่พิพิธภัณฑสถานธรณีต้องการเล่าเรื่อง เนื้อหาการเล่าเรื่องในส่วนจัดแสดงต่าง ๆ แตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับเนื้อหานั้นต้องการนำเสนอเรื่องราวของสุนทรภู่ในด้านใด และต้องการให้ผู้ชมทราบเรื่องราวเกี่ยวกับสุนทรภู่ในด้านใดบ้าง ผู้วิจัยพบเรื่องเล่าในพิพิธภัณฑสถานธรณีจำนวน 4 อย่าง ได้แก่

1.1.1 สุนทรภู่ : จากสามัญชนสู่กวีราชสำนัก เนื้อหากล่าวถึงจุดกำเนิดของสุนทรภู่ว่ามีที่มาจากสามัญชนทั่วไปที่มีใจรักในการแต่งคำประพันธ์ ด้วยฝีมือและสติปัญญาทำให้ สุนทรภู่ได้รับตำแหน่งพระสุนทรโวหารเป็นกวีในราชสำนัก

1.1.2 สุนทรภู่ : บุคคลสำคัญของโลก จัดแสดงเนื้อหาเกี่ยวกับความสามารถในการสร้างสรรค์วรรณคดีของสุนทรภู่ ที่ได้รับความนิยมและแปรรูปเป็นสื่อต่าง ๆ มากมาย จากความสามารถดังกล่าวของสุนทรภู่ทำให้สุนทรภู่ได้รับการแต่งตั้งจากองค์กรเพื่อการศึกษาวិทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือ UNESCO ให้เป็นบุคคลสำคัญของโลกด้านวัฒนธรรมในวันที่ 26 มิถุนายน พ.ศ. 2529

1.1.3 สุนทรภู่ : ปัญญาแห่งมหากวี จัดแสดงเนื้อหาการคนที่รักการเรียนรู้ช่างสังเกต และการมีไหวพริบของสุนทรภู่ ซึ่งนำสิ่งที่พบมาเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานของตน สะท้อนความสามารถทาง “ปัญญา” ของสุนทรภู่

1.1.4 **สุนทรภู่ : ความมั่งคั่งในวัดเทพธิดาราม** นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับความมั่งคั่งที่สุนทรภู่บวชและจำพรรษาที่วัดเทพธิดาราม ซึ่งเป็นการอาศัยร่วมกาสาวพัสตร์ ภายในห้องจัดแสดงเครื่องอัฐบริขารที่ใช้เป็นหลักฐานในการประกอบเรื่องเล่า

เรื่องเล่าในพิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่ใช้แนวคิด 4 แนวคิด เพื่อสื่อแนวคิดหลักของการเล่าเรื่องในพิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่ โดยมีแนวคิด “ประวัติศาสตร์มีชีวิต” เป็นแนวคิดที่เป็นวัตถุประสงค์ของพิพิธภัณฑสถาน โดยเริ่มเรื่องเล่าจากเนื้อหาชีวประวัติและผลงานของสุนทรภู่ในภาพรวม ความสำคัญของสุนทรภู่ในฐานะบุคคลสำคัญของโลก ความสามารถอันเกิดจากปัญญาของสุนทรภู่ และช่วงชีวิตของสุนทรภู่ขณะจำพรรษาที่วัดเทพธิดาราม โดยพยายามให้แนวคิดทั้งหมดสื่อเนื้อหาตามการลำดับการเล่าเรื่องในส่วนจัดแสดง

1.2 **การเล่าเรื่องในพิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่** พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่เล่าเรื่องผ่านสื่อภายในพิพิธภัณฑสถาน ซึ่งเป็นองค์ประกอบต่าง ๆ ในส่วนจัดแสดง ผู้วิจัยพบการเล่าเรื่องในพิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่ 3 ด้าน ได้แก่ การนำเสนอเรื่องเล่า ฉากและบรรยากาศ และการนำเสนอด้วยดิจิทัล

1.2.1 **การนำเสนอเรื่องเล่า** พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่นำเสนอเรื่องเล่าในเชิงมิติเวลา ซึ่งเป็นการนำเสนอเรื่องเล่าอย่างเป็นลำดับ ได้แก่ **บริเวณวัดเทพธิดาราม** เป็นขั้นแรกที่ผู้ชมจะได้สัมผัสกับเรื่องราวของสุนทรภู่ โดยใช้ตัวละครในวรรณคดีที่คนทั่วไปรู้จักมาสร้างเป็นส่วนจัดแสดงให้เป็นจุดสังเกตและสร้างจุดสนใจแก่ผู้เข้าชม **ศาลามหาภิรมย์** เป็นแสดงเรื่องราวของสุนทรภู่ในภาพรวม ผู้เข้าชมจะได้ทราบชีวประวัติและผลงานสุนทรภู่พอสังเขป เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานและรู้จักสุนทรภู่ก่อนเข้าสู่การเล่าเรื่องในส่วนจัดแสดงต่อไป **ห้องแรงบันดาลใจไม่รู้จบ** เนื้อหากล่าวถึงสุนทรภู่ในฐานะบุคคลสำคัญของโลกและแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานต่าง ๆ จากเหตุการณ์โลกและเรื่องราวเกิดขึ้นในชีวิตที่สุนทรภู่พบเจอ ทำให้ผู้ชมได้ทราบเกี่ยวกับความสามารถและความสำคัญของสุนทรภู่ **ห้องมณีปัญญา** จัดแสดงความสามารถและปัญญาของสุนทรภู่ที่สามารถนำเรื่องราวใกล้ตัวมาสอดแทรกและแสดงทัศนคติกับเรื่องราวเหล่านั้นในผลงานของตน **ห้องไตรัมกาสาวพัสตร์** จัดแสดงเครื่องอัฐบริขารในอดีตเป็นองค์ประกอบของเรื่องเล่าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสุนทรภู่กับวัดเทพธิดาราม และเป็นหลักฐานเล่าเรื่องเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้น

1.2.2 **ฉากและบรรยากาศในการเล่าเรื่อง** พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่สร้างฉากและบรรยากาศจากภูมิทัศน์และสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัดเทพธิดาราม โดยการสร้างฉากและบรรยากาศดังกล่าวให้สอดคล้องกับเนื้อหาในวรรณคดีเรื่องรำพันพิลาปและเกี่ยวข้อกับประวัติสุนทรภู่ การสร้างฉากและบรรยากาศจะสะท้อนภาพการย้อนเวลาเมื่อครั้งสุนทรภู่จำพรรษาที่

วัดเทพธิดารามจากสถานที่จริงภายในบริเวณพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสุพรรณบุรี ฉากและบรรยากาศภายในพิพิธภัณฑสถานสุพรรณบุรีมีส่วนช่วยเสริมสร้างการเล่าเรื่องในพิพิธภัณฑสถานให้สมบูรณ์มากขึ้น ผู้เข้าชมรับชมจากภายในพิพิธภัณฑสถานแล้วยังสามารถรับชมจากสถานที่จริงภายในวัดเทพธิดารามได้อีกด้วย ส่งผลทำให้การเล่าเรื่องนั้นเกิดความสมจริงอันเกิดจากการใช้องค์ประกอบภายในวัดได้อย่างสมบูรณ์ โดยสร้างการเล่าเรื่องของสุพรรณบุรีในหลายรูปแบบต่าง ๆ จากประวัติของสุพรรณบุรี และบทพรรณนาเหตุการณ์ ภูมิทัศน์ และสถานที่สำคัญขณะจำพรรษาที่วัดเทพธิดาราม ซึ่งเชื่อมโยงกับบุคคลสถานที่ และเรื่องราวที่เกิดขึ้นมาเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์สื่อการเล่าเรื่อง ผู้วิจัยพบว่าพิพิธภัณฑสถานสุพรรณบุรีสร้างฉากและบรรยากาศในการเล่าเรื่อง 4 ประการ ได้แก่ ธรรมชาติรอบบริเวณพิพิธภัณฑสถานสุพรรณบุรี ศาลามหากวีสามัญชน หอเก็บเครื่องอัฐบริวารของสุพรรณบุรี และสิ่งปลูกสร้างภายในวัดเทพธิดาราม

1.2.3 การนำเสนอด้วยสื่อ พิพิธภัณฑสถานสุพรรณบุรีใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ด้วยสื่อเพื่อเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับสุพรรณบุรีในรูปแบบใหม่ ที่นำระบบสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์เข้ามามีบทบาทต่อการเล่าเรื่องในพิพิธภัณฑสถานสุพรรณบุรี ผู้วิจัยพบการเล่าเรื่องโดยใช้สื่อในพิพิธภัณฑสถาน 4 ลักษณะ ได้แก่ การนำเสนอด้วยสื่อภาพ AR สแกน การนำเสนอด้วยสื่อวีดิทัศน์ การนำเสนอด้วยสื่อเสียง และการนำเสนอด้วยสื่อป้ายและแผ่นพับ

2. บทบาทของพิพิธภัณฑสถานสุพรรณบุรีในบริบทสังคมไทยร่วมสมัย พิพิธภัณฑสถานสุพรรณบุรีเป็นสถานที่รวบรวมองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสุพรรณบุรี เช่น ชีวประวัติ เหตุการณ์สำคัญ ผลงาน รวมถึงเครื่องอัฐบริวารที่สัมพันธ์กับสุพรรณบุรีมาเก็บรักษาและอนุรักษ์เพื่อจัดแสดงให้กับส่วนรวม เนื้อหาในการจัดแสดงจะสะท้อนอัตลักษณ์ของมรดกทางวัฒนธรรมไทยที่เหมาะสมเป็นสถานที่สร้างความเพลิดเพลินและเชื่อมต่อระบบการท่องเที่ยวสำหรับผู้สนใจ ผู้วิจัยพบว่าพิพิธภัณฑสถานสุพรรณบุรีมีบทบาทสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ บทบาทในฐานะแหล่งศึกษาชีวประวัติและผลงานของสุพรรณบุรี บทบาทในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม บทบาทในฐานะสถานที่ให้ความเพลิดเพลิน และบทบาทในฐานะสถานที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

2.1 บทบาทในฐานะแหล่งศึกษาชีวประวัติและผลงานของสุพรรณบุรี พิพิธภัณฑสถานสุพรรณบุรีจัดแสดงเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ชีวิตของสุพรรณบุรีในวัดเทพธิดาราม ซึ่งเป็นสถานที่จริงในชีวิตช่วงหนึ่งของสุพรรณบุรี โดยเล่าเรื่องผ่านเครื่องอัฐบริวาร สถานที่ และสื่อต่าง ๆ ภายในพิพิธภัณฑสถาน เพื่อจัดแสดงให้ผู้เข้าชมได้ทราบถึงเรื่องราวเมื่อครั้งสุพรรณบุรีบวชและจำพรรษาที่วัดเทพธิดาราม ซึ่งเป็นการอาศัยร่วมกาสาวพัตร์ เครื่องอัฐบริวาร และสื่อดังกล่าวพิพิธภัณฑสถานสุพรรณบุรี

ใช้เป็นหลักฐานจำลองเหตุการณ์ในการประกอบการเล่าเรื่อง ที่ผู้ชมจะได้ทราบเกี่ยวกับเรื่องราวที่เกิดขึ้นจากวัตถุและสถานที่จริงภายในพิพิธภัณฑ์

พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่เล่าเรื่องชีวประวัติและเหตุการณ์ในชีวิตของสุนทรภู่ สื่อสารในรูปแบบที่พิพิธภัณฑ์กำหนดขึ้น โดยเล่าชีวประวัติในภาพรวมของสุนทรภู่และเหตุการณ์สำคัญในช่วงที่สุนทรภู่บวชและจำพรรษาที่วัดเทพธิดาราม ผ่านรูปแบบสื่อการเล่าเรื่องด้วย พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่จึงเป็นสถานที่หนึ่งที่เหมาะสมแก่การศึกษาชีวประวัติและเหตุการณ์สำคัญในชีวิตของสุนทรภู่ ผู้วิจัยจำแนกบทบาทในฐานะแหล่งศึกษาเรื่องราวของสุนทรภู่ออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ แหล่งเรียนรู้ชีวประวัติของสุนทรภู่ แหล่งเรียนรู้ผลงานของสุนทรภู่ แหล่งเรียนรู้สิ่งสำคัญภายในวัดเทพธิดารามและบุคคลสำคัญที่สัมพันธ์กับกับสุนทรภู่ และแหล่งเรียนรู้สังคม เศรษฐกิจ และวิทยาการในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

2.1.1 แหล่งเรียนรู้ชีวประวัติของสุนทรภู่ พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่จัดแสดงเนื้อหาเกี่ยวกับสุนทรภู่ บุคคลสำคัญทางวรรณคดีและวัฒนธรรมของไทย โดยมีโบราณวัตถุและโบราณสถานที่สัมพันธ์กับสุนทรภู่ในลักษณะองค์ประกอบของเรื่องเล่าเหตุการณ์ช่วงหนึ่งของชีวิต จัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์ โบราณวัตถุและโบราณสถานดังกล่าวผ่านการอนุรักษ์และสงวนรักษาไว้ เพื่อใช้เป็นหลักฐานประกอบความรู้เกี่ยวกับประวัติของสุนทรภู่ โดยสร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เข้าชม มีคลังความรู้ด้านประวัติ และเหตุการณ์สำคัญในชีวิตของสุนทรภู่

พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่กำหนดให้วิถีทัศนศาสตร์สามมิติมีเนื้อหาเพื่อบรรยายชีวประวัติของสุนทรภู่ เพื่อให้ผู้เข้าชมได้ทราบภาพรวมของสุนทรภู่ก่อนเข้าชมเนื้อหาในส่วนถัดไป ในวิถีทัศนศาสตร์จะบรรยายชีวประวัติสุนทรภู่ตั้งแต่เกิด จนถึงช่วงบั้นปลายชีวิต ผู้วิจัยจำแนกบทบาทในฐานะแหล่งเรียนรู้ชีวประวัติของสุนทรภู่ออกเป็น 5 ช่วง ได้แก่ วัยเด็กของสุนทรภู่ การศึกษาของสุนทรภู่ การรับราชการของสุนทรภู่ ช่วงตกอับในชีวิตของสุนทรภู่ และช่วงบั้นปลายชีวิตของสุนทรภู่ ผู้เข้าชมจะสามารถเรียนรู้ชีวประวัติและเหตุการณ์สำคัญในชีวิตของสุนทรภู่จากส่วนจัดแสดงส่วนนี้

นอกจากนี้พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่จัดแสดงเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ชีวิตของสุนทรภู่ ช่วงปี พ.ศ. 2382 - พ.ศ. 2385 กล่าวถึงเรื่องราวของสุนทรภู่ขณะบวชและจำพรรษาที่วัดเทพธิดาราม พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ นำเรื่องราวที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานี้มาสร้างเป็นเรื่องเล่า โดยใช้สถานที่จริงในชีวิตของสุนทรภู่ และเครื่องอัฐบริขาร แสดงผ่านสื่อต่าง ๆ ภายในพิพิธภัณฑ์

เพื่อจัดแสดงให้ผู้เข้าชมได้ทราบและแสดงหลักฐานถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้นเมื่อครั้งสุนทรภู่บวชและจำพรรษาที่วัดเทพธิดาราม

2.1.2 แหล่งเรียนรู้ผลงานของสุนทรภู่ พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่จัดแสดงเนื้อหาเกี่ยวกับผลงานของสุนทรภู่ โดยกำหนดให้สื่อการเล่าเรื่องต่าง ๆ สอดแทรกเนื้อหาที่เกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับผลงานของสุนทรภู่ทั้งสิ้น ซึ่งผลงานของสุนทรภู่ทั้งหมด 23 เรื่อง โดยแบ่งเป็น วรรณคดี นิราศ วรรณคดีนิทาน วรรณคดีสุภาพษิต วรรณคดีบทละคร วรรณคดีเสภา และบทเห่กล่อม พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่ใช้งานประพันธ์ของสุนทรภู่ เพื่อเล่าเรื่องผลงานสุนทรภู่ในภาพรวม โดยเลือกใช้วิธีการเล่าเรื่องที่แตกต่างกัน ผลงานของสุนทรภู่ที่พิพิธภัณฑสถานนำมาสอดแทรกเพื่อเล่าเรื่องมีทั้งหมด 11 เรื่อง ได้แก่ นิราศพระบาท นิราศภูเขาทอง นิราศสุพรรณ รำพันพิลาป นิราศพระปฐม นิราศเมืองเพชร โคนตร พระอภัยมณี ภาพยนตร์ไชยสุริยา สวัสดิรักษา และเพลงยาวถวายโอวาท

2.1.3 แหล่งเรียนรู้สิ่งสำคัญภายในวัดเทพธิดารามและบุคคลสำคัญที่สัมพันธ์กับสุนทรภู่ พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่เป็นแหล่งชีวประวัติและเหตุการณ์สำคัญของสุนทรภู่ ซึ่งแสดงหลักฐานประกอบการเล่าเรื่องสุนทรภู่ภายในพิพิธภัณฑสถาน โดยให้ข้อมูลเป็นรูปธรรมที่เป็นประโยชน์แก่สาธารณะ เนื้อหาดังกล่าวจะเชื่อมโยงและแสดงความสัมพันธ์กับวัตถุ สถานที่ และบุคคล ทำให้พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่มีบทบาทในฐานะสถานที่เล่าเรื่องชีวประวัติของสุนทรภู่ในแง่ที่เรื่องเล่านั้นแสดงความสัมพันธ์กับวัดเทพธิดารามซึ่งเป็นสถานที่จริงในประวัติสุนทรภู่ และเชื่อมโยงกับบุคคลที่เกี่ยวข้องขณะอาศัยอยู่ที่วัดแห่งนี้ ผู้วิจัยพบว่า สมพระเจ้าลูกเธอ กรมหมื่นอัปสรสุดาเทพ เป็นบุคคลสำคัญที่พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่ใช้ประกอบการเล่าเรื่อง

2.1.4 แหล่งเรียนรู้สังคม เศรษฐกิจ และวิทยาการในสมัยรัตนโกสินทร์
ตอนต้น พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่ นำผลงานของสุนทรภู่มาจัดแสดงโดยสะท้อนสภาพสังคม เศรษฐกิจ และวิทยาการสมัยใหม่ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ซึ่งสุนทรภู่ได้สอดแทรกเรื่องราวต่าง ๆ ไว้ในงานของตน ผู้เข้าชมจะได้เรียนรู้สภาพสังคม ระบบเศรษฐกิจ และวิทยาการจากต่างประเทศที่เข้ามา มีบทบาทในสังคมไทยสมัยนั้นจากผลงานของสุนทรภู่ที่สอดแทรกเรื่องราวต่าง ๆ ไว้ ผ่านสื่อการเล่าเรื่องในพิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่

2.2 บทบาทในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม พิพิธภัณฑสถานสุนทรภู่เป็นสถานที่ที่สร้างขึ้นจากโบราณสถานวัดเทพธิดาราม ซึ่งเดิมคือกุฏิของสุนทรภู่ที่เคยอาศัยเมื่อครั้งบวชและจำพรรษาอยู่ที่วัดแห่งนี้ทำให้มีร่องรอยปรากฏอยู่ โดยเครื่องถ้วยชามของสุนทรภู่ที่วัดเทพธิดารามเก็บรวบรวมและรักษาไว้ การค้นพบดังกล่าวทำให้นักวิชาการและผู้สนใจได้ศึกษาข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อระบบการเรียนรู้ วัตถุและสถานที่ดังกล่าวจึงถือว่าเป็นมรดกทาง

วัฒนธรรมของชาติอย่างหนึ่ง ผู้วิจัยพบบทบาทในฐานะสถานที่อนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม 2 ด้าน ได้แก่ มรดกทางวัฒนธรรมด้านโบราณวัตถุ และมรดกทางวัฒนธรรมด้านโบราณสถาน

2.2.1 มรดกทางวัฒนธรรมด้านโบราณวัตถุ พิพิธภัณฑสถานสุพรรณบุรีรวบรวมและเก็บรักษาเครื่องอัฐบริขารที่ค้นพบในห้องใต้ร่มกาสาพัสตร์หรือกุฎิเดิมของสุนทรภู่ขณะบวชเป็นพระจำพรรษาที่วัดเทพธิดาราม ได้แก่ สมุดดำบันที่ทรายชื่อสมุนไพรรักษาโรค หม้อยาภาชนะสำหรับบดยา อุปกรณ์ชงชา เตียงนอน ตู้เก็บของ และและสมุดไทยคำวรรณคดีเรื่องรำพันพิลาปและพระอภัยมณี โดยจัดแสดงแก่ผู้เข้าชมเพื่อใช้ศึกษาเรื่องราวที่เกิดขึ้นที่วัดเทพธิดารามผ่านเครื่องอัฐบริขารเหล่านี้ ซึ่งเป็นหลักฐานที่แสดงถึงเหตุการณ์และเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นที่วัดเทพธิดาราม พิพิธภัณฑสถานสุพรรณบุรีจึงเป็นที่รวมของสมบัติล้ำค่าทางวัฒนธรรมทั้งทางวัตถุสิ่งของและวัตถุทางวรรณคดี

2.2.2 มรดกทางวัฒนธรรมด้านโบราณสถาน พิพิธภัณฑสถานสุพรรณบุรีสร้างขึ้นจากโบราณสถาน 2 อย่าง ได้แก่ ศาลามหากวีสามัญชน และกุฎิสุนทรภู่หรือห้องใต้ร่มกาสาพัสตร์ ศาลามหากวีสามัญชนเป็นจุดสำคัญในอดีตที่กรมหมื่นอัปสรสุดาเทพเสด็จมานมัสการสุนทรภู่ จึงเป็นเหตุให้สร้างศาลานี้ขึ้นเพื่อไม่ให้ผู้หญิงอยู่กับพระสงฆ์เพียงลำพัง พิพิธภัณฑสถานสุพรรณบุรีมีบทบาทต่อการฟื้นฟูสถานที่ในอดีตที่สัมพันธ์กับสุนทรภู่เพื่อประกอบการอนุรักษ์ หวงแหวน หรือพัฒนากระบวนการเพื่อประโยชน์ด้านการศึกษาสำหรับผู้สนใจ โดยจัดการจัดองค์ความรู้ผ่านเหตุการณ์และเรื่องราวของสุนทรภู่อย่างเป็นรูปธรรม แสดงบทบาทต่อการสงวนรักษาสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ ในอดีตเพื่อใช้เล่าเรื่องเกี่ยวกับสุนทรภู่และจัดแสดงสู่สาธารณชน

2.3 บทบาทในการให้ความเพลิดเพลิน พิพิธภัณฑสถานสุพรรณบุรีเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีคุณค่า และสร้างสรรค์สังคมแห่งการเรียนรู้ โดยเชื่อมโยงองค์ความรู้ด้านวิชาการเข้ากับเทคโนโลยีสมัยใหม่ นอกจากนี้ยังมีบทบาทในการให้ความเพลิดเพลิน โดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อให้ผู้เข้าชมเข้าใจในเนื้อหาที่จัดแสดงทำให้เพลิดเพลินแก่การเข้าชม พิพิธภัณฑสถานสุพรรณบุรีเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เข้าชมกับเรื่องราวที่ทางพิพิธภัณฑสถานต้องการนำเสนอ ซึ่งจะสร้างความตื่นเต้นและความสนใจตลอดจนความเพลิดเพลินให้กับผู้เข้าชม

บุคลากรภายในพิพิธภัณฑสถานสุพรรณบุรีเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ช่วยเสริมสร้างองค์ความรู้ มีประสบการณ์และความชำนาญ ช่วยสร้างความเพลิดเพลินแก่ผู้เข้าชมภายในพิพิธภัณฑสถาน โดยปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ ทั้งการให้ความรู้และแนะนำสื่อการเล่าเรื่องภายในพิพิธภัณฑสถาน เป็นสิ่งที่กระตุ้นให้ผู้เข้าชมรู้สึกถึงความเพลิดเพลิน เพราะผู้เข้าชมได้ร่วมกับกิจกรรมต่าง ๆ ที่พิพิธภัณฑสถาน

2.4 บทบาทในฐานะสถานที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่เป็นสถานที่รวบรวมองค์ความรู้ในศาสตร์ต่าง ๆ เช่น ประวัติศาสตร์ วรรณคดี และวัฒนธรรม เป็นต้น จัดแสดงผ่านวัตถุและเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เอื้อประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังได้รับการประชาสัมพันธ์ผ่านเว็บไซต์การท่องเที่ยวที่สำคัญเพื่อเชิญชวนนักท่องเที่ยวและผู้สนใจให้มาเที่ยวชมพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ โดยพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่อยังเตรียมความพร้อมด้านบุคลากรเพื่อรองรับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยบุคลากรเป็นผู้มีความพร้อมทั้งองค์ความรู้และความสามารถ เพื่อสร้างกิจกรรมดี ๆ แก่นักท่องเที่ยว

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง “การเล่าเรื่องและบทบาทในพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ในบริบทสังคมไทยร่วมสมัย” ผู้วิจัยพบว่า การเล่าเรื่องในพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลจากวรรณคดีเรื่องรำพันพิลาป จากบทพรรณนาเหตุการณ์ ภูมิทัศน์ และสถานที่สำคัญขณะจำพรรษาที่วัดเทพธิดาราม ถ่ายทอดออกมาในรูปแบบที่บอกเล่าเรื่องราว ชีวิตประวัติ และเหตุการณ์สำคัญในชีวิตของสุนทรภู่ วรรณคดีเรื่องรำพันพิลาปมีความสัมพันธ์กับชีวิตของสุนทรภู่ในลักษณะหนึ่งสื่อบันทึกชีวิตประวัติส่วนตัว ซึ่งสุนทรภู่พรรณนาเรื่องราวและเหตุการณ์ในชีวิตช่วงหนึ่งผ่านวรรณคดีเรื่องนี้ รำพันพิลาปจึงมีอิทธิพลต่อการเล่าเรื่องสุนทรภู่ภายในพิพิธภัณฑ์ โดยสร้างการเล่าเรื่องที่สมจริงและเป็นรูปธรรมจากวัตถุและสถานที่สำคัญภายในวัดเทพธิดาราม ซึ่งสิ่งเหล่านั้นปรากฏในบทพรรณนาของวรรณคดีเรื่องรำพันพิลาป

รำพันพิลาปเชื่อมโยงไปสู่ในอดีต ทั้งสถานที่ เหตุการณ์ และบุคคลที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากสุนทรภู่แต่งวรรณคดีเรื่องนี้ที่วัดเทพธิดารามวรวิหาร เป็นวัดที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดฯ ให้สร้างเพื่อเฉลิมพระเกียรติพระราชทานแก่พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นอัปสรสุดาเทพ พระราชธิดาองค์ใหญ่ใน รัชกาลที่ 3 สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2379 เสร็จในปี พ.ศ. 2382 โดยได้ช่างจากเมืองจีน สังเกตได้จากการออกแบบที่มีผลงานศิลปะและความเชื่อแบบจีน เช่น หน้าบันของโบสถ์ มองขึ้นไปจะพบหงส์ ที่แสดงถึงสตรีสูงศักดิ์

การเล่าเรื่องในพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่เน้นสื่อการเล่าเรื่องเป็นองค์ประกอบสำคัญเพื่อถ่ายทอดเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับของสุนทรภู่ผ่านสื่อต่าง ๆ เนื้อหามุ่งเล่าเรื่อง “ชีวิตและผลงานของสุนทรภู่” ในรูปแบบใหม่ที่ใช้สื่อการเล่าเรื่องที่ทันสมัย ภายใต้สถานที่จริง เพื่อสร้างความเสมือนจริงในการเล่าเรื่อง ทำให้ผู้เข้าชมสามารถรับชมได้จากสื่อการเล่าเรื่อง และสถานที่จริงภายในวัดเทพธิดารามได้ในลักษณะหลักฐานตามข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสุนทรภู่ รูปแบบการเล่าเรื่องภายในพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่จึงมีทั้งการเล่าเรื่องแบบนามธรรม ซึ่งอธิบายเกี่ยวกับสุนทรภู่ และรูปแบบ

รูปธรรมซึ่งใช้สถานที่จริงเป็นข้อมูลประกอบการเล่าเรื่อง สื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่ในพิพิธภัณฑ์
 สุนทรภู่ใช้แนวคิด “ประวัติศาสตร์มีชีวิต” เพื่อให้ผู้เข้าชมได้ชมภาพเสมือนจริงกับเรื่องราวและ
 เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตขณะที่สุนทรภู่บวชและจำพรรษาที่วัดเทพธิดาราม โดยใช้เทคโนโลยี
 “ภาพเสมือนจริง” หรือ “AR สแกน” สร้างเรื่องราวหรือริยาบถให้เหมือนได้ถ่ายภาพร่วมกับสุนทรภู่
 ซึ่งเป็นการจำลองแบบรูปธรรมจากข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสุนทรภู่เพื่อให้ผู้เข้าชมได้เห็นเหตุการณ์ที่
 เกิดขึ้นในอดีตภายใต้สถานที่จริงในชีวิตของสุนทรภู่

พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ คือพื้นที่ “ประวัติศาสตร์มีชีวิต” ที่สุนทรภู่เคยอาศัยอยู่ช่วงระยะ
 หนึ่งเมื่อครั้งบวชเป็นพระภิกษุ และเป็นพื้นที่ที่สุนทรภู่ได้รังสรรค์ผลงานมากมาย ปัจจุบัน
 วัดเทพธิดารามวรวิหารยังคงเก็บรวบรวมเครื่องอัฐบริวารของสุนทรภู่ไว้ที่กุฏิเดิม และได้อนุรักษ์กุฏิ
 ไว้และเปิดเป็นพิพิธภัณฑ์ให้นักท่องเที่ยวและผู้สนใจศึกษาประวัติศาสตร์ได้เข้าชม เพื่อศึกษา
 เรื่องราวและเนื้อหาของกวีเอกของโลกผ่านการจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์ซึ่งสามารถได้รับเนื้อ
 เช่นเดียวกับหนังสือชีวประวัติและผลงานของสุนทรภู่ แตกต่างกันที่รับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับสุนทรภู่
 กล่าวคือ ในหนังสือได้รับข้อมูลจากการอ่านเพียงด้านเดียว ซึ่งอาจเกิดความเบื่อหน่ายจาก
 การอ่าน พิพิธภัณฑ์เพิ่มการสื่อสารด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อความเพลิดเพลินในการรับรู้ของผู้เข้า
 ชม กล่าวได้ว่าการเข้าชมพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่มีลักษณะคล้ายกับการอ่านหนังสือชีวประวัติและ
 ผลงานของสุนทรภู่ แตกต่างกันที่วิธีการสื่อสารข้อมูลเท่านั้น

นอกจากนี้พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่มุ่งเป็นสถานที่ให้ความรู้เกี่ยวกับ “สุนทรภู่ศึกษา” ซึ่ง
 รวบรวมองค์ความรู้ด้านชีวประวัติ ผลงาน และเหตุการณ์ชีวิต ที่เกี่ยวกับสุนทรภู่มาจัดแสดงใน
 รูปแบบของ “เรื่องเล่า” ภายในพิพิธภัณฑ์ สื่อสารผ่านสื่อการเล่าเรื่องหลายรูปแบบ เช่น วิดีทัศน์
 ภาพพื้นหลัง ป้ายอธิบาย ภาพถ่าย วัตถุ รูปปั้น และเกมปัญหา โดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้ชมกับ
 กิจกรรมการเรียนรู้ภายในพิพิธภัณฑ์เป็นหลัก ทำให้เปลี่ยนมุมมองการเรียนรู้ “สุนทรภู่ศึกษา”
 รูปแบบใหม่ จากรูปแบบการเรียนรู้ผ่านหนังสือ เป็นการเรียนรู้ที่ผู้ชมหรือผู้อ่านสามารถเลือกเรียนรู้
 ได้ด้วยตนเอง ซึ่งไม่เกิดความเบื่อหน่าย สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพ
 รัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อ้างถึงในสายันต์ ไพรชาญจิตร, 2548, น. 28) ทรงกล่าวว่
 การเล่าเรื่องราวชีวิตของบุคคลหรือคนกลุ่มหนึ่งให้คนกลุ่มอื่นได้รับรู้ เป็นกระบวนการเล่าเรื่องที่
 ทำให้สมาชิกในสังคมได้มีส่วนร่วมกันทบทวนเรื่องราวความรู้ในอดีต

พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่จึงเป็นสถานที่สำหรับให้ข้อมูล “สุนทรภู่ศึกษา” ที่ครบทั้งองค์
 ความรู้ ความสนุก และความเพลิดเพลินจากกิจกรรมระหว่างการเข้าชมพิพิธภัณฑ์ กล่าวได้ว่า
 หากต้องการศึกษาเรื่องราวของสุนทรภู่ที่ให้ทั้งความรู้ และเพลิดเพลินพร้อมกัน สามารถศึกษาได้

จากพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ อีกทั้งพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ยังเป็นเสมือนตัวแทนของเรื่องราวสุนทรภู่ในสังคมไทยปัจจุบัน ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (2560) กล่าวถึงสุนทรภู่และพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ว่า สุนทรภู่เป็นกวีที่คนไทยรู้จักมากที่สุด โดยปี พ.ศ. 2529 ยูเนสโกได้ประกาศเกียรติคุณเป็นบุคคลสำคัญของโลกด้านวัฒนธรรม ซึ่งปัจจุบันปรากฏ “กุฏิสุนทรภู่” ณ วัดเทพธิดารามวรวิหาร สะท้อนเรื่องราวในอดีตในช่วงชีวิตสมณะเพศของสุนทรภู่ อาจเรียกได้ว่าเป็นบ้านหลังเดียวที่ยังหลงเหลืออยู่ของสุนทรภู่ กุฏิสุนทรภู่กลายเป็นสถานที่สะท้อนความทรงจำและเป็นแหล่งเรียนรู้นาม “พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่” ที่นำเสนอประวัติและผลงานผ่านนิทรรศการและสื่อสมัยใหม่

สังคมไทยร่วมสมัยหรือสังคมไทยปัจจุบันเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการศึกษาเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ เช่น คลิปวีดีโอในอินเทอร์เน็ต หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ และสื่อร่วมสมัยอื่น ๆ ซึ่งมีความสะดวกสบาย น่าสนใจ และไม่เกิดความเบื่อหน่ายจากการเรียนรู้ จากเหตุผลดังกล่าวส่งผลให้พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ปรับเปลี่ยนวิธีการถ่ายทอดเนื้อหาให้เข้ากับบริบทสังคมไทยร่วมสมัย โดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้ชม ซึ่งปรับเปลี่ยนการนำเสนอในรูปแบบเดิมของพิพิธภัณฑ์สมัยก่อน โดยใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น วิกิทัศน์ และภาพถ่าย AR สแกน เป็นต้น เพื่อสร้างความน่าสนใจและประยุกต์ใช้ประโยชน์จากสื่อสมัยใหม่ จึงกล่าวได้ว่า การนำเสนอเนื้อหาในพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ยึดตามบริบทสังคมไทยร่วมสมัยที่ส่งอิทธิพลต่อการสร้างสื่อการนำเสนอในพิพิธภัณฑ์ เพื่อให้ตรงตามความต้องการของผู้ชมหรือผู้เสพในสังคมปัจจุบันมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาการเล่าเรื่องในสถานที่อื่นที่เกี่ยวข้องกับสุนทรภู่ เช่น อนุสรณ์สถานสุนทรภู่ จังหวัดระยอง และอนุสรณ์สถานสุนทรภู่ วัดศรีสุदारามวรวิหาร กรุงเทพมหานคร
2. ควรศึกษาเชิงเปรียบเทียบการเล่าเรื่องในพิพิธภัณฑ์สุนทรภู่ วัดเทพธิดาราม กับสถานที่อื่นที่เกี่ยวข้องกับสุนทรภู่ เช่น อนุสรณ์สถานสุนทรภู่ จังหวัดระยอง และอนุสรณ์สถานสุนทรภู่ วัดศรีสุदारามวรวิหาร กรุงเทพมหานคร
3. ควรศึกษาบทบาทของสถานที่อื่นที่เกี่ยวข้องกับสุนทรภู่ เช่น อนุสรณ์สถานสุนทรภู่ จังหวัดระยอง และอนุสรณ์สถานสุนทรภู่ วัดศรีสุदारามวรวิหาร กรุงเทพมหานคร

บรรณานุกรม

- Supot A. และ Blue Hawk. (2555). อกัษย์มณีซาก้าเล่มที่ 1. กรุงเทพฯ: เนชั่น เอ็ดดูเทนเมนท์.
- UNESCO. (2529). Anniversaries of great personalities and historic events, 1986-1987
สืบค้นจาก <https://unesdoc.unesco.org>
- UNESCO. (2558). Policy Document for the Integration of a Sustainable Development
Perspective into the Processes of the World Heritage Convention. สืบค้นจาก file:
C:\UserstDownloads
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ สืบค้นจาก
<https://www.egov.go.th/th/government-agency>
- กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์. (2544). นิทานคำกลอนสุนทรภู่เรื่องพระอภัยมณี (พิมพ์ครั้งที่
16). กรุงเทพฯ: ศิลปาบรรณาคาร.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2536). มายาพิณิจ : การเมืองทางเพศของละครโทรทัศน์. กรุงเทพฯ: เจนเดอร์
เพรส.
- กาญจนา แสงลี้มสุวรรณ และศรัณยา แสงลี้มสุวรรณ. (2555). การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม
อย่างยั่งยืน. วารสารนักบริหาร, 32(4), 139-146.
- กาญจนา คพันธ์. (2540). ภูมิศาสตร์สุนทรภู่. กรุงเทพฯ: ต้นอ้อ แกรมมี่.
- กุลวรา ชูพงศ์ไพโรจน์. (2539). การวิเคราะห์การเล่าเรื่องในเพลงไทยลูกทุ่ง. (วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตร
มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- กฤษมา รัชชัษย์มณี. (2547). เมืองเทศและชาวเมืองเทศในโลกของสุนทรภู่. วารสารศิลปวัฒนธรรม,
25(8), 126-130.
- กุลลาบ มัลลิกะมาส. (2516). คติชาวบ้าน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง.
- กฤษิน ชี. (2560). ศึกษาการเล่าเรื่องและวัฒนธรรมในภาพยนตร์นอกกระแสไทยและจีน กรณีศึกษา
เรื่อง "Mary is Happy Mary is Happy" และ "Ne Zha". (วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, กรุงเทพฯ
- ไชแสง ศุขะวัฒน์. (2526). วัดพุทธศาสนาที่ได้รับอิทธิพลศิลปะจีน ในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์.
กรุงเทพฯ: มูลนิธิเจมสทอมป์สัน.
- ศทวารุฑ โลกภาพพัฒนา. (2547). หมอบลัดเลย์. ศิลปวัฒนธรรม, 25(9), 77-95.
- ครองธรรม นีละไพจิตร. (2555). กลวิธีการเล่าเรื่องแบบนวนิยายแนวใหม่ในนวนิยายของปอล กีมารี.

- วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยรังสิต, 7(12), 18-33.
- โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน. (2557). สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนเล่มที่ 40. กรุงเทพฯ: โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน.
- จันทร์สว่าง นิลจันทร์. (2559). พุทธบูรณาการการเล่าเรื่องในอรรถกถาชาดกกับการเล่าเรื่องในภาพยนตร์ไทย. (วิทยานิพนธ์ปริญญาคุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- จระไน ไชโยธยา และเกรียงไกร วัฒนาสวัสดิ์. (2557). การจัดการพิพิธภัณฑ์เฉพาะทาง: กรณีศึกษาพิพิธภัณฑ์ล้านของเล่นเกริกยูนพันธ์. วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ, 16(1), 16-30.
- เจ้าพระยาทิพากรวงศ์มหาโกษาธิบดี. (2560). พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 3. กรุงเทพฯ: ไทยควอลิตี้บุ๊คส์.
- เจือ สตะเวทิน. (2530). สุนทรภู่ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ครูสภา.
- ชฎานิศ นาศิริรักษ์. (2556). การดัดแปลงพระอภัยมณีของสุนทรภู่เป็นสื่อร่วมสมัย. (วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ชลดา เรื่องรักษลิขิต. (2532). วรรณคดีวิจารณ์ไทย พ.ศ.2325-2453 ทอใหม่ในสายน้ำ 200 ปี วรรณคดีวิจารณ์ไทย (น. 1-58). กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.
- ชลดา เรื่องรักษลิขิต. (2548). ชีวิตประวัติและผลงานของสุนทรภู่. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชลดา เรื่องรักษลิขิต. (2564). พรรณไม้และบทบาทของพรรณไม้ในวรรณกรรมของสุนทรภู่. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- ชำนาญ ภูมลี. (2542). การนำเสนอรูปแบบการพัฒนาพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติเพื่อการศึกษา. (วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิชย์. (2547). อ่าน(ไม่)เอาเรื่อง. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฟาร. (2555). สถัญวิทยา โครงสร้างนิยม หลังโครงสร้างนิยม กับการศึกษารัฐศาสตร์ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: วิชาษา.
- ญาณินทร์ รัทวงศ์วาน. (2554, มกราคม-มิถุนายน). พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกับการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรม ของชุมชนท้องถิ่น. ดำรงวิชาการ, 18(1), 1-24.
- ณปภัช ชัยมงคล. (2558). การศึกษาการบริหารจัดการความรู้กิจกรรมทางการศึกษาศิลปะของพิพิธภัณฑ์บ้านจิม ทอมป์สัน. (วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิ

โรดม, กรุงเทพฯ.

ณัฐพล เขียวเสน และธานีรัตน์ จัตูทะศรี. (2562). การสืบทอดและการดัดแปลงเรื่องพระอภัยมณีของ
สุนทรภู่เป็นบทละครรำของกรมศิลปากร. *ดำรงวิชาการ*, 18(1), 175-200.

ณัฐวัฒน์ พงศ์พัชรพันธุ์. (2562). การเล่าเรื่องและสัญลักษณ์ของความรักที่ผิดหวังในเนื้อเพลงไทย
ลูกทุ่งและไทยสตริง. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
กรุงเทพฯ.

ตรีศิลป์ บุญจรรยา. (2559). ทิ้งบ้าน ทิ้งวัง วัด เป็นศัตรู: รำพันพิลาป ในฐานะวรรณกรรมอัตชีวประวัติ
สุนทรภู่. *วารสารรัฐสมิแล*, 37(2), 69-79.

ธนิต อยู่โพธิ์. (2510). เรื่องน่ารู้ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร. พระนคร: กรมศิลปากร.

ธนิต อยู่โพธิ์. (2561). บันทึกเรื่องผู้แต่งนิราศพระแท่นดงรัง. ใน *ชีวิตและงานของสุนทรภู่*. กรุงเทพฯ:
ไทยควอลิตี้บุ๊คส์.

ธัญวิช วิเชียรพันธุ์. (2557). ผลการใช้ระบบอาณาจักรการเรียนรู้ดิจิทัลของนักเรียนในสถานศึกษา
สังกัดเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้. *วารสารวิจัยสมาคมห้องสมุดแห่ง
ประเทศไทยฯ*, 12(2), 35-52.

นพพร ประชากุล. (2544). มายาคติ. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.

นพพร ประชากุล. (2552). ยอกอักษร ย้อนความคิด. กรุงเทพฯ: วิชาษา.

นพพร ประชากุล และ ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิชย์. (2542). การเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ที่สัมพันธ์กับ
วิธีการเล่าเรื่องในสื่อมวลชน จินตทัศน์ทางสังคมในภาษาสื่อมวลชน : ศาสตร์และศิลป์แห่ง
การเล่าเรื่องในภาพยนตร์ ละครโทรทัศน์ มีวสิคิวิตีโอข่าวและโฆษณา. กรุงเทพฯ:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นามชัย แก้วอุทัย. (2542). คู่มือตั้งชื่อให้ดีเด่นเป็นมงคล. กรุงเทพฯ: ดับเบิ้ลนายน์

น้ำผึ้ง ปัทมะกลางคูล. (2560). ความฝันและจินตนาการในรำพันพิลาป : สุนทรภู่กับการประกอบสร้าง
เรื่องเล่าในวรรณคดีนิราศ. *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร*, 37(3), 203-288.

นิคม มูลิกะคามะและคนอื่นๆ. (2521). วิชาการพิพิธภัณฑ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนา
พานิช.

นิติเทพ ชัยยะ. (2560). นวัตกรรมและเทคโนโลยีบัณฑิตศึกษาในการสื่อความหมายในพิพิธภัณฑ:
กรณีศึกษานิทรรศน์รัตนโกสินทร์. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต).
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.

นิตี เขียวศรีวงศ์. (2529). สุนทรภู่ : มหากวีระดมพี. ใน *สุนทรภู่ดูโลกและสังคม*. กรุงเทพฯ:

ศิลปวัฒนธรรม.

ปณิตา สระวาสี. (2554). บทบาทของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในการรักษามรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้.

สืบค้นจาก <https://www.museumthailand.com>

ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์. (2530). พิพิธภัณฑ์วิทยา. อยุธยา: พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติเจ้าสามพระยา.

ประเสริฐ วิทยารัฐและคณะ. (2542). ประเทศของเรา 4. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช.

ปรัตตา เฉลิมเผ่า กอนนันทกุล และคณะ. (2547). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการวิจัยและพัฒนา

พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น : ระยะเวลาที่ 1 สร้างเครือข่ายและสำรวจสภาพพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น. กรุงเทพฯ:

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.

ปรีดี ปลื้มสำราญกิจ และ พ้า วิไลขำ. (2561, มกราคม-มิถุนายน). พิพิธภัณฑ์ : แหล่งเรียนรู้เพื่อ

พัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ ๒๑. วารสารห้องสมุด, 62(1), 43-67.

ปิ่น บุตรี. (2562). ศึกษาเรื่อง “สุนทรภู่” จากมหากวีสู่สิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่เมืองระยอง. สืบค้นจาก

<https://mgronline.com/travel/detail>

เปรม สอนสมุทร. (2547). ผู้เสกกับการดัดแปลงเนื้อหาและตัวละครเรื่องพระอภัยมณี ในวัฒนธรรม

ประชานิยมในช่วงปีพุทธศักราช 2545-2546. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต).

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

เปลื้อง ณ นคร. (2545). สุนทรภู่ครูกวี. กรุงเทพฯ: ข้าวฟ่าง.

เปลื้อง ณ นคร. (2550). สุนทรภู่ครูกวี (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ข้าวฟ่าง.

ผะอบ ไปชะกฤษณะ. (2529). สุนทรภู่รู้ใจประชาชน อนุสรณ์สุนทรภู่ ๒๐๐ ปี (น. 59-64). กรุงเทพฯ:

อมรินทร์การพิมพ์.

พ.ณ.ประมวญมารค. (2553). ประวัติคำกลอนสุนทรภู่. กรุงเทพฯ: พิมพ์คำ.

พรวิภา แจ่มจรัส. (2554). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้ภาษา โลกทัศน์ และ

บุคลิกภาพของผู้ประพันธ์ในวรรณกรรมนิราศสุนทรภู่. (วิทยานิพนธ์ปริญญา

มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.

พระยาปริยัติธรรมธาดา. (2533). ประวัติสุนทรภู่ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: เรือนไทย.

พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559. (2559, 1 มีนาคม).

ราชกิจจานุเบกษา (เล่มที่ 113 ตอนที่ 19 ก, น. 1-9).

พอล สุกใส. (2564). ทรรศนะ โลก ความรู้ สุนทรภู่ กับ ‘ประดิษฐ์การ’ ใหม่ กวีนิพนธ์ล้ำหน้าต้นกรุง

รัตนโกสินทร์. สืบค้นจาก <https://www.matichon.co.th>

พัชรี ชินธรรมมิตรและคนอื่น ๆ. (2552). หินดินอิฐพื้นชีวิตสู่พิพิธภัณฑ์. กรุงเทพฯ: บานาน่าสตูดิโอ.

พิชชาพร วิถีเจริญ. (2556). กลวิธีการเล่าเรื่องและการสร้างบุคลิกลักษณะตัวละครสมเด็จพระสุริโยทัยในบันเทิงคดีอิงประวัติศาสตร์ไทย. (วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ ฯ.

พิพิธภัณฑสถานสุทราว. (2560). สื่อการเล่าเรื่องในพิพิธภัณฑสถานสุทราว. กรุงเทพฯ: พิพิธภัณฑสถานสุทราว.

โพสต์ทูเดย์. (2562). พิพิธภัณฑสถานสุทราว ลมหายใจแห่งมหากวี. สืบค้นจาก

<https://www.posttoday.com/life/travel>.

ไพฑูริย์ ศรีฟ้า. (2556). พลิกบทบาท 3D สู่โลกความจริงเสมือน (Augmented Reality). นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ภัทริยา วิริยะศิริวัฒนะ และ อศวิณ เนตรโพธิ์แก้ว. (2559). การวิเคราะห์การเล่าเรื่องในภาพยนตร์เรื่อง Les Misérables Analysis of narrative in the film Les Misérables เอกสารการประชุมสัมมนาวิชาการระดับชาติ ประจำปี 2559 (น. 142-154). กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

มานิช ชุ่มเมืองปัก. (2547). การเล่าเรื่องของภาพยนตร์ตลกไทยยุคนิยมชุด "บุญชู" กับการสร้างสรรค์ของผู้กำกับภาพยนตร์. (วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ ฯ.

มิวเซียมไทยแลนด์. (2561). พิพิธภัณฑสถานสุทราว วัดเทพธิดาราม. สืบค้นจาก

<https://www.museumthailand.com>

มิวเซียมมายด์. (2562). สุทราว never dies โฉมใหม่ของพิพิธภัณฑสถานสุทราว วัดเทพธิดารามวรวิหาร และการสร้างพื้นที่โลกเสมือนบนพื้นที่เดียวกับภิกษุภุมานจอบทศภัท. สืบค้นจาก

<https://readthecloud.co/sunthon-phu-museum-wat-thepthidaram/>

ยุกติ มุกดาวิจิตร. (2558). พิพิธภัณฑสถานไม่ใช่ที่เก็บของ ไม่ใช่ของที่เก็บ. สืบค้นจาก

<https://www.the101.world/real-functions-of-museum/>.

ยุวดี ดำรงพันธ์. (2527). โฉมภาพพจน์ในนิราศสุทราว. (ปริญญาานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ปัตตานี.

รภัส เทพรักษ์. (2559). แนวทางการออกแบบพัฒนาพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติอุทุมพร โดยรูปแบบที่ประยุกต์จากยุคทวารวดี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.

รักตระกูล ภิกษุจรรยากุล. (2560). การเล่าเรื่องการเมืองไทยในภาพยนตร์ไทยยุคสงครามเย็น (พ.ศ. 2498-2518). (วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ ฯ.

- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554. กรุงเทพฯ: ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์.
- เล็ก พงษ์สมัครไทย. (2553). สุนทรียภาพ กวีนิพนธ์ ของสุนทรภู่. กรุงเทพฯ: ข้าวฟ่าง.
- วรรณนา ศิลประเสริฐ. (2557). คุณค่าและกระบวนการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชน กรณีศึกษาจิปาตะภัณฑสถานบ้านคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี. วารสารวิทยบริการ, 25(1), 54-62.
- วราภรณ์ ทินานนท์. (2522). การคำสาภาของไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- วสันต์ รัตนโกคา. (2550). กลวิธีการเล่าเรื่องในงานเขียนเชิงประวัติศาสตร์ของหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- วินัย ภูวระหงษ์. (2525). รายงานผลการวิจัยโครงการพระเอกในวรรณคดีคลาสสิกของไทยเรื่องพระอภัยมณี: พระเอกศิลปิน. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2545). พิพิธภัณฑ์ไทยในศตวรรษใหม่ เอกสารสัมมนาพิพิธภัณฑ์ไทยในศตวรรษใหม่ (น. 4-10). กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- ศักดิ์ศรี แย้มนัตตา. (2537). รำพันพิลาปเป็นวรรณกรรมเพื่อฝันจริงหรือ. วารสารภาษาและวรรณคดีไทย, 12(1-2), 1-6.
- คันสนีย์ วีระศิลป์ชัย. (2533). กรมหมื่นอัปสรสุดาเทพ : เทพธิดาแห่งราชสำนักผู้เป็นที่พึ่งของกวีสยาม. ศิลปวัฒนธรรม, 11(8), 84-91.
- ศิวพร ณ ถลาง. (2557). ทฤษฎีคติชนวิทยา : วิธีวิทยาในการวิเคราะห์ตำนาน-นิทานพื้นบ้าน. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. (2560). พิพิธภัณฑ์สุนทรภู่. สืบค้นจาก <https://db.sac.or.th/museum/museum-detail>
- สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ. (2561). ชีวิตและงานของสุนทรภู่. กรุงเทพฯ: ไทยควอลิตี้บุ๊คส์.
- สมบัติ จันทรวงศ์. (2529). โลกทัศน์ของสุนทรภู่. ใน สุนทรภู่ดูโลกและสังคม. กรุงเทพฯ: ศิลปวัฒนธรรม.
- สรรเสริญ สันติวงศ์. (2553). การศึกษาพิพิธภัณฑ์ในฐานะของศิลปะในการนำเสนอ. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). มหาวิทยาลัยมหิดล, กรุงเทพฯ.
- สาทิศลักษณ์ ชาติเสริมศักดิ์. (2558). การศึกษาบทบาทพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดม่วงเพื่อเป็น แหล่ง

- เรียนรู้ของชุมชน. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- สายไหม จบกมลศึก. (2545). วัดเทพธิดารามวรวิหาร. กรุงเทพฯ: ประดิพัทธ์.
- สายันต์ ไพรัชญาจิตร. (2548). การจัดการโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถาน
โดยการปกครองส่วนท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: ศูนย์การพิมพ์แก่นจันทร์.
- สำนักงานทรัพย์สินพระมหากษัตริย์. (2561). พิพิธภัณฑสถานสุทนต์. สืบค้นจาก
<http://www.crownproperty.or.th>
- สิรภพ แก้วมาก. (2558). การสร้างตัวละครหลักและวิธีการเล่าเรื่องชายรักชายในสื่อบันเทิงไทย.
(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- สุกัญญา สุขฉายา. (2549). พิธีกรรม ตำนาน นิทาน เพลง : บทบาทของคติชนกับสังคมไทย.
กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์.
- สุกัญญา สุขฉายา. (2556). วรรณกรรมมุขปาฐะ. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2557). พระอภัยมณีกลางทะเลอันดามัน. ใน ศิลปวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: มติชน.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2559). พระอภัยมณี make love, not war วรรณกรรมต่อต้านสงครามล่าเมืองขึ้น.
สืบค้นจาก <https://www.maticchon.co.th>
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2561). สำนักเรียนของสุนทรภู่กลายเป็นวัดป่าคอนกรีตริมคลองบางกอกน้อย.
กรุงเทพฯ: มติชน.
- สุทธาสินี วัชรบูล. (2544). พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติแห่งการเรียนรู้ กรณีศึกษาประเทศไทยอังกฤษ. กรุงเทพฯ:
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สุทธิพันธ์ ขุนทรานนท์. (2547). กรมหมื่นอัปสรสุดาเทพ. ใน สตรีสำคัญในประวัติศาสตร์ไทย.
กรุงเทพฯ.
- สุนทรภู่. (2510). รำพันพิลาปของสุนทรภู่. กรุงเทพฯ: หอสมุดวชิรญาณ กรมศิลปากร.
- สุนทรภู่. (2559). นิราศภูเขาทอง. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุนทรภู่. (2561). ใน สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ชีวิตและงานของสุนทรภู่. กรุงเทพฯ:
ไทยควอลิตี้บุ๊คส์.
- สุมาลี สังข์ศรี. (2544). การศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทยในศตวรรษที่ 21 (รายงานผลการวิจัย).
กรุงเทพฯ: องค์การค้ำของคุรุสภา.
- สุวรรณา เกรียงไกรเพ็ชร. (2518). พระอภัยมณี : การศึกษาในเชิงวรรณคดีวิจารณ์. (วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ
- สุวรรณา เกรียงไกรเพ็ชร. (2549). พระอภัยมณี การศึกษาในเชิงวรรณคดีวิจารณ์. กรุงเทพฯ: ศยาม.

- เสาวณิต จุลวงศ์. (2550). ความซับซ้อนของการเล่าเรื่อง : ลักษณะหลังสมัยใหม่ในบันเทิงคดีร่วมสมัยของไทย. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- อชิรัชฎ์ ไชยพจน์พาณิชย์. (2547). อิทธิพลศิลปะจีนในงานจิตรกรรมแบบนอกอย่างสมัยรัชกาลที่ 3 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ.
- อภิสิทธิ์ เกษมผลกุล และ นัทรนัย ประสานนาม. (2553). สุนทรพจน์ : นัยพินิจผ่านชีวิตและงานของสุนทรภู่. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อรัญญา บัวสรวง. (2540). เอกสารประกอบการบรรยายบทบาทหน้าที่ของพิพิธภัณฑสถาน เอกสารสัมมนาวิชาการพิพิธภัณฑสถานในประเทศไทย ณ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร 23 - 24 พฤศจิกายน 2539. กรุงเทพฯ.
- อัษฎลี ภูผกา. (2546). ทักษะของสุนทรภู่ที่มีต่อผู้หญิง : การศึกษาจากวรรณกรรม. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- อานันตพร จินดา. (2549). กลยุทธ์ด้านสาระและการเล่าเรื่องในงานเขียนอิงธรรมชาติของดังตฤณ. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- อุดมลักษณ์ ชุ่มตระกูล. (2555). มองความหมาย "มรดกทางวัฒนธรรม" ผ่านพื้นที่พิพิธภัณฑสถาน การจัดการมรดกทางวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน. วารสารศิลปศาสตร์, 12(1), 2-26.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นครินทร์ แสงสวาท
วัน เดือน ปี เกิด	28 ธันวาคม 2537
สถานที่เกิด	ร้อยเอ็ด
วุฒิการศึกษา	พ.ศ. 2561 ปริญญาตรี ศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) สาขาวิชาภาษาไทย แขนงภาษาและวรรณกรรม จาก มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา พ.ศ. 2564 ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.) สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

